פר' **נצבים** תשפ"ה **ראש השנה** תשפ"ו | גליון תתתרט"ו שנה כ"ט

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

תוכן הענינים

לקח טוב ..... א
תורה ותפילה ..... ב
דבש תמרים - לקיטת תמרים ..... ג
קדוש יאמ"ר ..... ד
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ה
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ו
שבח"י רמבן ..... ז
עומד על הפרק ..... ח
חוקים להזהרתם ..... ט
פשיט בהלכה ..... י
לשכת הסתרים ..... יא
היכלא דרבא ..... יב
דבר בעתו ..... יג
פשוטה כמלכים ..... טו

אגרת פרק ה' ו'

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

אשרי העם יודעי תרועה

בעיר גדולה מרובה אוכלסין, אשר על היותו ממוקם על פרשת דרכים נתהוה מקום מסחר גדול והרבה עשירים נשתקעו בה לצד עניים שבאו לנסות מזלם בעיירה הלז.

ברם, מאידך גיסא גם משך עליו המקום תשומת לבם של הליסטים מזויינים לבוא לטרוף טרף ולחלק שלל, אשר זה הדיר שינה מעיני עשירי העיר, עד שטיכסו עצה להקים מגדל גבוה במרכז העיר ושומר יעמוד שם על המשמר לכל צרה אשר לא תבוא, וכן היה בכל פעם כששודדים נתקרבו להעיר התחיל לצעוק בקול גדול: **געוואלד! אנחנו בסכנה, שודדים באים**, והעשירים יראו לנפשם מאוד כי ידעו שעל עסקי ממון הם באים, משא"כ עניי העיר לא פחדו כלל כי מהם לא היה מה לגזול כי דמעתם שקוים ואנחתם היא לחמם.

אמנם, פעם התחיל השומר לצעוק בקול אדיר וחזק: **געוואלד! אנחנו בסכנה עצומה**, ואז התחילו כל בני העיר לרעוד מפחד כי לא ידעו מה הסכנה המתקרבת ואיזה אסון ימיט עליהם, היות שהשומר סתם ולא פירש אז התחילו לפחד אולי זה היה רעה מתקרבת אשר אינה מבחנת בין עשיר לעני או שונא שגם בא רק על עסקי נפשות, על כן כולם כאחד מגדול ועד קטן נתהפכו מעיהם בקרבם מרוב פחד מפני הבאות.

במשל נורא זה, מבאר הרה"ק בעל ה"אור המאיר" זי"ע הענין שנצטוינו לתקוע בשופר כדי לעורר לבב הישנים, הרי היה די אם היינו מצווים לומר מוסר לישראל כדי לעוררם, אך יבואר כאותו משל כי אם יוכיחו על תורה, הרי לומדי תורה יניחו דעתם, ואם יוכיחו על חסד הרי בעלי צדקה ינוחו על משכבותם, על כן נצטווינו לתקוע בשופר דווקא אשר אינו מפרש כלום רק שואג כארי בקול מרטיט כאותו שומר: **געוואלד! ראטעוועט עם איז א סכנה.**

ומה נורא הוא יומא הדין שבו יכתבון מי לחיים ומי למוות וחיל ורעדה יאחזון, כי אין אתנו יודע עד מה, על מה הולכים לדון במשפט ועל איזה מהם נתבע, וזה מעורר את כל אחד לתשובה ותיקון המעשים כי זכר כל היצורים לפניו בא מעשי איש ופקודתו, ואין דבר נעלם ממנו ואין נסתר מנגד עיניו, ומי יזכה בעיניו בדין.

ועל ידי תשובה ומעשים טובים שהם כתרים בפני הפורעניות יכול כל אחד להפוך את הקללה לברכה, ולהמתיק מידת הדין לרחמים גמורים וחסדים נגלים, ונזכה כולנו יחד לכתיבה וחתימה טובה בספרן של צדיקים גמורים, ולשנת גאולה וישועה, תכלה שנה וקללותיה תחל שנה וברכותיה.

Cong. Yetev Lev
D'Satmar
Kiryas Joel

קהל יטב לב
ד'סאטמאר
קרית יואל יצ"ו

ביהמ"ד הגדול | ביהמ"ד אבני צדק | ביהמ"ד ישמח משה | ביהמ"ד אהל פינא | ביהמ"ד ברך משה | ביהמ"ד בית ברוך | ביהמ"ד בית מדרסי | ביהמ"ד שמואל בימין | ביהמ"ד עטרת זקנים | ביהמ"ד בית דוד | ביהמ"ד ויואל משה | ביהמ"ד דברי חיים | ביהמ"ד דברי יואל | ביהמ"ד רב טוב | ביהמ"ד בית שמואל | ביהמ"ד קדושת ירים | ביהמ"ד מהרש"א | ביהמ"ד בית אלעזר | ביהמ"ד בית מנחם זאב | ביהמ"ד בית חיים דוד | ביהמ"ד לידענסק

Main Office: 16 Garfield Road | Monroe, NY 10950 | **Tel.** 845.774.4040

בעזהשי"ת

ערב ר"ה תשפ"ו לפ"ק

שובה ישראל עד ה' אלקיך כחו עמכם דברים

הננו בזה להודיע בשער בת רבים לאנ"ש
חברי קהלתינו הק', אשר בהאי שעתא

ידרוש

כבוד קדושת מרן
רבינו הגה"ק שליט"א

דרשת שבת שובה

• בסוגיא מצוה הבאה בעבירה •

ביום ה' וילך • צום גדליה

בהיכלי בית המדרש הגדול
עם כל סנפי' ואגפי'

תפלת מנחה
בשעה 5:45
ותיכף אח"כ הדרשה

בברכת כתיבה וחתימה טובה
הנהלת הקהלה

שבת שקודם ראש השנה בחי' רעוא דרעוין ועת הכנה לתשובת ר"ה ברצון שלם וטוב

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם וגו'. **"לרמז על יום ראש השנה שצריך האדם להתחזק מאד בתשובה שלימה לעורר הרצון הקדום לבריאת העולם, שהיה רק טוב, קודם שנתערב טוב ברע על ידי פגם אדם הראשון"** וכו'... וזה שרמזו חכז"ל (שבת קיח:) 'אלמלא שמרו ישראל ב' שבתות מיד היו נגאלים', פירוש ב' השבתות, **הא' הוא השבת שהיה קודם בריאת העולם, רעוא דרעוין הרצון הקדום לבריאת עולם, שהיה כולו טוב, והשבת השנית הוא יום שכולו שבת, שאנו מצפים במהרה בימינו** וכו'... וכל זה הוא על ידי כשרון פעולתינו בתשובה שלימה לעורר הרצון הקדום למעשה בראשית שהיה ביום השבת [כ"ה אלול] אשר הי' התחלת הרצון למעשה בראשית".

וזהו: **'אתם'** אותיות אמ"ת, **'נצבים היום'** בראש השנה (זוח"ב לב:), בתשובה שלימה **'כולכם לפני ה' אלקיכם'** לעורר הרצון הקדום, כידוע מאמר חכז"ל (בר"ר יז, ד), שאדם הראשון קרא שמות לכל הברואים, ואח"כ שאל לו הקב"ה: ומה שמי, ואמר: לך נאה להקרא בשם הוי' ב"ה. וזה פירוש: **'לפני ה"** קודם שנקרא שם הוי'. לכן בכל מעשה בראשית לא נכתב שם הוי' עד בריאת האדם שקרא לו הוי' ב"ה. **וצריך להיות התשובה בכח כזה לעורר הרצון הקדום כו'.**

תפארת שלמה (לר"ה עו"ש)

השבת קודש מגין עלינו בראש השנה

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם וגו' וי"ל ע"ד המבואר בספה"ק שר"ת ת'קעו ב'חודש ש'ופר הוא שב"ת, כי זכות קודש מגין עלינו ביום הכסא הבע"ל, וי"ל כי שני המלאכים הממונים על הכתיבה ועל החתימה המבואר (בתיקוני זוהר תי' נה דף פט.) ששמם כתביא"ל חתמיא"ל הם מספר נ"ר שב"ת, זה ג"כ נרמז בז"ה אתם נצבים היום שהמעמד שלנו בר"ה הנקרא היום, הוא בכח זכות שב"ק ורומז במלת אתם שר"ת א'ם ת'שוב מ'שבת, וכן כל הכתוב הזה אתם נצבים היום כלכם לפנ"י הוי"ה אלקיכ"ם עולה שב"ת קוד"ש, שבזכות שבת קדש יהיה לנו כתיבה וחתימה טובה אמן.

(חמרא טבא)

עיקר התשובה עזיבת החטא והוספת לימוד התורה

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם וגו'. מחוטב עציך עד שואב מימיך. לכאורה היה ראוי לכתוב 'מחוטב עצים', ואמאי כתיב 'עציך' בכ"ף. אלא, התורה הק' מרמזת לנו כאן בזאת הפרשה, שקורין אותה תמיד קודם ראש השנה, "שכולם נצבים לדין לפני ה' בראש השנה" (היום' דא ר"ה. זוה"ק ח"ב לב:), **ויהא בטחון לכולם שיצאו בדימום מהמשפט, רק שיעשו תשובה, ועיקר תשובה הוא עזיבת החטא וגם ללמוד תורה,** כמו דאיתא (ויק"ר כה, א) **"מי שרגיל ללמוד דף אחד ילמוד שני דפין".**

וזהו הרמז בפסוק **"אתם נצבים היום"** בראש השנה **"לפני ה' אלקיכם"** שהדין (הרמז ב'אלקיכם') יתהפך לרחמים, שהוא שם הוי"ה (בר"ר לג, ג), ובמה: **"מחוטב עציך"** האדם נקרא "עץ השדה" (לעיל ב, יט. ועי' זוח"א קפז.) היינו, שכל אחד יחטוב עצו, **רצ"ל** שיבקע ממנו הרע ויעזוב החטא (עי' זוח"ק שם: **"אע"ג דדליק ונהורא לא פליק, יבטשון ליה"** וכו'. ועי' 'ליקוטי אמרים' תניא פכ"ט), **"ועד שואב מימיך"** היינו, שישאוב מי התורה, שנקראת מים (ב"ק יז.), שיוסיף בלימוד התורה. וכן רומז "מחוטב עציך" על לימוד התורה, כדאיתא בגמרא (ב"ב קמה:): "בוקע עצים" (קהלת י, ט) אלו בעלי גמרא.

לקוטי מהר"ם להרח"ק רמ"מ מלינסק זי"ע

תשובת השפל מתקבלת גם אם פגם מאד ח"ו

אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלקיך ומשם יקחך. הרה"ק מלובלין זי"ע פירש: **"אם יהיה נדחך בקצה השמים"** אם תפגום ח"ו, עד שתהיה בבחינת 'נדח בקצה השמים', אזי אם **"משם"** לשון שממה תהיה בעיני עצמך שממה ושפל, **"יקבצך ה' אלקיך", 'ומשם'** רומז לעולם התשובה **"יקחך".**

אמרי יוסף (פר"ם משורת, עעו"ש)

אבינו שבשמים מוכן ומזומן למחול לנו ויושב ומצפה רק על וידויינו בלב שלם

ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה. ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל וגו'. פירש בזה הרה"ק מהר"ן מראפשיץ זי"ע בסעודה שלישית בבכיות גדולות מאוד, ואמר, שאיש ישראל יוכל לזכות לכל טוב, רק יתוודו על עונם. וזה פירוש: **'ואמר ביום ההוא'**, היינו שידע ויכיר: **'הלא על כי אין אלקי בקרבי'** (היינו שדחקתי רגליו כב"י ממני, ע"י עונותי ופשעי) **'מצאוני כל הרעות'** וגו', היינו אם יאמר כך, אזי: **'ואנכי הסתר אסתיר פני'** וגו', היינו, אמחול לו **'על כל הרעה אשר עשה'**, היינו אף **'כי פנה אל'** וגו', ודפח"ח".

אהל נפתלי (אות שנא)

כל הטעמים עולים בקנה אחד, שהשופר בא לעורר בנו זכרון, כדי שיעלה זכרוננו לטובה

ענין תקיעת שופר שכתב רמב"ם (פ"ג מהל' תשובה ה"ד) כלומר 'עורו ישנים מתרדמתכם', וחז"ל אמרו (ר"ה טז.) שיעלה זכרוניכם לפני לטובה ובמה בשופר, הכל אחד. כי 'ה' צלך' (תהלים קכא, ה), **כאשר האדם מתעורר משנתו וזוכר בהשי"ת, אז השי"ת זוכר אותו, כאותו ענין שהוא זוכר בהשי"ת איך הוא מלא כל הארץ כבודו וחכל שלו וצריך לעובדו וכיוצא, כל חד לפום אתערותא דיליה, כך השי"ת כנגדו** כדרך שאמרו (ברכות ו.) 'אמר להם הקב"ה לישראל, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם' וכו'. מה שאין כן בשח"ו שוכח, הגם כי אין שכחה לפני כסא כבודו, הזכרון שלו הוא מצד השכחה, שזוכר כביכול שבזה הוא שוכח ח"ו, מדה כנגד מדה, "**ולכן יחיב עיטא** (נתן עצה) **בשופר לעוררנו** (עורו ישנים מתרדמתכם), **ואמרו ז"ל** (ר"ה שם ע"ב) **שהוא לערבב השטן, וחכל אחד, כמו שאמרו** (ב"ב טז.) **הוא שטן הוא יצר הרע, ועיקר יצה"ר אינו אלא החשקעה בדמיון, שאינו מניחו לזכור ולשום אל לבבו על מה נברא בעולם ולהתעורר משינתו"**

רסיסי לילה להרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (אות לה)

'שיודעים לרצות בוראם בתרועה', כי על פניהם אור חשקת ושמחת המצוה, אך לבבם נשבר לאלקים,

אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון, דקדקו רז"ל (ויק"ר כט, ד) וכי כל הגוים אינם יודעם להריע וגו', **אלא שיודעים לרצות את בוראם בתרועה,** ונ"ל לפרש על פי מש"כ בספר חובות הלבבות שער האהבה פ"ז, בההוא חסיד שמסר סימני יראי ה' ואוהביו ואחד מהסימנים המובהקים אמר "**תראה פניהם שעלה עליהם האור, אבל כשתעמוד על הלבבות תראה לבבות נשברות לאלקים**", רצ"ל פניהם הם אדומים כאור מחמת תשוקתם ליוצרם ובוראם, ולבבותיהם נשברות לאלקים מפחדו ומוראו ועל אשר אינם יוצאים ידי חובתם בעבודתו ית"ש ומצותיו, **והנה הוא סימן איש הישראלי האמתי אבל כל האומות אין לחם זה הסימן,** כי הגוי אפילו בעושה איזה מעשה מצוה בגון צדקה וכיוצא גבה לבבו בחשבו לצדקה מאתו להש"י, **והנה הסימן הזה רמוז בתרועה כי התרועה הוא הברה מהבל הלב קולות נשברות ויורה על לב נשבר, ופני התוקע מתאדם,** עיין בכונת האריז"ל כונת הארת פני התוקע, וזהו שאמרו רז"ל יודעים לרצות את בוראם בתרועה, שע"י רמיזת התרועה מרמזים לבוראם ראה נא מה בינינו לאומות, וסימנינו סימן התרועה כמו שאמר ההוא חסיד 'תראה פניהם שעלה עליהם האור' דמיון פני התוקע, 'כשתעמוד על הלבבות תראה לבבות נשברות לאלקים' דמיון תנועת התרועה מהבל הלב וזהו ה' באור פניך יהלכון.

בני יששכר (מאמר ג, ד)

ע"י כונתינו הפשוטה בתקיעתינו לעשות רצונו ית' נפעל למעלה התיקונים הנעלים

תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגנו כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב (תהלים פא, ד– ה). הנה, כמה טעמים נאמרו במצות תקיעת בשופר, "כמו שמצינו בגמרא (ר"ה טז.) כדי לזכור לכם האיל שנעקד ונאחז בסבך בקרניו. ואמרו שם בגמרא למה תוקעין בשופר של איל, ופריך בגמרא: למה תוקעין. [ומשני:] רחמנא אמר 'תקעו'. ופרשתי בכוונתם, דרצו לומר, **שעיקר כוונת כל המצות הוא בעבור ששמו הגדול חק נתן לעשות את המצוות, וברחמיו על הבריות נתן עצות לנו לתקוע בשופר לפתום פי המקטריגים. ואם באנו לכוון כוונת השופר המוזכרין במקובלים ובשאר ספרים הקדושים לא יספיק הזמן. לכן מוטב שלא לכוון רק כוונה זו: 'רחמנא אמר תקעו', וממילא כל התיקונים נעשים ועולים לרצון לפניו,** והנה ידוע דמלת 'חק' נאמר על דבר שאין לו טעם, ו'משפט' יתכן בדבר שטעמו ידוע ונגלה. ועל דרך זו יתפרש הכתוב הנ"ל: '**כי חק לישראל הוא**', אנו בני ישראל אין אנו יודעים עיקר הטעם ועומק סוד התקיעת שופר והוא אצלנו כחק בלא טעם, אבל לגבי הקב"ה הוא ['משפט'] מלתא בטעמא והנסתרות '**לאלקי יעקב**'.

תפארת שלמה

"כי חדות ה' היא מעוזכם" כאשר תשובתינו אליו ית' בר"ה נעשה בשמחה, עי"ז נחשב הוא לפועל ידינו

עזרא הסופר אמר לישראל בר"ה: "**לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים וגו' כי קדוש היום לאדנינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם**" (נחמיה ח, י), ע"ש. ויש לפרש כך, דהנה כתיב (תהלים יד, ז) "מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב ה' שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל" ויובן, "**כי הנה בימים הקדושים ישלח מקודש עזרו לעורר לב כל ישראל לתשובה**", ואם כן בתשובה כזה יש לבעל דין לחלוק ולומר כי לא עשו תשובה רק על ידי התעוררות שלך, ולא עינה מלבם. "**אמנם משום כן מצוה לשמוח בכוא ימים אלו במצות עשה של תשובה, ומשמחת לבנו ניכר כי שמחים אנחנו לקראת בואו, ורוצים אנחנו לשוב ולחדול מעושק ידינו**".וזהו: "**מי יתן מציון ישועת ישראל**" פירוש, איך אפשר שיותן ישועת ישראל, הלא "**בשוב ה' שבות עמו**" ה' מעורר אותם לתשובה והם אינם שבים מעצמם, ועל זה בא כמתרץ: "**יגל יעקב ישמח ישראל**" ועל ידי זה השמחה יותן ישועת ישראל. והן הנה דברי עזרא הנ"ל, כי בני ישראל היו עצבים אז בראש השנה, ואמר להם: בודאי אי היה באמצע השנה והיתה התעוררות התשובה מעצמכם, היה ראוי להתעצב, אך באשר "**כי קדוש היום**" והוא גורם התעוררות, אם כן אם תעצבו יהיה מקום לבעל דין לחלוק, על כן: "**חדות ה' היא מעוזכם**" צריכים אתם להיות ששים ושמחים שזכינו להתעוררות הלב.

דרשות חתם סופר

תורה

בשבת קודש האחרון שבשנה מקבלים אחיזה ומעמד בתוה"ק, שזהו עיקר הכח לשוב בתשובה

נקבעה פר' נצבים בסוף השנה כו' **כי באמת צריכין להתחזק בשבת אחרונה שבסוף השנה** כמאמרם ז"ל אלו שמרו ישראל שבת אחת כראוי מיד נגאלין 'ויכולה **השבת שתרחם**'. וכתבנו בפ' וילך הנך שוכב כו' וקם כו' וזנה כו' ועתה כתבו לכם השירה כו' שימה בפיהם כו' וענתה השירה כו' לעד כו'. '**כי הקב"ה הכין לנו התורה להיות עזר לנו בגלות כביכול התורה נכנסת עמנו בגלות**'. כמ"ש '**עמו אנכי בצרה, אנכי היא התורה**'. **וכמו כן כחו של משה רבינו ע"ה מתחדש בכל שבת בקריאת התורה שתיקן לנו מרע"ה. 'שימה בפיהם'** הוא הג"ן סדרים דאורייתא שיש בכל שבת סדר מיוחד בפרשיות התורה. '**שימה**' גי' שנה שבכל שנה יש דרך מיוחד בתורה כי שימה הוא לשון סידור כמו ושמו כו' איש על עבודתו. ושמו את שמי. **ועיקר התחזקות לשוב בתשובה בכח התורה שנק' עץ חיים. חיים הוא עולם התשובה ועץ חיים היא התורה שמביאה את האדם לתשובה.** לכן כתיב 'למחזיקים בה' כדאיתא במד' שלח. משל לנטבע בנהר שנותנין לו עץ לאחוז בו ע"ש דמשמע דכ' למחזיקים **א"כ הוא באותן האנשים שנופלין וצריך להתחזק בעץ חיים. ובשבת מתגלה מעיין התורה.** וגם פי' '**נצבים היום**' על **שבת שנק' היום.** וגם כתב בשבת ברית. והכתוב אומר כי '**לעברך בברית**' אתם נצבים כולכם. ולכן בש"ק הוא זמן אסיפה לקבל ברית שבת ובה מותיצבים לפני ה':

שפת אמת (תרנ"ה)

והכי אי' בספה"ק זרע קודש, פר' בא: השיבנו אבינו לתורתיך, זהו התחלת התשובה, ואחר כך וקרבינו מלכנו לעבודתך, עבודה זהו תפלה וקיום המצוות כדרך על אדון על עבדו, ואחר כך יוכל לבוא לתשובה שלימה, כמ"ש אחר כך והחזירנו בתשובה שלימה לפניך, ומי שרוצה להפוך הסדר הנ"ל אי אפשר שיבוא לתשובה שלימה ושיתחדש בקרבו רוח נכון כו'.

תפילה

ע"י תפילה ותשובה בלב נשבר פועלין כל היחודים והתיקונים בהתפילות והתקיעות בראש השנה

הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם וגו', דהנה כבר אמרנו שבראש השנה מעוררין בחינת עליונה הנעלמה, בחינת פלא עליון, כמו שרמזנו כנ"ל לעיל בפסוק **אתם נצבים היום 'כולכם' וגו'**, להיות בבחינת כוללת כו', ולתקוע בשופר קול הפשוט במדריגת כוללת, והעלם הדיבור בקול הזה, ולהמשיך משם ולהמתיק כל הדינים שיוציא לאור משפטינו, **ובוודאי אין בנו שכל וכח והשגה לכוון כוונת התפלה והתקיעות, לבא למדריגה הנעלמה הזאת בכח כוונתינו, רק על ידי התשובה מ"עומק" הלב, ש'עומ"ק גימטריא גבור"ה, כי צריך התגברות גדול לבוא לתשובה מעומק הלב, ושיהיה לו לב נשבר ונדכה, ועל ידי זה ההתגברות נמתקין כל הגבורות** כו'. **כי על ידי תשובה מעומק הלב כנ"ל, שזה מכוסה מכל הנבראים ואין מכיר זה רק השי"ת, על ידי זה מעוררין את המדריגה העליונה הזאת בחינת פלא עליון,** שנפלאה ונעלמה ומכוסה מכל רעיון והשגה, שעל ידי התשובה מעומקא דלבא שגם כן מכוסה, מורידין משם השפעות, "**וכל אחד יכול אז לבקש מאתו יתברך שיהיה לו מהיום והלאה רצון טוב לקיים מצוותיו יתברך, כיון שמתעורר תחילת הבריאה ברצונו יתברך**" כנ"ל, וזהו שרמז רש"י ז"ל ברוח קדשו במה שפירש על הפסוק (דברים ל, יא) **לא נפלאת היא ממך** וגו', שהוא כמו (איכה א, ט) ותרד פלאים, כו' **שבחינה זאת מורידין למטה, לחדש את השנה לטובה, ושיתקיים בכל אחד מישראל 'ורוח נכון חדש בקרבי', ולחדש כל אחד שיהיה נעשה בבחינת [בריה] חדשה ולקבל עול מלכות שמים באמת כו'. ולכן אומרים בעשרת ימי תשובה, שיר המעלות ממעמקים** וגו' **עד יום הכיפורים, לעורר בכל יום תשובה עמוקה מעומק הלב יותר, עד יום הכיפורים, בחינות** (יו"ד) **עמקים, לעמוק מאוד בתשובתו, ואז על ידי התשובה מעומק הלב נתפרסם כבוד מלכותו יתברך, הגם שאין בכח השגתינו לכוון הכוונות והיחודים שאנו צריכים לפעול,** [הוא] **יתברך ברחמיו עושה כל היחודים הנפלאים ומכוסים מאתנו.**

וז"ש "**הנסתרות**" **לה' אלהינו,** שהיחודים והכוונות שאנו צריכים לפעול בבחינת נסתר כנ"ל, ה' אלהינו יעשה זה, "**והנגלות לנו ולבנינו עד עולם**", שאנו צריכים לפרסם ולגלות את כבוד מלכותו, מהעלם לגלוי, **ופירסום זה הוא על ידי שירות ותשבחות שאנו אומרים לו יתברך** כו', **שעל ידי ששבח יקר וגדולה יתנו לאל מלך יוצר כל ביום יצירת העולם** כו', **מתגלה כבוד מלכותו, וזהו העיקר מבוקש שלנו בראש השנה, גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה.**

זרע קודש

קראוהו בהיותו קרוב

יסודות איתנים לעבודת התפילה בימים הנוראים הבעל"ט

פנה אל תפלת הערער. אמר רבי יצחק, כלפי דורות אמרו, שאין להם לא נביא ולא כהן ולא בית המקדש שיכפר עליהם, **אלא עוד תפלה אחת שנשתייר להם שהם מתפללין בראש השנה ויום הכפורים, ולא תבזה אותו מהם. הוי, ולא בזה את תפלתם.** תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא. וכי עדיין אומה עתידה להבראות שהוא אומר ועם נברא כו', רבנן אמרי, אלו הדורות שהן כמותם במעשיהם, **ובאין ומתפללין לפניך בראש השנה וביום הכפורים ואתה בורא אותן בריה חדשה.** ומה להם לעשות, ליקח הדם ולולב ולהלל אותך, שנאמר, ועם נברא יהלל יה:

(**מדרש רבה תהלים** ק"ב)

א) **על צער השכינה והגאולה שלימה** ◇ ב) **בתפילה על גשמיות יבקש רק עבור 'כלל ישראל'** ◇ ג) **לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה** ◇ ד) **התפילה בהתקשרות עם הצדיקים** ◇ ה) **צעקת הלב מתעורר ע"י התקו"ש** ◇ ו) **ממך אליך אברח, ימי מברח ומנוס** ◇ ז) **הנשמות באים לעזרינו בתפילתינו, מעלים תפילות כל ימות השנה**

א

להתפלל על צער השכינה וכבוד שמים

"אף שבאמת צריך האדם להתפלל בר"ה ויוה"כ על בני חיי ומזוני". אבל עיקר התפלה צריך להיות בר"ה ויוה"כ דווקא על בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו ועל גלות השכינה וכל יהיה מחשבתו על עצמו ח"ו. ואם יאמר האדם מה לי לבנין ביהמ"ק, דע מה שאמרו חז"ל (ירושלמי יומא פ"א ה"א) 'כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו, כאילו נחרב בימיו' והרי אנו ח"ו כאילו אנחנו המחריבים את הביהמ"ק. **לכן צריך אדם לחשים עיקר מחשבתו ותפילתו על בנין ביהמ"ק שיבנה ב"ב ואז יתגלה מלכותו בעולם וכו'.**

אוהב ישראל (לקוטים חדשים, ימי"נ. עיי"ש)

עיקר התשובה בימים אלו שבעונותיו מנע הגאולה שלימה

"ראש השנה ועשרת ימי תשובה ויוה"כ **עיקר התשובה שיעשה האדם בימים אלו על חטאותיו הוא, שיהיה נאנח ובוכה על חורבן בית המקדש ועל חילול שמו הגדול ותורתו הקדושה אשר עונותיו מנעו הטוב, והיה מסייע לעכב הגאולה,** וזה צע"ר השמים, אפס לא תהיה תפארת התשובה כדי שיושפע בפרנסה טובה ויהיה הוא וזרעו, רק כל מגמתו תהיה על דבר כבוד שמו. וזה רמז המפרשים בתוספת נופך בפסוק: 'הישאג אריה ביער וטרף אין לו' (עמוס ג, ד), ונודע (ראה שלח"ק ריש מס' ר"ה) כי הקדמונים אמרו ארי"ה ר"ת: א'לול ר'אש השנה י'ום ה'כיפורים. וזהו שאמר: הישאג אריה אם שאג תשאג באריה"ת, יהיה ביער שהוא בית המקדש, כדכתיב (תהלים קלב, ו): 'מצאנוה בשדי יער',

וכל מגמתך יהיה ביער, על חרבן בית המקדש, וטרף אין לו כי בחורבן בטלו הקרבנות וטרף אין לו. וזה פירש הרב מהר"ר יוסף אב"ד בפוזנא: 'אך אם יום או יומים יעמוד לא יוקם כי כספו הוא' (שמות כא, כא), הכונה, אך אם יום רמז על יוהכ"פ, או יומים שני יו"ט של ר"ה, יעמוד ישראל בתשובה, לא יוקם ולא יהיה התקוממות, כי כספו הוא כל מגמתו אינו אלא על דבר הכסף שיושפע עליו ברכות".

מדבר קדמות להחיד"א זצ"ל (מערכת ר אות י)

'תפילה על הגאולה' הבונה ג"כ להתפילה שהש"י יגאל אותו בפרטיות משבי היצר

"כמו שמתערבב השטן בגאולה כללית דיתקע בשופר גדול, כך מתערבב השטן בגאולה פרטית, כמו שכתוב (תהלים סט, יט): '**קרבה אל נפשי גאלה**', וכמו ששמעתי בשם מורי [הבעש"ט הק'], **שעל זה יתפלל כל חסיד לגאול נפשו מיצר הרע, כפרט בראש השנה ויום כפור** וכו' ודפח"ח".

תולדות יעקב יוסף (פר' וילך. וע"ע בתשואות חן פר' וארא)

ב

ביום א' להתפלל על כבוד שמו ית', וביום ב' על צרכי כלל ישראל וצריך כ"א לזכור חבירו

"להבין הטעם מפני מה נקרא ראש השנה יום הזכרון" כי ראש השנה הוא שני ימים, ביום א' דינא קשיא וביום ב' דינא רפיא (זוה"ק פינחס רלא:), ומפני כן, **ביום א' העיקר להתפלל עבור כבוד הבורא, על צער גלות השכינה** כו'. **אך ביום ב' צריך כל אחד מבני ישראל לזכור כללות ישראל**

לעורר רחמים עליהם להשפיע להם כל טוב וחסד כו'. ומכל שכן **מי שהוא זוכר את חבירו בתפלתו, בוודאי זה רצונו של הקב"ה, לכן ראש השנה נקרא יום הזכרון שמחוייב כל אחד ואחד להתפלל על חבירו".**

תפארת שלמה (לר"ה, ד"ה להבין)

בר"ה יתפלל רק על צרכי כלל ישראל

כי דורשיך לעולם לא יכשלו כו' כי זכר על המעשים לפניך בא ואתה דורש מעשה כולם (פיוטי זכרונות בתפלת מוסף לר"ה). "הנראה לי על פי מה שאיתא בתיקוני הזוהר (תי' ו כב.) צווחין ככלבין הב הב, **כי דרך האמת למבקשי ה' בימים האדירים האלו, לבל ישים האדם מגמתו בתפלתו בכל ענינו מה שחסר לו לבדו, רק ישפוך שיחו לטובת הכלל כל ישראל** וזה הרמז: **'כי דורשיך לעולם'** מה שמתפלל עבור כללות ישראל בעולם, בזה **'לא יכשלו'** כי איננו נוגע בדבר, לכן יעלה תפלתו לרצון למעלה".

תפארת שלמה (לר"ה, ד"ה כי דורשיך)

הבקשות על נשמיות יהיו ג"כ עבור כבודו ית' כי זה כבודו ותפארתו שיהיה לישראל כל טוב

מצינו בר"ה שנתקנו כל התפלות שאלות חיים ופרנסה טובה, ובזוהר הקדוש (תקו"ז תקונא שתיתאה, דף כב.) אמר דלא טוב לבקש צרכיו בר"ה ולמה זה תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה כו', והל"ל ולכן נראה לי דזה הוא הדבר דהנה אמרו חז"ל (ר"ה יא.) מעשה בראשית לדעתם נבראו, ופי' רש"י ז"ל שאלם אם רצונם שיבראו ובציבונם כדרך שנראה להם ולפי רצונם (וכו'), **והנה ידוע שבכל שנה מתחדש העולם כתחלת הבריאה מבראשית, לזה כביכול הקדוש ברוך הוא שואל מישראל שהמה עיקר הבריאה אם רצונם להתחדש השנה ועל איזה אופן יחודש,** ולכן תקנו אנשי כנסת הגדולה שיהיה בקשתינו ולומר לפני יוצרנו שאנחנו חפצים בחיים ופרנסה והרווחה וכל טוב ובדרך זה יהיה חידוש השנה, אך הכל לא לטובת עצמות האדם ורק למלאות רצון הבורא ברוך הוא וברוך שמו, **"כי זה כבודו ותפארתו שיהיה לעמו ישראל כל טוב", וכמו שברא הכל לכבודו בתחלת הבריאה ונאמר בהם כי טוב, כמו כן בכל שנה נתחדש העולם בטוב ולכבודו יתברך.**

דברי חיים (פ' נצבים ד"ה בפסוק אתם)

[ונבון לציין לדברי הזה"ק (פר' עקב, דף רע"א ע"ב) וְאַתָּה לָא אִתְקְרֵי, בַּר כַּד אִינּוּן מִתְקָרְבִין לְגַבֵּיהּ, וּמִתְקָרְבָן. וּכְלָקָא אִיתְּתַי אִקְרֵי מָלֵךְ. כַּד רַבְרְבָנוֹי אִתָּיִן לְגַבֵּיהּ עָתִירִין, מִסְתַּפְּקָן בְּכָל מַה דְּאִצְטְרִיכוּ, בְּלָא חֶסְרוֹנָא, כְּדֵין אִיהוּ מָלֵךְ]

לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה

באין מליץ יושר כו'. דעיקר הוא דאדם אף על פי שחטא רק כיון שיודע שחטא ומבקש מלפניו יתברך שימחול לו **ומכיר בשפלותו זה הוא גופא למליץ יושר לפניו.** וזהו **'באין'**, במדה שאדם מחזיק עצמו לאין, זה גופא **'מליץ יושר'.**

קדושת לוי

[בס' תכין לבם (עמ' קע"ד) כתב וז"ל: כשהייתי אצל דרשתו (של רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע) לפני התקיעות, עורר את הציבור במה שאומרים "באין מליץ יושר מול מגיד פשע" דבחורינו אין מי שימליץ טוב בעדינו, שלפני החורבן היו הרבה צדיקים וקדושים שהמליצו טוב בעדינו, **אולם כוחינו הוא שיש כ"כ לבבות נשברות, וצעק "און איך בין אויך איינער פון זיי",** והמשיך בדברי הקדושת לוי דמפרש באין מליץ יושר וכו'.]

כונות הם מפתחות, ולב נשבר בקרדום

אמר הבעל שם טוב הקדוש ז"ל להרב הקדוש רבי זאב קיצעס ז"ל שהיה הבעל תוקע שלו, ולפני ראש השנה למד אתו כל הכוונות ורשם לו אותם בכתב, וכשהגיע זמן התקיעות לקח ממנו הכתב ובל הכוונות, **ואמר לו כי כוונות הם כמו מפתחות לפתוח שערים, אך לפעמים העלה המנעול חלודה שאי אפשר לפתחו במפתח, אבל לב נשבר הוא כמו קרדום ברזל שבכוחו לשבור כל המנעולים וכל דלתות נחושת.**

בית אברהם (פ' נשא ד"ה ואני)

בר"ה כמה דכייף אינש דעתיה טפי עדיף

איתא במדרש בר"ה ויו"כ **נעשים ישראל בריה חדשה** שנאמר ועם נברא וגו' והטעם **כי בר"ה כמה הכייף טפי מעלי ובשנעשה 'אין' אז נתחדש ונעשה בריה חדשה כמו גרגיר חזרע כשנרקב אז נתחדש.**

אמרי פנחס – קארלין

לדידן עיקר הכונה הוא שבירת הלב ופי' המילות, וידיעת הסודות הם בשבילנו בעיקר לעורר הלב

ובאמת אתה ידעת אף על פי שבילדותי למדתי קצת כוונות, אבל עיקר הכוונה היא שבירת הלב כנ"ל, ואהבה ויראה ותמימות וניצוח כנ"ל, **ואם היינו זוכים לזה, בנקל היינו יכולים לכוון כל כוונת האריז"ל** כו', **לזאת בחרתי לי לכוין כוונה אחת, לכוין הלב לחשי"ת בכל מה דאפשר, לכוונת התיבות והמלות כפי האפשר,** ועם כל זה אם אוכל לפעמים לכוין ברגע איזה כוונה כו' ושלא לטרוח על זה

ושלא לילך מן הכוונה האמיתית הנ"ל אזי טוב כו', אבל עם כל זה טוב מאד ללמוד הכוונות של כל התפלות, **שעל ידי זה תתעורר הנפש כשתדע עד היכן הדברים מגיעים, שהם מתקנים תיקון גדול מאד למעלה נורא מאד, אזי על ידי זה יבא התעוררות גדול, שנכוין דעתינו ונמסור כל כחותינו לכוין כוונה הישרה, שיהיה פינו ולבנו שוים באהבה ויראה, שעל ידי זה יקבל השי"ת את תפלתינו, ויפעל בהם הפעולה הצריכה, אף שאנחנו לא נדע מה נעשה,** מעשה ידינו כוננה עלינו, כמו שכתוב בזהר (יתרו צ"ב:) על זה הפסוק כוננה ואתקן תיקונך וכו'.

יישר דברי אמת

תפילה לעני כי יעטו"ף ולפני ה' ישפוך שיחו

הרה"ק רד"מ מטשארטקוב זצ"ל סיפר שזקינו הרה"ק ר' שלום פראבישטע"ר זצ"ל כשהי' אצל חותנו הרה"ק ר' נחום מטשערנאביל זצ"ל, אירע פעם שבערב ר"ה במנחה בזמן שהרה"ק ר' נחום מטשערנאביל התפלל בהתלהבות גדולה, כידוע מהצדיקים שבזמן המנחה האחרונה של השנה יכולים להעלות כל התפילות של השנה שעברה, **ופתאום באמצע התפלה נפל הר"ר שלום מהמוחין שלו ולא הי' יכול להמשיך להתפלל ומאוד נשבר לבו שדוקא בזמן כזה יארע לו כך, ומתוך שברון הלב התאמץ בכל כוחו להתפלל ולא יכול עד שלבסוף עלתה לו להתפלל בקושי גדול כמו אדם פשוט, דהיינו רק פירוש המילות.** לאחר התפלה ניגש אליו ר' נחום מטשערנוביל ואמר, **בני עשית היום רעש גדול למעלה בהמנחה שלך ותדע שהתפלה שהתפללת בלב נשבר עלה למעלה למעלה, וכמה אלפי נשמות נידחות היו להם עכשיו עלי' ע"י תפלתך.**

ילקוט מאורי אור

(ובזה י"ט תפילה לעני כי יעטו"ף היינו שמתעטפין בתפילתו כמה נשמות המקבלות תיקונם ע"ז, כי לפני ה' ישפוך שיחו, כי תפילתו נכנסת לפני ה')

ד

"אשרי העם יודעי תרועה" תפילתינו מתקבלת ואנו זוכין בדין בזכות התקשרותינו עם הצדיקים

אשרי העם יודעי תרועה. 'העם' רומז על הפחותים שבעם, היינו הרשעים (ראה זוה"ק בשלח מה:; שם רע"מ קכה.) **'תרועה'** רומז על הצדיקים, כמו שכתוב (במדבר כג, כא): **'ותרועת מלך בו'** [ופירש"י: **"לשון חבה ורעות"**] יען כי "הם באחוה וריעות בכיכול עם הקב"ה, ונקראים ריעים להקב"ה, כמ"ש (תהלים קכב, ח) 'למען אחי ורעי' (וראה שבת לא. ברש"י ד"ה דעלך: "רעך זה הקב"ה"), **ובא הכתוב להורות, כי הגם "שבכל השנה היה חלילה משוקע בכל העוונות ובכל התאוות, הקב"ה נושא עון, ונעשה כבריה חדשה, בחינת 'אני היום ילדתיך'** (תהלים ב, ז), **ואפילו אם אדם אינו יכול לעורר את עצמו לשוב ולהתחרט על מעשיו בנקודת הלב, כמו שיש אנשים שגם בראש השנה אינם יכולים לעורר את עצמם לדבר דבורים מקורות הלב, מכל מקום על ידי התכללותם עם כלל ישראל, ועם הצדיקים, שהם מדברים מקירות הלב, נכתבים כולם לאלתר לחיים.**

וזהו שאמר: **'אשרי העם'** הם הרשעים והפחותים, מכל מקום על ידי שהם: **'יודעי תרועה' "שמתחברין עם הצדיקים, שעליהם מרמז 'תרועה', אשרי להם,** שעל ידי זה כולם נכתבים לאלתר לחיים והקב"ה נושא עון, ומהפך כל העונות לזכיות (ראה ר"ה יז.). וזהו (דברים כט, ט): **'אתם נצבים היום כולכם',** ואיתא (זוה"ק הנ"ל) **'היום'** זה ראש השנה. היינו: אתם נצבים היום כולכם שלכולם, **אף לרשעים יש מעמד ומצב בראש השנה, על ידי כולכם שמתכללים ביחד עם הצדיקים,** (כיון שאתם נצבים היום 'כולכם' בהתקשרות עם 'ראשיכם') **ועל ידי זה הקב"ה מאיר בתוך אפילתם ומהפך כל עונותיהם לזכיות, ועל ידי זה נשפעים כל הטובות וכל הברכות על כל העולמות ועל כל ישראל,** אכי"ר.

מגן דוד להרה"ק ר"ד מטאלנא זי"ע

(לר"ת, ד"ה אשרי איש שלא ישכחך וד"ה כתיב והר סיני. וראה תפארת שלמה לר"ה ד"ה והיה כשבתו)

ה

"ח' שמעה בקולי" קול צעקה ממעמקי הלב שמתעורר על ידי שמיעת קול השופר

"בראש השנה ובכל עשרת ימי תשובה אומרים הקאפיטל (תהלים קל): **"שיר המעלות ממעמקים כו' ח' שמעה בקולי תהיינה אזניך קשובות לקול תחנוני".** ולהבין הלשון 'שמעה בקולי', הלא אמרו חז"ל (ברכות כד:) "המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה", כי אצל השי"ת אין חילוק אם אפילו מתפלל בלחש, כי הוא עונה לחש. **אמנם המכוון הוא על קול צעקה היוצא ממעמקי הלב עד שאינו יכול לפרוט בשפתיו אפילו בחיתוך הדיבור, רק שצועק בקול פשוט מכאב לבו. ותפלה כזו מקובלת ביותר** כמו שנאמר (שם קב, א): 'תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו', שתפלת העני עוטפת שאר התפלות מפני ש'לפני ה' ישפוך שיחו', היינו כמו שמשיח צערו ודאגתו לפני אוהבו כדי להפיג הצער מלבו כו'. וזה הפירוש: 'תהיינה אזניך קשובות לקול תחנוני, לקול דייקא ולא להתחנונים, כי לתפלה נצרך עת רצון, ולא בכל עתים נענה. **אבל הקול צעקה היוצא מאנקת מעמקי הלב, זה נשמע תמיד מצד מדת הרחמנות שלפניו ית' שנקרא האב הרחמן.**

והענין הזה נפעל בכללות נפשות ישראל בראש השנה על ידי שמיעת קול שופר שיהיה נתעורר בהם על ידי זה הצעקה שיהיה מפנימיות נקודת הלב, כדאיתא ברמב"ם ז"ל (הל' תשובה פ"ג ה"ד) הרמז על תקיעת שופר בראש השנה מפסוק 'עורו ישנים מתרדמתכם'. ועל זה נאמר הפסוק 'אשרי העם יודעי תרועה' יודעי דייקא, היינו שנכנם בהם הדעת של התרועה, היינו **ההכרה והדעת של שבירת הלב בפנימיות נקודת עומק הלב, כי בחינת דעת הוא על ידי חיבור המוח עם הלב ועל ידי זה נכנס ההכרה בעומק הלב, ועל ידי זה מבקשים 'ה' שמעה בקולי' וגו',** כי זה נפעל על ידי שאנו מקיימים מצות שמיעת קול שופר, כמו שמברכין: 'אשר קדשנו וגו' לשמוע קול שופר', **שעל ידי זה נתעורר הדעת בפנימיות מעמקי הלב, וממילא על ידי זה השי"ת שומע בקולנו ואזניו קשובות לקול תחנוניו,** כמו דאיתא שהשי"ת גם כן מקיים כל המצות, וכדאיתא בשם הבעש"ט זצ"ל על פסוק 'ה' צלך'. ועל זה אנו מסיימין בברכת שופרות: **'כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה',** היינו הקול היוצא מעומק שבירת הלב, וחותם: **'שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים'.**

פרי צדיק (ר"ה, אות ט. עע"ש)

'מפחדך אנוסה לעזרתך' הפחד והיראה בימי הדין מביא אותנו לברוח אל אבינו אב הרחמים

הנה בנוהג שבעולם הוא, שיש סגנון תרועה מיוחד שהוא סימן וקריאה לכל העם להתאסף, ויש סגנון תרועה מיוחד המעורר פחד ורעדה, שהוא רמז וסימן לעם שכל אחד ינום ויברח למלט את נפשו, ולכל סגנון תרועה מיועד כלי מיוחד, כי אי אפשר לעשות בכלי אחד שתי פעולות מנוגדות. **ואילו בני ישראל כששומעים את קול השופר מתעוררים לשתי הפעולות ביחד, היינו שמתמלאים פחד וחרדה מקול השופר,** וכדכתיב (עמוס ג, ו) "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו", שהוא סימן וקריאה למנוס ובריחה.

אבל להיכן בורחים ונסים בני ישראל, מתכנסים ומתאספים אל הקב"ה, כלומר, מהשי"ת אל השי"ת, 'פון דיר צו דיר' בבחינת 'מפחדך אנוסה לעזרתך', 'אברח ממך אליך' (כתר מלכות לרשב"ג, ועוד שם: וְאִם לֹא אוֹחִיל לְרַחֲמֶיךָ. כִּי יָחוּם עָלַי הוּץ מִמֶּךָּ. לָבֵן אִם תִּקְטָלֵנִי. לְךָ אֲיַחֵל. וְאִם תְּבַקֵּשׁ לַעֲוֹנִי. אֶבְרַח מִפְּךָ אֵלֶיךָ. וְאֶתְכַּפֵּה מֵחֲמָתְךָ בְּצִלֶּךָ. ועי' פיה"מ להרמב"ם (ר"ה פ"ד מ"ו), וזה לשונו: "ראש השנה ויוה"כ, הם ימי עבודה והכנעה, ופחד ומורא מהשם ויראה ממנו, ומברכו ומנום אליו, ותשובה ותחנונים ובקשה כפרה וסליחה").

וזהו פירוש הפסוק (תהלים פט, טו) **"אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון", 'יודעי'** הוא לשון שבירה, מלשון הכתוב (שופטים ח) "ויודע בהם את אנשי סוכות", והיינו **שמקול השופר נופל על בני ישראל פחד וחרדה ולבם נשבר בקרבם,** ו'תרועה' הוא מלשון ריעות והתחברות, כלומר, **מרוב פחד הם רצים להתקרב ולהתחבר אל השי"ת.** ועל ידי זה **"ה' באור פניך יהלכון",** כי מיד כאשר בני ישראל רוצים להתקרב אל השי"ת, מאיר הי פניו אלידם ומקרבם אליו, וממילא **"בשמך יגילון כל היום"** (שם, י), שכן כאשר התשובה היא באופן זה, יכולים להיות בשמחה. וזה שאמר במדרש (ויק"ר כט, ד) על פסוק זה: אמר רבי יאשיה **"שמכירין לפתות את בוראם בתרועה", כי על ידי קול השופר המעורר חרדה ופחד, שהוא סימן לבריחה וניסה, מתקרבים ומתחברים בני ישראל אל השי"ת, כמו תינוק בעת שמתיירא רץ להתגונן אצל אמו,** "מפחדך אנוסה לעזרתך", כאמור.

הרה"ק מוהר"י מבעלזא זללה"ה

נשמות האבות חקדושים מצטרפות עמנו בתפילותינו

על דרך שקבלנו שבראש השנה ויוהכ"פ הנשמות הקדושות שכבר מתו ונשמות האבות מצטרפים עמנו בבית הכנסת בתפילתינו. ועל דרך זה יש לפרש מאמר חז"ל פרק קמא דערכין (י:) שאמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: מפני מה אין ישראל אומרים שירה בראש השנה ויוהכ"פ. אמר הקב"ה: ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו ויאמרו שירה. פירוש, כי המתים, אע"פ שמתפללים עמנו ותפלתם עושה רושם, מכל מקום שירה אינם יכולים לומר עד תחיית המתים, דאז כתיב (ישעי' כו, יט) 'חקיצו ורננו שוכני עפר', אבל בעולם הזה 'לא המתים יהללו י–ה ולא כל יורדי דומה', על כן, כיון שספרי חיים וספרי מתים פתוחים, אי אפשר לומר שירה מפני המתים המצורפים בתפילתינו. **והיינו דכתיב** (שם סה, יד): **'עמקים יעטפו בר יתרועעו אף ישירו', כשהעמקים יעטפו בר, הם שוכני עפר ממעמקי קבר, אז יתרועעו בראש השנה וגם ישירו, שיאמרו שירה אפילו ביום תרועה".**

דרשות חתם סופר

כתבו הקדמונים, שכל התפלות של כל השנה שנפסלו מחמת מחשבת חוץ ונדחו כפסולי המוקדשים, תלויות ועומדות עד עשרת ימי תשובה, ואז כשמתפלל בלב שלם בימים אלו, אז כל יום מעלה עמו תפלת אותו יום, למשל תפלות של יום ראשון (בשבוע) של עשי"ת, מעלה עמו את כל התפלות של יום ראשון שהתפלל באותה שנה.

דרשות חת"ס סופר ח"ב דף ש"ע

ובשופר גדול יתקע

מעבודת הצדיקים בהכנה לתקיעת שופר ומליצותיהם הישרות על כלל ישראל ביום הדין

כשבא הרה"ק מבייטש לבהמ"ד לתקיעת שופר, ופתח הדלת ואמר למנצח לבני קרח בנהוג, אחז לו פחד גדול שאין לשער, וכך היה בכל שנה ושנה, עד שעלה במחשבתו של אחד מחסידיו, אשר בשנה זאת יתחבא בחדרו ויראה מה עושה הרה"ק בחדרו קודם תקיעת שופר. והלך מקודם להחדר, והצפין עצמו שהרה"ק מבייטש לא יראה אותו, וכאשר בא הרה"ק מבייטש לחדרו, והתחיל להתחנן לפני בוראו ואמר: רבש"ע, אומרים לי שאני אהיה הסרסור בין הקב"ה לישראל, מה אני, מה אני חשוב, היכן אני עורך הימים, והיכן אני עורך הלילות, והיכן אני עורך השבתות, וכך אמר כל יו"ט בפני עצמו, עד שאמר אלא מאי בזכות אבי זצ"ל, וזקני הרבי ר' אליעזר, וזקני הרה"ק מראפשיץ, וחותני הרה"ק מצאנז, והי' לו אז בשעת מעשה חפצים מאלו הצדיקים, ואחז אותן בידיו וכה הרבה צדיקים, עד שאמר בזכות הסרסור של ישראל רבי לוי יצחק בן שרה שאשה. וככה הלך לפתח ביהמ"ד ופתח אותו וצעק למנצח לבני קרח.

(נזר הקודש)

הרה"ק מצאנז זי"ע היה רגיל לספר בבל יו"ט מהתנהגות הרה"ק מבארדיטשוב באותו יו"ט וסדר שלחנו הטהור, כמו למשל בר"ה סיפר איך שהבארדיטשאווער הלך לתקוע שופר בבל בתי כנסיות שבעיר, והי' מטפס בידיו וברגליו ונוהם כארי.

(חמדה גנוזה)

דרכו בקודש של הרבי ר' אלימלך הי' בכל ר"ה קודם תק"ש הלך בחדר מיוחד וסגר הדלת בעדו. פ"א בושש מאוד לצאת מן החדר ויחרדו תלמידיו הקדושים מאד ודפקו על הדלת, ואין קול ואין עונה, ויגשו לשבור הדלת וימצאו את הרב ז"ל מושכב על הארץ בפישוט ידים ורגלים. ואח"כ אמר לתלמידיו כי הי' גזירות רעות על ישראל וביטל אותם בתפלתו, והביא השפעה גדולה על העולם, וכן הי' בשנה הזאת שנת שפע ברכה והצלחה בכל העולם, והזקנים שבאותו הדור אמרו כי אינם זוכרים שנת שפע כמו שנה זו.

(אהל אלימלך)

הרה"ק רבי יוסף מטורטשין זצ"ל פעם אחת לפני התקיעות בא לבהמ"ד ואמר: מוסר לא אניד לכם, תוכחה לא אומר לכם, רק מעשה אספר לכם. בעיר אחד היה גביר אחד מוכר יין, נכבד ותלמיד חכם. והרב מהעיר ההוא גדול הדור ורצה לחלק כבוד לו. והלך אליו לביתו לקבל פניו ברגל להראות לו בזה אות כבוד. והגביר ההוא בראותו הרב בא לביתו, נבהל מאד וכבדהו מאד לשבת יחדיו ולהמשרת קרא הגביר ואמר לו לך מהרה להמרתף ותביא לכאן תיכף בקבוק מהטוב ומוטב העומד שם בהשורה שלישית חמשה חביתין, ומהחבית האמצעי תקח היין להבקבוק, כי היין הזה הטוב מכולם, רק לך מהרה. והנה עבר זמן רב והגביר יושב ומשיח עם הרב בדברי תורה, והעלם לא בא בחזרה עם היין. השתומם על זה הגביר וביקש מחילה מהרב שימתין מעט והוא בעצמו ילך להמרתף להביא היין ולראות מה זאת שלא בא העלם. ויהי בבואו להמרתף נבהל לראות כי אין שם סדר בהמרתף, כמה חביתין פתוחים, כמה חביתין מגולים תחת מגרפותיהם כי לא נסגרו, כמה בקבוקים יין מונחים נשברים כמה נשפכים, והעלם איננו. כשבא מהמרתף בלב נשבר מההזיקות שגרם לו העלם המשרת הזה. התחיל לבקש ולדרוש איה איפה העלם. וקרא בקולות בשם העלם הזה שוכב על התנור וכירים מלמעלה (הנקרא פיעקאליק), והוא עונה לו משם: אני רוצה שתוסיפו לי לזמן הזה הבא על שכרי הוספה כך וכך כי השכירות שלי מעט וקטן הוא. והנמשל מובן.

(אור הנפלאות)

הרה"ק רבי ישראל מרוזין נכנס פעם לבית מדרשו ואמר לחסידים שהיו מסובים שם אספר לכם מעשה: כפרי אחד בא פעם על ראש השנה לעיר הסמוכה. מבני הכפר בימים קדומים היו הרבה אנשים פשוטים שלא יכלו גם להתפלל ואף כפרי זה היה כמותם. כשבא בראש השנה בבוקר לבית הכנסת, עמד והסתכל אנה ואנה מבלי לפצות את פיו. כשהגיע הציבור לתפלת שמונה עשרה, והמתפללים התחילו לבכות, תמה הכפרי, מה זו בכיה, הרי לא היתה שום קטטה בבית הכנסת, ומה פתאום התחילו לבכות, והחליט, שמסתמא הם בוכים על שמאחרים כל כך בבית הכנסת, כי רעבים הם. והיות והוא, הכפרי, היה גם כן רעב, התחיל אף הוא לבכות. אחר תפלת שמונה עשרה, כשפסקו מלבכות חזר ותמה, למה זה אינם בוכים עתה, ועלה בדעתו שהיות וראה בביתו קודם שהלך לבית הכנסת שנתנו בתוך הלפתן, שקורין צימע"ס התיכת בשר קשה, והיא צריכה בשול רב, וכל מה שיצטמק יותר הבשר יהיה

הלפתן יותר טוב, לכן אין להצטער על איחור הזמן, נתקררה דעתו אף הוא וחדל מלבבות. כשהגיע לתקיעות שופר, והקהל התחיל שוב לבכות, חזרה תמיהתו למקומה, עד שנתיישב, הן אמת שהלפתן יהיה יותר טוב כשיארך יותר הזמן, אבל הלא אין בכוחנו לחכות כל כך והתחיל אף הוא לבכות בקול יחד עם כל הקהל. לאחר שיצא הצדיק, אמרו החסידים: הרי זה משל על הגלות.

(לקוטי ישרים)

הרב הקדוש מבארדיטשוב היה שנה אחת בר״ה בעיר אחת עם הרב הקדוש המגיד מקאזניץ, ושאל אותו המגיד מתי עומד מעלת כבודו להתפלל, ענה לו הרב מבארדיטשוב שמתאחר בתפילתו. ובפרט בימים נוראים כי צריך הכנה דרבה, א״ל המגיד מקאזניץ: איך מאך דאם פריער פארטיג, א״ל הרב מבארדיטשוב אם כן אראה למע״כ שאני אתקע שופר מקודם שאתם תתקעו. ויהי היום זה ראש השנה והמגיד הקדוש מקאזניץ הכין את עצמו לתקיעות שופר כדרכו. והיה לו מסטין בכבל אסור עדי נרדם בשינה ובתוך שינתו ראה כי עומד בשמים ויש קטרוג גדול רח״ל. ופתאום שמע קול שובר ארזים בוקע חלונות הרקיע, ושאל מה זה. ואמרו לו כי הרב מבארדיטשוב הולך עתה להמקוה לטבול את עצמו לפני תקיעות שופר, ובזה תבר גזיזי דברדא וביטל כל הדינים והמעוררים והקטרוגים, אמר המגיד זללה״ה: אם כן הדבר מוכרחים אנחנו להמתין עדי יתקע בשופר גדול הרב מבארדיטשוב ואחר כך נוכל גם אנחנו לתקוע.

(עשר אורות)

דברי התעוררות זכות ורחמים אמר הרב הקדוש מבארדיטשוב זי״ע, הלא אתה צויתה לנו בתורתך הקדושה רק איזה תיבות ׳יום תרועה יהיה לכם׳ (במדבר כ״ט א׳), ועל אלו המילין קצרות דרשו חז״ל (ראש השנה לד.) ולמדו מפי התרגום יומא יבבא יהא לכון, והמציאו שזהו הכוונה על תקיעה, שברים, תרועה, תקיעה, ומפני ספיקא אתקין ר׳ אבהו בקסרי וכו׳ עד שנהגו ישראל לתקוע מאה קולות, ובב׳ ימים ראש השנה בכל מקום נמצא ב׳ מאות קולות בכל בי כנישתא, ובכל תפוצות ישראל לאלפי אלפים בשנה, וגם מאז ועד עתה זה מאות רבות בשנים ותוקעין כן בכל ישראל בכל שנה ושנה, אם כן זהו עולה סך הכל לאלפי אלפים תקיעות לאין שיעור. ולעומת זה, אנו מבקשים ממך שתתקע רק תקיעה אחת ׳תקע בשופר גדול לחרותנו׳, וזה התפלה שאנו מבקשים ממך מבקשים כל כלל ישראל כל אחד בפני עצמו ג׳ פעמים בכל יום, זה בערך אלף ושמונה מאות שנה מעת חורבן בית המקדש, ומבקשים רק שתתקע תקיעה אחד, מדוע לא תמלא עוד בקשתינו, עד כאן דברי הרב הקדוש הנ״ל.

(קדושת לוי)

הרה״ק מטשארטקוב זי״ע סיפר בליל ראש השנה אחר קידוש, מהרה״ק מבארדיטשוב זי״ע שהיה רגיל תמיד בר״ה להמליץ טוב על ישראל, והיה אומר: רבש״ע כל המוז של ישראל נבנם כולו לצרכיך, כי מה עושה ישראל כשיש לו פרנסה בריווח הוא מגדל את בניו לתורה, מפזר על עונג שבת, פותח ידו לצדקה וכדו׳, ועיקר הוצאותיו של יהודי נכנסים רק עבור מצות ה׳, וא״כ איפוא מדוע לא תושיע את ישראל, ועפי״ז יש לפרש מה שאנו מבקשים בר״ה ועשי״ת: זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים כי הלוא למענך אלקים חיים. פי׳ כל חיותינו וכתיבתינו הטובה, הכל לטובתך שנוכל לעבוד את ד׳ ולשמור חוקיו ונחיה למענו.

(תפארת ישראל)

מעשה בהרה״ק הר״ר זוסיא מאניפולי זי״ע שיצא פעם בראש השנה קודם התקיעות מבית המדרש, וראה תינוק מישראל מבני עניים, לבוש קרעים ופניו רעים. בני, שאל אותו הרבי זוסיא, כלום אין אתה מקנא בבני הערלים האוכלים משמנים ושותים ממתקים ולובשים מלבושים מלבושי כבוד, משיב התינוק, לא, אין אני מתקנא בהם כלל, שלי גדול משלהם, ישראל אני ומאמין באלקי ישראל. חזר הר״ר זוסיא זי״ע לבית המדרש ופתח ואמר: רבון העולמים הבט משמים וראה מי כעמך ישראל עם סגולה, תינוק מישראל אפילו כשהוא רעב וצמא ולבוש קרעים ובלואים, מקבל הכל באהבה, ובלבד שישראל הוא.

(דורש טוב)

הרב הקדוש בעל קדושת לוי מבארדיטשוב זי״ע אמר פעם אחת בדרשה לפני תקיעת שופר: רבונו של עולם, אין עם קדוש כישראל, אתה אמרת ׳לא יראה לך חמץ׳ בפסח, ולא העמדת על זה שום שוטר או משגיח שיחפש ויעניש את העובר, ואף על פי כן נסתי בערב פסח אחר זמן ביעורו לחפש רק כזית חמץ בבית יהודי, גם הבטחתי עבורו מחיר עצום ולא היה באפשרות למצוא. אולם הטוטי״ן (הטאבאק) של חוץ לארץ אשר הקיסר אסרו להביאו למדינה והעמיד על זה אלפים שוטרים ומשגיחים ומענשים את המביא, ואף על פי כן יראה וימצא מאותו המין המין המונות המונות די והותר, וכי אינם קדושים וטהורים.

(תולדות קדושת לוי)

פעם אחת אמר [הרב הקדוש בעל קדושת לוי מבארדיטשוב זי״ע] לפני תקיעת שופר: רבונו של עולם, סובר אתה שאתקע שופר, למה לא יתקע הקיסר יר״ה המיצר לנו, ואולי יתקעו הרשעים שהשיגו שלוי עולם, שוב חזר ואמר אבל באמת אהבת עולם אהבתיך וכיון שרצונך שאני אתקע, אבטל רצוני מפני רצונך. ותקע בהתלהבות נורא.

(תולדות קדושת לוי)

דבש תמרים

פנינים יקרים, מלאך הפרוה שרים, רבותינו הקדושים עצי התמרים

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות"ה עצי התמרים

אתם מעידין על מעשיכם בעצמכם היום בראש השנה

שמעתי מפי הגאון בוצינא קדישא מורינו הרב משה טייטלבוים זצוק"ל זי"ע שדרש ברבים: **אתם נצבים היום** (דברים כט- ט), על דרך דדרשינן בגמ' ועמדו שני האנשים אלו העדים שצריכין לעמוד (שבועות דף ל.), ואמרינן בגמרא דאברין של אדם מעידין עליו מה שעשה (תענית דף יא.), והכי פירושו **"אתם נצבים"** אתם מעידין על מעשיכם, **"היום"** בראש השנה שנקרא 'היום'.

זקן אהרן (פרשת ויצא)

אתם נצבים היום כלכם. יובן עפ"י המבואר בספרים כי קירותיו מעידין עליו, היינו לבו כמו שדרשו על פסוק ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ואנשי ביתו, היינו אבריו כי הרשע עוונותיו חקוקים על עצמותיו, ובהצדיק הזכיות חקוקים שנאמר כל עצמותיו תאמרנה וכו', והמצות בעצמן מליצין והעונות מקטרגין, וכן צריך האדם לבא עם כל ימי השנה כמו שלבסוף צריך לבא עם כל הימים, ובהצדיקים יום ליום יביע אומר, ובהרשעים ימים ידברו דברי קשות, והנה בעדות נאמר ועמדו שני האנשים כי כן קבלו חז"ל דבעדים משתעי קרא, והיינו אתם נצבים שאתם בעצמכם עדות, גם היו"ם הוא עד כל יום ויום של כל השנה, ועתה נמחק העוונות בתשובה ונחקקין זכיות במקומו והיינו לעברך ר"ל במקום שנחקק שעברת על מצות ה' בברית ה"א שמה יהיה נכתב ונחקק דברי הברית.

(ישמח משה)

☆

הנסתרות להי"א והנגלות לנו ולבנינו וגו'. ירמוז על מה שמובא בחובת הלבבות כי לפעמים יפתה היצר לאדם ויאמר לא יתכן עבודתך בלב שלם אלא בכסות את מעשיך מבני אדם, ואל יראה עליך שום מדה טובה ואל תצוה על הטוב ולא תזהיר מהרע, אז תשיב לו כי לא זה הדרך כי"א שראוי להסתיר מה שאפשר מבלי דעת בני אדם, אבל להתפלל בציבור וגם להורות לבני אדם דרכי ה' אין זה חייב אני לעשותו ע"כ, וז"ש הנסתרות להי"א והנגלות ג"כ לשמו יתי צריך לעשותו ולא בעבור שבח בני אדם, ושמא תאמר כי צריך לכסות כל מעשיו ובל יראה בהגלות נגלות לעין זולתו, ע"ז אומרים לו לנו ולבנינולעשות את כל דברי התורה, כי אנו מחויבים לצוותם בטוב ולהזהירם על הרעכדי שילכו בדרך הטוב, והוא רק ע"י שיזהירו אותם על כך.

(ייטב לב)

☆

אתם נצבים היום כלכם לפני ה"א. וברש"י פי הרבה הכעסתם לפני המקום והרי אתם קיימים לפניו. ויובן עפ"ד הטו"ז אהא דאמרו כל השומר שבת אפי' עו"ז כדור אנוש מוחלין לו איכא למידק אי לא עשה תשובה שבת מאי מהני ואי עשה תשובה שבת למה לי, ונראה דמירי שעשה תשובה אלא דתשובה לא מהני שיהא מוחלק לו כדאיתא בפי' יוהי"כ עבר על כריתות וכו' תשובה תולה ומיתה ממרקת, קמ"ל דאם בעשותו תשובה שומר שבת כהלכתו מהני שיהא נמחל לו לגמרי, והנה נאמר בספה"ק דהיום הנאמר כאן רומז לר"ה, גם תיבת היום רומז לשבת כטעם שבת היום, וז"ש אתם נצבים היום דא ר"ה, ופרש"י הרבה הכעסתם לפני המקום והרי כלכם קיימים וקשה הא מבואר דעל כמה עבירות אין תשובה ויוהי"כ מכפר, וזהו אתם נצבים שתהיו קיימים היו"ם דא ר"ה ויום השבת דאם ישמור השבת אז תשובה מהני אף בלי יסורים הממרקים וע"כ גם אם הרבה הכעסתם לפני המקום חיים כלכם היום.

(קדושת יו"ט)

☆

אתם נצבים היום כלכם לפני ה"א וגו'. וקשה פתח בלשון רבים ומסיים בלשון יחיד, ונראה עפימ"ש בישימ שמצינו כמה דברים שהן בעצמותן חרופין ומרין כמו מלח ותבלין ועם דברים אחרים הם טובים ולא יאכל תפל מבלי מלח, וכ"כ נמצא בבני אדם שבעצמותן נראים לכאורה בלתי יפים אבל בכללות כלך יפה אף נעים זה יש לו מדה טובה זו וזה מדה טובה אחרת לו, וע"כ לעולם אל יוציא עצמו מהכלל ע"ד האמור בתוך עמי אנכי יושבת והקב"ה משגיח על כלל ישראל ולא בפרטן ע"כ, וזש"ה אתם נצבים היום דא ר"ה, כלכם דייקא לפני ה', ר"ל דהשי"ת גומל חסדים טובים לעמו ישראל לדונם כלכם יחד על כלל ישראל ולא בפרטן, כל איש ישראל, ר"ל כל איש נידון בתוך הכלל כולו, והכל נסקרין בסקירה אחת דייקא ולא כל איש בפני עצמו.

(עצי חיים)

אתם נצבים היום כלכם לפני ה'יר ראשיכם זקניכם. ויבואר על פי מה שכתב בדברי יחזקאל לפרש אמרינו אל תשליכנו לעת זקנה ככלות כויח אל תעזבני, ולכאורה קשה למה מתפללים דוקא על עת זקנה, והלא בימי הנעורים צריכים גם כן לעזרתו והשגחתו יתברך, וי"ל על פי מה דאיתא בזוהי"ק (ויחי רכד.) עהי"פ (בראשית כד א) ואברהם זקן בא בימים, היינו שבא עם כל הימים, וכל יום העיד על המעשים טובים שעשה בו, ולא נחסר לו מהם אפילו יום אחד, ומי שהוא חם ושלום חוטא הוא מאבד ימיו, ויצא לפעמים שאיש זקן לא יהיו לו רק ימים מועטים, וזהו אל תשליכנו לעי"ת זקנ"ת, שהוא רק עת זקנה לבד בלא ימים, שבאמת מהראוי היה שיהיה זקן לפי שנותיו, אבל בעוונותיו הוא מצעירי ימים עכ"ד, והנה מה יעשה האדם ויחיה להעלות ולתקן אותן הימים אשא עברו עליו בתוהו וריק למען יחשבו גם הם במנין ימיו ושנותיו, והעצה הוא מה שמצינו בנמי גדולה תשובה שזדונות נעשית לו כזכיות, ומוקי לה בתשובה מהאהבה, ובכן כאשר יעשה האדם תשובה מהאהבה הרי הואזוכה להעלות ולתקן כל הימים אשר עברו עליו בהבל וריק, וזש"ה אתם נצבים היום דא ראש השנה כידוע, טכתב בדברי חיים כי ענין התקיעות בראש השנה באים לעורר בחינת תשובה מאהבה, כי תרועה הוא מלשון ריעות וחיבה, ושיה אתם נצבים היו"ם כלכם לפני הי"א, רומז על יום ראש השנה שבו זוכים ישראל לתשובה מאהבה, וע"ז ממשיך ראשיכם שבטיכם זקניכ"ם, כי מאחר שעושים תשובה מאהבה שיך לכנותם בתואר זקן.

(ברך משה)

☆

אתם נצבים היום לפני הי"א כלכם וגו'. ובמדרש אם אתם רוצים לעמוד בדין עסקו בתורה, וי"ל עפימ"ש הרמ"ע מפאנו כי מטעם זה מועיל התשובה והוידוי לכפר החטא מכח מודה בקנס ואח"כ באו עדים להעיד על החטא הרי הוא פטור ע"כ, אמנם מדין מודה בקנס צריך שיהיה במקום בי"ד ובפני בעל דין ובלא"ה לא מהני הודאתו לפטרו, וז"ש במדרש אם אתם רוצים לעמוד בדין עסקו בתורה, ביאור הענין על פי מה שנינו באבות שנים שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם הרי דבעת עסק התורה איכא השראת השכינה ומועיל תשובה דהוי במקום בי"ד ובפני בעל דין.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי"ק עצי התמרים

הדרך המקובל לנו בלימוד הא"ב עם התינוקות

ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל. הוא היה [הגה"ק בעל קדושת יו"ט זצוק"ל] לוחם גם כן בשביל טהרת החינוך, ועמד בתוקף נגד אלה הנוטעים זמורות זר בחינוך התורתי ללמוד אותו על פי שיטות הפעדאגאגיות של הגוים. ואין לומדים את הא"ב על פי סדרו שנמסר מסיני, כי אם מתחילים ללמוד את הקאנסאנאנטום הכבדים לחוד והקלים לחוד, ושם הא"ב לא יזכר ולא יפקד כי אם בע צע וכו' וטוענים שכך הוא נקל להתינוקות ללמוד את הקריאה. ואמר הרה"ק ששקר בימינם, וצריך ללמדם את האותיות כסדר שנמסרו בסיני מא' ועד ת' והמליץ שזה שאמר הכתוב **"ולמדה 'את' בני ישראל"**, לכאורה ה'את' בכל מקום הוא מיותר, ולכן דרש (קידושין נ.) שמעון העמסוני את כל אתין שבתורה, אבל מובן **שבא הכתוב ללמדנו שילמדו 'את' כלומר מא' ועד ת'**, ולא כמו אלה שחדשים מקרוב באו עם המעטאדען שלהם שהפרו את סדר האותיות, ברצונם לקשט את התורה בקישוטים זרים לקוחים מאת הגוים, וירכה ופרחה כפתוריה וגביעיה הכל ממנה יהיו מהתורה.

כוכבי אור (חלק שני עמ' נ"ה)

וידוע מה שהאריך מרן הייטב לב בענין זה בפר' בא עיי"ש באריכות ביאורו ובתוך דה"ק אי': צריך המלמד תינוקות של בית רבן ללמוד עמהן בראשית למודי אותיות אל"ף בי"ת גימ"ל דל"ת במילואם, כמו שנמסר לנו בקבלה מאבותינו ואבות אבותינו והן רבים עתה עמי הארץ הסוררים המורים הנקראים לעהרערס, הפורצים גדרי עולם ללמד לנערי בני ישראל אותיות שלנו כמו אותיות של אומות העולם, היינו א' ב' ג' ד' כו' בלא המילוי. אבל האיש הירא את דבר ה' ימנע רגל הילדים מהן וכיוצא בהן, כי הן המה מארבעה אבות נזקין, ותולדותיהן כיוצא בהן. והנה ארסם ארס ברזל, שזה משורש פורה ראש ולענה המוליד מינות ואפיקורסות בלב הילד, ועין הרואה תעיד על זה בזמנינו, אשרי השומע ויחדל ועיי"ש באריכות. ובסו"ד פי' ג"כ הפסוק ועתה כתבו לכם וזל"ק:

ובזה נראה לי לפרש הא דכתיב 'ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם', כלומר גם המילוי שלא נכתב (וכמו כן פירושי התורה שבכתב שלא נכתב) תשים שימה בפיהם. וזהו שנאמר (שיר השירים א, י) נאוו לחייך בתורים בשתי תורות, שבכתב ושבעל פה (שהש"ר א, נב), **צוארך בחרוזים, היינו במלואי האותיות, הנקשרים לאותיות הנכתבין כמו חרוזים,** (אל"ף בי"ת) וכמו כן **צריך ללמדן במילואיהן לתינוקות של בית רבן, למען יאמינו בתורה שבכתב ושבעל פה.** וזהו שאמר הכתוב (דברים כט, כח) הנסתרות לה' אלקינו, הן הנעלמות של האותיות, והנגלות לנו ולבנינו הן גוף האותיות, עד עולם (לא כמו שנוהגין סוררים ומורים בזמנינו). **והטעם לזה אמר לעשות את כל דברי התורה הזאת, דברי דייקא, תורה שבעל פה.**

ייטב לב (פר' בא)

בילדותי שמעתי מאבא מארי הגאה"צ מוי"ה אלעזר ניסן זללה"ה אבדק"ק דראהביטש שדרש סמוכין לכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל בראשית ברא וגו', כלומר לכל המורא הגדול אשר עשה משה ושמא תאמר הלא כתיב אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ובמה יזכה אדם את ארחו, והתי' לזה שמפני כן קבע הי' זמן תשובה בחודש תשרי ואז סולח ומוחל ומכפר ברי"ה ויוהכ"פ עד שעי"ז נעשה האדם בריי חדשה וגם השמים והארץ נעשים בריה חדשה, וז"ש לעיני כל ישראל "בראשית" - אותיות באי תשרי (כדאי' בתיקונים) ברא אלקים את השמים ואת הארץ שהכל נעשית כבריה חדשה מפני התשובה, כי תחילה והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך ממעשה הרשעים, ואח"כ ורוח אלוקים מרחפת על פני המים, שהוא כינוי לתשובה כדכתיב שפכי כמים לבך נוכח פני הי', ואז ויאמר אלוקים יהי אור ויהי אור, וזהו אשרי העם יודעי תרועה, שיודעים לרצות את "בוראם" בתרועה דהיינו שנתחדש הבריאה באי תשרי ע"י התרועה, ואז הי' באור פניך יהלכון כמאמה"כ ויאמר אלוקים יהי אור, ע"כ דבריו ביתר ביאור.

(רב טוב)

☆

זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבינו בספר החיים למענך אלקים חיים. ויש לפרש דהנה אם אנו מבקשים צרכי בני ישראל המרובים בני חיי ומזוני רפואה חן וחסד ורחמים, איך לא נבוש ולא נכלם ביום הנורא הזה לבקש למלאות רצוינו הרבה, וכאשר מתלונן הזוה"ק (דף כב.) צווחין בצלותא ביומא דכיפורי ככלבין הב הב לנא מזונא, אבל האמת יש ללמד זכות על ישראל, כי כל בקשתינו עולה אל תכלית אחד המיוחד, שאם יסייע הקב"ה בידינו מכל טוב עוה"ז יהא סיפוק בידינו לעבדו ית"ש בהרחבת דעת, ונהיה פנוים ומוכנים לעבודתו, וז"ש דוד (תהלים כז ד) אחת שאלתי, שאינו אלא שאלה דהדרה בעינא לבעלים, אותה אבקש שבתי בבית הי כי ימי חיי לחזות בנועם הי, וא"כ חרי הדבר חוזר אליו, וזהו מאמרינו זכרינו לחיים וכתבינו בספר החיים למענך אלקים חיים, כדי למלא רצונך לעבדך בכל זה, ובזה סרה תלונת התיקוני זוה"ק שהוא מדייק בלישנא הי"ב הי"ב לנ"א, היינו לתת לנו במתנה לצרכינו, לא על מנת להחזיר לו לעבדו בו, אבל אנו מבקשים כל בקשתינו בתורת שאלה לעובדו בו, ולהחזירו לו במה שיהא לו נחת רוח מן העבודה לשמו יתברך.

(ייטב לב)

☆

במס' ראש השנה (דף טז:) למה תוקעין ומריעין וכו' ותוקעין ומריעין וכו', וכתבו בתוס' (ד"ה כדי) בשם הירושלמי, כד שמע קל שיפורא זימנא חדא, בהיל ולא בהיל, וכד שמע תנין, אמר ודאי זהו שיפורא דיתקע בשופר גדול ומתערבב. וייש לחבין מדוע מתערבב השטן בתקיעות השניות יותר מבתקיעות הראשונות. ואפשר לבאר על פי מה דמתאמרא משמיה דהגה"ק מהרי"ד מבעלזא זיי"ע לבאר הכתוב וילכו ויעשו בני ישראל כאשר ציוה הי' את משה ואהרן כן עשו, ופירשיי להגיד שבחן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצות משה ואהרן, ומהו כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו. וביאר על פי מעשה שהיה הרה"ק הרבי רי אלימלך מליזענסק זיי"ע שפעם אחת איקלע לעיר אחת, ובאשר נסע לדרכו ליווהו כל אנשי העיר, ויהי בהגיע העגלה חוץ לעיר ירד הרה"ק מן העגלה והלך ברגליו יחד עם כל הקהל, וכשראו האנשים התפלאו מאד דהלא כל מטרת הילוכם היה ללוות אותו ובאופן זה אין הלויה ניכרת, ואף היא לעומתם הטעים ואמר, כי יען שראה שהם מקיימים המצוה

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי"ה"ק עצי התמרים

רבינו הק' בדרשתו כיבס את לבו

פעם ראה חו"ז הרה"ק רבי איציקל מפשעווארסק זצ"ל שיזדמן לו להיות ביום טוב של ראש השנה בארץ 'הונגריא', לפני שיצא לדרך נכנס לרבינו (הגה"ק מקאלשיץ זצ"ל) ושאל לו למי ללכת על ראש השנה ואצל מי מובטח לו שירגיש טעם בהיום טוב כראוי, ענה לו רבינו, "שילך אצל הרב דאורשיווא (הוא הרה"ק מסאטמאר כשהי' אז אבד"ק אורשיווא), ויעש כן. והיה רגיל לספר שאמנם הרגיש שם טעם טוב בהיום טוב, והוסיף, שאף שבטבעו אינו בעל בכי, אולם כששמע אז את דרשת הגה"ק מסאטמאר לפני תקיעת שופר, זלגו עיניו דמעות, ופעם התבטא שהגה"ק מסאטמאר כיבס אז את לבו.

דברי חנה (ח"ב ליקוטים עמ' רמ"ם)

"און איך בין אויך איינער פון זיי"

זוכר אני כשהייתי אצל דרשתו (של כ"ק מרן אדמו"ר מסאטמאר זצוק"ל) לפני התקיעות, עורר את הציבור במה שאומרים **"באין מליץ יושר מול מגיד פשע"** דבדורינו אין מי שימליץ טוב בעדינו, שלפני זמן קצר הי' עוד צדיקים בינינו שהמליצו טוב בעדינו, אולם כיון שיש כ"כ לבבות נשברות, [וצעק] **"און איך בין אויך איינער פון זיי"** המשיך בדברי הקדושת לוי (לר"ה) דמפרש באין מליץ וכו' דאדם אע"פ שחטא, העיקר הוא שידע ויכיר בשפלותו, ויבקש מהשי"ת שימחול לו, זה גופא למליץ יושר, וזהו הפשט **"באין"** במדה שאדם מחזיק עצמו ל"אין" זה גופא "מליץ יושר מול מגיד פשע".

תכין לבם (עמ' קע"ד)

בהתלהבות גדולה, לכן ירד מן העגלה כדי לבלול עצמו עמהם במצוה זו, וזהו הפיי' אף משה ואהרן כן עשו, שכאשר ראו משה ואהרן ההתלהבות הגדולה שאחזה את כל ישראל בעשיית הפסח, כללו אף הם עצמם בתוך כלל ישראל, עכ"ד. וזהו ביאור דברי הירושלמי (ראש השנה פ"א ה"ג) שהקב"ה שומר משמרתה של תורה. והיא תמוה דהלא כל תכלית עשיית המצוות היא כדי לעשות נחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו, ומה שייך לומר שהקב"ה בעצמו מקיים המצוות, אמנם לפי האמור י"ל כי בשעה שהקב"ה רואה את בני ישראל מתלהבים ברשפי אש והתלהבות עצומה בקיום המצוות, כביכול הרי הוא כולל עצמו עמהם בקיום המצוה. וכמו כן יתכן לומר לענין תקיעת שופר כי בשעה שבני ישראל עוסקים במצות תקיעת שופר בהתלהבות וביראה עילאה, הקב"ה כביכול כולל עצמו עמהם ושומר משמרתה של תורה וגם הוא תוקע בשופר, וכאשר שומע השטן קל שיפורא תניך דהיינו מה שהקב"ה בעצמו תוקע בשופר, אז מתבהל ומתערבב, וחושש דזהו שיפורא דיתקע בשופר גדול, אשר אז עתיד הקב"ה בעצמו לתקוע בשופר, ככתוב (זכריה ט יד) והי' אלקים יתקע בשופר.

(ברך משה)

☆

אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון. ונראה לפי מה שפיי בקהלת יעקב דברי התנא (אבות פ"ג מ"ט) כל שיראתו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, כי שופר נקרא חכמה (שבת קיז:), וצריך להקדים לו היראה, ואז חכמתי', היינו תקיעת שופר, מתקיימת עכ"ד, ועל כוונה זו צרח הנביא (עמוס ג ו) אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו, כי הנביא מתמה ואומר אם יתקע שופר בעיר, האיך יתקע השופר לעורר לבב ישראל, וכי עד הנה ועם לא יחרדו, הלא עד עכשיו היה צריך דמאימת הדין תבחיל נפשינו, והנה יש עצה לזכות ליראת שמים והוא על ידי עסק התורה, כמו שאמרו רז"ל (אבות פ"ב מ"ח) אין בור ירא חטא, ומכלל לאו אתה שומע הן, כי העוסק בתורה זוכה להיות ירא שמים ולהשמר מכל דבר פשע, וזה שאמר הכתוב אשרי העם יודעי תרועה, שיודעים לרצות את בוראם בתרועה, ולפעול רב טוב לבית ישראל על ידי מצות תקיעת שופר, וטעם הדבר הוא כי הי' באו"ר פניך יהלכון, היינו שהם הולכין באור התורה ועל ידי זה הם זוכים ליראת שמים, ועל כן חכמת"ם מתקיימת.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

רק עצה טובה יש לי עבורכם, לעשות תשובה ברבים

ובאמת חשבתי מי אנכי כי באתי עד הלום לחוכיח את העם, ולומר מוסר לפני קהל ועדה, אמנם יכול אני לומר רק את המשל שאמר ק"ו זלה"ה הישמח משה, משל לחבורת אנשים שהיו תועים על ספינה קטנה בלב ים, ולא ידעו את הדרך אשר ילכו בה והיו שרויים בצער גדול מאד כמובן, פתאום ראו שבאה כנגדם ספינה קטנה אחרת, וזה השיב את רוחם שחשבו שעכשיו כבר עברה הצרה, כי זה האיש בוודאי יורה להם את הדרך הישר, אמנם כשנפגשו יחדיו ושאלוהו את הדרך הנכון, אמר להם האיש: "תדעו, שגם אני איני יודע את הדרך הנכון וגם אני תועה כמותכם, רק זאת אני יודע בוודאי שבספינה קטנה אי אפשר שתגיעו לעולם למחוז חפצכם, ורק עצה אחת יש לכם אם אתם רוצים להוושע, שתתאמצו כולכם ביחד, ובאשר שאתם הרבים ובכח הרבים ביחד תוכלו לעשות ספינה גדולה, וע"י ספינה גדולה תוכלו להגיע למקומכם בשלום, אמנם זאת אבקש מכם שכאשר תעשו הספינה הגדולה תקחו גם אותי עמכם בשכר העצה טובה שאני נותן לפניכם". והנמשל מובן, **כי הנה לא באתי להוכיח אתכם ולהורות לכם את הדרך כי גם אני טועה וכמוני כמותכם, ואני מלא עוונות ופשעים מכף רגלי ועד ראשי אין בי מתום, רק באתי לייעץ לכם עצה טובה שתתאחדו ותצעקו ותתחננו להבוב"ה, ותבקשו ממנו ביחד מחילה סליחה וכפרה, וגדול מאד כח תשובה הרבים, ואז בוודאי ישמע ה' קולכם וימלא משאלותיכם, ואמנם זאת אבקש מכם שתקחו נא גם אותי עמכם בשביל עצה זו שאני נותן לפניכם.**

דברי יואל (מועדים ח"א עמ' שלג)

לתקיעה שלנו צריכין לצרף את האלופו של עולם

מקשה הטו"ז (שו"ע או"ח סי' תקפ"ה סוסק"ז) על הא דמביא הטור ז"ל (בסוף הסימן) רמז לדבר **אין ש'טן ו'אין פ'גע ר'ע ראשי תיבות "שופר"**, והקשה היכי רמיזא אין שטן, כי חסר אל"ף. ותירץ הרב הצדיק בעל המחבר ספר "ישמח משה" זללה"ה **דצריכין לצרף את האלופו של עולם, דהיינו שיעשה המצוה לשמו יתברך, ועל ידי זה יהיה גם האל"ף,** עד כאן.

אך פרי תבואה (פרשת מקץ)

ברוב רחמיו מאזי"ן יותר לבעלי התשובה מהצדיקים

שמעתי מפי הרב הצדיק מאוהעל זלל"ה על מה שאנו אומרים (בזכרונות במוספי ראש השנה) **"כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה"**, ד'שומע' היא רק שמועה בעלמא, ו'**האזנה**' היא יותר מענין שמועה, והנה שופר היא רומז על הצדיק ותרועה להבעל תשובה, ולכן **ואין דומה לך**, שאין כן דרך בני אדם להיות אוהב יותר למי שחטא, ע"כ.

אך פרי תבואה (פ' האזינו) **אור הנר** (עמ' ח"י)

ליקוטי אמרים מהרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאור

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם. על כן נקראים ימי תשובה, שמשיגין הימים ומתקנים חומס על ידי תשובה (ישמח משה נצבים ד"ה אתם). וזהו **אתם נצבים היום,** כי משה ביבר זאת אל כל הדורות, ואף לדורינו השפל, ורואה בחוש מנצח, ועל כן זירוז לתשובה, וימשך שעל ידי תשובה תפשר לתקן הכל, וכל זה על ידי **היום,** שתחזירו הימים למקומם, ועל ידי זה יהיה לכם תקומה וגאולת עולם. והנה כתבו (תוספות מגילה לא:): קורין פרשת נצבים בשבת שלפני ראש השנה, כדי שלא להסמיך הקללות לראש השנה, על כן מפסיקין בפרשה שלא תהא מדברת בקללות; ולדרכנו יש בו עוד דברי תנחומין, כי על ידי התשובה יהיה לנו תקומה, כדאמרו (ש"י): הקללות והיסורין מכפרין חתכם ומקיימין חתכם לפניו; ופרשה זו יש בה התעוררות גדולה לתשובה, כי כולנו היינו שם בחותו מעמד, ומשה הזהיר את כולנו, כדכתוב (דברים לא) **וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל,** ועל כן דבר בעתו לקרוא פרשה זו לפני ראש השנה, שתהא הקריאה מעוררת בלירוף הזמן שהוא מסוגל לזה, ובלירוף שיהיה מוכה לשוב בתשובה שלימה לפניו. (דברי יואל)

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם. לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר כבגלוי (קדבנות לשתרית). הנה בזמן שיש המגדרות כח הקדושה, זה משפיע גם על פנימיותו של האדם, ועל מה שעושה בסתר, עד שאתרו נעשה כגלוי, ולא יעלה על דעתו לחטוא בסתר יותר מבגלוי. והנה אמרו (ש"י במדבר כה): נשתנה שעיר ראש חודש שנאמר בו לה', ללמדך שמכפר על דבר שאין בו ידיעה, שאין מכיר בחטא שלא ה' בלבד; ונראה מזה דבמקום שמזכר בו שם ה', רמוז על פנימיות המחשבה. והנה כשעמדו ישראל ליכנס בברית, ודאי שהיה שם התגלות הקדושה בתופן נשגב, וזכו למדריגה הגבוהה שהשפיע על כל אחד להיות גם הנסתרות כמו הנגלות. וזהו **כולכם לפני ה' אלהיכם,** להיות פנימיות מחשבתם והנסתר שבהם שלם לה', ואמר **אתם נצבים היום,** שגלוי וידוע לפני ה' שרק היום הגיע למדריגה הגבוה הלזו, ולא יתמידו להיות תמיד בבחינה זו, שבהמשך הדורות יחלש כח הקדושה. (דברי יואל)

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם. מוליחין את הבעלי דיעים לחוץ דוקא, ולא שגי שילכו לחיזה לד שלא ישמעו דברי הבית דין, כי אי אפשר ליבד לעומק הדין אם לא בהשראת שכינה. והנה דוגר שקריס לא יכון לנגד עיני (תהלים קא), ובבעלי דיעס משתמע אד מייניהו רשע ומשקר, ואם כן בעודו בחחיצתו אי אפשר לעשות דין (ישמח משה משפטים ד"ה ועל פי). וזהו מה שהכריז רבן גמליאל (ברכות כח.): כל תלמיד חכם שאין תוכו כבדו אל יכנס לבית המדרש; דאמרו (חגיגה דפי אליהו רבה יח): כל תלמיד חכם שעוסק בתורה, ה' יושב כנגדו ושוחה עמו; וכיון שמי שאין תוכו כבדו יש בו ענין של שקר, נמצא שאם יהיה שם תלמיד כזה, שוב לא יזכו להשראת השכינה. והנה כשעמדו ליכנס בברית עם ה', ודאי היה שם בעת ההיא השראת השכינה, והודיענו שבאן אל ישראל בחותו הדור **שכולכם נצבים לפני ה' אלהיכם,** ולא הוזקקו להודיע לף אחד מהם תוך למחנה, כדי שיזכו להשראת השכינה. (דברי יואל)

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם. ישראל נוטריקון י"ם ש'ים ר'בוא מ'ומות ל'תורה, וכל אחד קשור בחות אחד בהתורה (פני יהושע קידושין נ). והנה כשאדם עובד את ה', אזי נעשה על ידי זה תיקונים בעולמות העליונים, כי כל תנועה שעושה בשם שמים עושה רושם בשמים, וכל אחד יש לו חותו כח, תוך מהרשעים הכופרים שאינם מזרע ישראל, והמה מנשמת ערב רב, כדאיתא בזוה"ק (ברעשית כה.): יש בהם מבחינת עמלקים; וזהו **אתם**

נצבים היום כולכם, שמעמי המעות של כל איש מישראל, עומדים **לפני ה' אלהיכם** בשמי מרום, ופועלים שם מיקויים גדולים, וכפל לומר **וכל איש ישראל**, שכל מי שאר בשם ישראל יכוה ומאמין בה' זוכה לזה, לשפוקי הרשעים הכופרים שאינם נקוג זה. (דברי יואל)

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם. צע להורות, שלא יאמרו הדורות האחרונים שנשמנו העתים ונתמלפו הזמנים, ולכן אמר להם **אתם נצבים היום**, דבחותו בחינה שנתנתו לו ביום ההוא, כשעמדו כולם לפני משה ונכנסו בברית ה' ובאלתו, וזכו לקבל ברכתו של משה, בזאת הברכה אשר ברך אותם לפני מותו, הרי אזהרה זו נמשכת והולכת בלי שום שינוי **לכל איש ישראל**, לכל הדורות העתידים עד סוף כל הדורות, ואלת התורה לא תהא מותלפת, וכאשר מקבלים עול התורה והמצות כפי מה שקבלנו עלינו אז בשעמד הנצאר יחד שבטי ישראל, אז נזכה שיחולו גם עלינו ברכות משה רבינו. (דברי יואל)

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם. סוף דבר הכל נשמע, את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם (קהלת יב). **ק"ו היאמת משה** (קהלת שם) כתב: נתלקו איזה עליף, אם המתאות ומתגבר על יצרו, או מי שאינו מתאוה כלל. ונראה דהתחלת האדם ולאי העיקר כהמולקים, דאם נטבע כך מבטן נדיק מה פעל, אבל כשעל ידי מלחמתו בחזקה כבש את היצר כל כך, כדאמרו (ירושלמי ברכות פ"ט): אברהם הפך את היצר הרע לטוב, זה ולאי עדיף מהלוחם כל ימיו. וזהו 'סוף דבר', האדם צריך להיות ש'הכל נשמע את האלהים ירא', ולא שאי שמיעות, שהיצר טוב אומר לו עשה רצון ה', והיצר הרע אומר לו להיפוך, דרק זה הוא 'כל האדם', שהוא על מכלית המכוון בבריאה, אבל המונח ולומס, עדיין הוא רק מקנת אדם שלא נשלם עדיין, והשומע ליצר הרע הוא גרוע מבהמה; וזהו **אתם נצבים היום כולכם ראשיכם שבטיכם וגו'**, שאמר משה לכולם שיהיו כל אחד מהם בבחינת **כל 'איש' ישראל** מזאָל זיין א גאַנצער יוד. (דברי יואל)

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם. בדורות האחרונים לא יהיה לישראל שום זכות תלוי על תיקונים של בית רבן (זוהר חדש בראשית יג), כי בשפל המצב הזה קשה מאוד להגיע למנוחה אמיתית, אלא צדרך התורה והעבודה שפל עד מאוד, ואף כומס וזכותם של תיקונים של בית רבן שהכל פיסס אין בו מטע, היא העומדת לישראל. וזהו **אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם טפכם**, שנשאר לך ורק זכות הטף, שבזכותם יוכלו לעמוד ולהתקיים, שיהיה לישראל תקומה בעולם, ולהירשות לפני ה'. (דברי יואל)

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם. נצבים הוא לשון עמידה וקיום (ישמח משה). ובא לרמז על מה שאמרו (ברכות כו:): אין עמידה אלא תפלה, שנאמר (תהלים קו): ויעמוד פנחס ויפלל; וגם אמרו (ברכות שם): תפלה הוא מהלבירים העומדים ברומו של עולם; ונקטו גם זה לשון עמידה. וזהו **אתם נצבים היום** לע רמז השנה (זוה"ק), ורמוז שהימים הללו המעטים שיש לנו עד הימים הקדושים, המה ימי תפלה ותחנונים לנקש על נפשנו, ועל זה עלמו אנו מתפללים לה', שנוכל להתפלל, כי אין אנו יכולים אפילו להתפלל. (דברי יואל)

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם. החילוק בין נצב לעומד הוא, שם אחד יושב, ורואה לעמוד מאליו, נקרא 'נצב', כענין (שמות יד): התייצבו וראו את ישועת ה', שהתייצבו מאליהם, 'עומד' זהו כשעומד מבבר, כענין (ברכות יח): ואברהם עודנו עומד לפני ה' (בני יששכר תשרי ב ח). וזהו: 'אין עמידה אלא תפלה', שלתפלה צריך הכנה מקודם, ועל ידי זה יש בזה עמידה של קביעות. והנה בחמת מוטל על האדם שיזכור בכל השנה שיעורו ימי הדין, אמנם אם לא התכוננו כראוי, צריכים לרחמי שמים שיוכלו להתעורר עבשיו, ולכן אמר **אתם נצבים היום** לע רמז השנה, כי כיון שה' רואה בתפלות הדור, הוא עוזר שבכל רגע יכולים להתייצב ולהתעורר בעמידה מאליהם, ואף שהתפלות המה בחופן של **נצבים** שעמדו עתה מאליהם, אמנם כשאומרים תפלות אמיתיות, אז זוכים שיהיו בבחינת **לפני ה' אלהיכם.** (דברי יואל)

סיפורי צדיקים, גביאור הפסוקים
הפלאים זיו ונוגה מפיקים

את"ם נצבים היום

הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע הפציר פעם את הרה"ק ר' יעקב צבי מפאריסוב זי"ע שיאמר תורה בביתו לפני אנשי שלומו, והיה אז פרשת נצבים, ואמר: אתם נצבים היום, את"ם הוא ר"ת א'בן מ'קיר ת'זעק, ואמר: שלכן לעולם קורין פרשת נצבים לפני ר"ה כדי לרמז שאף מי שיש לו לב אבן צריך לזעוק "היום" - דא ראש השנה - אל ה', וגעו כל העם בבכיה.

(ספרן של צדיקים)

ואמר הדור האחרון

בפעטערבורג היה איש אחד שהיה מתדמה אל הגוים והיה נוהג כמותם בשם לשון ומלבוש, יום אחד בא אליו הגאון ר' יצחק אלחנן מקובנא שישתדל אצל המלוכה בענין מסוים, כשהיה הגאון בביתו התפאר לפניו האיש ביהדותו והראה לו את הטלית ותפילין שהוא מקפיד להניחם כל יום, וסיים ואמר שרחמנא ליבא בעי שהעיקר הוא לא התנהגותו החיצונית של האדם בין הבריות אלא הפנימיות, הלב, ובלבבו הרי הוא צדיק גמור, השיב לו הגאון ר' יצחק אלחנן ואמר: בפרשתן כתיב "ותראו את שיקוציהם ואת גילוליהם עץ ואבן" דהיינו אע"פ שלא תהיו אלא רואים את שיקוציהם, ואע"פ שבלבבכם תהיו רחוקים מהם מאוד ומתחברים עמהם רק משום "כסף וזהב אשר עמהם" עכ"ז "לא יאבה ה' סלוח לו" שכן אתה בעצמך אולי תישאר ביהדותך, אבל "הדור האחרון בניכם אשר יקומו מאחריכם" הדור הבא הם כבר יהיו לגויים, בבחינת "והנכרי אשר יבוא מארץ רחוקה", שהם כבר יהיו רחוקים לגמרי ואפי' בלבם, לבסוף לא רק בניו של האיש הזה היו לגויים אלא אף הוא עצמו המיר את דתו זמן קצר לאחר מכן.

בפיך ובלבבך לעשותו

חנוני אחד בא להרה"ק ר' משה מקאברין זי"ע, והתאונן לפניו על מיעוט פרנסתו מהחנות, ובעוד ששכינו החנוני שבחנותו אותה הסחורה שהוא מוכר, יש לו שפע פרנסה בריוח, אמר לו הצדיק: חננו מבטיחך שגם לך יהיה שפע ופרנסה בריוח, רק בתנאי שכשתראה את חברך החנוני מצליח תתן תודה על זה, ותאמר: ברוך השם שנותן לאיש ישראל פרנסהבריוח, ואף כי יהיה לך קשה לומר כן בלב שלם בזמן הראשון, מ"מ כשתרגיל עצמך לומר כן בפיך, אז במשך הזמן ייכנסו הדברים גם בלבך, עד שתאמר כן בלב שלם, כמו שנאמר: "בפיך ובלבבך לעשותו", מקודם רק "בפיך" ואחר כך "בלבבך".

העידותי בכם את השמים ואת הארץ

בשנה האחרונה לחיי הרה"ק השפת אמת זי"ע, פרצה מלחמת רוסיא ונלקחו לצבא אלפי אברכים מחסידיו, ונשלחו לשדות הקרב במזרח הרחוק, השפ"א היה מברך את חסידיו לפני צאתם לדרך הרחוקה, והיה אומר להם: מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו, כל מי שהוא ירא שמים ילך וישוב בתשובה ואז מובטח לו שישוב לביתו מן המלחמה, חסידיו היו שולחים לו מכתבים מן הקרב, חידושי תורה, והיו מספרים לו כל הקורות אותם, והיה שם אברך אחד עילוי מעיר אוסטראווצא שכתב לו פלפול ארוך על רבינו יונה, השפ"א השיב לו במכתבו, ופתח המכתב בפסוק "העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ", העידותי – מלשון עֲדִי וקישוט, ורוצה לומר: קישטתי בכם, באברכים כאלה, את השמים ואת הארץ. (שיחות קודש)

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך. י"ל **על דרך צחות, דדרך ההמון בזמן הזה, אם ימצאו חבורת אנשים יראי ה' ההולכים לתומם להבדל מן השקר, ולוחמים נגדו שלא להלכד ברשתו, ירעישו עליהם לאמר שכל כוונתם אינו אלא להחזיק במחלוקת ולעשות פירוד בישראל, ומענה בפיהם לאמר גדול השלום** וכו' ולא די שאינם רוצים להטפל אל האמת, אלא גם מגנים אותם, והנסיון תעיד בזמננו שישנם מפלגות וכיתות שונים הדוגלים בשם התורה ויהדות, וכולם רוממות האמת בפיהם, ובאמת רחוקים הם ממנה כרחוק מזרח ממערב, וטענת קובלנא בפיהם שמתאוננים על פיזור הכוחות ורבוי המפלגות, ולדעתם היה התיקון אילו כל היהודים אשר בשם חרדים יכונו, בכה משותפת ומאוחדת, **אמנם לבבי לא כן ידמה, ואדרבה תועלת ותיקון גדול להפרד מאותן שבחרו להם דרך לא טובה, ופירוד זה צורך התיקון הוא,** וזה שאמר הכתוב **והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי,** כי בטענת השלום הם מחפין על כל העבירות שבעולם רחמנא ליצלן, ועל כן אומרים זאת מטעם רצונם **כי בשרירות לבי אלך,** אך ורק שלא לעשות פירוד ולא להחזיק במחלוקת, ואין צריכים ראיה ובירור שזו טענה מטופשת ומהסתת מיצר הרע, והטוען כך בעצמו יודע שאין בטענתו אמת, ואינו מאמין בה אף הוא, אלא שטוען כך כדי שיוכל לילך אחר שרירות לבו בעצת יצר הרע.

דברי יואל

לדוד מזמור

פע"א כשהגיע הרה"ק מצאנז לאמירת "לדוד מזמור" אמרו במהירות גדול, והי' תמוה מאוד בעיני קהל החסידים, אמנם בשנה זו ראו נפלאות כי היה עת רצון לכמה ענינים, והרבה עקרות נפקדו בשנה זו, לשנה אחרת בעת סעודת הלילה רבו מאוד החסידים אשר הפצירו בהרה"ק מצאנז שיברכם להיפקד בזרע של קיימא, כי ראו משנה העברה כי בלילה זו הוא עת רצון, ואפשר לפעול כל טוב, נענה להם הרה"ק מצאנז ואמר: אסביר לכם את הענין באמירת "לדוד מזמור", דהנה תלמידי האר"י ז"ל לא רצו להטריד את עצמם להתפלל כל השנה על עניני גשמיות, ולכן מסר להם רבם הק' כוונות לכוון במזמור הנ"ל, המסוגלים לכל הדברים הצרכים, והיה הכל בבחינת סוד ה' ליראיו, אבל כעת הסודות הרמוזים שם גלוים הם כמעט לכל איש ובכל עת ובכל זמן הם צועקים הב הב, ממילא שוב אינם מסוגלים כל כך לפעול בהם כל הנצרך, אמנם בשנה העברה היה עת רצון בשעה זו, וע"י הכוונות היתה שנה מבורכת, אבל לאו בכל יומא מתרחיש ניסא.

וידע כל פעול כי אתה פעלתו

אצל המגיד הק' ממעזריטש זי"ע היה המנהג שבשבת ויו"ט היו גם החבריא קדישא אוכלים אתו יחד בשולחנו הטהור, ופעם אחת בליל ראש השנה וכולם ישבו כבר ליד השולחן והנה מקום הרה"ק הבעל התניא זי"ע עומד פנוי כי לא בא עדיין אל השולחן, וישלח המגיד אחריו אל הקלויז לראות היכן הוא, ודרכו של בעל התניא הי' להתפלל אצל השולחן, וימצא אותו השליח כשהוא שוכב על הקרקע ובשתי ידיו אחז בשתי הרגלים של השולחן וקורא וחוזר: וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יציר כי אתה יצרתו, וחזר השליח וסיפר להמגיד זי"ע את אשר ראה, ויאמר המגיד עליו כי הגיע למדריגה שגם לדומם נתן חיות להתבונן שה' פעלם ועשאם.

ומלכותו בכל משלה

בעיר של הבית אהרן זי"ע הי' הגאוועלנער (שר ומושל) גוי רשע, והבית אהרן היה שולח לו כמה גולדן ע"י איש אחד בשם ר' משה כדי שלא יבוא לבדוק הפעסער (פאספורט) של אנשי שלומו שבאו על הימים נוראים, פעם אמר המושל הנ"ל שביום ראש השנה יבוא לבדוק את הפספורטן, ומגודל עגמת נפש קיבל ר' משה הנ"ל חום ונפל למשכב, ושני ימים לפני ראש השנה אמר הבית אהרן להגבאי לך אל מזה לראות מדוע לא בא אלי כדרכו, ותקראוהו אלי וכן עשה, ור' משה אף שהי' לו חום הגיע להבית אהרן, ור' משה סיפר להרה"ק את כל מה שאמר המושל, אמר לו הבית אהרן: ראש השנה הוא מן "ומלכותו בכל משלה", ועוד יתגלה מלכותו ית"ש בכל העולמות, וכן היה כי בליל ראש השנה הניח עצמו המושל לישון ולא קם יותר ממיטתו.

ובכן תן פחדך

מסופר על הרה"ק רבי זאב וואלף קיצעס זי"ע מגדולי החבריא קדישא של הבעש"ט הק' שפעם ביקשו ממנו בני העיר מעזיבוז שיבא להתפלל לביהמ"ד הגדול דמתא להתפלל תפילות הימים נוראים לירד לפני התיבה ונעתר להם, בביהמ"ד זה הי' שליח ציבור קבוע שעבר לפני התיבה מימים ימימה, ונלוו אליו חבורת מנגנים, שעזרו לו להנעים תפילותיו, ולא היתה דעתם של באי ביהמ"ד נוחה הימנו, לכן החליפוהו בהרה"ק ר' זאב וואלף זי"ע, והעמידו את חבורת המנגנים להיות לו לעזר בתפילותיו, ביקש השליח ציבור להתנכל להרה"ק ר' זאב וואלף, ובהיותו ידיד לחבורת המנגנים ביקש מהם שאם כי נצטוו להיות לעזר לבעל התפלה החדש הרי שיעזרו לו באופן אשר יתבלבל בתפילתו, כראות הרה"ק רבי זאב וואלף כי המשוררים מועלים בתפקידם ועושים היפוך רצונו, התפלל כדרכו שלא כדרך החזנים באופן שלא יזדקק לעזרתם, ויהי בהגיעו בתפלת שמונה עשרה לתיבות ובכן תן פחדך נפלו המשוררים ארצה מגודל הפחד שנפל עליהם, ונעקרו שיניהם מפיהם.

ובאו האובדים בארץ אשור

חתנא דבי נשיאה הרה"ק ר' יחיאל, חתן הבעש"ט, ואביהם של האחים הקדושים ר' ברוך ממעזעבוז', ובעל דגל מחנה אפרים, היה נקרא בשם "דייטשל" מפני שהיה ממדינת אשכנז, אביו של הדייטשל היה איש חשוב וירא שמים ועשיר, ובניו היו כולם מופלגים בתורה ובמידות, פעם אמר להם אביהם אני נותן לכל אחד מכם סכום מסויים להוצאותיו, וכל אחד יסע למקום שלבו חפץ, ואם יזדמן לכם שידוך הגון, תוכלו לעשות השידוך כרצונכם, רק תנאי אחד אני מתנה, שככלות חמש שנים תתאספו כולכם כאן, ואראה מה נעשה עמכם, וכן הוה, כל אחד נסע למחוז חפצו, והדייטשיל נסע למדינת פולין, ונשא את הצדקנית מרת אדל בתו של הבעש"ט, כשהגיע זמן המוגבל להתוועדות הבנים אצל אביהם, נכנס הדייטשיל להבעש"ט לקבל ממנו ברכת פרידה, והבעש"ט ברכו שיסע לשלום ויחזור בשלום, וביקש ממנו הדייטשעל שיברכו שיבוא בחזרה לראש השנה, ולא ענהו הבעש"ט דבר, ולכן הזמין לו שופר ולקח עמו מפני שהבין מזה שלא יהיה כאן לראש השנה, ומי יודע באיזה מקום יתגלגל להיות בר"ה, כשבאו הבנים אצל אביהם עשה סעודה גדולה, והזמין את כל לומדי העיר לבוא להסעודה, בתוך הסעודה כיבד את בניו להשמיע בפני המסובים דברי תורה, ובכל זמן הדרשות הקשיבו כולם להחידושי תורה שנאמרו בגאונות נפלאה, ובהגיע תור הדייטשיל להגיד, אמר שאין לו מה לומר, לאחר הסעודה אמר לו אביו, בני מדוע גרמת לי עגמת נפש ובזיון גדול בפני כל המסובים להראות שאינך יכול ללמוד, ובכה האב בכי רב, וניחם הדייטשיל את אביו, ואמר לו אל תצטער, אבי קיבלתי

שלימות במשך הזמן יותר מאחי, ובכן תעשה מחר עוד הפעם סעודה כזאת, ואז אראה לך מה שקיבלתי, ותתענג ממני יותר מכל בניך, וכך הוה, שעשה סעודה והזמין שוב את לומדי העיר וכיבד שוב את האחים לומר תורה, ויהי אך התחיל הבן להגיד, יצא הדייטשל ממקום מושבו, וניגש אל הדורש והעביר את ידו על פניו, ותיכף נעשה כמבולבל, והתחיל להתוודות ולספר עניני העבירות שעשה מנעוריו, עד היום הזה ונתפלאו מאוד המסובים על החזיון הנפלא הזה, ואזי סיפר להם הדייטשיל שיש בעש"ט בעולם, והוא קדוש ונורא צדיק יסוד עולם, והרחיב הדיבור לפניהם, על גודל קדושתו ועבודתו, ואביו התענג מאוד ממנו, ואחרי כמה ימים נסעו כל אחד לדרכו, והדייטשל אף הוא נסע, והימים ימי חודש אלול, וכשנכנס לספינה נעשה רוח סערה על הים, והרוח הוליך את הספינה למרחקים, עד שהגיע ערב ראש השנה ואז שתק ונח הים מזעפו, והספינה הגיעה לנמל אחד ועמדה שם, והמקום היה כרך גדול, ושום יהודי לא היה גר שם, הדייטשיל הבין שכל הסערה היה בשבילו, ושרצון השי"ת שיהיה שם על ראש השנה, וקיבל עליו את הדין באהבה, יצא מהספינה ושכר לו חדר בבית סמוך לים, כדי שיוכל לטבול שם בכל זמן שירצה.

בערב ראש השנה סמוך למנחה הלך לטבול בים, והתפלל מנחה בדביקות נפלאה, ובקול חוצב להבות אש וכדרכו של תלמידי הבעש"ט, ויהי כי שמעו אנשי העיר את הקולות המשונות, נתאספו כולם לראות מה נעשה עמו, ויחשבוהו למשוגע, ויהי בבוקר הלך שוב לטבול בים, והתפלל תפילת שחרית ג"כ בבכיות וקללות, ואח"כ לקח השופר שהזמין לו מראש ותקע כל התקיעות, ושוב נתקבצו הרבה אנשים, ועמדו סביב הבית, לשמוע החידוש המשונה הזה, והמלך של אותו מקום, בנסעו מהיכלו לטייל סביב הים, וראה על שפת הים עומדים אנשים רבים, שאלם לפשר הדבר, ואמרו לו שאיש אחד בא מהים, ומתאכסן כאן, ואתמול צעק ובכה זמן רב, וכן היום רחץ בבוקר בים ושוב צעק ובכה, ואחז קרן ותקע בו, והמלך שהיה מלומד במדעים ובלשונות הבין שהאיש הזה אינו משוגע כמו שחשבוהו ההמון, ויצו על כל האנשים, שלא יעשו להאיש שום דבר רע ח"ו, כי איש אלוקים קדוש הוא, למחרתו שלח המלך לקרוא את הדייטשל, והמלך שאל אותו מי הוא ומה מעשהו כאן, והשיב לו שהוא יהודי ממדינות פולין ועמד עליו רוח סערה בים עד שבא לכאן, ושוחח עמו המלך זמן רב על שלום היהודים ושאלו אם יוכל להביא למדינתו שלש מאות יהודים כמותו, כי הוטבו מאוד בעיניו, והשיב לו הדייטשיל, מפני ב' דברים לא אוכל למלאות בקשת המלך: א) מפני שאין אני שר או מושל שאוכל לצוות עליהם לעקור ממקומם, ולבוא להתיישב כאן. ב) מפני שאילו היה רצון השי"ת שידורו יהודים במדינתך היו באים לכאן בשלשלאות של ברזל, ואחר שאין במדינתך שום יהודי, הרי סימן שאין רצון ה' שידורו כאן, והוטבה התשובה בעיני המלך ופטרוהו לשלום, והדייטשיל נסע משם והגיע לביתו בשלום, ונכנס לקבל שלום מחותנו הבעש"ט והבעש"ט נתן לו שלום בחביבות יתירה, ואמר לו: דע לך שבמקום הזה היו ניצוצית קדושים רבים, ואילו לא באת לשם היו מוכרחים בני ישראל לירד לשם בשלשלאות של ברזל, אבל ע"י שהיית שם בראש השנה, ובכוח תפילתך שם בכוונה נתעלו כל הניצוצות ועד ביאת הגואל לא יצטרכו יהודים לדור שם.

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

אבינו מלכנו הרם קרן ישראל עמך. בשם הרב הצדיק הקדוש מ"מ (-מגיד מישרים) **מקאזניץ זצוק"ל, בדרך הלצה,** דהנה איתא בגמרא (פסחים פז:) **לא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים,** ועניין גרים הוא ענין כמו שנותן מעות לחבירו שיתן לו רוחים. והנה דרך בני אדם אם הלוה הוא איש בטוח, אזי מלוה לו מעותיו, ויניח אצלו מעותיו על זמן, כדי שיעלה לו רוחים, ואם הלוה אינו איש בטוח גם על הקרן, אזי תובע את הלוה שיתן לו מהר הקרן, ואף אם הלוה מבטיח לו שיתן לו רוחים, אינו משגיח על זה, כיון שהקרן אינו בטוח. והנמשל מובן, כיון שישראל בעוונותינו הרבים בהגלות נשקעים בין האומות, ובכל יום הולכים ודלים הן בנפש הן בגוף, ולומדים ממעשי הגוים כמאמר הקרא (תהלים קו, לה) ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם, אם כן כשהקרן אינו בטוח אינו רוצה בהרוחים, והגרים המה הרוחים להקרן. **על כן אנו מתפללים הרם קרן ישראל עמך, ר"ל כיון שהקרן, היינו ישראל בעצמם, אינם בטוחים, אם כן פדה אותם כדי שלא יפסיד ח"ו הקרן, דהוא ישראל, ואל תשגיח על הרוחים וזהו 'הרם קרן ישראל עמך'.**

דביר המוצנע

אל ארך אפים אתה ובעל הרחמים נקראת. רגיל אני לפרש על דרך הלצה, דהקב"ה הוא ארך אפים מאריך אפי וגבי דילי' ואינו מוותר רק שמאריך אפו כדי שנוכל לשוב בתשובה ואז ימחול לנו לגמרי, והעולם בראותם שהש"י אינו נפרע מהם מיד טועים ואומרים שמעצמו ברחמיו ויתר לגמרי החטאים. והיינו אתה 'אל ארך אפים אתה' ולא וותרן, אבל 'ובעל הרחמים נקראת' בפי הבריות שחושבים שברחמיך ויתרת, ובאמת אינו כן רק ש'דרך תשובה הורית', על כן נתפלל להקב"ה **כשם שהפליא חסדו עם הגוף לחיותינו על פני האדמה כהיום הזה והאריך אפו עמנו עד עתה, כן יתן בלבבנו לידע את ה' אלקינו ולתקן דרכינו באמת שנהיה ראויים למחילה גמורה בחסד וברחמים.**

דרשות חת"ס, ח"א סב

סיפורי צדיקים, בגיאוגרפיה הפסוקים
המלאים זיו ונוגה מפיקים

לדוד מזמור

פע"א כשהגיע הרה"ק מצאנז לאמירת "לדוד מזמור" אמרו במהירות גדול, והי' תמוה מאוד בעיני קהל החסידים, אמנם בשנה זו ראו נפלאות כי היה עת רצון לכמה ענינים, והרבה עקרות נפקדו בשנה זו, לשנה אחרת בעת סעודת הלילה רבו מאוד החסידים אשר הפצירו בהרה"ק מצאנז שיברכם להיפקד בזרע של קיימא, כי ראו משנה העברה כי בלילה זו הוא עת רצון, ואפשר לפעול כל טוב, נענה להם הרה"ק מצאנז ואמר: אסביר לכם את הענין באמירת "לדוד מזמור", דהנה תלמידי האר"י ז"ל לא רצו להטריד את עצמם להתפלל כל השנה על עניני גשמיות, ולכן מסר להם רבם הק' כוונות לכוון במזמור הנ"ל, המסוגלים לכל הדברים הצרכים, והיה הכל בבחינת סוד ה' ליראיו, אבל כעת הסודות הרמוזים שם גלוים הם כמעט לכל איש ובכל עת ובכל זמן הם צועקים הב הב, ממילא שוב אינם מסוגלים כל כך לפעול בהם כל הנצרך, אמנם בשנה העברה היה עת רצון בשעה זו, וע"י הכוונות היתה שנה מבורכת, אבל לאו בכל יומא מתרחיש ניסא.

וידע כל פעול כי אתה פעלתו

אצל המגיד הק' ממעזריטש זי"ע היה המנהג שבשבת ויו"ט היו גם החבריא קדישא אוכלים אתו יחד בשולחנו הטהור, ופעם אחת בליל ראש השנה וכולם ישבו כבר ליד השולחן והנה מקום הרה"ק הבעל התניא זי"ע עומד פנוי כי לא בא עדיין אל השולחן, וישלח המגיד אחריו אל הקלויז לראות היכן הוא, ודרכו של בעל התניא הי' להתפלל אצל השולחן, וימצא אותו השליח כשהוא שוכב על הקרקע ובשתי ידיו אחז בשתי הרגלים של השולחן וקורא וחוזר: וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יציר כי אתה יצרתו, וחזר השליח וסיפר להמגיד זי"ע את אשר ראה, ויאמר המגיד עליו כי הגיע למדריגה שגם לדומם נתן חיות להתבונן שה' פעלם ועשאם.

ומלכותו בכל משלה

בעיר של הבית אהרן זי"ע הי' הגאוועלנער (שר ומושל) גוי רשע, והבית אהרן היה שולח לו כמה גולדן ע"י איש אחד בשם ר' משה כדי שלא יבוא לבדוק הפעסער (פאספורט) של אנשי שלומו שבאו על הימים נוראים, פעם אמר המושל הנ"ל שביום ראש השנה יבוא לבדוק את הפספורטן, ומגודל עגמת נפש קיבל ר' משה הנ"ל חום ונפל למשכב, ושני ימים לפני ראש השנה אמר הבית אהרן להגבאי לך אל מזה לראות מדוע לא בא אלי כדרכו, ותקראוהו אלי וכן עשה, ור' משה אף שהי' לו חום הגיע להבית אהרן, ור' משה סיפר להרה"ק את כל מה שאמר המושל, אמר לו הבית אהרן: ראש השנה הוא מן "ומלכותו בכל משלה", ועוד יתגלה מלכותו ית"ש בכל העולמות, וכן היה כי בליל ראש השנה הניח עצמו המושל לישון ולא קם יותר ממיטתו.

ובכן תן פחדך

מסופר על הרה"ק רבי זאב וואלף קיצעס זי"ע מגדולי החבריא קדישא של הבעש"ט הק' שפעם ביקשו ממנו בני העיר מעזיבוז שיבא להתפלל לביהמ"ד הגדול דמתא להתפלל תפילות הימים נוראים לירד לפני התיבה ונעתר להם, בביהמ"ד זה הי' שליח ציבור קבוע שעבר לפני התיבה מימים ימימה, ונלוו אליו חבורת מנגנים, שעזרו לו להנעים תפילותיו, ולא היתה דעתם של באי ביהמ"ד נוחה הימנו, לכן החליפוהו בהרה"ק ר' זאב וואלף זי"ע, והעמידו את חבורת המנגנים להיות לו לעזר בתפילותיו, ביקש השליח ציבור להתנכל להרה"ק ר' זאב וואלף, ובהיותו ידיד לחבורת המנגנים ביקש מהם שאם כי נצטוו להיות לעזר לבעל התפלה החדש הרי שיעזרו לו באופן אשר יתבלבל בתפילתו, כראות הרה"ק רבי זאב וואלף כי המשוררים מועלים בתפקידם ועושים היפוך רצונו, התפלל כדרכו שלא כדרך החזנים באופן שלא יזדקק לעזרתם, ויהי בהגיעו בתפלת שמונה עשרה לתיבות ובכן תן פחדך נפלו המשוררים ארצה מגודל הפחד שנפל עליהם, ונעקרו שיניהם מפיהם.

ובאו האובדים בארץ אשור

חתנא דבי נשיאה הרה"ק ר' יחיאל, חתן הבעש"ט, ואביהם של האחים הקדושים ר' ברוך ממעזעבוז', ובעל דגל מחנה אפרים, היה נקרא בשם "דייטשל" מפני שהיה ממדינת אשכנז, אביו של הדייטשל היה איש חשוב וירא שמים ועשיר, ובניו היו כולם מופלגים בתורה ובמידות, פעם אמר להם אביהם אני נותן לכל אחד מכם סכום מסויים להוצאותיו, וכל אחד יסע למקום שלבו חפץ, ואם יזדמן לכם שידוך הגון, תוכלו לעשות השידוך כרצונכם, רק תנאי אחד אני מתנה, שככלות חמש שנים תתאספו כולכם כאן, ואראה מה נעשה עמכם, וכן הוה, כל אחד נסע למחוז חפצו, והדייטשיל נסע למדינת פולין, ונשא את הצדקנית מרת אדל בתו של הבעש"ט, כשהגיע זמן המוגבל להתוועדות הבנים אצל אביהם, נכנס הדייטשיל להבעש"ט לקבל ממנו ברכת פרידה, והבעש"ט ברכו שיסע לשלום ויחזור בשלום, וביקש ממנו הדייטשעל שיברכו שיבוא בחזרה לראש השנה, ולא ענהו הבעש"ט דבר, ולכן הזמין לו שופר ולקח עמו מפני שהבין מזה שלא יהיה כאן לראש השנה, ומי יודע באיזה מקום יתגלגל להיות בר"ה, כשבאו הבנים אצל אביהם עשה סעודה גדולה, והזמין את כל לומדי העיר לבוא להסעודה, בתוך הסעודה כיבד את בניו להשמיע בפני המסובים דברי תורה, ובכל זמן הדרשות הקשיבו כולם להחידושי תורה

שנאמרו בגאונות נפלאה, ובהגיע תור הדייטשיל להגיד, אמר שאין לו מה לומר, לאחר הסעודה אמר לו אביו, בני מדוע גרמת לי עגמת נפש ובזיון גדול בפני כל המסובים להראות שאינך יכול ללמוד, ובכה האב בכי רב, וניחם הדייטשיל את אביו, ואמר לו אל תצטער, אבי קיבלתי שלימות במשך הזמן יותר מאחי, ובכן תעשה מחר עוד הפעם סעודה כזאת, ואז אראה לך מה שקיבלתי, ותתענג ממני יותר מכל בניך, וכך הוה, שעשה סעודה והזמין שוב את לומדי העיר וכיבד שוב את האחים לומר תורה, ויהי אך התחיל הבן להגיד, יצא הדייטשל ממקום מושבו, וניגש אל הדורש והעביר את ידו על פניו, ותיכף נעשה כמבולבל, והתחיל להתוודות ולספר עניני העבירות שעשה מנעוריו, עד היום הזה ונתפלאו מאוד המסובים על החזיון הנפלא הזה, ואזי סיפר להם הדייטשיל שיש בעש"ט בעולם, והוא קדוש ונורא צדיק יסוד עולם, והרחיב הדיבור לפניהם, על גודל קדושתו ועבודתו, ואביו התענג מאוד ממנו, ואחרי כמה ימים נסעו כל אחד לדרכו, והדייטשל אף הוא נסע, והימים ימי חודש אלול, וכשנכנס לספינה נעשה רוח סערה על הים, והרוח הוליך את הספינה למרחקים, עד שהגיע ערב ראש השנה ואז שתק ונח הים מזעפו, והספינה הגיעה לנמל אחד ועמדה שם, והמקום היה כרך גדול, ושום יהודי לא היה גר שם, הדייטשיל הבין שכל הסערה היה בשבילו, ושרצון השי"ת שיהיה שם על ראש השנה, וקיבל עליו את הדין באהבה, יצא מהספינה ושכר לו חדר בבית סמוך לים, כדי שיוכל לטבול שם בכל זמן שירצה.

בערב ראש השנה סמוך למנחה הלך לטבול בים, והתפלל מנחה בדביקות נפלאה, ובקול חוצב להבות אש וכדרכו של תלמידי הבעש"ט, ויהי כי שמעו אנשי העיר את הקולות המשונות, נתאספו כולם לראות מה נעשה עמו, ויחשבוהו למשוגע, ויהי בבוקר הלך שוב לטבול בים, והתפלל תפילת שחרית ג"כ בבכיות וקללות, ואח"כ לקח השופר שהזמין לו מראש ותקע כל התקיעות, ושוב נתקבצו הרבה אנשים, ועמדו סביב הבית, לשמוע החידוש המשונה הזה, והמלך של אותו מקום, בנסעו מהיכלו לטייל סביב הים, וראה על שפת הים עומדים אנשים רבים, שאלם לפשר הדבר, ואמרו לו שאיש אחד בא מהים, ומתאכסן כאן, ואתמול צעק ובכה זמן רב, וכן היום רחץ בבוקר בים ושוב צעק ובכה, ואחז קרן ותקע בו, והמלך שהיה מלומד במדעים ובלשונות הבין שהאיש הזה אינו משוגע כמו שחשבוהו ההמון, ויצו על כל האנשים, שלא יעשו להאיש שום דבר רע ח"ו, כי איש אלוקים קדוש הוא, למחרתו שלח המלך לקרוא את הדייטשל, והמלך שאל אותו מי הוא ומה מעשהו כאן, והשיב לו שהוא יהודי ממדינות פולין ועמד עליו רוח סערה בים עד שבא לכאן, ושוחח עמו המלך זמן רב על שלום היהודים ושאלו אם יוכל להביא למדינתו שלש מאות יהודים כמותו, כי הוטבו מאוד בעיניו, והשיב לו הדייטשיל, מפני ב' דברים לא אוכל למלאות בקשת המלך: א) מפני שאין אני שר או מושל שאוכל לצוות עליהם לעקור ממקומם, ולבוא להתיישב כאן. ב) מפני שאילו היה רצון השי"ת שידורו יהודים במדינתך היו באים לכאן בשלשלאות של ברזל, ואחר שאין במדינתך שום יהודי, הרי סימן שאין רצון ה' שידורו כאן, והוטבה התשובה בעיני המלך ופטרוהו לשלום, והדייטשיל נסע משם והגיע לביתו בשלום, ונכנס לקבל שלום מחותנו הבעש"ט והבעש"ט נתן לו שלום בחביבות יתירה, ואמר לו: דע לך שבמקום הזה היו ניצוצית קדושים רבים, ואילו לא באת לשם היו מוכרחים בני ישראל לירד לשם בשלשלאות של ברזל, אבל ע"י שהיית שם בראש השנה, ובכוח תפילתך שם בכוונה נתעלו כל הניצוצות ועד ביאת הגואל לא יצטרכו יהודים לדור שם.

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

אבינו מלכנו הרם קרן ישראל עמך. בשם הרב הצדיק הקדוש מ"מ (-מגיד מישרים) **מקאזניץ זצוק"ל, בדרך הלצה**, דהנה איתא בגמרא (פסחים פז:) **לא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים**, ועניין גרים הוא ענין כמו שנותן מעות לחבירו שיתן לו רוחים. והנה דרך בני אדם אם הלוה הוא איש בטוח, אזי מלוה לו מעותיו, ויניח אצלו מעותיו על זמן, כדי שיעלה לו רוחים, ואם הלוה אינו איש בטוח גם על הקרן, אזי תובע את הלוה שיתן לו מהר הקרן, ואף אם הלוה מבטיח לו שיתן לו רוחים, אינו משגיח על זה, כיון שהקרן אינו בטוח. והנמשל מובן, כיון שישראל בעוונותינו הרבים בהגלות נשקעים בין האומות, ובכל יום הולכים ודלים הן בנפש הן בגוף, ולומדים ממעשי הגוים כמאמר הקרא (תהלים קו, לה) **ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם, אם כן כשהקרן אינו בטוח אינו רוצה בהרוחים, והגרים** המה הרוחים להקרן. **על כן אנו מתפללים הרם קרן ישראל עמך, ר"ל כיון שהקרן, היינו ישראל בעצמם, אינם בטוחים, אם כן פדה אותם כדי שלא יפסיד ח"ו הקרן, דהוא ישראל, ואל תשגיח על הרוחים וזהו 'הרם קרן ישראל עמך'.**

דביר המוצנע

אל ארך אפים אתה ובעל הרחמים נקראת. רגיל אני לפרש על דרך הלצה, דהקב"ה הוא ארך אפים מאריך אפי וגבי דילי' ואינו מוותר רק שמאריך אפו כדי שנוכל לשוב בתשובה ואז ימחול לנו לגמרי, והעולם בראותם שהש"י אינו נפרע מהם מיד טועים ואומרים שמעצמו ברחמיו ויתר לגמרי החטאים. והיינו אתה **'אל ארך אפים אתה'** ולא ווותרן, אבל **'ובעל הרחמים נקראת'** בפי הבריות שחושבים שברחמיך ויתרת, ובאמת אינו כן רק ש**'דרך תשובה הורית'**, על כן נתפלל להקב"ה **כשם שהפליא חסדו עם הגוף לחיותינו על פני האדמה כהיום הזה והאריך אפו עמנו עד עתה, כן יתן בלבבנו לידע את ה' אלקינו ולתקן דרכינו באמת שנהיה ראויים למחילה גמורה בחסד וברחמים.**

דרשות חת"ס, ח"א סב

והי' בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך וכו'. הפסוקים הללו תמוהים מאוד דאטו בשופטני עסקינן שאחרי שישמע כל הקללות האלו יאמר שלום יהיה לי. ונל"פ עפי"מ שידוע מה שדרשו חז"ל גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתובה בספר התורה הזאת מכה אשר לא כתובה בתורה זו מיתת צדיקים, היינו שלוקח את הצדיקים כדי לכפר ולהגן על עון הדור ובזה יובן והיה בשמעו את "דברי" האלה הזאת, היינו מה שדרשו חז"ל ולא כתיבה בהדיא בהאלה הזאת וזהו מיתת צדיקים שמכפרת, ובשמעו זאת יאמר האדם שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך שמיתת הצדיקים יגן ויכפר על כל עוונותיו, וע"ז קאמר הכתוב אל תדמה בנפשך להמלט מן העונש ע"ז, כי אז יעשן אף ה' באיש ההוא ורבצה בו כל האלה "הכתובה" בספר התורה הזאת, ולמעט את שאינה כתובה היינו מיתת צדיקים שלא יכפר עליו מיתת הצדיק, ובזה יל"פ מאמה"כ בתהלים לעשות בהם משפט "כתוב" הדר הוא לכל חסידיו, רצונו לומר דאם עושה בהרשעים המשפט הכתוב בתורה, ולא את העונש מה שדרשו חז"ל כנ"ל, אז "הדר הוא לכל חסידיו" שלא יצטרכו להתמשכן בעון הדור.

(דרוש שמואל)

☆

והי' בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך וכו'. וי"ל עפי"מ שדרשו על הפסוק "ובאו עליך כל הקללות האלה ורדפוך והשיגוך" אל תיקרי והשיגוך אלא והציגוך, מלמד שתהיה לכם תקומה להמלט בגלות, מפני שבכל קללה נרמז ברכה, ולפי"ז יל"פ כאן והיה "בשמעו" את דברי האלה הזאת, דהיינו שישמע הקרי שקורין "והציגוך", ולכן יתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי, כי אין אלו אלא ברכות, משום הכי אמר לא יאבה ה' סלוח לו ורבצה בו כל האלה "הכתובה" בספר, והלא הכתיב הוא "והשיגוך" שלא יהיה לו תקומה ח"ו.

(שני המאורות)

☆

והי' בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך וכו'. ונראה דהנה אמרו חז"ל (מגילה ל"א:) קללות שבתורת כהנים הקב"ה אמרן, ובמשנה תורה משה מפי הגבורה אמרן, ובטעם הדבר יש לומר כי עיקר קללות דתורת כהנים לא באו על ביטול מצוות ה' בפועל רק על כוונת הלב, שימאסו בתורת ה' ולא ישמחו ויקוצו בה ויהיה להם לעול ולמשא, וכמ"ש שם "ואם את בחוקותי תמאסו" דייקא, "ואם את משפטי תגעל נפשכם" הרי שדייק הכל שיהיה בלב נמאס ויהיה מגיע אצלכם בלי שמחה רק בעול וטורח, וכן מסיים בתוכחה שם "יען וביען במשפטי מאסו ואת חוקותי געלה נפשם", משא"כ בתוכחה שבמשנה תורה לא נאמרו רק על ביטול מצוות ה' בפועל כדכתיב שם "לשמור לעשות את כל מצוותיו" וכן "אם לא תשמר לעשות", ולא דיבר שם כלל מענין מיאוס וגיעול, ולכך בקללות שבמשנה תורה שבאו על המחשבה מה' נאמרו כי הוא לבד בוחן לבבות אם לטוב אם לרע, אבל במשנה תורה שבאו על מעשה גלוי לכל לכן מפי משה נאמרו, וזשה"כ והיה בשמעו את דברי האלה הזא"ת דהייט קללות שבמשנה תורה שמדבר בענין המעשה יחשוב כי ניחם ה' על הקללות שבתורת כהנים, ויתברך בלבב"ו לאמר שלום יהיה לי כין נפקותא בכוונת הלב, ובשרירות לב"י אלך, ולכך אמר לא יאבה ה' סלוח לו ורבצה בו כל האלה הכתובה בספר התורה הזה, בכל הספר, ואפילו קללות שבתורת כהנים שבא על המחשבה.

(יערות דבש)

☆

והי' בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך וכו'. ויתבאר עפי"ד הגמ' (ברכות כ:) שאלו מלאכי השרת להקב"ה כתבת בתורתיך "אשר לא ישא פנים" ואיך אתה נושא פנים לישראל דכתיב "ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום", והשיב להם הקב"ה איך לא אשא להם פנים שהם ג"כ נושאים לי פנים כי כתבתי בתורה "ואכלת ושבעת וברכת" והם מדקדקים על עצמם לברך עד כזית ועד כביצה, עיי"ש, ובזה יבוא על נכון כי בקללות כתיב "ואכלתם ולא תשבעו", וא"כ אפשר שיתברך בלבבו לאמר שלו"ם יהיה לי שהרי אני מברך ברכת המזון אפילו בלא שביעה וא"כ הקב"ה ישא לי פנים ויתן לי שלו"ם, על זה משיב ואומר "לא יאבה ה' סלוח לו".

(ילקוט האורים)

☆

כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאת היא וגו', במדרש איתא הלכה אדם מישראל שעומד לקרות לתורה מה מברך לפניה ומייתי לי' מדכתיב ברוך אתה ה' למדני חוקיך ע"ש שהאריך, ולפע"ד יובן בהבין מאחז"ל על פסוק על מה אבדה הארץ ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם ואמר רב יהודה אמר רב מה היא שלא ברכו בתורה תחלה, וכבר פרשתי בזה במ"א וכעת יראה בקיצור, כי הם מאנו שמוע לקול נביאים באמרם כי גם יראת שמים בידי שמים ואין לאדם כח בזה, והנה הרשב"א כ' בתשובה לכן לא תקנו ברכה על נתינת צדקה כי אולי לא ירצה העני לקבל, וה"נ איך יברך על התורה תחלה דלמא יהגה ולא יבין ולא יזכה בה כדמסיק תעלא מבי כרבא, ולא האמינו כי זה תלוי באדם ואינני בידי שמים, כי כל המיגע בתורה זוכה לכתרה והיא הפקר לכל יגעתי ומצאתי תאמין, וזהו מרומז בקרא על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם פי' לא האמינו שנתתי לפניהם ברשותם וחפצם, ועל כן בפ' זו דכתי' לא בשמים היא לא נפלאת היא ממך, קרוב אליך הדבר מאוד וכאלה רבות לכן שאל על ברכת התורה דאל"ה אין מקום לברכת התורה לפניה כלל, ולכן מייתי לי' שפיר מברוך אתה ה' למדני חקיך מדהע"ה שהי' מברך ואח"כ התפלל למדני חקיך משמע שברך אע"פ שלא הבין עדיין.

(חתם סופר)

☆

תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו כי חוק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב. וי"ל עפימ"ש הר"ן (הובא בתו"ט ר"ה פ"א מ"ב) ב' טעמים לקביעות המשפט בא' תשרי, א. אליבא דר"א דבכ"ה אלול נברא העולם ובשישי נברא אדם הראשון ובו ביום חטא ונדון ויצא בדימוס, ולכן הוקבה יום זה לדורות, וטעם ב' הוא לפי שעשרה בתשרי הוקבע ליום סליחה לישראל במדבר, לכן קבעו מתחילת החודש עד יוהכ"פ לימי דין, עכ"ד הר"ן, והנה לפי טעם הא' לא היה ראוי לקבוע יום הדין בר"ה כשנתעבר אלול שאז אחד בתשרי הוא יום השביעי לזמן בריאת העולם ואינו ביום שנידון בו אדם הראשון, ואפ"ה נידון העולם בו וע"כ צריך לומר כטעם הב' לפי שהוא אחד לחודש תשרי שבעשור לחודש הוקבע לישראל יום סליחה לכן קבע הקב"ה תחילת הדין בא' לחודש כדי לעורר בו את העם לתשובה ע"י השופר, אכן לפי טעם זה לא היה ראוי לקבוע יום הדין בר"ה אלא לישראל ולא לאוה"ע, ובזה יתבאר מאמה"כ תקעו בחודש שופר דהיינו שיתקעו בר"ח בשופר אף בזמן שהירח נתכסה ונתקדש החודש ביום ל"א שהוא שביעי לזמן תחילת בריאת העולם אפ"ה ראוי לתקוע בו כי הוא יום חגינו שהקב"ה דן אותנו ברחמים ביום ההוא, ולכן כי חק לישרא"ל דייקא מפני שיום העשירי הוקבע ליום סליחה לישראל ולא לאוה"ע.

(בנין אריאל)

☆

באין מליץ יושר מול מגיד פשע. ויש לומר בהקדם דברי הגמרא (ברכות כ:) אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, כתבת בתורתך (דברים י יז) אשר לא ישא פנים, והלא אתה נושא פנים לישראל, דכתיב (במדבר ו כו) ישא ה' פניו אליך, אמר להם וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי בתורה (דברים ח י) ואכלת ושבעת וברכת, והם מדקדקים על עצמם עד כזית עד כביצה, אשר לא ישא פנים והלא אתה נושא פנים דכתיב ישא ה' פניו אליך אמר להם וכי לא אשא פנים שכתבתי בתורתי ואכלת ושבעת וברכת והם מדקדקים על עצמן עד כזית ועד כביצה והקשו איך מתרץ בזה הקרא אשר לא ישא פנים אמנם פירוש הכוונה כי הנשיאות פנים מגיע להם מצד הדין כיון דעושים מרשות מצוה ומכניסין את עצמן עדי חיוב ע"כ מדה כנגד מדה משפיע להם מטובו אף מה שאין מגיע להם מן הדין הרי מצינו שבזכות אכילת הרשות בדרך מצוה מגיע לנו נשיאות פנים לטובה וזה פירוש בקשתינו באין מליץ יושר מול מגיד פשע דהיינו כששורה מידת הדין על ישראל אז תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט חוק לישנא דמזוני (ביצה ט"ז) היינו מה שבית יעקב מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה ומגיע לנו נשיאות פנים משפע ממעל גם על פי המשפט וצדקנו במשפ"ט.

(צמח דוד)

☆

בגמ' איתא (ראש השנה ט"ז:) שלשה ספרים נפתחים וכו' צדיקים נחתמין לאלתר לחיים וכו' בינונים תלוים ועומדים. וי"ל דהנה אי' דאסור לומר לחיים בפתח לפי שמשמע לא חיים, רק בצירי, ובזה יש לומר שצדיקים גמורים נכתבין לאלתר לחיים בנקודתן בצירי ורשעים גמורים נכתבים לאלתר למיתה דהיינו לחיים בפתח, ובינונים תלוים ועומדים שנכתבים בר"ה באותה ספר לחיים רק בלי נקודות, לכן תלוים והתיבה לחיים עומד ומצפה לנקודתן, וביוהכ"פ נכתב החתימה כלומר הנקודות שהוא סוף דבר של התיבה אם לחיים או למוות, וזהו שאמר הן לחיים והן למוות חי חי יזכור שבין כך ובין כך תיבת לחיים נכתב ורק הנקודות משתנים.

ובזה יל"פ הפיוט (מוסף ליום ב' דר"ה) "היום יפתחו שלשה ספרים מנוקדים" דהיינו שהנקודות משתנים בכל ספר, וזהו גם כוונת הפייט "הן למוות הן לחיים חי חי יזכור", שבין מי שנכתב למוות ובין מי שנכתב לאלתר לחיים כולם נזכרים באותיות "חיים", ורק הנקודות משתנות.

(הגה"ק מהר"ש מבעלוא זי"ע)

שבח"י רמב"ן

אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כֻּלְּכֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹקֵיכֶם רָאשֵׁיכֶם שִׁבְטֵיכֶם זִקְנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כֹּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל: (פרק כט פסוק ט)

אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם. שֶׁאַתֶּם עוֹמְדִים וּמְזֻמָּנִים לִפְנֵי הַשֵּׁם כְּדֵי לַעֲמֹד בִּבְרִיתוֹ, כִּי לְקַבֵּל הַתּוֹרָה בְּבֵאוּרָהּ נֶאֶסְפוּ אֵלָיו[א]. אוֹ שֶׁהָיוּ עוֹמְדִים לִפְנֵי הָאָרוֹן:[ב]

טַפְּכֶם נְשֵׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מֵחֹטֵב עֵצֶיךָ עַד שֹׁאֵב מֵימֶיךָ: (פרק כט פסוק י)

... וְהַזְּכִיר עוֹד הַטַּף וְהַנָּשִׁים וְהַגֵּרִים וְחוֹטְבֵי עֵצִים וְשׁוֹאֲבֵי מַיִם אֲשֶׁר לָהֶם מַעֲרָב רַב. וְהֵבִיא שָׁם הַטַּף לַהֲבִיאָם בִּבְרִית, כִּי אֲפִילּוּ עִם הַהוֹרוֹת הָעֲתִידִים יִכְרֹת בְּרִית. אוֹ כְּדֵי לְזַכּוֹתָם כְּטַעַם שֶׁאָמְרוּ בַּהַקְהֵל (חֲגִיגָה ג):[ג]

מעשה חש"כ

א הנה התחיל בפרשה זו באומרו 'אתם נצבים היום', דהיינו שכל בני ישראל היו נצבים לפני משה כדי לעבור בברית ה'. אולם לא נזכר בקרא שכינסם משה רבינו שיבואו אליו. ורבינו מרמז הסיבה לכך באמרו 'כי לקבל התורה בבאורה נאספו אליו'. דבוודאי אין הכוונה לומר שנאספו עתה ללמוד משנה תורה, שהרי כבר למדו מאתו כמבואר בפרשיות הקודמות.

אלא ביאור הדבר הוא, דרבינו אזיל לשיטתו, דכתב בסוף פרשת כי תבוא, עה"כ (כט א) "ויקרא משה אל כל ישראל ויאמר אליהם וגו'", דאינה קריאה חדשה, רק הוא המשך של משנה תורה שלמד עם ישראל, שהוא מתחילת חומש דברים. (ומפרש כוונת הכתוב 'ויקרא משה' הכוונה 'קראם עוד', דהיינו שאחרי שלמד אתם כל משנה תורה, הוסיף לומר להם גם ענין הברית.) ואף פרשת נצבים שהוא כריתת הברית אינה ענין חדש, אלא נמשך לפרשיות הקודמות, שמשה רבינו כרת אתם הברית באותו מעמד אחרי שגמר ללמוד אתם משנה תורה, ולפיכך מובן מדוע לא כינסם, שהרי כבר עמדו נצבים לפניו מתחילת לימוד משנה תורה.

ולפי זה מדוקדק לשון רבינו, "שאתם עומדים ומזומנים לפני השם כדי לעבור בבריתו כדי 'לקבל התורה בבאורה' נאספו אליו", דהיינו שלא היה צריך לכנסם, כיון שכריתת הברית היתה תיכף ומיד אחרי שלימד אותם משנה תורה, והרי כבר עמדו מזומנים אצלו מאז שהואיל משה לבאר להם את התורה הזאת.

ואולם פי' זו לא אתי כדברי רש"י, שכתב (כאן) "אתם נצבים היום, מלמד שכינסם משה לפני הקב"ה ביום מותו להכניסם בברית", ומוכרח שהיתה קריאה חדשה לעבור בברית ה'. דהיינו כאשר גמר ללמד אתם כל משנה התורה, הלך כ"א לביתו. וביום ז' אדר שהוא יום פטירתו של משה רבינו, חזר וקרא את כל ישראל לעשות איתם את הברית.

ולפי זה נמצא מחלוקת בין רש"י לרבינו מתי כרתו את הברית, לרש"י היה ביום מותו, ולפי רבינו כרתו הברית כאשר גמר ללמוד אתם משנה תורה.

ולפי"ז מדוייק היטב מש"כ רבינו (ריש פרשת וילך) "וילך משה. כאשר השלים כל דבריו, אז הלכו כל הנצבים לפניו והנשים והטף איש לאהליו, ולא הוצרך הכתוב להזכיר זה, כי כבר אמר אתם נצבים היום כולכם וגו', ואחרי עברם בברית הלכו מלפניו. ויאמר הכתוב עתה כי משה הלך ממחנה לויה אל מחנה ישראל לכבודם, כמי שרוצה לפטר מחברו ובא לטול רשות ממנו".

מכיון שרבינו לשיטתו שכריתת הברית של פרשתן, היה מיד כשגמר ללמוד עם בני ישראל משנה תורה, ואח"כ הלכו כולם לביתם. ולכן ביום פטירתו כשהלך לפטר מכלל ישראל, הוצרך ללכת ממחנה לויה למחנה ישראל. ולכן כתיב 'וילך משה'.

משא"כ לפירוש רש"י, שכריתת הברית של פרשתן היה ביום מותו, נמצא שאז היו כל כלל ישראל ליד משה, א"כ אי אפשר לפרש 'וילך משה וידבר את הדברים האלה', שהלך אל כלל ישראל, הרי היו שם באותו היום. אע"כ הפירוש שהתעורר עצמו לדבר אל כלל ישראל, כמו שביאר רבינו הכתוב (בראשית כג ב) 'ויבא אברהם לספוד לשרה' שאין הכוונה שבא מאיזה מקום, אלא שהתעורר עצמו להספידה.

ב הנפק"מ בין ב' הפירושים הוא בכוונת הכתוב 'לפני ה' אלקיכם', לפירוש ראשון, כיון שלמד משה רבינו איתם תורה, על כן נקרא שעמדו לפני ה"א, אע"פ שלא עמדו לפני הארון. ולפירוש השני הפירוש 'לפני ה"א' כפשוטו, שעמדו לפני הארון.

ג רבינו כתב הטעם למה הביאו את 'הטף', כדי להביא אף אותם בברית. או כדי לתת שכר למביאיהם כמו שנאמר בהקהל.

ואפ"ל שהנפ"מ בין הטעמים באיזה טף מיירי, לפי הטעם של להכניסם בברית, מיירי בקטנים שהגיעו כבר לגיל חינוך, שגם אותם היו צריכים להכניס בברית. ולטעם השני מיירי ביונקי שדים, ולמה הביאם כדי ליתן שכר למביאיהם.

ואפ"ל שרבינו לשיטתו למש"כ לקמן במצוה של הקהל (פרק לא יב – יג) בטעם הדבר שהביאו את הטף ובאיזה טף מיירי, וז"ל "ובניהם אשר לא ידעו ולא ישמעו ולמדו, הם הטף, כי ישמעו ישאלו, והאבות ירגילום ויחנכו אותם, כי אין הטף הזה יונקי שדים, אבל הם קטני השנים הקרובים להתחנך, וזה טעם ולמדו ליראה, בעתיד, כי למעלה אמר ולמדו ויראו. אבל רבותינו אמרו האנשים ללמוד, והנשים לשמוע, והטף למה בא, ליתן שכר למביאיהם, עכ"ל.

והיינו שדעת רבינו במצוה של הקהל שהטף היו קטנים הקרובים להתחנך, ולא מדובר ביונקי שדים, ובאו כדי לחנכם במצוות. ודעת רבותינו שהם היו יונקי שדים, ולמה באו כדי ליתן שכר למביאיהם. והכי נמי כתב רבינו בסתמא הטעם כדי להביאם בברית, והיינו בקטנים הקרובים להתחנך, ורמז גם לדרשת חז"ל שמיירי ביונקי שדים.

הַנִּסְתָּרוֹת לַה' אֱלֹקֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת

(פרק כט פסוק ח)

הַנִּסְתָּרוֹת לַה' אֱלֹקֵינוּ. עַל דַּעַת הַמְפָרְשִׁים, יֹאמַר כִּי הַשֵּׁם אֱלֹהֵינוּ לוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט בְּעוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה בַּסֵּתֶר, כִּי כָּל הַתַּעֲלוּמוֹת גְּלוּיוֹת לְפָנָיו. וְהַנִּגְלוֹת עָלֵינוּ וְעַל בָּנֵינוּ לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת, לְהַכּוֹת עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה כְּדִין הַתּוֹרָה, וְגַם כְּפִי הַמְדְרָשׁ (סַנְהֶדְרִין מג) כֵּן הוּא[א]. וְדַעְתִּי בְּדַרְךְ הַפְּשָׁט, כִּי "הַנִּסְתָּרוֹת" הֵם הַהֶטְאִים הַנִּסְתָּרִים מִן הָעוֹשִׂים אוֹתָם, כְּמוֹ שְׁגִיאוֹת מִי יָבִין מִנִּסְתָּרוֹת נַקֵּנִי (תְּהִלִּים יט יג). יֹאמַר הַנִּסְתָּרוֹת לְשֵׁם לְבַדּוֹ הֵם, אֵין לָנוּ בָּהֶן עָוֹן אֲשֶׁר חָטָא. אֲבָל הַנִּגְלוֹת שֶׁהֵם הַזְּדוֹנוֹת, לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת חֻקַּת עוֹלָם, שֶׁכָּךְ קִבַּלְנוּ עַל אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה וְעַל אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה לְדוֹרוֹת עוֹלָם[ב]. וּלְפִי שֶׁהֵבִיא בְּאָלָה לַעֲשׂוֹת כָּל הַמִּצְוֹת, הוֹצִיא מִן הַחֵרֶם הָעוֹשֶׂה בִּשְׁגֶגָה שֶׁלֹּא יִתְקַלֵּל בְּאָלָה הַזֹּאת. וְדִבְרֵי אוּנְקְלוֹס מְטִין כֵּן, שֶׁאָמַר דְּמִטְמְרָן קֳדָם ה' אֱלָהָנָא, וְאִם כְּדִבְרֵי הַמְפָרְשִׁים רָאוּי לוֹ לוֹמַר דְּמִסְתַּמְרִין לָהּ' אֱלָהָנָא[ג]:

פֶּן יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ שֵׁבֶט, אֲשֶׁר לְבָבוֹ פֹנֶה הַיּוֹם מֵעִם ה' אֱלֹהֵינוּ, לָלֶכֶת לַעֲבֹד, אֶת אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם: פֶּן יֵשׁ בָּכֶם, שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה:

(פרק כט פסוק יז)

... וְאָמַר פֶּן יֵשׁ בָּכֶם וְגוֹ' אֲשֶׁר לְבָבוֹ פֹּנֶה הַיּוֹם. עַל הַנִּפְתָּה כָּבָר לַעֲבוֹד עֲבוֹדָה זָרָה, וְהוּא בִּלְבּוֹ מַאֲמִין בָּהּ הַיּוֹם הַזֶּה. אוֹ פֶּן יֵשׁ בָּכֶם שֹׁרֶשׁ רַע, שֶׁיִּפְרֶה וְיִשָּׂגֶה וּבַיָּמִים הַבָּאִים יוֹצִיא פְּרָחִים רָעִים וְיִצְמְיחַ מְרוֹרוֹת, וְזֶה עַל אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה עִמָּנוּ הַיּוֹם כִּי הָאָב שֹׁרֶשׁ, וְהַבֵּן נֵצֶר מְשָׁרְשָׁיו יִפְרֶה. וְהִוְכִּיר הַשֹּׁרֶשׁ, לוֹמַר כִּי הוּא יָכוֹל לְהָבִיא בְּאָלָה הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים, שֶׁהַשֹּׁרֶשׁ אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ יִצְמְחוּ הוּא לְפָנָיו הַיּוֹם, וְהוּא בָּא בִּבְרִית וּבְאָלָה הַזֹּאת[ד].

מעשה חש"ב

א **תמצית הדברים לפי דעת המפרשים:** הפסוק מיירי מ'ערבות', דהיינו שכל ישראל ערבים זה לזה, וכשאחד רואה בחבירו שעובר עבירה, צריך להעניש על זה , ואם לא נענש על זה. והיינו דווקא על עבירות גלויות, דהיינו שרואה שאדם עובר עבירה, משא"כ כשאדם עובר עבירה בסתר, ואין אדם רואהו, ע"ז אין חיוב להוכיחו, מכיון שאינו יודע כלל שעבר עבירה, רק הקב"ה הוא יפרע מאותו יחיד.

ולפי"ז הכא פשט בקרא: 'הנסתרות' – על עבירה שאדם אחר עבר בסתר, 'לה' אלקינו' החיוב על הקב"ה להעניש. 'והנגלת' – אבל על עבירה שאדם אחד עובר בגלוי, 'לנו ולבנינו' החיוב להעניש מוטל על הציבור, מדין ערבות.

ב **תמצית הדברים לפי פירש רבינו:** דאין הכתוב מיירי מערבות, רק שכל אחד קבל עליו באלה ובשבועה לקיים את כל דברי תורה הזאת. וה"פ 'הנסתרות' – על עבירות שאדם עובר בשוגג, שנסתר ממנו שעבר עבירה, 'לה' אלקינו', הם על השם לבדו, כי האדם שעבר עבירה **בשוגג** אין לו שום חטא. 'והנגלת' – **אבל על עבירות שעשה במזיד**, שגלוי וידוע לפניו שהיא עבירה, 'לנו ולבנינו', מקבלים על עצמנו ועל בניו עד עולם, לעשות כל דיני התורה הזאת, ואם לא נעשה כן יהיה עליו האלה הזאת.

ג רבינו מבאר למה הוצרך לומר 'הנסתרות לה' אלקינו', דרבינו לשיטתו (ברייש הפרשה) שמבאר כוונת הכתוב 'לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו', היינו השבועה שהשביע את כלל ישראל בחיוב קיום המצוות עד סוף כל הדורות, ואם לא ישמרו יהיו בדם ויקבלו עונש, וא"כ היה סברא לומר שגם אם עבר עבירה בשוגג יהיה בחרם ויקבלו את עונשם. לכן הוצרך לומר 'הנסתרות לה' אלקינו', להוציא את השגגות שאינו בכלל השבועה.

ד הנה ביאור הראיה מהתרגום לפירוש הרמב"ן אפשר לומר, דהנה בתרגום על 'הנסתרות לה' אלקינו', מפרש 'דמטמרן קדם ה'', דהיינו שמפרש הלמ"ד של לה' 'קדם' ה', ואינו מפרש כפשוט לה'. ועל 'הנגלת לנו ולבנינו', מפרש כפשוט 'ודמגלין לנו ולבננא', ואינו מוסיף 'קדם' לבנינו. והנה לפי דעת המפרשים דהכתוב מיירי מדין ערבות, ובעבירות נסתרים החיוב להעניש על הקב"ה, ולעבירות גלויות החיוב עלינו להעניש, א"כ היה צריך התרגום לפרש הרישא והסיפא בשוה.

משא"כ לפירוש רבינו א"ש, דהנסתרות לה' אלקינו, הכוונה על אדם שעובר עבירה בשוגג, אין לנו בהן עון אשר חטא כלל, וזה על השם לבדו, א"ש התרגום 'קדם' ה', שעל האדם החוטא ליכא שום חיוב תשובה על העבירה בשוגג. אבל והנגלת לנו ולבננו, שקבלו על עצמם באלה ושבועה לקיים את דברי השם. מפרש התרגום "ודמגלין לנא ולבננא', ודו"ק.

ה רבינו מפרש למה נאמר שני פעמים 'פן יש בכם', שהראשון קאי על הנפתה כבר עכשיו לעבוד עבודה זרה, וכנגדו יאמר 'אשר לבבו פונה היום', והשני, כנגד האדם שבלבו הושרש שורש רע, ובדורותיו הבאים יהיו עובדי עבודה זרה, ובזה מפרש רבינו איך יכול להשביע גם אשר איננו פה, שכיון שהשורש אשר ממנו יצמחו הוא לפניו היום, והוא בא בברית ובאלה, יחול גם על הדורות הבאים, אע"פ שהם לא קבלו על עצמם השבועה.

ולפי זה כתב החתם סופר (תורת משה פרשת שופטים ד"ה לא תלמד לעשות) וז"ל נשאלתי מ"ט חזינן דמי שהמיר דתו מיד הוא שונא ישראלים בלב ונפש יותר מכל הגוים, ואחז"ל גיורא עד עשרה דרא לא תביז ארמאה באפי', ומאי שנא מומר שמיד מבזה ישראל ושונאם. ועמדתי על חקירה זו ואמרתי עפ"י דברי רמב"ן הנ"ל שזה המומר הוא כבר יותר מדור העשירי, שהרי השורש הי' כבר באבות אבותיו, ואפי' במעמד אתם נצבים כבר פרה ראש ולענה שלו וכבר עברו עליו כמה דורות.

עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ (ה)

(דברים יד, כב)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בפר' ראה התחלנו לבאר מה שמצינו בפרשה (דברים יד, כב) עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ, וב'פסיקתא רבתי' (פיסקא כ"ה) מובא: "עשר תעשר את כל, מהו את 'כל' אפילו ממונך, אמר רבי שמעון בן לקיש בשם רבי יהודה בן חנינא נמנו באושא שיהא אדם מפריש חומש נכסיו, מה טעם כדי תרומות ומעשרות". ופירושו: ששיעור פירוש תרומות ומעשרות כולם יחד עולים חומש תבואתו, כיצד עשרה מעשר ראשון תשעה מעשר שני, ועוד תרומה גדולה, ואע"ג שאינו חומש דווקא אלא קצת פחות מזה מדאורייתא, עיין שם, ומבואר ד'חייב' אדם להפריש חומש ולא רק דשרי להפריש. ונמשיך בענין המבזבז אל יבזבז יותר מחומש

והנה הגאון החפץ חיים ז"ל בספרו 'אהבת חסד' (פרק כ') מחדש בזה, וז"ל: "ודע דמה שהתקינו חכמינו זכרונם לברכה שלא לפזר יותר מחומש, נראה דהיינו דוקא כשמבזבז נכסי ביתו על ידי זה הפזור, כדמשמע לשון 'המבזבז', אבל בדבר מועט, כגון, שיש לו איזה מלאכה או עסק קבוע שמשתכר בה כדי מחיתו כל שבוע ויותר מעט - מותר לו לפזר היותר לצדקה, אף שהוא עולה יותר מחומש לפי ערך", ע"כ. ובהג"ה שם ביאר הטעם: דהאם נאמר שאסור לו ליתן היותר מעט שלו לצדקה, אם הוא עולה ביותר מחומש, מטעם שמא יצטרך לבריות, הלא יש לו עסק ומלאכה קבוע שהוא מתפרנס מזה, ואם נאמר שמא לא יזדמן לו עתה שוב העסק, מה תועלת יהיה בזה המעט שלא יצטרך לבריות, ועי"ש בהג"ה דמביא ראיות לזה.

וב'שיטה מקובצת' (כתובות דף נ.) מחדש דעל לימוד התורה יכול לבזבז יותר מחומש, ותו"ד: דהמדרש (ויקרא רבה פרשה ל"ד ט"ז) מביא שרבי טרפון נתן לרבי עקיבא שית מאה קנטרין דכסף לקנות לו שדה ועמד רבי עקיבא וחילקם לסופרים ולעמלי תורה, וכששאל רבי טרפון היכן השדה, אמר לו פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד, וי"ש לנו לחלק דלא אמרינן הכי אלא לתלמוד תורה וכמו שעשה רבי עקיבא, אבל לחלקם לעניים לא, דהמבזבז אל יבזבז יותר מחומש, ופירש רש"י שם 'המבזבז לעניים' עי"ש, וכן פסק החפץ חיים בספרו 'אהבת חסד' (שם).

וראה עוד מה שכתב החפץ חיים ב'ליקוטי הלכות' (יומא יב:) וז"ל: "ואינו דומה למה שאמרו אל יבזבז יותר מחומש כי זהו רק לענין צדקה, אבל לא לענין תורה שהוא מחויב לדעת אותה והיא חייו לנצח, וכל שכן שאינו רשאי לפזר נכסיו על מותרות ויחסר על ידי זה ידיעת התורה", עכ"ל. וב'אהבת חסד' שם (אות ה' בהג"ה) מסתפק החפץ חיים ז"ל, אי שייך תקנה דהמזבזבז אל יבזבז יותר מחומש לצדקה, למי שמפזר ממונו להבלי עוה"ז, דכיון דמבזבז ממילא בודאי יבזבז גם לצדקה, עי"ש.

שוב ראיתי חילוקי ענינים בענין זה בשו"ת שאילץ יעב"ץ (סימן ג') וז"ל: "ונראה לי שענין מצות צדקה נכלל בשני סוגים, הא' דאורייתא והב' דרבנן. והם מתחלקים

למינים שונים על הדרך הנז', ורצוני בא' שהוא דבר תורה, זהו להמציא לעני די מחסורו כל צורכו, לפי מה שהוא אדם חסר אשה ובית דירה וכלי תשמישים, או פרנסה או בריאות, או אפי' הצריך למעדנים בטבעו, חובה להזמין לו כל זה בכל היכולת, אם אפשר בציבור, ואם לא אז היחיד צריך לקיימו במה שאפשר לו. והשני שהוא מדבריהם היינו להפריש מעשר או חומש נכסיו לצדקה, ואף על פי שיש קופה ותמחי בעיר שעניים סומכים עליהם, אלא שרוצה להרחיב להם או ליתן גם לעניי עולם שבמקומות אחרים, זה אינו חיוב של תורה אלא מדרבנן למאן דאית ליה מעשר כספים דרבנן, ולהב"ח וסייעתו אפילו חיובא דרבנן ליכא, אלא מנהג כשר וישר הוא ודעת זו נראה עיקר, ובזה אמרו אל יבזבז יותר מחומש, **ואף זה אינו אלא במי שאינו עשיר מופלג, אבל מי שעשרו רב מצוה ומדת חסידות לבזבז הרבה, רק ישער שישאר בידו כדי להתפרנס ממנו כל ימי חייו זה העולה בידי אחר העיון הנמרץ**", עכ"ל. ומרן הייטב לב ז"ל בספרו שו"ת 'אבני צדק' (יו"ד סימן קמ"ב) העתיק דבריו להלכה, וכן פסק ה'חכמת אדם' (הלכות צדקה כלל קמ"ד סעי' י'), וכן החפץ חיים בספרו 'אהבת חסד' שם (וכבר כתבנו שיטת האוהח"ק בספרו ראשון לציון במאמרים הקודמים).

אולם יש אחרונים החולקים ע"ז. ולהלכה נפסק בשו"ת 'מנחת יצחק' (ח"ה סימן ל"ד) לאחר שהאריך בזה, בזה"ל: "ולהלכה למעשה בזמן הזה שבכל עת יש עניים נצרכים לפנינו, וביותר ענייי א"י, שפיר יכול מי שידו משגת לבזבז יותר מחומש ומצוה קעביד, וכן נראה דס"ל להלכה בספר 'שבילי דוד' בחלק היו"ד שם עי"ש. ובשו"ת 'שבט הלוי' (ח"ב סימן קכ"א, ח"ה סימן קל"ג) נקט להלכה בזה"ל: "דדוקא ביש עניים עכשיו שצריכים לידי מחסורם אז עשיר גדול צריך לבזבז יותר, אבל עיקר התקנה דאל יבזבז היתה גם בעשירים מופלגים", עי"ש.

ובגמ' כתובות (סז:) מבואר, וכן פסק ברמ"א (רמ"ט סעי' א) דבשעת מיתה מותר לבזבז יותר מחומש, והטעם שלא שייך עוד החשש דיצטרך לבריות, אולם מבואר בשיט"מ שם ובברכ"י ועוד דודאי יניח מנכסיו ליורשיו נמי, ולמעשה נחלקו כמה מותר לבזבז בשעת מיתה, די"א דרק חצי מנכסיו מותר לבזבז (עי' בברכ"י ועוד). וב'חידושי רעק"א' בשם ה'שאילתות' מביא דרק שליש מנכסיו מותר, ויש להאריך בזה ועוד חזון למועד.

ולסיום מאמרינו ראוי להעתיק דברי החפץ חיים בספרו 'אהבת חסד' (שם) וז"ל: "**מהתקנה שהתקינו חכמינו זכרונם לברכה, אנו יכולין להתבונן כמה יש לו לאדם לחוס על ממונו, שלא לפזר אותם לעניני הבל, ומה בדברים העומדים ברומו של עולם כענין צדקה ושאר צרכי מצוות שהם חייו של אדם והצלתו מן היסורין בעולם הזה ובעולם הבא, הזהירו שיחוס על ממונו ולא יפזרם ביותר כדי שלא יבוא לעוני, אף דבזה לפעמים יחול רחמיו של השם יתברך עליו לעשות עמו עבור זה למעלה מדרך הטבע, על אחת כמה וכמה יש לו לאדם להיות זהיר שלא לפזר ממונו לענין ריק של כבוד המדומה, היינו להתלבש במלבושי רקמה ולדור בהיכלי כבוד, ולהשתמש בריבוי המשרתים ובכלים היותר יקרים, שכל זה מכלה ממונו של אדם בזמן קצר ומביאו לידי עוני, ולבסוף לידי גזל גם כן שמופקר אצלו ממון אחרים מפני רוב דוחק ועוני, וידעתי גם ידעתי את טענת היצר שמסית לאדם בתחלתו לומר שכל זה מועיל לפרנסתו היינו שבני אדם יסברו עליו שהוא עשיר ויאמינו לו בהקפה ממון הרבה, אבל גם זה הבל, שכל העולם יודעים עתה מזה המרמה ודורשים וחוקרים עד שנתגלה להם הדבר, וממילא מה שפיזר עד עתה ביותר בזבז נכסיו לחינם, ועוד יותר מזה שבניו ובנותיו כשהם רואים ההנהגה הרחבה שבביתו הם סוברים באמת שאביהם הוא עשיר גדול, ועל זה הסמך הם מפריזין עוד את נכסיו ביותר על כל עניני הבל עד שמתדלדל לגמרי, ופתאום נתגלה שברו לכל עד שנוגע ממש לבסוף לפיקוח נפש לו ולכל אנשי ביתו מגודל הצער והכלמה מכל הבעלי חוב שסבבוהו וכתרוהו מכל עבריו, ותחת השמחה הרגעית של כח הדמיון שרמה אותם בתחלה יש להם שברון וכאב לב משך עדן ועדנין, על כן החכם עיניו בראשו שלא לכלות ממונו בעניני הבל וריק כי אם בעדנים הכרחיים ובעניני צדקה וחסד ואז טוב לו**", ע"כ דבריו הנוראים ואמתיים, והמשכיל יתבונן בדבריו הק', ובזה יהי' לו חיים נעימים ושמחים.

חוקים להורותם

הלכות ודינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים וטעמים שונים

נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

דיני ועניני ראש השנה

לקנות סכין חלק בערב ראש השנה

מנהג אבותינו הי' לקנות סכין חדש ולהשחיזו שיהי' חד וחלק.

מקור המנהג הוא בס' זכרון טוב שכתב דהרה"ק מהרי"א מנעשכיז זי"ע סיפר שהרה"ק מלובלין זי"ע היה מחלק סכינים בראש השנה להמקורבים לסגולה על הפרנסה, וכמו שאומרים "החותך חיים לכל חי", וכמ"ש פות' א' ת' ידי"ך סופי תיבות חת"ך שהוא השם של פרנסה כנודע.

ומשמע ממקורות המנהג שיקנה סכין וישחיזנו דוקא, וכדאיתא בספר סגולת ישראל אות ר' ששמע מפיו הק' של הרה"ק מהרי"א מזידיטשויב זי"ע שאמר שיקנה לו כ"א בערב ראש השנה סכין חדש וישחיזנו והוא מסוגל לפרנסה על כל השנה, וכתב שם לפרש כוונתו כי איתא בתיקונים דסכין פגום דא סמא"ל, והנה גם איתא בזוה"ק דאות מ' מסמא"ל הוא הרע, וא"כ סכין הפגום הרמוז לסמא"ל כשמסירין ממנו הפגימות אז מסירין מין סמא"ל האות מ' ונשאר סא"ל שהוא שם הק' גימ' פא"י ראשי תיבות פ'ותח א'ת י'דיך, וסופי תיבות חת"ך שם הפרנסה וזהו חותך חיים לכל חי.

ובזמנינו שאין רגילות להשחיז סכינים כ"א בביתו, עכ"פ כדאי להקפיד שיהי' הסכין שקונה סכין חלק מלכתחילה וכדאיתא בספר מעשי יחיאל (פ' בשלח) דיש קבלה מהרה"ק מלובלין להיות בראש השנה בכיסו סכין חד וחלק מטעם הנ"ל.

לצמצם בהוצאות בער"ה

סימנא טבא לצמצם בהוצאות ערב יו"ט ראש השנה.

כתב היעב"ץ וז"ל: "אמנם לא חמור יו"ט זה משבת שאמרו בו עשה שבתך חול וכו', ק"ו שלא ימציא את עצמו להצטרך לבריות בשביל כבוד יו"ט זה, כי יש לחוש לסימנא מילתא בראש השנה שיגרום רעה לעצמו בראש השנה זה ח"ו להתנהג במדה זה כל השנה, אלא יסתפק במועט שהזמין לו השי"ת, וכל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה", עיי"ש.

תקיעת שופר בער"ה

אין תוקעין בשופר בער"ה.

רמ"א סי' תקפ"א סעי' ג', והטעם בזה כתב המ"א (סקי"ד) בשם הלבוש בכדי להפסיק בין דרשות לתקיעות דמצוה, ובשם המנהגים כתב הטעם דלכן אין תוקעין בערב ראש השנה בכדי לערבב את השטן כי אז יהיה סבור השטן שיום הדין עבר.

ואף בכדי להתלמד אין לתקוע אלא בבית סגור.

דבמ"א (שם) כתב הנפק"מ בין הטעמים הוא בתוקע בביתו בכדי להתלמד, דלטעם הלבוש אפשר לתקוע דדי בזה שמפסיק בביהכ"נ, משא"כ לטעם המנהגים אין לתקוע כלל דצריך לערבב השטן, ובמשנ"ב (סקכ"ד) לאחר שהביא ב' הטעמים הביא מהא"ר בשם ספר אמרכל דבחדר סגור מותר להתלמד אף לטעם שלא לערבב השטן.

ויש לציין דבא"ר בעצם הסברא חולק על המ"א ודעתו דאף לטעם המנהגים מותר לתקוע להתלמד, דכיון דאין תוקעים בביהכ"נ הוא סובר שיום הדין עבר.

וכן אם יש לו שופר חדש וברצונו לנסותו יתקע בו בחדר סגור (כף החיים סקע"ו), ובמקומות שנוהגין שתוקעין בחודש אלול בלילה [כדמובא ברמ"א בסעי' א' דיש נוהגין לתקוע בערבית, ובפשטות היינו בלילה, אולם יש אחרונים שכתבו דהיינו במנחה], אף בליל ערב ר"ה אין תוקעין.

במ"א (שם) כתב דמהלבוש משמע דאף בלילה אין לתקוע, דהלבוש כתב דמפסיקין ביום כ"ח אלול, ומשמע דבכ"ט אין תוקעין ואפי' בלילה, ובא"ר (אות ד) כתב דכן הוא לטעם המטה משה (תשעה) שכתב דלכן תוקעין בחודש אלול כיון דכתיב תקעו בחודש שופר, וילפי' דיש לתקוע חודש שלם, וחודש היינו ל' יום, ולכן כ"ח ימים של אלול וב' ימי ר"ה הם ל' יום, וא"כ זהו דוקא בכ"ח אלול ולא בכ"ט דהלילה הולך אחר היום.

ולתקוע להתלמד בלילה בחדר שאינו סגור יש לדון, דהרי כל הטעם לאסור לתקוע אף להתלמד הוא משום עירבוב השמן, ואפשר דזהו דוקא בזמן חיוב תקיעה בר"ה דהיינו ביום אבל בלילה שאין תוקעין בר"ה לא שייך כלל טעם זה, והטעם דאין תוקעין בלילה הוא משום להפסיק בין התקיעות דרשות לתקיעות דמצוה ולטעם זה הרי מותר להתלמד וצ"ע למעשה, דהנה במשנ"ב אינו מביא כלל דברי המ"א שאין לתקוע בלילה, ומסתבר דלא הביא זה כיון דבלילה מנהגינו שממילא אין תוקעים בחודש אלול, ובכדי להתלמד אפשר דדעתו דיה"א מותר בלילה כנ"ל, ויש לציין מה דכתב בערוך השולחן דבלילה לא יתקעו בכל חדש אלול אפילו להתלמד דאין לעשות התעוררות בלילה והתקיעות מעוררים המדות העליונות.

פרוסת המוציא בדבש

מטבלים פרוסת המוציא בדבש.

עטרת זקנים (סוס"י תקפ"ג) מ"א (סק"א) ועוד, ובקצה המטה (סי' תר"ה סק"מ) הביא בשם ספר עתים לבינה (מאמר ט"ו) דנוהגין לטבול עד שמיני עצרת ועד בכלל, וכן נהג רבינו הקוה"ט (מחזור דבר"י אות ס), וכידוע דצדיקי בית בעלזא נהגו עד שבת בראשית, וכן נהג הגה"ק משינאווא זי"ע.

ויש שמטבלים הן במלח כבכל השנה והן בדבש.

בס' כף החיים סי' תקפ"ג סק"ד כתב שאף שמטבלים פרוסת המוציא בדבש, עכ"ז לא לבטל ענין טיבול המוציא במלח שהוא כדי למתק הגבורות ואח"כ לטבל בדבש.

ויש שמטבלים פרוסת המוציא, במלח בקצה אחד ובדבש בקצה השני.

בשו"ת שלמת חיים (להגרי"ח זאנענפעלד ח"א סי' שמ"ו) כתב שהוא טובל בשניהם, אבל לא בפעם אחת כי אם משני צדדים, והוא טועם מקודם הדבש עם הלחם לסימנא טבא, ושוב טובל במלח וטועם, והוא כתב כן משום דאם יתן גם הדבש וגם המלח באותו צד אז יהיה נותן טעם לפגם, ואין ראוי לעשות זה בליל ראש השנה, והרי העיקר שהוא טובל בדבש הוא לסימן טוב על שהוא מתוק, ואפילו אם נאמר (קהלת ח' ה) שומר מצוה לא ידע דבר רע, אבל א"כ עדיף טפי שלא יטבול פרוסת המוציא בדבש שזה אינו מצוה כי אם לסימן טוב המתיקות ובאופן זה הוא טעם פגום, וכן הי' נוהג מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע שטיבלם משני הקצוות וחתכם בסכין ואכלם יחד, ובס' טעמי המנהגים אות תש"ו כתב דנוהגין להטביל הפרוסה במלח ולאכול, ואח"כ להטביל בדבש ולומר היהי רצון, ושכן היה נוהג הרה"ק מאלעסק זצ"ל.

סימנא טבא

נוהגים לאכול בליל ראש השנה בתחילת הסעודה מיני מאכלים לסימן טוב.

כדאיתא בגמ' (כריתות ו.) אמר אביי השתא דאמרת סימנא מילתא היא יהא רגיל אינש למיכל ריש שתא קרא וכו', וכן הוא לשון המח' (סי' תקפ"ג סעי' א').

וברמ"א דיש אוכלים רימונים ואומרים נרבה זכויותינו כרימון, והרבה נוהגים לאוכלם בליל שני דר"ה בכדי שיוכלו לברך שהחיינו עליהם.

ויש דיעות בזה אם אומרים היה"ר בהזכרת השם או בלא השם, וכל אחד לפי מנהגו, ובדבר"י מובא שרבינו הקוה"ט זי"ע אמרו בלא שם.

ואף מי שאין ביכלתו לאכול הסימנים, די בזה שיביט עליהם ויכול לומר היה"ר.

כף החיים (סק"ו) וקצה המטה (סק"ט), דעפ"י הערוך והכל בו ועוד גרסי' בגמ' יהא רגיל "למיחזי", ומשמע דדי בראיה לחוד, ובכה"ח כתב עוד דאפי' אין מהמינים יכול לומר היה"ר.

תפוח בדבש

נוהגים לאכול תפוח בדבש.

טור ורמ"א (שם) וכתבו הטעם בכדי שתתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה, ובספרים מובאים עוד טעמים.

והרבה נוהגים לאכול הסימנים לאחר ברכת המוציא,

כדמשמע בטור שכתב "שרגילים לאכול בתחילת הסעודה תפוח בדבש" ומשמע דהיינו בתחילת הסעודה, וכן משמע בד"מ (סק"ג) וט"ז (סק"ב) שהביאו דברי המהרי"ל לברך על התפוח בופה"ע, וכתבו הטעם דצריך לברך כיון דהוי מהדברים שאינם באים בתוך הסעודה, ומשמע דאוכלים אותו בתוך הסעודה, וכן הוא במטה אפרים, ועי' בליקוטי מהרי"ח בזה, וכן מובא במחזור דברי יואל דכן נהג מרן רביה"ק זי"ע.

ויש הנוהגים לאכלו מיד אחר קידוש.

עי' כף החיים (סק"ג), דרכי חיים ושלום (אות תש"ו).

ומברכים על התפוח ברכת בורא פרי העץ אף האוכלים אחר המוציא.

דהוי מהדברים הבאים שלא מחמת הסעודה, ולכן מברכים עליהם אף שאוכלים בתוך הסעודה.

ועל הדבש שאוכל עם התפוח אינו מברך דטפל היא לתפוח.

בספר מהרי"ל (מנהגים) כתב (ומובא במ"א סק"א) דמהר"י סג"ל היה מברך בורא פרי העץ על התפוח ולא יותר, ואמר דאיכא דעות אם הדבש עיקר או התפוח, והסכים בדעתו שהתפוח הוא עיקר, משום שבכל מקום שהזכירו רבותינו טיבול זה תפשו בלשונם "נוטלים התפוח וטובלים בדבש", ולא מישתמיט שום אחד מהן לומר "אוכלים דבש עם תפוח", משמע שהתפוח הוא עיקר. דוגמא טיבול דמרור בחרוסת דפסח, דגם כן המרור עיקר, ע"כ לא צריך כי אם בורא פרי העץ על התפוח, ולא שהכל נהיה בדברו על הדבש.

דיני קדימה

והרבה נוהגים להקדים ולברך על התפוח, ופוטרים בברכתו את שאר מיני פירות שאוכלים לסימן טוב כגון תמרים.

ואף שהתמרים שם משבעת המינים וצריך להקדימם, עכ"ז מקדימים התפוח, ובכף החיים (שם סק"ג) כתב דכן נוהגין כיון דהוא בא לסימן טוב לכן מקדימין אותו, וכתב שם דאפשר שמביאין ג"כ את התפוח לשולחן קודם שמביאין התמרים שלא יצטרכו לברך עליהם תחילה, וכן מובא במרא דשמעתתא דכן נהג הגה"ק הרמ"א פריינד זצ"ל.

ויש שמברכין על התמרים שהוא ממין שבעה ופוטרים בברכתו את התפוח.

בכף החיים (סקכ"ה) כתב דיש שנוהגין כן, וכן מובא בשם הגרי"ח זוננפלד.

ברכה על הסימנים

מיני האדמה שאוכלים בתחילת הסעודה לסימנא טבא [קרא, סילקא, רוביא] - אם הם מינים שהאדם אינו רגיל לאוכלם כל השנה תוך הסעודה, אזי מברכים עליהם בורא פרי האדמה.

ואף דהם ירקות מבושלים עכ"ז מברכים עליהם באמצע הסעודה כיון דהם דברים שאין הדרך לאוכלם בסעודה, ורק בראש השנה אוכלים אותם לסימן טוב, ולכן אינם נחשבים לדברים הבאים בתוך הסעודה. וכ"כ באלף המגן סקי"ג אולם הוא לא פירט אי איירי במבושלים ובפשטות איירי במבושלים דכן הדרך לאוכלם, וכן שמעתי למעשה מהגאון ר' שלמה זלמן אולמאן זצ"ל.

ואם הם מינים שהאדם רגיל לאוכלם בכל השנה בתוך הסעודה, אזי לא יברך עליהם כשאוכלם תוך הסעודה, וטוב לברך קודם על מין ירק שהאדם אינו רגיל לאוכלו בסעודה ולפטור שאר הירקות.

בפשטות ההלכה כשאוכל דברים הבאים בסעודה אין צריך לברך דנפטרים בברכת הפת כדמבואר בסי' קע"ז, אולם יש לדון בליל ר"ה דאינו אוכלם למטרת שביעה אלא לסימן טוב, א"כ אפשר דאינו נפטר בברכת הפת, אולם בכף החיים (סקט"ז) דכתב דאם אוכל קרא וסילקא בתבשיל שהם דברים הבאים מחמת הסעודה אינו מברך, ומשמע דכל היכא שהדרך לאוכלם כל השנה בסעודה, הרי הם נפטרים בסעודה אף שעתה אוכלם לסימן טוב, ובתשובות והנהגות כתב כסברא זו דכיון דאינו אוכלם לשביעה אלא לסימנא אינם נפטרים בברכת הפת, וכתב דנכון לברך על ירק שודאי אינו בא בסעודה.

אכילת הסימנים מורים לאחדות

בין הסימנים יש מינים שאין בהם טעם טוב, כגון כרתי סילקא וכיוצ"ב, אלא שנמצא בהם איזה דבר טוב, בשמם או בטעמם, ומשום חלק הטוב ההוא אוכלים אותם לסימנא מילתא, וזה בא לרמז לאהוב את כל איש ישראל, ואפי' למי אשר בכל השנה אינו אהוב, עכ"פ בר"ה יהיה עמם באהבה ואחוה וריעות לסימן טוב, ואולי ע"ז יהיה לו לסיוע, להיות גם כל השנה עמם באגודה אחת באהבה.

(זר זהב)

יהי רצון

הפרי או הירק שמברך עליו ברכתו הראויה לא יאמר ה"יהי רצון" לאחר הברכה לפני האכילה.

במ"א הביא בשם המעגלי צדק דיאמר היה"ר תיכף לאחר הברכה לפני האכילה ואינו נחשב הפסק כיון דהוי לצורך, אולם המ"א חולק דאין זה צורך כ"כ והוי הפסק בין הברכה לטעימה, ואף דהוי צורך הרי יכול לאמרו לאחר האכילה, ולא הותר להפסיק אלא בדאי אפשר, וכן נקטו רוב האחרונים.

וכמו כן אין ראוי לומר היה"ר לפני הברכה כדכתב באלף המגן דאין ראוי להקדים צורכי עצמו וכבוד עצמו לברכת המקום.

ולכתחילה יאמרנו רק אחר שלעס קצת מהמאכל ובלעו.

דכן הביא המשנ"ב בסי' קס"ז בשם אחרונים דאין להפסיק בין הברכה לאכילה רק אחר שבלע קצת מהמאכל, וכן כתב באלף המגן ס"ק ח'.

ובדיעבד אם אמרו אחר הברכה קודם האכילה אינו הפסק ואינו צריך לברך שוב (משה אפרים סעיף א').

ושאר הסימנים שאין מברכים עליהם [מחמת שנפטרו כבר], יאמר היה"ר לפני האכילה.

כן משמע באלף למגן דלכתחילה היה ראוי לומר היה"ר לפני האכילה דהרי צריך שיתעורר בענין זה בשעת האכילה, אלא דאין לאומרה לפני הברכה דאין להקדים צורכי עצמו לברכת המקום, ולכן כשממילא אינו מברך אזי יקדים היה"ר לפני הברכה.

כשמברך על הפירות בתחילת הסעודה (או לפני הסעודה), יכוין לפטור גם את הליפתן [קאמפאט] הניתן בסוף הסעודה ולא יצטרך לברך עליו.

הכנה מיו"ט א' ליו"ט ב'

אין לעשות שום פעולה ביו"ט א' לצורך יו"ט ב'.

דנחלקו הפוסקים אי שני ימים של ר"ה הם קדושה אחת ונחשבים כיום אחד או שני קדושות ונחשבים כשני ימים, וכמה נפק"מ יש ביניהם למעשה, ונקט' לחומרא כשניהם, ולכן אין להכין שום דבר מיום א' ליום ב' דשמא הם שני קדושות ואין להכין שום דבר מיום אחד ליום אחר כמו בשאר ב' יו"ט של גלויות, וכן כתב במטה אפרים סי' ת"ר.

- **ולכן אין להכין את השלחן לצורך יו"ט ב'.**
- **אין להוציא מאכלים מהפריזע"ר לצורך יו"ט ב'.**
- **ואין להניח יין בפריזידע"ר וכדו' ליו"ט ב', אולם מאכלים ומשקים שנשארו מסעודת יו"ט א' מותר להחזירם לפריזידע"ר אף שזה לצורך יו"ט.** (ונחשב כמחזירם למקומם, וכשיש חשש שיתקלקל מותר בכל ענין, עי' שו"ת מנח"י ח"ח סי' ב"ד).
- **אין לסדר את השולחן לצורך סעודת יו"ט ב', ולא לרחוץ הכלים כמדי שבת ויו"ט.**
- **אין ליקח המחזור ביו"ט א' אחה"צ לביהמ"ד, ואם ישתמש בהם קצת ביו"ט א' מותר.**

ובשעת הדחק שצריך שיהיו המאכלים ראויים לליל יו"ט ב', ולכן הוא צריך לעשות פעולה לזה, מותר לעשות פעולה של הבאה, ובתנאי שיהיו ראויים כבר ביו"ט א', כגון אם ברצונו להוציא מאכל מהפריזע"ר לצורך יו"ט ב', יוציאנו מוקדם בכדי שיהא כבר ראוי לאכלו ביו"ט א'.

עפ"י הח"א כלל קכ"ג ו' ומובא במשנ"ב סי' תרס"ז דמותר להביא היין ממקום למקום דזה לא נחשב הכנה, רק שצריך להביאו בעוד היום גדול דלא מוכחא מילתא שעושה רק לכבוד יו"ט, דאפשר דצריך עדיין לצורך היום.

ודוקא פעולה של הבאה בעלמא מותר, משא"כ מלאכה ממש כבישול אסור.

הכנת הנרות

נכון להכין מערב יו"ט את הפתילות לצורך יום ב' [כיון דלהרבה פוסקים אסור לחבר את הפתיל צף ביום טוב], וכן המדביקים הנרות בפמוטות יש להכינם מערב יו"ט דביו"ט אסור להדביק הנרות.

התיכת הפח העגולה הדבוק בתוך הכוס של הנרות אפשר להוציא בידו ונכון להוציא בעזרת כלי (סכין וכדו'), **ולזרקו תיכף לאשפה.**

דהתיכת הפח נחשבת למוקצה ומותר לטלטלה כיון שהטלטול נעשית לצורך יו"ט בכדי להדליק שם, וטלטול מוקצה מותר לצורך שמחת יו"ט.

אולם מכיון שבזמנינו שיש אור הלעקטע"ר יש לדון אי הנרות נחשבות כשמחת יו"ט, לכן נכון להוציאם כלאחר יד, וכן הדין בהוצאת הפתילות הישנות דאם אפשר נכון לזרקם כאלחר יד.

האשה תדליק הנרות רק לאחר הזמן [דאין לעשות מלאכה מיו"ט לחבירו].

שהחיינו

בקידוש ליל שני ילבש בגד חדש או מניח פרי חדש על השולחן, ואומר שהחיינו בקידוש, וכן האשה בהדלקת הנרות ויכוונו לצאת בשהחיינו הן על היום טוב והן על הבגד או הפרי.

סי' ת"ר סעי' ב', והטעם דצריך ליקח פרי או בגד חדש, דכיון דנחלקו הראשונים בשני הימים של ר"ה אי הם כקדושה אחת ויום טוב אחד הם דיש אומרים דאם כן אין צריך לומר שהחיינו ביום ב' דכבר יצא ביום א', או הם שני קדושות וכשני ימים טובים ובשני צריך לברך שהחיינו, ולצאת ידי ספיקא יברך גם על דבר אחר.

ובמחזור דבר"י מובא דרביה"ק בעל דברי יואל זי"ע לבש בגד חדש [טיש קאפטן] לברכת שהחיינו בליל ב' קודם עריכת השולחן, דלא רצה לסמוך על הפרי לחוד לשהחיינו לפי שחשש שאין לברך שהחיינו כהיום על שום פרי ולכן לבש גם בגד חדש ע"ש, וכן בירך בורא פרי העץ על ענבים.

והאשה תדליק הנרות סמוך לקידוש ממש בכדי שלא להפסיק בין ברכת שהחיינו לאכילת הפרי.

אמנם אף מי שאין לו פרי או בגד חדש או אשה שמדלקת הנרות בביתה ואוכלת במקום אחר ואין לה בגד חדש [ועל הפרי אינה יכולה לכוון בשהחיינו דהוי הפסק], עם כל זה אינו מעכב ומברכים שהחיינו (מטה אפרים שם סעיף ה').

אכילת הפרי

יש נוהגים לאכול מהפרי של ברכת השהחיינו קודם נטילת ידים, ולא יפסיק בדברים שאינם מענין אכילת הפרי.

מחצה"ש (שם סק"א), מט"א (שם סעי' ו), כדי שלא להפסיק בין השהחיינו לאכילת הפרי, בנט"י וברכת המוציא, ובזמירות דבר"י מובא דכן נהג רבינו לברך על ענבים תיכף אחר קידוש.

ויש נוהגים שלא לאכול מהפרי אלא לאחר ברכת המוציא, מחשש הפסק בין הקידוש לסעודה, ונכון ליזהר שלא להפסיק הרבה.

ובקובץ מבית לוי מובא שכן נהג בעל שבה"ל זצ"ל, וצ"ל דאף דבזה הוא מפסיק בין ברכת שהחיינו לאכילת הפרי, לא איכפת לן כיון דהרי מעיקר הדין היה אפשר לברך אף בראיית הפרי, וגם דאינו הפסק גדול.

ברכה אחרונה על הפרי

כשאוכל הפרי לפני הסעודה, אזי אם בדעתו לאכול פירות גם בתוך הסעודה, או שבדעתו לאכול בסוף הסעודה מיני פירות [קאמפאט] וכדו', אין צריך לברך לפני הסעודה ברכה אחרונה [דברכת המזון שבסוף הסעודה יפטור אף את הפירות כדמבואר במשנ"ב סי' קע"ו].

ואם אין בדעתו לאכול בתוך הסעודה שום פרי - אם אוכל לפני הסעודה מהפירות שיעור כזית יברך ברכה אחרונה קודם הסעודה, ואם לא בירך לאחריו קודם הסעודה יברך בתוך הסעודה.

רמון או ענבים שהם נחשבים ל"בריה", האוכל מהם לפני הסעודה, צריך שיאכל מהם שיעור כזית, אם אין בדעתו לאכול עוד פירות בתוך הסעודה.

דכיון דהאוכל בריה נכנס לספק ברכה אחרונה, ע"כ אין לאכול ממנו פחות משיעור, או אם בדעתו לאכול עוד בתוך הסעודה דאז ממילא אינו מחויב בברכה אחרונה, וכן יכול לחתכו לשנים דאז אינו נחשב ל"בריה" ולאכלו כך כדמבואר בסי' ר"י.

אכילת אגוזים

נוהגים שלא לאכול אגוזים בר"ה.

רמ"א סי' תקפ"ג סע' ב' בשם מהרי"ל, וכמה טעמים בדבר – א) ברמ"א כתב משום דאגוז בגמ' חטא [ח"ט], ב) ומשום דמרבים כיחה וניעה ומבטלין את התפילה, ובד"מ בסי' תקפ"ט הביא דברי מהרי"ל (הל' שופר סי' ב עמ' רפז) דצריך לשומע ליזהר שלא יפסיק כלל תוך התקיעה אפילו כיחו וניעו אסור לרוק דלא יפסיק משמוע דבעינן ראשו וסופו של כל תקיעה ותקיעה לכן יזהר מלאכול דברים המביאים לידי כיחה וניעה ולכן היה מהרי"ל (שם) נזהר מלאכול אגוזים בראש השנה, וכן כתב בס' "יוסף אומץ" שלא לבוא לידי כיחה וניעה בשעת התקיעות ויתבטל הוא ואחרים משמוע התקיעות, ובשועה"ר (סעי' ו) העתיק רק טעם הב', ובס' נוהג כצאן יוסף (אות יח) תמה על טעם הא' וכתב דאין בו ממש דמה לנו ולגימטריא, ג) בטור ברקת (לרבי חיים הכהן תלמיד ר' חיים ויטאל) כתב הטעם שלא לאכול אגוזים מפני הלכלוך שבתוכו שהוא מר ומורה רעה, ד) בהגה' חת"ס כתב טעם כיון דאמרו חז"ל "למה נמשלו ישראל לאגוז, מה אגוז אעפ"י שמתגלגל במקום טנופת אין תוכו נמאס, אף ישראל אע"פ שמתגלגלים באומות העולם אין תוכו נמאס" ולכן כיון שרומז על גלויות לא מיסמנא מילתא לאכול בר"ה, ועוד כיון דא"ף ג"ם ז'את בארץ אויביהם ר"ת אגוז, בדעת תורה כתב טעם עפ"י המדרש (שה"ש ו, יז) ד"מה אגוז אם מכסין שרשיו בעת נטיעתו אינו מצליח, כך פשעיו לא יצליח", וברי"ה אין להתוודות, לכן אין לאכול אגוז דמרמז על זה, וכן מציין שם מספר חסידים (סי' תתשנג) דאילן אגוזים מזיקים שרויים עליו, ולכן אין נכון לאוכלם בר"ה.

ויש למנוע שלא לאכול בר"ה שאר דברים המרבים כיחה וניעה, כגון לוזים ובוטנים ושקדים.

מ"א (סק"ד) מט"א (ס"ג) דלטעם כיחה וניעה יש למנוע גם בשאר הדברים, ובכף החיים (סקכ"ח) דהכל לפי האדם, דאם יודע שיגרום לו כיחה וניעה, צריך ליזהר בכל אלו וכיוצא בהם דברים שגורמין לו לזה.

וכן מאכילת פולין וקטניות ושום, דברים יש למנוע.

מט"א שם לגבי פולין וקטניות, והוסיף שם דבר"ה צריך שתיקה ביותר לכוין מה שאומר הש"ץ ומכ"ש בעת תקיעות שופר שע"י חיכוך בגרון להוציא כיחה וניעה מתבטלים השומעים, ובקצה המטה הוסיף גם "שום".

מאכלים שמעורב בהם מעט אגוזים כגון מיני מאפה כשהם מרוסקים, באגוזים נכון להחמיר, ובשאר המינים אין להחמיר.

שו"ת באר משה (ח"ג סי' צ"ו) דטעם א' דגמטריא חטא שייך אף

בזה, ולכן יש להחמיר באגוזים, וטעם של כיחה וניעה לא שייך בזה ולכן בשאר דברים אין להחמיר, אולם לקמן הבאנו משו"ת יד יצחק דכל היכא שהם מעורבים לא שייך הטעם דגמ' חטא, ולכן כל אחד יעשה כמנהגו.

זמן איסור אכילתם

נוהגים שלא לאכול האגוזים עד אחר הושענא רבה.

בפשטות במהרי"ל וברמ"א משמע דהמנהג הוא רק בר"ה, דהם הביאו דין זה בהל' ר"ה, וכן מצינו גדולים שלא הקפידו בזה אלא בר"ה, כדהביא בשו"ת מחולת המחנים (תלמיד החת"ס) שרבו לא היה נזהר בזה אלא בר"ה, ובקצה המטה (אות ט"ז) הביא שהגאון ר' נתן אדלר זצ"ל לא היה מוחה בתלמידיו ביום ב' לאחר חצות מלאכול אגוזים, אולם בקצה המטה כתב דנהוג עלמא שלא לאכול עד אחר הושענא רבה, וכתב שם דנעלם ממנו מקור מנהג זה דאין לו שורש בפוסקים, וכתב דבלי ספק דישראל קדושים נהגו איסור, ונשתרבב המנהג מפני המקובל לנו שביום הו"ר הוא גמר החתימה ומסירת הפתקין, וצ"ל שהגאונים שלא הביאו מנהג זה, לפי גודל קדושתם לא חששו לזה, כמ"ש בתשו' מהרי"א (סי' קפ"ג) שאף שנמצא לראשונים שאכלו בר"ה עכ"ז אנו מלאי עון ראוי לנו להתענות עכ"ד, וכן הביא בשו"ת בית היוצר (סוס"י מ"ג) שהרבה נוהגין כן, ובשו"ת התעוררות תשובה (ח"א סי' קכ"ה) כתב ג"כ שהמון עם האשכנזים מדקדקים שלא לאכול אגוזים קודם ר"ה, והוא העיר ע"ז מהגמ' בשבת (קי"ד) דהיו מפצעין אגוזים ביוה"כ שיהא מוכן לערב, ומוכח שהיו אוכלים לפני הו"ר, ובשו"ת יד יצחק (ח"א סי' ר"ח) מיישב המנהג דלא היו אוכלים אותם בעין, אלא היו נותנים בתוך התבשיל ולא שייך בזה הטעם של גמ' "חטא", ועוד דמצינו כמה דברים שהיו מותרים בזמן הש"ס ונאסרו אח"כ ע"כ, ויש להוסיף דעפ"י הקצה המטה שהבאנו לעיל מוכח להדיא דעד ר"ה נאסר רק אח"כ.

אמנם שאר המינים אין להחמיר [דשאר המינים מחמירים רק מפני הטעם של כיחה וניעה, וטעם זה שייך רק בר"ה].

מאכלים חמוצים

אין מבשלים תבשילים בחומץ ואין אוכלים בארש"ט.

מ"א (ריש סי' תקפ"ג) בשם אבודרהם, וכן כתבו בתשו' רב נטרונאי גאון ובתשובות הגאונים וז"ל "ואין מבשלין בישול שיש בו חומץ, ואומרים נאכל מיני מתיקה ובשר ובשול שמן, כדי שתהא שנה כולה מתוקה ועריבה, ולא יהא בה דבר רע ודבר צרה", ובפמ"ג כתב ומובא במשנ"ב (סק"ה) דנמנעים לבשל מיני חומץ בארש"ט וכדו' בכדי שתתחדש שנה טובה

וכן אין אוכלים שאר דברים חמוצים, כגון לימון. מלפפונים חמוצים [זויע"ר פיק"ל], תפוחים חמוצים, ושאר פירות חמוצים.

כן כתב החיד"א בספרו טוב עין (סי' יח אות צא) ובספרו מורה באצבע (סי' ט' אות רנד) "דיש נוהגים שלא לאכול שום דבר חמוץ ואפילו לימוני", וכ"כ במטה אפרים (שם).

ואם הם מתובלים במיני מתיקה ואין נרגש בהם החמיצות, מותר לאוכלם.

פירות בוסר

אין לאכול פירות שנקטפו קודם זמנם והם עדיין בוסר.

מט"א (סי' ת"ר סעי' ו') דאין לאוכלם מפני שהם חמוצים וכן מפני שלא נגמר פריו אינו סימן טוב, ויש לציין דבס' הנהגות דרכי הישר והטוב מהרה"ק מהרצ"א מליסקא זי"ע כתב שהיה מדקדק מאד כחוט השערה על כל הדברים המובאים בשו"ע שלא לעשות בר"ה, ואפי' זויער וואסער או סאדא וואסער חשש שלא לשתות בר"ה.

מאכלים מרורים

נוהגין שלא לאכול גם מאכלים מרורים

מט"א (שם) וכן כתב בערוה"ש (סעי' ג').

מאכלים חרופים

מאכלים חרופים מותר לאכלם, ויש הנמנעים לעצמם שלא לאוכלם.

בפשטות בכל הפוסקים שהבאנו כתבו לאסור רק במאכלם חמוצים או גם במרורים, אבל במאכלים חריפים לא מצאנו להחמיר, ולכן מותר לאכול חריין שהוא מאכל חריף וכדו', ויש הנמנעים גם מזה, ומובא בס' לקט יושר דבעל התה"ד אפילו בצלים מבושלים לא רצה לאכול.

זמן איסור אכילתם

איסור אכילתם הוא רק בר"ה, נמנעים שלא לאוכלם עד אחר הו"ר.

בכל הפוסקים שהבאנו כתבו כן לגבי רק ר"ה, ובערוה"ש כתב רק לגבי לילה הראשונה של ר"ה, ובלקט יושר כתב דכל דבר חריף אינו אוכל כל עשרת ימי תשובה רק מיני מתיקה ופירות חדשים, והרבה נוהגים להחמיר עד אחר הושע"ר, אולם אין לזה מקור להדיא.

דיני הפסק בתקיעת שופר

לא שמע הברכות כראוי

א) מי שאיחר מעט והגיע לבית הכנסת אחר שגמר הבעל תוקע לברך ברכת "לשמוע קול שופר", או שלא שמע את הברכות כראוי מחמת רעש שהיה שם, יש לו לברך בעצמו בלחש לפני שיתחיל התוקע לתקוע [א]. ויברך ב' הברכות לשמוע קול שופר וברכת שהחיינו.

התחיל התוקע לתקוע

ב) אם התוקע כבר התחיל לתקוע, לא יברך בשעה ששומע את התקיעות. ואם בירך בשעת שמיעת התקיעות, יתכן דלא יצא תקיעה זו [ב].

ג) אם התוקע שוהה מעט בין סדרי "תשר"ת" "תש"ת" "תר"ת" באמירת ה"יהי רצון", יברך אז ולא ידחה ברכתו לאחר מכן [ג].

כשבא לאחר תקיעות דמיושב

ד) אם לא הספיק לברך הברכות עד אחר שכבר גמרו לתקוע "תקיעות דמיושב", מכל מקום עדיין לא הפסיד

ביאורים והוספות

(א) וכמבואר במשנ"ב (סימן תקפ"ה ס"ק י"א), לענין אם בא בעל תוקע באמצע התקיעות כדי להמשיך ולגמור והוא לא שמע עדיין את הברכות, אך הציבור כבר שמע, דיש לו לברך לעצמו בלחש קודם שיתחיל לתקוע.

(ב) בסימן תקפ"ח (ס"ג) כתב הרמ"א דאם שנים תקעו ביחד ואחד תקע בשופר והשני תקע בחצוצרות יצא, דאע"ג דאמרינן בכל מקום דתרי קלא לא משתמעי, הכא שאני כיון שהוא מצוה הבאה מזמן לזמן וחביבא ליה ויהיב דעתיה לשמוע יפה.

אך בתוס' (סוטה ל"ט ע"ב ד"ה עד שיכלה) כתבו, דהעונים אמן אחר ברכת כהנים אינם יכולים לשמוע הברכה באותה שעה, כיון דבאותה שעה שעונין אמן אין שומעין קול חבריהן אף דחביבי. וכתב הפרי חדש דלפי התוס' אם אחד תקע בחצוצרות יצאו משום דחביבא היינו רק הציבור ששמעו אותו, אבל התוקע בחצוצרות עצמו ובשעה זו תקעו בשופר, אפילו כיון לצאת לא יצא, דבוודאי לא שמע היטב קול השופר ויחזור ויתקע.

אמנם הפרי חדש (שם) חולק על התוס' וסובר שגם התוקע בחצוצרות יצא ובנהר שלום הסכים לדברי התוס', והובא כל זה בשעה"צ שם ס"ק י"א.

(ג) כיון דאין זה הפסק דהוי צורך המצוה, בוודאי עדיף טפי להקדים את הברכה כמה שאפשר באופן שהתקיעות הבאים אחריו יהיו אחר ברכת המצוות שלפניה.

הברכות, ויכול לברך בעצמו קודם ששומע "תקיעות דמעומד" בתפלת מוסף [ד].

להפסיק באמצע מוסף לברך הברכות

ה) באופן הנ"ל שלא בירך הברכה על התקיעות שלפני מוסף, או שאיחר את התקיעות ומגיע לבית המדרש לתפלת מוסף, ולפי המנהג תוקעים גם בתפלת הלחש (כמנהג המקובלים והחסידים), והרי יש לברך לפני קיום המצוה ממש ואסור להפסיק ביניהם, לכן רשאי לברך באמצע תפלת מוסף דלחש אחר סיום סדר מלכיות לפני התקיעות שתוקעין שם [ה].

ו) אך עדיף טפי שיכוון בדעתו שלא לצאת המצוה דאורייתא בתקיעות שתוקעים בתפלת הלחש, וימתין עד חזרת הש"ץ, ואז יברך לעצמו קודם התקיעות של חזרת הש"ץ [ו].

שמע תקיעות דמעומד קודם שבירך הברכות

ז) אם כבר שמע גם "תקיעות דמעומד", שוב אינו יכול לברך על התקיעות ששומע בסוף התפלה להשלים למאה קולות [ז].

ביאורים והוספות

(ד) אע"פ שכבר יצא ידי חובת מצות תקיעת שופר, מ"מ כיון דתקיעות בתפלת המוסף הן עיקר התקיעות שנתקנו על סדר התפלה שתיקנו חז"ל לתקוע, ולא גרע דינו מהא דמבואר בסימן תרנ"א במג"א ובמשנ"ב (ס"ק כ"ו) דמי שנטל הד' מינים ולא בירך על נטילתם שעדיין יכול לברך קודם שיעשה עמהם הנענועים שהם ג"כ חלק מן המצוה, וכ"כ בשו"ת פרי הארץ (סימן ט'), והובא בעיקרי הד"ט סימן ל' סק"א.

(ה) כ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סימן קל"ד) דלא הוי הפסק באמצע התפלה כמו שמברכין ברכת כהנים באמצע תפלת שמו"ע, וכיון דאדם זה יוצא מה"ת חיוב שמיעת תקיעת שופר עכשיו ונחשב לו למצוה, א"כ גם צריך לברך עליהם.

וכן משמעות לשון הרמב"ן במלחמות (פ"ד דר"ה ד"ה ועוד), וכיון דיש היתר להפסיק בעצם מעשה התקיעה ה"ה בברכה על התקיעה. ובספר נטעי גבריאל (פנ"ה סי"ח) מביא מהמאירי בספר התשובה שכך היתה לפני התקנה של תקיעות דמיושב שברכו באמצע מוסף.

(ו) כ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"י סימן קי"ח), ובפרט בנידון דידן באופן שכבר שמע תקיעות דמיושב וכבר יצא את הדאורייתא ועיקר הדין, בזה קשה טפי להתיר את ההפסק באמצע מוסף. והא דהתיר בשבט הלוי הנ"ל להפסיק באמצע תפלת מוסף, איירי באופן שלא שמע עדיין כלל את התקיעות ובא עתה לקיים את עיקר המצוה.

(ז) בשם הגר"נ קרליץ, דכיון דכבר יצא גם את התקנה דרבנן לשמוע בסדר התפלה ועי' בבני ישששכר (תשרי מאמר ב' אות ל"ד) שמסתפק אם לא שמע הברכות וגם לא שמע תקיעות דמיושב ושמע תקיעות דמעומד בלא ברכה ואח"כ רוצה לתקוע בפני עצמו להשלים המאה קולות ע"פ קבלה ונשאר דצריך עיון אם יברך עליהם עיי"ש ובחיי אדם (כלל קמ"ח סי"א) כתב לגבי לולב דאם שכח לברך יכול עדיין לברך אם עומד לפני הנענועים כיון שהוא תקנת חז"ל ליטול בשעת הלל והנענועים הן חלק מהמצוה אך נסתפק שם אם יכול לברך קודם שהקיף הבימה בשעת אמירת הושענות עם הלולב כיון שאינו רק מנהג אבל בבכורי יעקב (סי' תרנ"א סק"כ) כתב שיכול לברך קודם שמקיף הבימה כיון שנוהגין לעשות כן חשיב כחלק מן המצוה עיי"ש ולפי"ז יש לדון דיכול לברך גם להשלמת מאה קולות כיון שנוהגין כן על פי הסוד.

הפסקה בדיבור בין התקיעות

אסור להפסיק בדיבור

ח) אין להפסיק בדיבור מתחלת התקיעות עד סוף התקיעות האחרונות [ח].

הפסיק בדיבור

ט) אם הפסיק בדיבור בדיעבד אינו צריך לחזור ולברך [ט].

הפסיק באמצע סדר התקיעות

י) אם דיבר בתוך סדר תשר"ת בין השברים לתרועה [י].

יצא לצרכיו באמצע מוסף

יא) אם יצא לצרכיו, מותר לברך ברכת "אשר יצר", ולא הוי הפסק [יא].

להפסיק באמירת תהילים

יב) מותר לומר תהילים דרך תפלה בשעה שהש"ץ מאריך בניגונים, ולא הוי הפסק [יב].

להורות הוראה או לטפל בילדיו הקטנים

יג) מותר למורה הוראה להורות הוראה הנצרכת לשעה זו [יג].

וכן אם מוכרח להפסיק בדיבור כדי לטפל בילדיו מותר, דהוי צורך מצוה ולא הוי הפסק [יד].

ביאורים והוספות

(ח) כמבואר בסימן תקצ"ג (ס"ג), ובחיי אדם (כלל קמ"א ס"ט) כתב שלא לדבר גם אחר תקיעות דמעומד עד גמר השלמת המאה הקולות שנהגו לתקוע אמנם אין זה מדינא רק מחיבוב מצוה נהגו למנוע והוא נוגע לדידן אם מותר לדבר אחר גמר התקיעות דמעומד קודם עשרה תקיעות שתוקעין בקדיש תתקבל שהוא רק עפ"י קבלה להשלים מאה קולות ולא מעיקר הדין.

אמנם בילקוט הגרשוני (סק"א) ובקצה המטה (סק"ז) כתבו שזה חומרא יתירה ואין להקפיד מלשוח רק בתקיעות דמעומד שהם עיקר המצוה ולא בתקיעות הנוספות אחר התפלה שהוא רק מנהג בלבד.

(ט) בשו"ע (תקצ"ג ס"ג) ברמ"א כתב דלא דמי לשח בין תפילין של יד לתפילין של ראש דצריך לברך שוב, דהתם הם שתי מצוות משא"כ הכא כולה חדא מצוה הוא ונמצא שלא הפסיק בין הברכה לקיום המצוה שהרי כבר עומד באמצע קיומה.

(י) כגון שהתוקע נתקל והפסיק אחרי השברים (או בתחלת התרועה) לא יצא ידי אותו הסדר, וצריך לחזור ולשמוע מתחלת הסדר הזה. (משנ"ב (תקצ"ב ס"ק י"ג) ושעה"צ (ס"ק י"ז וס"ק י"ח), דאף שדיבר מענין התקיעות כגון שאמר שיש להביא שופר אחר או שלא עשה כהוגן ויש לתקוע מחדש מ"מ קלקל את התרועה דדילמא כוונת התורה על שניהם דווקא.

(יא) שו"ת שבט הלוי (ח"ז סימן ע"ט) שו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' מ"ד ח"ד סימן מ"ז).

(יב) כמבואר ברמ"א (שם) דהתפלות לא הוי הפסק, וכ"כ ביסוד ושורש העבודה (שער י"א פ"ד) דבעת שהש"ץ מאריך בניגונים לא ישב בטל אלא יאמר מזמורי תהילים באימה וביראה, עיי"ש. וכן נהג הגאון הסטייפעלער זצ"ל לומר תהילים. וכ"כ בקובץ בית לוי בשם בעל שבט הלוי זצ"ל, ויש שהחמירו בזה.

(יג) דכל מצוה אף שהיא מצוה אחרת מותר לעשותה אם אין בזה ביטול למצוה שעוסק בה.

(יד) חוט שני עמוד פ"ג.

מס' ברכות - דף ס'

בני עלי' יש להם לבקש שיתגלו להם השגות התורה בשינתם

שתשכיבני לשלום ותן חלקי בתורתך. פי' **הרה"ק ממונקאטש ז"ל** (דברי תורה ח"ד, אות ע"ז) וז"ל: עיין **בצל"ח** שם מה **שנתקשה הגאון על הנוסח הלז** ותן חלקי בתורתך כשהולך לישן, והוא אז בטל מתורה ומצות. **אולם נלע"ד דקאי על טהורי לב וצדיקים שחלומות שלהם חדו"ת וסודות וחידושים אמתיים,** וכמ"ש בשם **רבינו האריז"ל** שהגיד שגילו לו בשינתו סודות ופי' תורה בפרשת בלק מה שהיו צריכין להגיד זה בהקיץ כמה שנים. **וזהו י"ל שמבקשים** (מהש"י) **ותן חלקנו בתורת"ך** (היינו תורת ה' תורת"ך שנקרא חלק הסוד כנודע) **שזהו מגלים בחלום לראויים וזהו הזמן לבקש קודם השינה. ובזה ניחא מה שהשמיטו נוסח זה בסידורים** (וכמ"ש שם בצל"ח) **כיון דלכולי עלמא שאינם בני עלי' לא שייך זה ואינו ענין לקובעו בסידורים אשר לכל נמסרו. כמובן.**

דף ס"א

צריך הכנה כל ימי חייו שיוכל לקבל עומ"ש באהבה בעת מסי"פ

בשעה שהוציאו את ר' עקיבא להריגה היו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל והי' מקבל עליו עול מלכות שמים, אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן, אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנה וכו'. פי' **הגה"ק רבי מיכאל בער וויסמאנדל זצ"ל** (הובא באיש המודות ח"ב ע' רכ"ז) **כי התלמידים תמהו על גודל מדרגתו, שביכלתו לקבל עליו עול מלכות שמים בכל לבו אפילו במצב מזה,** ואיך יכול קרוץ מחומר להגיע למדרגה זו. וענה להם ר' עקיבא כי עבודה זו **אבן אין בכח האדם להשיגה בשעה אחת כשכבר עומד במצב כזה, אלא כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה מתי יבוא לידי ואקיימנה, בכל יום ויום של ימי חיי עבדתי להגיע למדרגה זו,** כי אין מגיעים למדרגה זו אלא לאחר עבודה של שנים רבות, **ורק לאחר הכנה גדולה כזו שבמשך כל ימי חייו יכולים להשיג מדרגה כזו.**

דף ס"ב

איסור נעילת הסנדל בבית המקדש, ואיסורו ביום הקדוש

אין נכנסים להר הבית במנעלו. ביאר הענין בספה"ק **'ערות דבש'** (חלק א, דרוש יא) וז"ל: הנה יוסף בן גוריון בקינה שלו על בית המקדש שנחרב אמר, **כי הדורכים על רצפת בית המקדש היו משיגים חכמה והיתה רצפה מחכמת, והוא כי המקום היה אדמת קדש, והדורכים עליה השיגו חכמה ונתדבקה בהם רוח הקדש, ולכך הוצרכו לילך בלי סנדל, שלא יהיה דבר חוצץ בינם לבין האדמה אשר דורכים עליה, כדי שישיגו שפעת קדש מהאדמה,** וזהו (שמות ג, ד) **"של נעלך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש"**, ואין ראוי להפסיק ולבטל בהשגת קדושה.

ומזה הטעם היה חסידא ופרישא אליעזר הנ"ל סיים מסאני אוכמי (שהי' הולך במנעלים שחורים) [ב"ק ס], **כי לולי שנחרב המקדש, היו דורכים על אדמת קדש והיו הולכים יחף להשיג מדרגת**

שילוב סוף המסכתא לתחילתה

רביה"ק זי"ע בדברי יואל (מועדים ח"ו עמ' י) **כתב לשלב סיום מסכת ברכות לתחילתו, דמסיים במאמר תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך וכו' ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום. ומתחיל מאימתי קורין את שמע בערבין וכו'.**

וכתב בנוד הקודש, בהקדם מה שהקשו בגמרא (ברכות ב.) **על לשון המשנה מאימתי קורין וכו' בערבין, מאי שנא דתני בערבית בריש ליתני דשחרית בריש, ומשני דליף מבריית של עולם דכתיב** (בראשית א, ה') **ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד ע"כ. והנה לכאורה לפי"ז היה צריך להזכיר גם בפסוק מקודם ויקרא אלקים לחושך לילה ואח"כ ולאור קרא יום, ואמנם מכיון שא"כ היה צריך להזכיר שמו ית"ש על החושך, ואין הקב"ה מיחד שמו על הרעה אלא על הטובה** (כמבואר במדרש), **לכן הזכיר תחילה שקרא לאור יום, שבזה נוסף שמו ית"ש על האור וכאומרו ויקרא אלקים לאור יום, ואם כן שפיר נלמד מכאן שאין הקב"ה מייחד שמו על הרעה**

והנה לפי"ז אפשר ליישב למה הזכיר שמו ית"ש בכפליים בפסוק ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, דהנה התוה"ק הוא הדבר החשוב ביותר שהוא בנמצא, שבלי התוה"ק אין קיום לכלל ישראל ואין קיום לעולם, אמנם גם מדת השלום הוא חשובה ביותר, ואף שחשיבות התוה"ק מוקדם אליה, כי בוודאי שגם השלום צריך להיות על פי התוה"ק כי אם אינה על פי התוה"ק הרי שלום כזו אינו מעולם, שאין שלום אמר ה' לרשעים, אבל כשהשלום הוא על פי התוה"ק אז הוא חשובה ביותר.

ומעתה אם היה נאמר ה' עוז לעמו יתן ויברך את עמו בשלום, נמצא שהיו מייחדים שמו

רק על התוה"ק ולא על השלום, הרי היו למדים מזה שאין השלום חשובה כ"כ, ומטעם זה לא נתייחד שמו עליה, כי אין הקב"ה מייחד שמו על דבר כזו, ולעומת זה אם היה נכתב שמו ית"ש רק על השלום ולא על התוה"ק, אז היו חושבים בטעות שיתכן השלום גם בלי התוה"ק, וכדי להוציא מלבבות שני הטעותים הללו הוזקקו בהכרח להזכיר שמו ית"ש שני פעמים, הן על התוה"ק והן על השלום, להורות ששניהם חשובים עד מאוד.

ומעתה יובן היטב שילוב סוף מסכת ברכות לתחילתו, דהנה מביא ראיה לדבריו שגדול השלום, דמכיון שמתחיל במשנה מאימתי קורין את שמע בערבין, ותני ערבית ברישא דילף מברייתו של עולם דכתיב ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, ולכאורה היה צריך להזכיר גם בפסוק מקודם ויקרא אלקים לחושך לילה וכו', אלא על כרחך הטעם כדי שלא להזכיר שמו ית"ש על החושך, שאין הקב"ה מייחד שמו על הרעה אלא על הטובה, ומעתה הרי מטעם זה עצמו הוזקק להזכיר שמו ית"ש פעמיים על השלום כאמור.

קדושה, וכעת בעוונותינו הרבים אשר חרב, אנו לובשים מנעלים, כי בטלה קדושה בעו"ה, ולכך מסאני דהיה לבוש היה אוכמי על אבילות, כי ע"י החרבן הגיע ללבוש נעלים, **ואילו היה קיים, היו הולכים יחף, והיו מגיעים לכמה מעלות קדושה.** עכל"ק של הרבי ר' יהונתן זי"ע.

ומענינא דיומא יצויין כי ביאור זה של היערות דבש תואמים לדברי הרה"ק **הרבי ר' מנחם מענדיל מרימאנוב** זי"ע (מנחם ציון ד"ה מח שאסרו) **בטעם שאסרו נעילת הסנדל ביום הקדוש,** הוא משום שביום הכיפורים שהישראל עושין תשובה שלימה כל העולמות מתעלים **וגם האדמה שאנחנו עליה נתעלית ונקראת אדמת קודש, וע"כ אסור לילך עליה בנעילת סנדל כמ"ש של נעליך וגו' כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא.**

דף ס"ג

קדושת התורה כיוהכ"פ, דבשבירת הטבע זוכין לחיות דקדושה

אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. ביאור הענין הביא בספה"ק **ייטב לב** (פר' וישב) וז"ל: נראה לפרש שהנה ידוע **כי כל דבר צריך להיות העדר קודם להויה,** ואצל מלאכי השרת אין בהם העדר כלל, כי הם ברואים וקיימים באותו שלמות שנתן בהם השי"ת, מה שאין כן אדם ההעדר כרוך בעקבו, **כי הוא בעל בחירה ויש בו כח להרע או להטיב, והוא משבר תאותו הגשמית ומבטל עצמו נגד רצון הבורא יתברך, ומזה נעשה היוה חדשה שהוא עושה את עצמו,** על דרך שפירש מוזלה"ה (ישמח משה, פר' בראשית א, טו ד"ה ועפי"ז), **נעשה אדם, אני והאדם העושה את עצמו.** ועל דרך זה פירש (ישמח משה) בפרשת בשלח (עה"פ וישב הים ד"ה ועיין) גם מאמרם ז"ל (ברכות יח.) **צדיקים במיתתם קרוים חיים** כו', כי החיות של הכל הוא אורו יתברך שמו, כאמור (נחמיה ט, ו) **ואתה מחיה את כלם,** והמרוחקים נקראים מתים נגד המקורבים, **והנה הארתו יתברך שמו [הוא] רק למי שמבטל עצמו נגדו יתברך, והנה שבירת הטבע והתאוה הוא גם כן ביטול והוא מיתה לכח המתאוה בעת ההוא, ועל ידי זה מושך כח וחיות. והיינו במיתתן, על ידי מיתתן קרוים חיים, וההיפך ברשעים.**

וזהו שאמרו **אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה,** ר"ל **ששובר וממית תאותו, כי שבירת הטבע הוא החיות,** על דרך משל מי שמתענה לכבודו יתברך שמו **אז מושך עליו חיות חדש מרצונו יתברך שמו.** ועל דרך זה פירש (בישמח משה שם) **ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב, היינו ביום הכיפורים, אז יתגלה עליכם חיות ורצונו יתברך שמו על כל השנה, ועל כן מערב עד ערב הבא, תשבתו שבתכם, תמשיכו מנוחה וגילוי רצונו יתברך שמו,** עיין שם אמרי נועם.

ובזה נראה לי לפרש הא דאיתא בזוהר (קעו.), **תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע** (בראשית א, יא), **הדא הוא דכתיב ועניתם את נפשותיכם** וגו'. ר"ל, **דכתיב עשב מזריע זרע, שיהא בו כח להצמיח מחדש, והיינו אחר שנעשה כלה ואבד ממשיך כח וחיות חדש להצמיח, כי ביטול הדבר הוא חיותו מחדש, ועל כן ועניתם את נפשותיכם** וגו', **והבן, שעל ידי ביטול התאוה תמשיכו חיות וגילוי רצונו יתברך שמו מחדש,** והבן:

דף ס"ד

ובנה אותה בקרוב, ע"י 'בימינו',

אל תקרי בניך אלא בוניך. פי' בזה **רביה"ק בעל דברי יואל** זי"ע (הובא באגדות מהרי"ט ח"א עמ' רנ"א), דהנה בדומה לזה מצינו נמי במסכת שבת (קי"ד ע"א) **דתלמידי חכמים נקראים בנאים מפני שעוסקין בבניינו של עולם כל ימיהם.** ולכאורה וכי מה הם בונים ומדוע נקראים כן. **אמנם האמת הוא שהעולם נבנה על ידי התורה והעבודה ומעשים טובים מצדיקי אמת, והבית המקדש דלעתיד נבנה על ידי מצות ומעשים טובים של ישראל,** וכידוע **המעשה ממרן הקדוש הדברי חיים** זלה"ה זי"ע שאמר פע"א בשולחנו הטהור שהבית המקדש של מעלה כבר נגמר אלא שחסר עדיין הפרוכת, וענה לו אחד מבני עליה היושבים לפניו שאנחנו מאמינים באמונה שלימה שרבינו הק' בכוחו לעשות הפרוכת, ולא השיבו אז הדברי חיים זלה"ה דבר, אלא פעם אחרת כשישב אל השלחן התחיל לומר **"מהיכן אתם יודעים שלא עשיתי את הפרוכת אלא שבא רשע גדול עם עבירה גסה שעבר וקרע אותו".**

ועל דרך זה איתא בספה"ק **זרע קודש** פ' תצא לפרש **'ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם',** שבונה ירושלים ה' ובמה בונה אותה "בימינו" ע"י היחים שלנו, **שבכל יום כשאדם עובד אותו יתברך הכל לפי מעשיו בונה את ירושלים וביהמ"ק וכו' כן בונה האדם מישראל שעובד ה' בכל יום עד שיהיה נבנה בשלימות במהרה בימינו יעי"ש. וא"ש לפי זה מה שנקראים ת"ח בונין.**

שואל כענין

דף ס.

קנה כלים חדשים, ביש לו כיוצא בהם, לענין ברכת שהחיינו

- ללישנא א' מחלוקת. ללישנא ב' לכו"ע צריך לברך
- ללישנא א' לכו"ע צריך לברך. לישנא ב' מחלוקת
- לב' הלשונות אינו צריך לברך

במה נאמר אשרי אדם מפחד תמיד

- בדברי תורה שחוזר על לימודו
- במילי דעלמא
- מעבירות שבידו

דף ס:

פירוש, כשם שמברך על הטובה מברך על הרעה

- אותו ברכה מברכין על שניהם
- יש לברכו בשמחה כמו על הטובה
- מחלוקת

דף סא.

לא יהלך אדם אחר אשה בדרך

- באשת איש
- אפילו באשתו
- בנכרית

באיזה אופנים מותר לעבור אחורי ביהכ"נ בשעה שהציבור מתפללין

- אם יש עליו משוי / פתח אחר / רוכב על החמור / שמניח תפילין
- יש ביהמ"ד אחר
- שני התשובות נכונים

דף סא:

באיזה תיבה יצאה נשמתו של רבי עקיבא

- אחד
- ובכל נפשך
- ובכל מאודך

פירוש ובכל מאודך

- בכל ממונך
- בכל מדה שמודד לך
- שניהם נכונים

דף סב.

מה קבלה דיסורים

- שתיקה ולבקש רחמים
- לספר צערו ברבים
- לא לספר לאף אחד

הטעם שדוד לא הרג את שאול

- משום שצניעות שהיתה בו
- שלא היה חייב מיתה
- משום שהיה ת"ח

דף סב:

באיזה אופנים מותר לעשות קפנדריא בביהכ"נ

- אם נכנס כדי להתפלל
- אם השביל קדם לביהכ"נ
- שני התשובות נכונים

האם מותר לרוץ בביהכ"נ

- מותר, כמו שמותר להיכנס במנעל
- אסור, כמו שאסור לעשות קפנדריא
- מחלוקת

דף סג.

איזה פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוין בה

- שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד
- בכל דרכך דעהו והוא יישר אורחותיך
- ואהבת לרעך כמוך

מה אומנות נקיה וקלה

- לתקן בגדים
- ללמוד תורה
- לתפור בגדים

דף סג:

אין התורה נקנית אלא...

- בחבורה
- בממית עצמו באהלה של תורה
- שניהם נכונים

הרוצה להחכים יעסוק...

- בדיני ממונות
- באיסור והיתר
- בלימוד התורה

דף סד.

הנפטר מחכירו איך יאמר לו

- לך לשלום
- לך בשלום
- מחלוקת

סיני ועוקר הרים מה עדיף

- סיני
- עוקר הרים
- שניהם שווים

הדרן עלך מסכת ברכות!

קשר עליון דאוריית"א

עובדות והנהגות, בירורי הלכות, ופרקי הליכות
בין כ"ק האון הצדיק המפורסם
גאב"ד ריסקעווע ואב"ד דקהילתינו וצוק"ל
בעל "אורחות המשפטים"
עם רבותינו הקדושים לבית סיגוט-סאטמאר

מדור מיוחד לגיל
שנת היובל
להסתלקותו
ערב פסח תשל"ה - תשפ"ה

• תשוח"ח לנכדו הרב משולם שרגא כ"ץ שליט"א בן הרב הגאון אב"ד ריסקעווע שליט"א אשר הי' בעזרתינו בעריכת המאמר •

אברה"ם זקן ויושב בישיבה

במאמר הקודם הארכנו בפריחת ושגשוג קהילתינו הק' עם ביאת הגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל לב"ב, וגם מהשפעתו הגדולה בכללות עניני העיר, ובמאמר שלפנינו נרחיב היריעה בתפקידו הנאמן גם כ"ראש הישיבה" דישיבתינו המעטירה בב"ב, אשר עלתה מעלות רמות לשם ולתפארת, משנכנס הכהן לשרת בקודש להעלות נר תמיד.

פרוספקט שנשלח לתומכי מוסדותינו הק' ובראשם מופיע הגה"צ מריסקעווע כאב"ד וראש הישיבה

ואברהם עודנו עומד לפני ה'

סדר היום בהיכל ישיבתינו הק' התחיל בשעה 6 לפנות בוקר, בו התיישבו כלל תלמידי הישיבה לסדר לימוד בחברותות כהכנה דרבה לתפילת שחרית, ומדי יום ביומו היה מגיע הגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל להיכל הישיבה באמצע סדר זו', והיה מסתובב בין הבחורים

---

1 מן הנכון להעתיק בענין זה מה שמובא בספר **דורות ישרים** (ח"ב, עמוד קמ"ה): "בישיבה היה סדר לימוד קודם התפילה, והרב המחבר [הרה"ג **ר' יעקב שלום פריינד** ז"ל אשר היה מרמ"י הישיבה] היה לומד שם כל יום לפנות בוקר עם הבחורים, והגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל היה בא בכל יום להתפלל עם הבחורים, והיה לו שעה קבועה שהיה מגיע לישיבה, בכל יום כשראה שהגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל כבר הולך ובא, היה הולך ומתיישב ליד פתח הישיבה, פותח איזה ספר וממתין עליו, בכדי לקיים הפסוק "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן" בהידור".

אגב, יש לציין שהרה"ג ר' **יעקב שלום** ז"ל כבר שימש כר"מ בישיבה בתחילת התייסדותה בשנת תש"ך, ומאז בואו של הגה"צ מריסקעווע לארה"ק לשמש במשרת הרבנות וכריש המתיבתא נתקרב אליו מאוד בעבותות אהבה, וקשרי הידידות ביניהם היה לשם דבר, גם הגה"צ מריסקעווע היה מוקירו מאוד, דבר זה היה ניכר כשהמתין עליו בתפילת שמו"ע בלחש, כמו שסיפרו תלמידי הישיבה מאותה תקופה, כי היה ידוע שהרה"ג ר' יעקב שלום ז"ל היה מאריך מאוד בתפילות, והגה"צ מריסקעווע כשגמר תפילתו לא פסע לאחוריו, עד ששמע שר' יעקב שלום כבר פוסע לאחוריו, בכדי לכבדו שימתינו גם עליו בחזרת הש"ץ.

לפקח על לימודם, כמו"כ היה עוקב בעת ההוא על נוכחותו של כל אחד ואחד בסדר הלימוד[2], אח"כ נעמדו תלמידי הישיבה לתפילת שחרית בצוותא חדא עם ראש הישיבה הגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל, תפילתו היתה בקול רם בחיות ובהתלהבות וכמובן שעשתה רושם רב על כלל התלמידים, גם זכו התלמידים להתברך מפי רבם מדי יום ביומו בברכת כהנים באהבה בנעימות מיוחדת, אחרי תפילת שחרית היה מתיישב לפעמים לשתיית "לחיים", וזכו אז התלמידים לשמוע מפיו לקח טוב, סיפורי צדיקים, ואמרין טבין[3].

כי שפתי כה"ן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו

בתקופות שונות במשך השנה למדו בישיבתינו הק' לימוד "סוגיא" – כדרך שלמדו רבותינו הק' עם תלמידיהם מאז ומקדם, ואז היה מגיע הגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל לרצות את שיעוריו לפני התלמידים בעומק רב[4], ופרש וליבן לפניהם את שיטות הראשונים וגדולי האחרונים שיהיו מהוורים כשמלה, והנחילם את דרכי לימוד העיון כראוי, ובפרט לקראת שבת שובה ושבת הגדול אשר דרוש דרש לכלל בני קהילתינו הק' בפלפולא דאורייתא ובסוגיא דשמעתתא, היו תלמידי הישיבה מכינים את עצמם מקודם לכן בלימוד "הסוגיא" לעמקה ולרחבה, ובתקופה זו היה מוסר לפניהם שיעורין תמידין כסדרן.

אברהם שלמה כ"ץ

מראי מקומות בסוגיא ד"הואיל" אשר רשם הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לקראת לימוד הסוגיא עם תלמידי ישיבה"ק

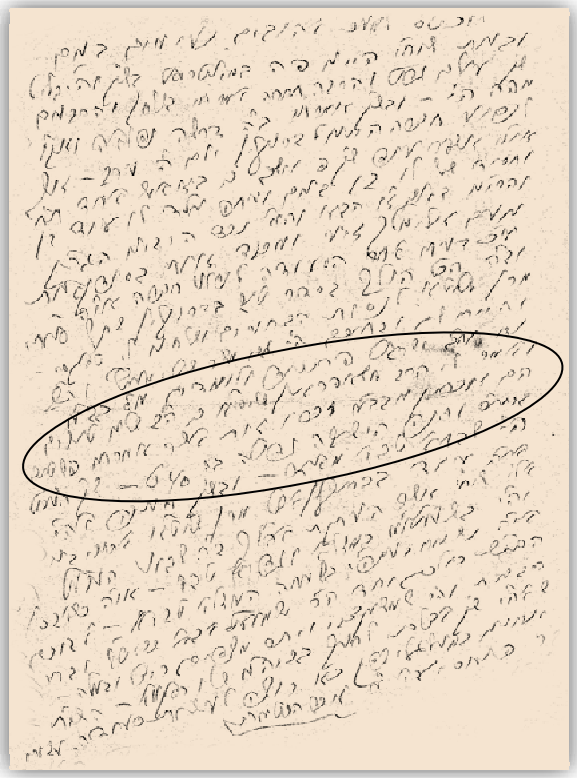
---

2 סיפר **הרב שניאור זלמן טאבאק** שליט"א שו"ב דקהילתינו הק': "איך געדענק וועז איך האב געלערנט אין ישיבה פלעגט זיין א סדר לימוד פארן דאוועגען, און דער ריסקעווער רב - וואס איז געקומען יעדן טאג דאוועגען מיט די בחורים - פלעגט אנקומען אינמיטן סדר, און ער פלעגט זיך ארומדרייען צווישן די בחורים, און די סדר איז געווען אז מ'איז געזעצן צוויי חברותות ביי יעדן טיש איינער אקעגן דעם צווייטן, און אז דער ריסקעווער רב האט באמערקט איינער לערנט אהן א חברותא פלעגט ער פרעגן: "**וואו איז דיין שותף** (החברותא)?", און איינמאל איז געווען אז מיין חברותא איז נישט אנגעקומען, און דער צווייטער בחור - וואס איז געזעצן אינעם זעלבן טיש - איז אויך געזעצן דעמאלטס אהן א חברותא, האבן מיר זיך צוזאמען געזעצט איינער אקעגן צווייטן און אזוי געלערנט, האפנדיג אז ס'וועט אריבער גיין בשלום..., אבער וועז דער ריסקעווער רב איז אנגעקומען נעבן אונזער טיש האט ער געגעבן א קוק, און ער רופט זיך אן: "**נעכטן האסטו געהאט א אנדערן שותף?**"... און האט ממשיך געווען וויטער זיך ארומדרייען מיטן שטעקן צווישן די בחורים, אזוי האט ער נאכגעקוקט און באמערקט יעדע קלייניקייט צווישן די בחורים אזוי ווי א געטרייער פאסטעך".

3 סיפר **הרב שניאור זלמן טאבאק** שליט"א שו"ב דקהילתינו הק': "אין א טאג וואס דער ריסקעווער רב האט געהאט א יארצייט נאך זיינע עלטערן אדער זיינע זיידעס וכדו', פלעגט די רעביצין שיקן א טאץ מיט אייער קיכלעך, און נאכן דאוועגען פלעגט ער זיך צוזעצן צו א "לחיים", און די בחורים זענען געשטאנען אין א גראדע שורה, און יעדער איז אריבער נעמען א קיכן, ער האט געגעבן א ליבליכן שמייכל פאר יעדן איינעם און אויסגעשטרעקט א גרויסע קוכן לכבוד די יארצייט".

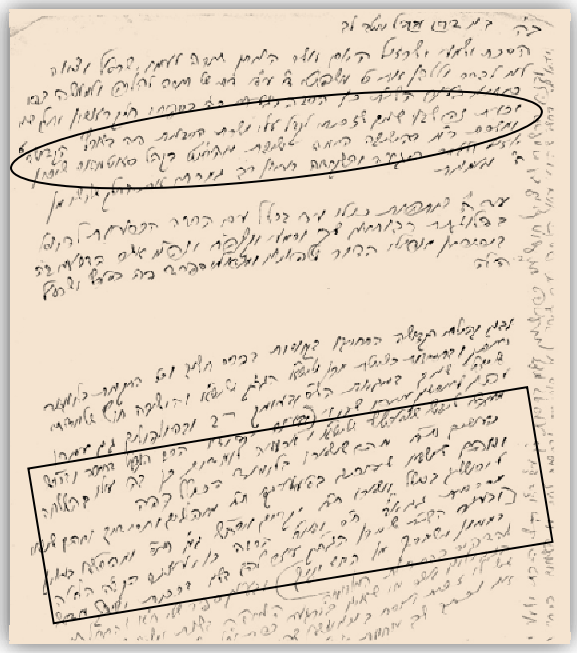
4 עיין בהערה הבא משו"כ הגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל ברשמי דבריו בין הדברים בענין זה: "... **והישיבה חוץ שלמדתי שנים בסוגיות הש"ס ובעומק רב ובפלפולים** וכו' **גמ' תוס' ומהרש"א בעיון מסרתים, גם יו"ד ואו"ח הרבה**".

ויצויין דבעת שביקר הגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל בארה"ב בשנת תשכ"ז (לרגל שמחת נישואי נכדו), וביקש ממנו רביה"ק זי"ע לבקר בישיבתנו הרמה "תורה ויראה" לבחון את התלמידים, מצא שם את הגה"צ **משאפראן** זצ"ל ר"מ הישיבה, ומסר לו פריסת שלום מהבחורים שבאו ללמוד שם, ולשעבר למדו בישיבתו – ישיבת מהרי"ט בני ברק, באמרו "שהבחורים הללו המה מצויינים[5] **והם זוכרים מבבא מציעא הפשטים בתוס' אשר אמר לפניהם...**"[6] כל כך גדלה השקעתו של הגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל בלימודו לפני הבחורים והרצאת שיעוריו, עד שנשאר חרוט בליבם לאורך שנים.

ואמר לי הרב משאפראן שליט"א כי הבחורים שלנו טובים, הם זוכרים מבבא מציעא, זכרו את אשר אמרתי פשטים בתוס'

מתוך מכתב הגה"צ מריסקעווע זצ"ל שכתב לבני משפחתו

הרבה לומדים כן עלו בהצלחה נעשים ת"ח...

מתוך הקדמת הגה"צ מריסקעווע לספרו אורחות המשפטים ח"ג שהו"ל בשנת תשכ"ט, בו מאריך בשבח הקהילה והישיבה הק'

---

5 ברישומי הדברים שכתב הגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל לעצמו להקדמת ספרו אורחות המשפטים ח"ג שהו"ל בשנת תשכ"ט בעת שכיהן פאר כאב"ד ור"מ דקהילתינו הק', מאריך בין הדברים בשבח הקהילה והישיבה כדלהלן: "...**וכעת זה שבע שנים שזכיתי לקבל עלי משרת הרבנות פה בארץ הקדושה ומשרת ר"מ בהישיבה הרמה ישיבת מהרי"ט דקהל סאטמאר שיכון קרית יואל** וכו' ...ובני קהילתי הקדושה התחייבו בקונסוס בפרס חשוב וכל התקנות בלימוד התוה"ק ובחסידות בשיטת מרן שליט"א הגה"ק שליט"א והישיבה, חוץ שלמדתי כמה שנים בסוגיות הש"ס ובעומק רב ובפלפולים, גם עמדו לפני לניסיון מידי שבוע (ובעזר ידידי הרב הגדול בתורה וביר"ש מוה"ר **לייבוש שוואַרטץ** שליט"א) **הרבה לומדים, כן ב"ה עלו בהצלחה, נעשים ת"ח, מהם שישארו בלימוד הכולל דפה, ומהם שנשאו שידוכים באמעריקא ת"ח מופלגים וחסידים, ומהם שנשאו לירושלים בכולל, ונשארו ת"ח יקרים וירא"ש**, גמ' תוס' ומהרש"א בעיון מסרתים, גם יו"ד ואו"ח הרבה, כן יעזור הקב"ה הלאה, [ו(מהם אלו ש)בעזר השי"ת, מרן הגה"ק, עזר להם בשני ברכות: יברכך, מדרש בממון, וישמרך מן המזיקין]".

6 במכתב כת"י שכתב הגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל אל בני משפחתו – בעת שהותו אז בארה"ב, מזכיר ענין זה בין הדברים (הובא גם במאמרינו לפ' בהעלותך) בזה"ל: "**בברוקלין ביקש אותי מרן שליט"א לנסות הבחורים, ושלחו לי טעקסי והייתי שם,** ובתוכם היה גם משה שטיינמעץ, והבחור נח, והבחור ישראל פריינד, ולומדים מסכת בבא מציעא, **ואמר לי הרב משאפראן שליט"א כי הבחורים שלנו טובים, הם זוכרים מבבא מציעא, זכרו את אשר אמרתי פשטים בתוס'**".

חֹן יָחֹן כִּי יִבְחַ״ן לֵב עָקוֹב לְהָכִינָה

עי״ן טובה מתלמידיו של אברה״ם

קובע תהילה לעצמו, היא הבחינות שהיה בוחן את תלמידי ישיבתנו הק׳ מדי שבוע בשבוע, שהיתה לתלמידים לימוד בפני עצמה לרכוש על ידה דרכי הלימוד הישרה, בלימוד עיון על הדף להבין ולהשכיל בכל ענין על בוריו, כמו״כ היה דורש מהם תשומת לב מיוחדת לעיין בכל ציוני הגליון הש״ס שציין הגאון **הרעק״א** זצ״ל בגליון הגמרא, באמרו: **״עיין שם פון רבי עקיבא אייגר, איז נישט קיין עצה, נאר ס׳איז א חוב נאכצוקוקן״**[7].

וכמו כן היה בוחן את התלמידים כשסיימו ללמוד איזה מקצוע כגון הלכות שבת או שו״ע יורה דעה, ואחרי ששיננו וחזרו על הלימוד היטב זמן רב, התייצבו ועמדו בכור המבחן אצל הגה״צ מריסקעווע זצ״ל אשר היה בוחן במתינות רב כל תלמיד ותלמיד בנפרד לראות אם משנתם שגורה בפיהם[8].

בעזהי״ת

קונטרס

חידושים ופלפולים בסוגיא

״ י ר ך ״

שהשבית הרב הגאון האדיר בקי״ם אורחות המשפטים

שליט״א האב״ד דקהל יעב לב ור״מ דישיבת מחזיק״ש בני-ברק

כמהן דקיין תשפ״ג לפ״ק.

יצא לאור ע״י התלמידים בחורי הישיבה

רשם אשל

[עלום פרטים]

תל-אביב, רחוב לוינסקי 123

טלפון: 35486

בני-ברק, רחוב רבי עקיבא 77

קו׳ חידושים מהגה״צ מריסקעווע בסוגיא ד״ירך״ שי״ל על ידי תלמידי ישיבה״ק

...״ונהניתי מהם ומהירא״ש שלהם״

במכתבו שכתב הגה״צ אבד״ק ריסקעווע זצ״ל אל מרן רביה״ק זי״ע מיד עם ביאתו לכהן פאר כאב״ד ור״מ דקהילתינו הק׳, אף הביע לשבח ולתהילה הצטיינותם של תלמידי הישיבה בעמידתם לפניו על כור המבחן הרבה שעות בכתבו בין הדברים: **״הבחורי חמד של הישיבה עמדו לפני הרבה שעות לנסיון, ונהניתי מהם ומהיראת שמים שלהם״**[9].

הבחינה על מסכת ״בבא מציעא״

בתחילת זמן החורף שנת תשכ״ג התחילו ללמוד בין כותלי ישיבתינו הק׳ **״מסכת בבא מציעא״** על הסדר, ונמשך הלימוד למשך שנתיים ימים, כאשר בתקופה זו

---

7 סיפר הרב **שניאור זלמן טאבאק** שליט״א שו״ב דקהילתינו הק׳: ״יעדן וואך דאנערשטאג אדער פרייטאג פלעגט דער ריסקעווער רב פארהערן די בחורים פון ישיבה, די סדר איז געווען ביי א טאג וואס ס׳איז געווען א פארהער, פלעגט די הנהלת הישיבה אראפ שיקן די כיתה צום ריסקעווער רב׳ס בית מדרש נאך פארן דאווענען, און מ׳האט געדאווענט דארט אונטן צוזאמען מיטן ריסקעווער רב, און דערנאך האט ער זיך געזעצט פארהערן די בחורים, בשעתן פארהער האט ער שטארק מקפיד געווען אויף יעדן ״גליון הש״ס״ אויפן גמרא אז מ׳זאל וויסן וואס וויל דא זאגן רבי עקיבא אייגר זצ״ל, ער האט זייער שטארק מקפיד געווען אויף דעם״.

8 סיפר הרה״ח ר׳ **שלמה זלמן דאסקאל** הי״ו: אין די תקופה וועו איך האב געלערנט אין די ישיבה, האט מען געלערנט שו״ע יו״ד, הלכות תערובות, בשר בחלב, און נאך, און איך האב מיך דעמאלטס פארהערט ביים ריסקעווער רב דערויף, דער ריסקעווער רב האט מיך גוט פארהערט, און וועו ער איז אנגעקומען צום **לאנגן טורי זהב** פון קנקנים, אין סוף סימן צ״ט, איז ער אריבער צוזאמען מיט מיר אויפן גאנצן טורי זהב על הסדר, פרעגנדיג ״**וואס איז די ראיה וואס דער טורי זהב ברענגט פון דארט און דארט?**״, און ״**וואס פרעגט ער נאכדעם פון יענעם ראשון?**״ און אזוי האט ער אדורך געגאנגען מיט מיר דעם גאנצן טורי זהב מיט א קלארקייט, אז עס האט אויסגעזעהן אז ער ליגט יעצט ממש אינעם סוגיא, וועו ער האט געענדיגט, האט ער זיך געגעבן א רוף אהן בזה״ל: ״**דאס לעצטע מאל וואס כ׳האב געלערנט דעם טורי זהב, איז געווען פאר פערציג יאר צוריק...**״, אזוי ווייט האט ער שולט געווען און געדענקט יעדן שטיקל אין טורי זהב, אזוי ווי ער וואלט עס וועו היינט געלערנט.

9 המכתב במילואו הובא במאמרינו לפר׳ עקב, עי״ש ומשם תדרשנו לטובה.

למדו את כל המסכת מרישא ועד גמירא הדק היטב, בלי לדלג על שום דף, ולקראת סוף זמן הקיץ בשנת תשכ"ד, התחילו בסדר חזרה מהירה על כל המסכת לשננה ולחדדה ביתר שאת, והכיתה הגבוהה של הישיבה נערכו למעמד "**בחינה גדולה**" שהיתה אמורה להתקיים ביום א' וב' דחוה"מ סוכות בבית מדרשו של הגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל, הנהלת הישיבה שלחה הזמנות לתלמידים הנבחנים ולהוריהם החשובים, ובימי חוהמ"ס נקבצו ובאו כעשרים וחמשה תלמידים להיבחן אצל ראש הישיבה הגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל – על כל המסכתא, במעמד קהל ההורים וכל צוות הישיבה, ועשרה מתוכם אף ידעו את כל המסכתא עם שיטות הראשונים וגדולי האחרונים.

שתי מכתבים הבאים כאחד מהגה"צ מריסקעווע זצ"ל: הראשון, לבנו הגה"צ אב"ד דקהילתינו בעל ראש אליהו זצ"ל (למעלה). והשני, לחתנו הגה"צ אב"ד דזשיבוי זצ"ל (למטה) ובשניהם מזכיר ענין הבחינה מחוהמ"ס

לשוני עט סופר מהיר

הבחינה היתה לשיחת היום בקרב קהילתינו הק', הנבחנים קיבלו פרסים יקרי ערך כמו סעט שולחן ערוך, רמב"ם וכדו', ואחרי חג הסוכות חילק הגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל תעודות הצטיינות להנבחנים, בה ביטא את התפעלותו ורגשי לבבו ע"ג הכתב מגודל היקף ידיעותיהם.

וכל כך גדלה קורת רוחו של הגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל משליטתם הבהירה של תלמידיו החביבים לו כבניו, עד שראה לנכון להעלות זאת במכתב שכתב אחרי חג הסוכות לבנו הגאון הצדיק **אב"ד קהילתינו הק'** בב"ב בעל ראש אליהו זצ"ל (שלמד אז בבהרותו בישיבתו של מרן רביה"ק זי"ע באה"ב),[10] ולחתנו הגה"צ אבד"ק דזשיבוי זצ"ל[11], שציין להם במכתב בהתפעלות מיוחדת מעמד הבחינה שהתקיימה בימי חוה"מ סוכות.

---

10 וזה לשונו בתו"ד: "היה ימי סוכות ב"ה נאים אף יפים, הכל בסדר טוב ב"ה. **מהבחורים, הסך עשרים שעמדו לניסיון על מס' בבא מציעא, היו יודעים בטוב שלא חשבתי** (שלא שיערתי עד כדי כך), ומהם עשרה שהיו יכולין כל המסכתא, והב' קאפיל (הרה"ג **ר' יעקב קאפיל שוואַרץ** שליט"א אבד"ק באיאם ב"פ) ומשה ראובן (הרה"ג **ר' משה ראובן איצקאוויטש** הי"ו מוומס"ב) ענו ... מפרשתן גם הב' ליפלע (הרה"ח **ר' ליפא שטערן** ז"ל מוומס"ב) נ"י, ובכך יודעים טוב ... מן המסכתא הלימוד עד גמירא, חזרו בלילה וביום, וביום כל היום – במעמד המגידי שיעור והרב בן ציון נ"י (הגה"ח **ר' בן ציון יאקאבאוויטש** ז"ל מנהל מוסדותינו הק' בב"ב) וכו'".

11 וזה לשונו בתו"ד: "**והנה היה הנסיון וב"ה אחר כל החזרה יומם וליל עלה גם בידם..., הי' ידעו ב"ה היטב**, וכן אקוה שיעלה ויבוא לטובה גם להבא על ימי הימי חורף לקבל עליהם עול תורה בשלימות".

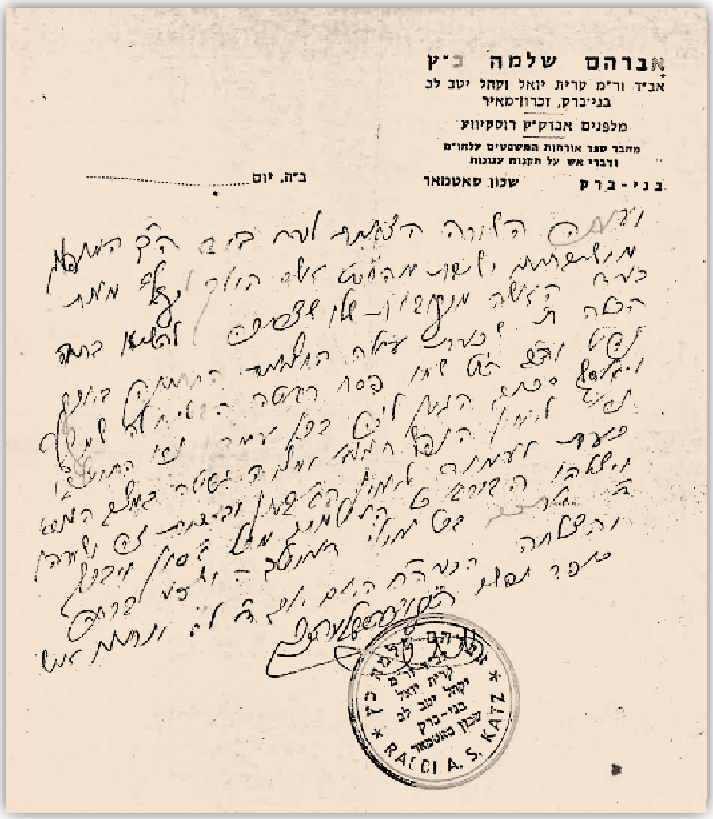
וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁ"ר יַעֲשׂוּן

חלא כה דברי כא"ש

כמו כן היה נשמע קולו בבוא אל הקודש להלהיב את לב התלמידים, בדברי התעוררות לתורה ומידות טובות ויראת"ש, בתוכחת מגולה מתוך אהבה נסתרת, להודיעם את הדרך אשר ילכו בם ואת המעשה אשר יעשון. להלן נביא כמה ענינים, מתוכחת מוסר ודרך חיים, אשר דרש הכהן בנעימים, להנחיל את תלמידיו בדרכי ישרים.

מצוה לומר דבר הנשמע"ע

פעם בעת שעמד ודרש לפני התלמידים, העלה לפניהם מענין האיסור שלא לשוח בשעת התפילה – דבר הגורם ח"ו לעיכוב קבלת התפילות, והאריך בחומר הדבר, בסיום דבריו אמר להם בדפה"ח: "אף שבתחילה עלתה בדעתי שאולי מוטב שלא לעורר בענין זה, שהרי אמרו חז"ל "כשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע", והרי בזה שיש התגברות היצר מיוחדת, אולי נכנס בגדר "דבר שאינו נשמע", אך שוב התבוננתי שזה אינו, דאכן אילו היו הדיבורים בשעת התפילה "דבר שאינו נשמע לרבים", היה עוד שיך לומר על זה "כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע", אך הואיל ומצפצפים קולם של המדברים ברבים, א"כ הרי הוא "דבר הנשמע", ולכן מצוה לומר דבר הנשמע, ולעורר בעניין זה...[12]

כתב המלצה שנתן הגה"צ מריסקעווע זצ"ל להרה"ח ר' פסח ראטה ז"ל בעת למדו בישיבה"ק אשר עסק בדבר מצוה לקבץ מעות עבור הכנסת כלה

תורה ברציפות

בשעת הלימוד היה מעורר את תלמידיו לבל ילמדו מן השפה ולחוץ, אלא להתעמק ולעיין בדברי הגפ"ת בעומק העיון[13], כמו"כ היה מעורר כסדר על גודל מעלת הלימוד ברציפות, וחומרת הדבר של המפסיק ממשנתו.[14]

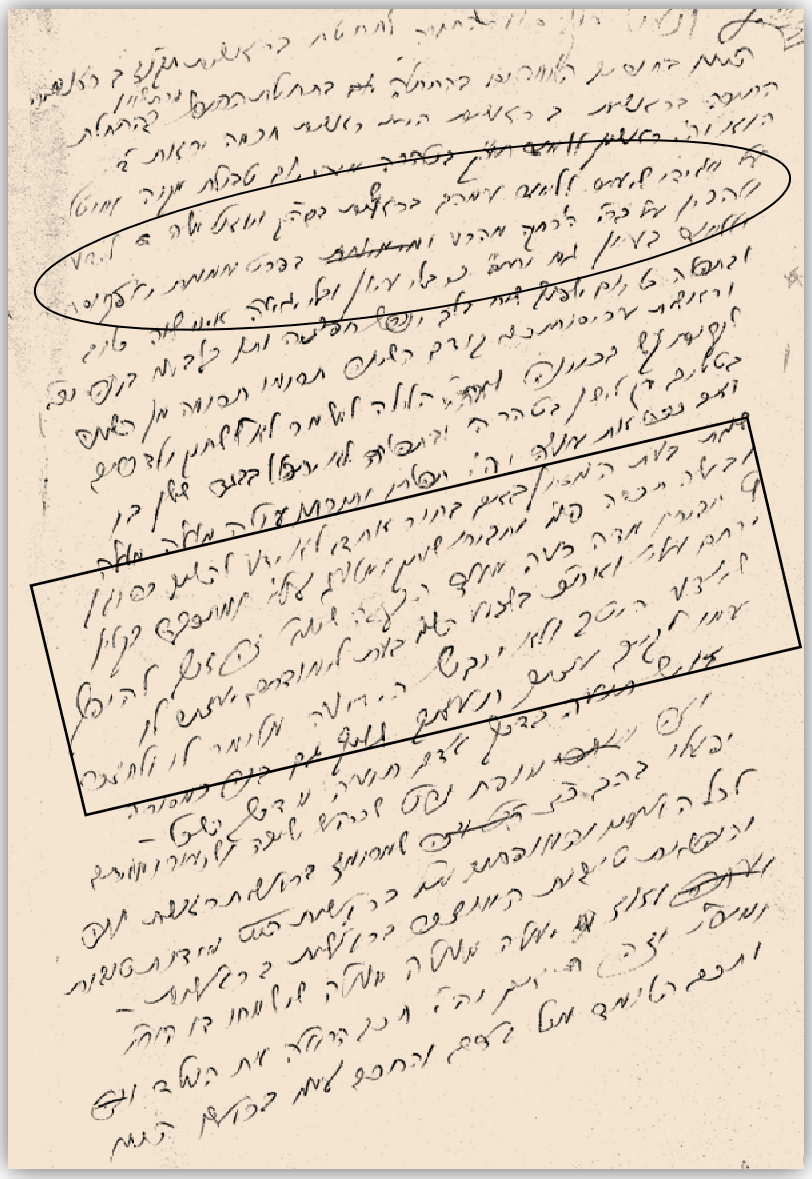
---

12 מפי נכדו הרה"ח **ר' עקיבא הכהן כ"ץ** הי"ו מלאנדאן (מתלמידי ישיבתינו הק' בב"ב).

13 בכת"י הגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל שרשם לעצמו את דרשת פתיחת הזמן שדרש לתלמידי ישיבתינו הק' (בשנת תשכ"ד בערך), כתב בין הדברים: "**וללמוד בעיון גמ' ותוס', כי בלי עיון ובלי יגיעה אינו שווה כלום**".

14 ובענין זה סיפר כ"ק **אדמו"ר מהארדענקא** שליט"א (מגדולי תלמידי הגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל מישיבתינו הק' בב"ב): "בשנים שלפני המלחמה, בעת שישב מו"ר הגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל על כסא הרבנות בעיר ריסקעווע, ועמד בראשות הישיבה למצויינים "**תורת אש**", היה פעם באמצע הרצאת השיעור "סוגיא" לפני התלמידים, שנכנס ראש הקהל לחדר הלימוד, וביקש מהגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל שיצא לחוץ, כי דבר נחוץ יש לו לדבר איתו כעת, נענה הגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל ואמר לו: "**אפשר ווילט איר זיך צוזעצן מיט-עסן מיט אונז?!**", משלא הבין הראש הקהל בפשר דבריו הללו, הוסיף הגה"צ

וכן היה מעורר בכל עת שהחוב מוטל על מגידי שיעור ומרביצי התורה ללמוד עם התלמידים טרם התחלת הלימוד ספה"ק "ויואל משה", להיות קשור בקשר איתן לשיטתו הקדושה של מרן רביה"ק זיע"א בהשקפה הטהורה ודרך המסורה, שהנחיל לנו בספריו הקדושים בעניני גלות וגאולה, להיות מובדל בתכלית הריחוק מכיתות הציונים וגירוריהם[15].

כת"י הגה"צ מריסקעווע אשר רשם לעצמו את תוכן דרשת פתיחת הזמן בישיבה"ק

עזוב תעזוב עמו

יחד עם התורה והעבודה היה מעורר גם באמירה רכה, להתנהג גם במידות טובות וישרות בין אדם לחבירו, ובפרט היה מזהיר ובא בענין "המתכבד בקלון חבירו" שהוא בבל יראה ובל ימצא.

ונעתיק מכת"י אשר רשם לעצמו את דרשת פתיחת הזמן לתלמידי ישיבתינו הק' בשנת תשכ"ד, ובין הדברים מוזכר ענין זה כדלהלן: "**גם בעת הנסיון, באם בחור אחד לא ידע להשיב כהוגן ובושה תכסה פניו וחבירו שוחק ומלעיג עליו ומתכבד בקלון של חבירו, מידה רעה מאוד, הקב"ה שונא זה, אם להיפך ירחם עליו ואח"כ בשבוע השני בעת לימודתם יעזור לו שיידע היטב, ולא יכבש הירייעה מלומר לו ולחזור עמו, ולקיים עזוב תעזוב עמו**".

המשך בגליון הבא אי"ה

אבד"ק ריסקעווע זצ"ל ואמר: **חז"ל זאן דאך "המפסיק ממשנתו מאכילין אותו גחלי רתמים**...", כך הנחיל לתלמידיו היקרים אמונה בדברי חכמינו ז"ל פשוטו כמשמעו בחומרת הענין לבל יעשה תורתו קרעים קרעים".

15 בכת"י הנ"ל שרשם לעצמו תוכן דברי הפתיחה שאמר בישיבת מהרי"ט בקרית יואל ב"ב כותב בין השאר בזה"ל: "**ומוטל על מגידי שיעור ללמוד עמהם בראשית בספר הקדוש ויואל משה לידע ולהבין על בורה הרחקה מהרע ובפרט ממינות ואפיקורסות**" וכו', עכ"ל.

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

כ"ז אלול

הגה"ק רבי נתן אדלער זי"ע

תולדותיו

הנשר הגדול רבי נתן הכהן נולד ביום א' י' טבת תק"ב לאביו הרבני המופלג מו"ה יעקב שמעון ז"ל ממשפחת נכבדים אנשי השם מיחוסי כהונה מגזע הילקוט שמעוני ז"ל, מקור הכינוי אדלר על שם מעשה שהי' בשנת שע"ד בכ"ד אלול קם איש נוצרי אחד האופים בעיר פראנקפורט ושמו ווינצעטי פעטמילך שר"י עם כל בני אומנתו לקצוץ ביהודים ולשלול שללם, אז נמלטו כל היהודים בעיר שיניהם אלמגנצה הקרובה, ובהשמע דבר הנבלה להקיסר שלח חיל וצבא רב להשיב את היהודים בהמון חוגג ולהושיבם בבתיהם, אז ביום ההוא הלכו בראש הגולים שני פרנסי העדה וכמנצחים שבו העירה כ' אדר שע"ו, האחד נשא את נס הקיסר וכנשר על גבו והשני הכה בתוף לאות תרועת שמחה, מיום ההיא נכתרו שתי משפחות האלה יוצאי ירך הפרנסים האלו בשמות הכבוד אדלר וטרומלר.

בוצין בוצין מטקפי ידוע

בעוד רך בשנים וטל ילדות עליו כבר היו עיני כל נשיאות אליו, כי הי' לפלא בשכלו הצח והחריף נוסף על זה קדושתו מרחפת על פניו, והי' ילד שעשועים לחכמי עירו וגם במעלליו התנכר הנער, בעודו בר שית שנין קרא בביהכ"נ פ"א פרק "איזהו מקומן" בקול רם וגער בן בן תורה אחד לאמור הוי חכם ושתוק, אם בין תבין מה ששנית אמור לי מה בין פר יוה"כ לפרים הנשרפים, והוא השיב מיד בין הבדים איכא ביניהו,

בשנת תק"ב בא מרן החיד"א ז"ל פעם ראשונה בשליחת מצוה מאה"ק לחו"ל וישב בפ"פ ימים רבים, ונתעורר ע"י חכמי העיר לתהות על קנקנו ולהשגיח ולדקדק אחרי העלם המופלא הלזה, וביחיד נאמר לו כי הוא יושב אהל תורה ומשים לילות כימים וזאת גורם לו כי תקפה עליו שינתו קודם שהאיר היום, ועי"ז איחר לפעמים ובא לביהכ"נ אחרי שכבר גמרו הציבור התפלה, ויהי היום כאשר ראה החיד"א ז"ל בעיניו כי בא הנער אחרי עלינו לשבח קרא עליו: הנה ידעתי כי איש אלוקים עבר "עלינו" תמיד.

ללמוד וללמד

גודל שימושו ולימודו הי' אצל הגאון הגדול הפני יהושע זצ"ל שהי' אב"ד שם בעת ההיא, ואח"כ אצל הגאון המפואר מו"ה משה ראפף ראב"ד דשם, אבל רבו המובהק הי' הגאון רבי דוד טעבלי כ"ץ שיף שהי' ג"כ מפאר משפחתו, ורבו בנסתר הי' הגה"ק מו"ה אביש אב"ד דשם, ר"נ לא הסתפק עצמו בלימודים הרגילים בין חכמי התורה, כי גם למד ג"כ חכמת הטבע ודקדוק לשה"ק וארמי הכל באר הטיב עד להפליא, והי' חריף ובקי עצום בכל חדרי התורה ומתאבק תחת רגלי ת"ח אבל ביותר הפליא עצה ותושי' והעמיק שאלה בקבלה וחכמת הנסתר שהי' נגלה לפניו, עד שעלה למעלה ראש על כל בני גילו וחכמי העיר ההוא,

בהיותו בן עשרים כבר יצאו לו מוניטין ושמעו הולך וגדול בכל המדינה וחוצה לה לגאון עיר וקדיש והתאספו אליו מחכמי העיר וגם בחורי חמד והקים ישיבה מפוארה, וכן הי' דרך לימודו, ע"פ רוב למדו תלמידיו בחדר החיצונה, וכאשר הי' להם דבר הקשה הביאו אליו החדרה פנימה, והי' דרכו בקודש לפרש הסוגיא בע"פ גמ' תוס' וראשונים, ואח"כ ביקש מהם להגידו מה נפשם לשאול הגיעו, והשיבו כי כל קושיא אין לה שום התחלה לפי פירושו בסוגיא כפטיש

ימי ההילולא

כ"ז אלול

- **רבי יצחק ב"ר רבי יעקב חיות אב"ד סקאליא** (זרע יצחק) - **תפ"ז**
- **רבי שמואל אבא ב"ר זעליג זיכלין - תרל"ט**
- **רבי נתן ב"ר יעקב שמשון אדלער - תק"ס**
- **רבי יעקב ארי' שפירא מקאווילע ב"ר מרדכי נעשכיזער - תקצ"ז**
- **רבי שלום רוקח ב"ר אלעזר** (השר שלום) **מבעלזא - תרט"ו**

כ"ח אלול

- **רבי סעדי' זצ"ל** (חותנו של הגר"ח וויטאל זצ"ל) - **של"ז**
- **רבי מאיר גרינוואלד ב"ר אברהם יוסף טעטש טארנאנטא – תרכ"ו**

כ"ט אלול

- **רבי אליעזר חיים דייטש ב"ר אברהם מבאניהאד** (פרי השדה) - **תרע"ו**
- **רבי נפתלי הירץ ב"ר ארי' לייב צינץ** (פלאנצק) - **תצ"ג**

יפוצץ סלע והרחיק כל קושיא וספיקא, פ"א נתקשו מאד בדברי המאור בסוגיא דגרופה וקטומה אשר מאריך מאוד בענין זה, וכאשר באו תלמידיו לשאול באורי"ם של כה"ג, הוא כדרכו עשה ופירש הסוגיא עם המאור הגדול הכל באריכות ובע"פ, ובגמרו אמר להם: תדעו שזה מ' שנים עברו מעת שלמדתי את דברי המאור הזה.

עם תלמידו החתם סופר

מגדולי תלמידיו ידוע ומפורסם ה"ה מרן החת"ס זי"ע, שלמד אצלו מהיותו ילד קטן בן עשר שנים, ואח"כ לקחו וגדלו כבנו ממש, משום מעשה שהי', המנהג הי' נהוג בין תלמידיו שבסוף כל שבוע למדו בפני עצמן איזה ענין ובכל שבת דרש א' מן הבחורים את אשר חידש בענין הזה, כאשר בא בהסדר על הב' משה'לע הקטן (ה"ה מרן החת"ס) בר עשר שנין, ויתאספו השומעים וביניהם גם מחכמי העיר, לראות במו עיניהם בפליאת הדבר ולשמוע באזנם דרשתו של נער קטן, תוך הדברים אשר דרש דרש משה הזכיר קושיא חמורא מזקינו מהרשש"ך זצ"ל, וכאשר התפלאו השומעים על החומר הזה אמר הוא לפי תומו שבמחילת כבוד זקינו טעה בזה ולא קשה כלל, כשמוע אביו דבר זה יצא מפי בנו חרה אפו עליו וסטרו על הלחי איך העיז נגד זקינו מופה"ד, וכבוא התלמידים לפני רבם ושאלם את אשר דרש משה, והנה שמע מאשר קרה לו, אז צוה עליו רבו שלא ידבר עם אביו עוד, כי חשש הוא שאם ייסר אותו אביו יתקרר ח"ו חשקת לימודו עי"ז, והוא את פי מלך שמר כאשר דיבר אליו נתן הנביא, ובא אל אמו הצ' וסיפר לה בפני אביו את אשר צוה לו המלך, ואביו החסיד כאשר שמע מפורש יוצא מפי כה"ג שמר את הדבר וקבלו באהבה, וגם בנו כבדו כמחויב, אבל לא דיבר אתו מאומה מיום ההיא והלאה, אז לקחו רבו לבית ויבוא המלך חדריו לצוק מים על ידו ויפרוש עליו כנפיו מפתו אכל וממיו שתה והי' כא' ממשפחת ביתו, ולא זז מחבבו כאב את בנו ירצהו ונפשו קשורה בנפשו,

הרבה פעמים אמר החת"ס לתלמידיו אני הייתי תלמיד נאמן לרבי חטבתי עצים ושאבתי מים עבורו (כדלקמן) והוא שעמדה לי גדול שימושו מלימודו, אני הייתי תלמיד אחר מאשר הנכם אבל גם רבי אחר הי' לי משלכם, פ"א אמר לבנו המכתב סופר זצ"ל אני איננו מן המגזימים שאלתני על מהות רבי ומה הי', מה אומר לך, אך זה אגיד שלא הי' מלאך בקי כ"כ בשבילי דרקיע כמו רבי כי הוא הי' למעלה ממלאך ושרף,

פ"א סיפר החת"ס לתלמידיו מגודל מסירתו לרבו, דכשהי' על אם הדרך עם רבו בעת החורף וקור גדול, והשלג והכפור מונח כפים אל כפים על פני הארץ, באמצע היום ורבי רצה לאכול אבל לא הי' מים בנמצא ליטול ידיו, והלכתי ואמרתי כי נצטננתי ורצוני לחמם עצמי ע"י הליכה, ואקח כוס אשר הוליך תמיד עמו בעת יצא לדרך בידי הא' ושלג בידי השנית והתחמם השלג בידי והי' למים וכן עשיתי הרבה פעמים וידי כפאו מקור עד שנתמלא הכוס מים, והשטתיו לרבי ליטול את ידיו ומאוד שמחתיו.

בק"ק באסקאוויטץ

אם כי מעריציו ומקדישיו הרבו בשבחו וספרו אותותיו ונפלאותיו אשר עשה וכו', בכל זה הצליח מעשה שטן ועודרו עליו מדנים מהרבה בני העיר והדפיסו שקרים חירופים וגידופים עליו ועל תלמידיו בכתבי פלסתר, וברית כרות ללה"ר שתתקבל על הלב היינו גדולי הדור (כדא"ב פס' עמק המלך) והקול יצא בשנת תקל"ט שאין רשאי שום אדם להתפלל במנין שלו ומי שעובר על צו זה חרם יהי' כרוך על עקיבו אמנם ר"נ לא שת לבו לזאת והחזיק הביהמ"ד בביתו כמקדם, עד שנתנו צו חדש לבטל ולסגרו כל בתי תפלה שבעיר זולת בהכ"נ הגדול ואז בע"כ ביטל בית מדרשו,

ימי ההילולא

א' תשרי

- שרה אמנו ע"ה
- גדליהו בן אחיקום
- הקדוש רבי אמנון ממאגענצא בעל "ונתנה תוקף" הי"ד
- רבי מאיר לייבוש ב"ר יחיאל מיכל (מלבי"ם) - תר"מ

ב' תשרי

- רבי אליעזר דשינו הי"ד מגדולי חכמי צרפת
- רבי נחמן צבי ב"ר יצחק עפשטיין אב"ד קאלאמיי - תק"צ
- רבי ישראל הינוקא מקארלין ב"ר אשר מסטאלין - תרפ"ב

ג' תשרי

- השר דון גדלי' יחייא הרופא בן הג"ר דוד יחייא זצ"ל מספרד (שבעה עינים) - רמ"ח
- רבי אברהם אבלי הלוי ב"ר חיים גומבינער (מגן אברהם) - תמ"ג
- רבי ישראל ב"ר גדלי' ליפשיץ (תפארת ישראל על משניות) - תרפ"ב
- רבי שמעון נתן נטע ב"ר דוד בידערמאן (לעלוב) - תר"ץ

ד' תשרי

- רבי יואל הייללפרין זצ"ל אב"ד לבוב (תולדות אדם) - תע"ג
- רבי צבי הירש הלברשטאם ב"ר נפתלי הירץ אשכנזי (טוב הישועות) - תק"ח
- רבי אברהם ב"ר יחיאל מיכל מדאנציג (חיי אדם) - תקפ"ב
- רבי יצחק ארי' ב"ר מתתי' (הבעש"ט ממיכעלשטאדט) - תר"א

וקול מבשר בא ביום ז"ך אלול כי קבלו את מר"נ בכבוד ובעוז להושיבו לאב"ד באסקאוויטץ ולשום קץ לחשך, ועזב את עיר מולדתו ויען כי אורחא רחוקא, לא רצה להביא עמו את תלמידו החת"ס, ובעת אשר באו מקורביו ליקח ברכת הפרידה מעמו שאל את תלמידו החת"ס מה תבקש שיברכהו, ענה ואמר אני מבקש לראות פני רבינו בבאסקאוויטץ וכן הי', על הדרך עכב עצמו בעיר פראג, ושם כיבדו הגאון בעל הנודע ביהודה לדרוש ודרש בה'אלטניי שוהל' וגם עכב את עצמו בעיר מגנצא,

שם בבאסקוויטץ הי' דר הגאון בעל מחצית השקל ז"ל ור"מ התיידד עמו מאד והשתעשעו הרבה בפלפולי דאורייתא, והי' לו גם שם ישיבה גדולה אבל בפרט למד עם תלמידו החת"ס ומסר לו סודות התורה בנגלה ובנסתר, בבאסקאוויטץ קוה ר"נ לישב בשלוה, אבל גם כאן קפץ עליו רגזו אינשי דלא מעלי ויבוא השטן בתוכם להדוף את הצדיק ולקבל רב אחר ממרעין בישין מהמשכילים, ור"נ עמד נגדו בתוקף בעוז והסביר במשל נפלאה מדוע הרבנים המשכילים מקבלים תשלומין יותר מהרבנים החרדים, דהוא כמו הלוקח צפור היותר נהדר כשהוא חי לא יעלה מחירו, משא"כ הקונה צורת הציפור יעלה לסכום רב, והוא דדבר הטבעי הוא בזול ודוגמת דבר הטבעי הוא ביקר,

ורשעים כים נגרש ומסרו עליו מלשינות שונות וקראוהו מכלה ממונם של ישראל כאשר החמיר בטריפות, פ"א מצאו מקום לתפסו כי יצא דבר המלכות ליתן כל כלי כסף לאוצר המדינה ולר"נ היו טבעות כסף על העצי חיים של ס"ת שלו, ומסרו להממשלה שאצל ר"נ נמצא כלי כסף שלא מסרם לאוצר המדינה, ושלחו מטעם הממשלה פקודים לבדוק אם זה נכון, כאשר באו פקודי הממשלה לחפש אחרי הס"ת נתנו בזרוע של תלמידו החת"ס, והעמידו באמצע החדר, ופלא הי' שפקודי הממשלה חפשו בחיפוש אחר חיפוש בכל זוית ופנה ולא פגעו ולא הרגישו בהח"ס, כי עשאו רבו לרואה ואינו נראה.

אחרית ימיו

ר"נ היותו מזרעא דאהרן אוהב שלום ורודף שלום וקשה הי' לו לסבול המחלוקה על כן הסכים בדעתו לותר על הרבנות ולשוב לעיר מולדתו, אבל תלמידו החת"ס לא הניח לחזור עמו אלא צוה אותו שיתיישב בעיר פרוסטיץ, וד' ברך את אחריתו מראשיתו וגם אויביו השלימו עמו ושנאתם וגם קנאתם אבדה ויטו אחריו כאוהבים נאמנים,

בשנת תקמ"ט נתעוררו עוה"פ מדנים וחדשו החרם להולכי תמים ואף שבשנת תקנ"ד בבוא העיר במצור ונשרפה רובה של רחוב היהודים אבל בית מדרש של ר"נ נשרדה ניצלה מהאש, אכן אעפ"כ לא פסקו המעוררים והנוקפים וישטהו בעלי חיצים עדי נפל למשכב על ערש דוי, אז תחלת חודש אלול תק"ס הוכרז מצד אקרו"ט בכל בתי כנסיות בעיר שהחרם שנעשה מאז ומקדם בדבר ביהמ"ד שלו הוא בטל ומבוטל, ואל יהרהר שום אדם אחריו, כי באמונה הוא עושה, וכל מעשיו לש"ש,

ביום ז"ך אלול נצחו הארלים את המצוקים והנשר הגדול בעל כנפים עלה לשמים והוא בן נ"ח שנים ויקונו עלו כל אנשי העיר מספד גדול, מרן החת"ס לא הי' בשעת פטירתו ונודע לו מפטירתו ע"י חלום, כאשר סיפר בהספידו הגדול המפורסם שהספיד את רבו, ואני בחלומי ראיתי מחומשת ספרים שחורים ושאלתי מדוע שחורים לבושיך והשיבנו הלא ידעת מנהג עיר מולדתך בפ"פ ביום תענית ציבור מלבושים ס"ת שחורים ואיקץ, והנה חלום, והנה אמת כן המנהג שם אבל הפתרון נודע לנו עתה כי התוה"ק מתאבלת על מות הצדיק עי"ש באורך.

מורשתו הרוחנית

לא רצה לכתוב חידושי תורתו וטעמו ונימקו הי' כי בהיותו שהי' מבורך בזכרון גדול עד מאוד שלא שכח דבר אחד ממשנתו, אמר שלא התירו לכתוב תושבע"ם אלא למי שתקפה משנתו משום עת לעשות, אבל כתב בקצרה הגהות על המשניות שלו, והגאון ר' צבי בנימין אויערבאך מפ"פ הדפיסו בשם משנת ר' נתן על סדר זרעים, ועשה עליהם ביאור רחב, גם נלקט מתשובותיו ודברי תורתו בספר תורת אמת, מראה כהן.

כ"ז אלול

השר שלם הגה"ק רבי שלום מבעליא זי"ע

ואלה תולדות

נולד בשנת תקמ"ג בעיר בראד לאביו הרה"ג אלעזר רוקח (שהיה מגזע הגאון רבי אלעזר רוקח אב"ד אמסטארדאם שמשפחתו היה מרבנים בעלי תריסין דורי דורות) רבי אלעזר היה תלמיד מובהק של הגה"ק רבי חיים צאנזער מגדולי חכמי הקלויז דק"ק בראד, מסופר שרבי אלעזר בכה מאוד בשעת פטירת רבו הגה"ק רבי חיים צאנזער ביום ו' שבט תקמ"ג, ובלילה נתגלה אליו רבו בחלום ואמר לו שלא יבכה יותר, כי תיכף יבוא אליו, ואז נולד לו הבן הלא הוא הרה"ק מהר"ש מבעלזא, ואכן אמרו עליו אנשי דורו שהיתה לו נשמת הגה"ק רבי חיים צאנזער.

אמו הצדקנית מרת רבקה העניא היתה בת הגאון המקובל רבי יהודה זונדל רמר"ז שהיה אף הוא מגדולי חכמי הקלויז בבראד, יסופר שהרה"ק ר' יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע היה פעם בעיר בראד והתאכסן אצל הצדיק ר' יהודה זונדל רמר"ז שהיה מכבד מאוד את הרה"ק מזלאטשוב, לפני נסיעתו בירך אותו והבטיחו שיהיה לו בן שיאיר בכל העולם, כעבור זמן מה שמעה בתם הילדה רבקה העני' את שיחת

ההורים המדברים בינם לבין עצמם שזה פלא שהרי כבר זקנים ואיך תקוים ברכתו, נענה הילדה ואמרה: "הוא התכוון אלי ולא אליכם".

בנוסח אחר מסופר העובדא כי פע"א ישב ר' יהודה זונדל בסעודת מצוה בחברת חכמי הקלויז ואמר להם ראיתי בחלומי שעתיד להוליד לי בן אשר יאיר לכל העולם בתורתו וצדקתו, ולא הבנתי פשר הדברים הלא אני זקן בא בימים, ובאותה מעמד עמד בתי מרת רבקה העניא ואמרה יהא רעוא כי הילד יצא מחלציו וענו כל החבורה ואמרו אמן, ואכן באותה שנה ילדה את הרה"ק השר שלום זי"ע.

קדוש מרחם אמו

בהעתק כתב יד מהגה"ק ר' חנוך העניך מאלעסק בעל לב שמח זי"ע (חתנו של השר שלום) כותב שדיבר פעם עם שלשה מלאכי חבלה ושאל אותם: מנין אתם יודעים על הצדיקים שבעולם הזה, והשיבו לו: שכשהצדיק משלים בעולם הזה את צורתו הרוחנית הנקראת "צלם אלוקים" וזאת ע"י עבודתו לה' וצדקתו ע"י מעשים טובים, לוקחים את צורתו ומעמידים אותה בכל העולמות, ומכריזים לפניו "הבו יקר לדיוקנא דמלכא" וכן "ככה ייעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו" ואפילו בגיהנום מוליכין צורתו ומזהירין כל מלאכי החבלה שתיפול עליהם אימה ופחד מפני אותו צדיק, אח"כ שאל אותם: כמה שנים הוליכו לפניכם את צורת מורי חמי מו"ה שלום מבעלז ז"ל, השיבו לו: "חמשים שנה ויותר", והמשיך לשאול: "כמה שנים מאז שנבראתם", אמרו לו: "ארבעים שנה", שאל אותם: "הכיצד אתם שקיימים רק ארבעים שנה יודעים שהכריזו על מורי לפני יותר מחמישים שנה, וכל שנותיו של מורי חמי היו שבעים שנה בערך בלבד", השיבו לו: "מיד כשנבראנו הודיעו לנו שצדיק זה מכריזים עליו כבר עשר שנים שיש לירוא מפניו כי כבר שנים שצורתו ידועה למעלה, וכן כבר עשר שנים שגם צורתך ידועה למעלה, וחמיך היה צדיק ורבי מבטן ומלידה".

וסיפר הגה"ק מהרי"ד מבעלוא זי"ע שכהיה זקינו ז"ל ילד ושכב בעריסה, היתה עת מלחמה בין שתי ארצות כששכב בצד ימין ניצחה הארץ האחת, וכששכב בצד שמאל ניצחה הארץ השניה, ורצה מהר"ש שהמלך הראשון ינצח ולכן היה מרבה לשכב על צד ימין למרות שכאב לו לשכב על צד אחד, אעפ"כ התאמץ ושכב בצד ימין ולא שת לבו לכאבים.

לימים בעת שהיה רבי ומנהיג לחסידים נסע על שב"ק בעיר הסמוכה לבעלוא, והגבאי ר' אלימלך סידר את השולחנות באופן אחר ממה שצוה לו רבו, נענה השר שלום ואמר: דכד הוינא טליא כבן ד' או ה' הייתי בבראד עיר מולדתי והלכתי עם אחותי לדודתי וכיבדה אותי בדגים קטנים ובשעת אכילת הדגים נודע לי שורש נשמתי ולשם מה באתי לעולם, והנה אני אומר לעשות השולחן באופן פלוני ור' אלימלך עשה כרצונו.

במעלליו יתנכר נער

בילדותו למד וחונך על ברכי אביו הצדיק רבי אלעזר אשר השגיח עליו שיתמיד בלימודו ולא יבטל ח"ו אפילו שעה אחת מזמנו לריק, וידוע העובדא שפע"א ביקש הנער רשות מאביו ללכת לביהמ"ד היה זה באחד מלילות חנוכה, ואביו סירב לו בחשבו פן יסחף במעגל המשחקים בקוויטלעך כפי שנהוג היה בין הנערים לבלות את ימי חנוכה אבל הנער הפציר באביו מאוד ובלית ברירה הרשה לו אביו ופקד עליו, שאחרי השעה יחזור הביתה ברם בשמים היה חשוב מאוד לימודו של הנער ונעשה לו נס מעין נס חנוכה ודלק הנר הקטן כל הלילה והנער חזר רק בבוקר, אביו שבטוח היה שבילה את הלילה במשחק עם הנערים הפלא בו את מכותיו והילד ספג את המכות ולא הגיב, הרה"ק מהר"ש כשסיפר זאת הבהיר שאביו לא החזיק אותו כשקרן ואסהיה אומר לו שלמד היה מאמין לו רק לא רצה להשתמש בכתרה של תורה.

האיש מקדש

אביו רבי אלעזר לא זכה לראות את בן טיפוחיו מהר"ש בשיא גאונו ונפטר בדמי ימיו בעיר ווארשא בשנת הל"ב לחייו, אחרי פטירת אביו נלקח לבית דודו אחי אמו הרה"צ מו"ה ישכר בער רמר"ז אבד"ק סקאהל ועל ברכיו של דודו זה נתגדל ונתחנך עד היותו לאיש, ואז נתן לו דודו לאשה את בתו הצדיקת מלכה, ומסופר דכשהגיעה לפרקה דובר בה נכבדות והציעו בשבילה שני שידוכים, אחד מאן דהוא מבני העיר, והשני הלא הוא בן אחותו הרה"ק מהר"ש, הריץ ר' ישכר בער מכתב אל הרה"ק החוזה מלובלין ושאלו במי לבחור והשיב לו החוזה: "השני נוח לי הראשון קשה הימנו, ככה הראו לי מן השמים", והיא היתה לו עזר מקודש כידוע מה שאמר הרה"ק ר' מפרעמישלאן עה"פ "ומלכי צדק מלך שלם" שמפני שמלכה היא צדיקת יכול שלום להיות מלך, ומסופר שהיתה נעורה אלף לילות שאחזה הנר לבעלה כדי שיוכל לעסוק בתורה לאורה.

אחרי נישואיו היה סמוך על שולחן חותנו, והיה שוקד על דלתי התורה יומם ולילה, יסופר שבשנות נעוריו היה דרכו לעלות עשן ופע"א ראה לאחד שמכין את המקטרת שיוכל לעלות עשן, ובתוך זמן זה למד הוא דף אחד גמ', אמר אם הכלי הזאת יוכל לבטל ממנו דף גמ' לא יבוא עוד בפי, ומאז והלאה הפסיק לעלות עשן, בשנות נעוריו למד עם עוד שני חברים בחברותא וגילו לו מן השמים כי אם אדם לומד אלף לילות אז יכול להגיע לגילו אליהו, וגמרו בליבם ללמוד אלף לילות, ואחרי כמה מאות לילות נפרד אחד מהחברים והחבר השני נפרד אחר שמונה מאות לילות כי כשל כח הסבל ולא יכלו עמוד, ורק הוא נשאר לבד ובלילה הראשונה של האלף היה רוח גדולה וחזקה ושבר את חלונות בית המדרש וכבה הנרות, ומרוב פחד רצה לילך לביתו אך הרוח עצר בעדו והלך

לארון הקודש ופתחו והתחיל לבכות ולהתחנן לפני ה' עד אשר קמה הסערה לדממה, ונתגלה אליו זקן אחד ולמד אתו, אח"כ רצה לקבל על עצמו אלף תעניתים וכשהיה אצל רבו הק' מלובלין זי"ע נתן לו שירים ואמר לו בזה"ל: "פאסטן איז נישט פאר דיר".

בצל רבותיו

מקודם היה תלמיד הרה"ק רבי שלמה לוצקער זי"ע בעמח"ס "דברת שלמה" המגיד מסקאהל שהיה תלמיד של המגיד הק' ממעזריטש זי"ע, שם היה שוקד על דלתי התורה והיה משים לילות כימים, ומסופר כי בכל לילה עשה עצמו כאילו הולך לישון ונכנס לחדרו ואח"כ הורידו אותו דרך החלון והוא הלך לבית מדרשו של רבו ר' שלמה הנ"ל ולמד שם כל הלילה, ואח"כ לפני עלות השחר שב לביתו ושכב על מיטתו לישון מעט וכמעט שלא ישן קם חותנו ובראותו שחתנו שוכב על מיטתו העיר אותו ואמר אליו תקום משנתיך עד מתי תישן.

לימים התעוררה בו רשפי אש חשק לנסוע להרה"ק מלובלין כדי לקבל תורה מפיו, אבל רבו לא רצה שיעזוב אותו כי מאוד רצה בו שיהי' תלמידו ואמר לו שאם יסע יקח ממנו כל מה שלמדו, והוא מגודל תשוקתו לנסוע לא השגיח לאזהרת רבו ונסע להרה"ק החוזה זי"ע, וכשחזר לביתו עבר דרך בית רבו ועמד אצל החלון ויהי בראותו רבו אמר לאשתו הרבנית בואו וראי תלמידי ר' שלום איך קרן אור פניו ואור התורה נגה על ראשו.

כמו"כ נסע הרבה להמגיד הק' מקאזניץ זי"ע, ולהיהודי הק' מפרשיסחא, גם הי' מסתופף בצל הרה"ק השרף מסטרעליסק, ובצל הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא כפי שיתואר הכל באריכות בהמשך דברינו.

בצל רבו הק' מלובלין זי"ע

בבוא השר שלום בפעם הראשונה ללובלין אמר החוזה לתלמידיו: "בא אלי אברך שהוא עניו כמשה רבינו" כששמעו את דבריו הלכו לחפש את האברך החדש עד שמצאו אותו בביהמ"ד בקרן זוית יושב ולומד בהתמדה ובקדושה, אמרו לו: "הרבי אמר שבא אחד שהוא עניו כמשה רבינו האם אליך התכוון", ענה להם: כן, שאלו אותו: "אם אתה מעיד על עצמך שעניו אתה היכן ענוותנותך" ענה להם: "וכי מי כתב והאיש משה עניו מאוד, וכי לא משה רבינו בעצמו כתב דברים אלו".

אח"כ בא לביהמ"ד כדי לקבל שלום מרבו היה זה אחרי זמן תפילת שחרית אבל החוזה עצמו עדיין לא התפלל, פגש השר שלום בהיהודי הקדוש שהיה עומד על יד חדרו של החוזה ואמר לו שהחוזה עוד לא התפלל ואינו נותן שלום קודם התפילה, כששמע השר שלום שהחוזה לא התפלל עדיין שאלו לסיבת הדבר, (כידוע שהחוזה נוהג היה להתפלל בהשכמה) השיבו היהודי הקדוש שהחוזה טרוד מאוד בקושיא גדולה שנתעוררה אצלו ובגללה אין הוא יכול להתפלל, שאלו השר שלום מהו הקושיא, השיבו היהודי הקדוש: "הלא המצוה של יחוד הש"ת נוהג בכל עת ובכל רגע בחיי האדם, ואיך אפשר לבן אדם שהוא קרוץ מחומר להיות זהיר בזה, כי לא ימלט האיש שלא ישכח רגע אחד מזה, א"כ כמעט רוב העולם ח"ו עוברים על מצוות עשה זו, השיבו השר שלום: "איתא במשנה (פאה פ"ו מ"ד) שלפניו אין שכחה ושלאחריו שכחה מפני שהוא בבל תשוב, זה הכלל כל שהוא בבל תשוב שכחה ושאינו בבל תשוב אינו שכחה, נמצא דלהכי לפניו אינו שכחה משום שעתיד בעה"ב לחזור אליה, וכן הוא במצוות זכירת יחוד הש"ת שאף אם ח"ו שוכח לרגע אין זו שכחה דתיכף יחזור אליה ולא הוה שכחה" והוסיף: "איתא (פאה פ"ו מ"א) כל זית שיש לו שם בשדה וכו' ושכחו אינה שכחה, במה דברים אמורים בשמו, ובמעשיו, ובמקומו, בשמו שהיה שפכוני או ביישני, במעשיו, שהיה עושה הרבה, ופירש הרע"ב שפכוני, שזיתיו שופכים שמן הרבה, ביישני שהוא מבייש את כל שאר האלנות מרוב השמן שיוצא ממנו יותר מחבריו, והלא הקב"ה הוא המשפיע שפע רב בכל העולם, לכך לא שייך שכחה לגבי הקב"ה, ואם שכחו אינו שכחה".

ויהי כשמוע היהודי הקדוש את דבריו נכנס תיכף בשמחה אל הקודש פנימה ואמר להחוזה שיש לו כבר תירוץ מספיק כשמוע החוזה את התירוץ נתמלא שמחה ואמר לו: "יישר כח", אמר לו היהודי הקדוש "אין זה תירוץ שלי אלא אברך אחד שבא לכאן מסקאהל תירץ זאת" מיד ציוה החוזה להכניסו אליו, כשנכנס השר שלום פנימה נתן לו החוזה שלום והביע לפניו תודה על שהחיה אותו בתירוצו הנפלא, ומאז חיבבו והגדילו משאר תלמידיו הקשישים ממנו.

השר שלום סיפר בעצמו על נסיעתו הראשונה ללובלין: כשנעשיתי לאיש נסעתי אל הצדיק מלובלין, בליל שב"ק ליד השולחן ציוה הרבי למזוג לי כוס יין מנהגי היה שלא לשתות שום משקה משכר, אבל לסרב לרבי לא רציתי נטלתי את הכוס והעמדתיה על השולחן עד שהתנפצה והיין נשפך, ציוה הרבי למלא כוס שניה בשבילי ועמדה גם היא עד שהתנפצה, וציוה הרבי למלא כוס שלישית וקרא אלי בקול: "האם באת לשבור את כל הכוסות שלי", אמרתי לו "איני שותה יין" ולא יסף.

בהיותו בלובלין בפעם הראשונה היה בן שבע עשרה שנה בלבד כיבדוהו החוזה בעת קריאת התורה לעלות ל"שישי" והיה הדבר תמוה בעיני כל כיון שבדרך כלל נתנו עליה זה לרבנים זקנים וותיקים, אמר להם החוזה: "מדוע אתם מתפלאים, אברך זה יהיה ראש ומנהיג לרבבות מישראל".

מסופר שפע"א כשהיה ביום הפורים בלובלין כיבדו החוזה בקריאת המגילה, עם גמר הקריאה אמר החוזה: "את סיפור המעשה הזה כבר שמעתי פעמים רבות, אבל כ"כ נאה כמו שהאברך הזה מספר, עוד לא שמעתי.

השר שלום החזיק את החוזה לרבו המובהק והיה מרגלא בפומיה לומר שמרבו הק' מלובלין למד לקרוא פתקאות (קויטלעך) ויסופר שפע"א עמד יהודי אחד והמתין להיכנס אל חדרו של החוזה פנה היהודי אל השר שלום שעמד אף הוא בחוץ וביקש ממנו לכתוב לו "פתקא" על מנת למסור אותה להחוזה היות והוא לא ידע לכתוב כתב לו השר שלום את הפתקא והיהודי נכנס עמה אל החוזה, הסתכל החוזה בפתקא ואמר לו: "מדוע הבאת לפני פתקא שכבר גמרו עליה את התפילה" התפלא היהודי ואמר: "לא הייתי עם פתקא זו אצל רבי כי זה עתה כתבו לי אותה בחוץ, ומיד נכנסתי עמה אל הרבי" שלח החוזה את השמש לברר מי כתב את הפתקא, ונודע שהשר שלום עומד בחוץ והוא שכתב את הפתקא, נענה החוזה ואמר: לפעמים כשצדיק כותב פתקא, ובשעת הכתיבה הוא נענה על מחצית בקשתו, אבל בפתקא זו כבר נענו לו על כל בקשתו.

ופעם היה דוחק גדול בעת שהחוזה ישב וקיבל פתקאות מאת הבאים אליו, ומחמת רוב הדוחק נשענו האנשים על השר שלום נענה החוזה ואמר: "אל תלחצו על האברך הזה, כי חצי העולם יתקיים עליו", ופע"א בשל הדוחק הרב ישב השר שלום תחת השולחן לרגלי החוזה, והרגיש החוזה במאן–דהו הנמצא תחת השולחן ושאלו: "מי אתה" אמר לו השר שלום את שמו, אמר לו החוזה: "כשם שאתה דוחק את עצמך תחתי כך יידחקו תחת שולחנך".

בצל המגיד הק' מקאזניץ זי"ע

כשהיה השר שלום בלובלין שמע פע"א מרבו החוזה שאמר: "מי שגר סמוך להרה"ק מקאזניץ ואינו נוסע לקבל פניו לא יזכה לקבל שלום ממלך המשיח שיבוא בב"א", כששמע זאת הלך מיד להחוזה לקבל ממנו ברכתו ולנסוע לקאזניץ, פטרו החוזה לשלום וביקש ממנו שיחזור לשב"ק ללובלין, כשבא לקאזניץ והמגיד נתן לו שלום, הושיט תיכף השר שלום את ידו להמגיד שיברך אותו כי ברצונו לנסוע חזרה ללובלין, אמר לו המגיד הק': "אברך, הישאר אצלינו עד שב"ק ותזכה לגילוי אליהו" הושיט השר שלום שוב את ידו, אמר לו המגיד הק': "אברך, הישאר אצלינו עד שב"ק ואנחנו נראה לך את האבות הקדושים", אבל השר שלום בשלו, הושיט ידו עד שפטרו המגיד לשלום, כשבא אל החוזה הק' קיבל פניו בשמחה ואמר לו: "לוותר על גילוי אליהו ועל גילוי האבות בכדי לקיים מצוות רבו זה נקרא חסיד" מאז נסע פעמים רבות לקאזניץ.

סיפר השר שלום כי פע"א בעת שהיה בקאזניץ נכנס אל המגיד הק' ואמר שהביא אתו פתקאות ופדיונות מאנשי עירו, אמר לו המגיד למסור את הפתקאות, כאשר התחיל לקרוא אמר להשר שלום: "בוא נקרא ביחד" והוסיף השר שלום שאז לימד אותו המגיד לקרוא פתקאות, כמו"כ סיפר השר שלום שהרה"ק מקאזניץ לימדו גם לרפא חולים ע"י משמוש בידיים שפע"א בעת שנסע ללובלין בא אלי באמצע הדרך איש אחד ואמר לו: "אברך, סע לקאזניץ", ולא שם לב לדבריו, ובפרט כשלא הכיר את האיש המדבר אליו, לאחר זמן בא אליו שנית ואמר: "אברך, סע לקאזניץ", ולא השיב לו גם בפעם הזאת, אבל אח"כ כשאמר לו כדברים האלה פעם שלישית, אמר שבוודאי יש דברים בגו וצריך לנסוע, ואכן נסע לקאזניץ, כשבא לשם נכנס אל המגיד והוא שכב על מיטתו וביקש ממנו לשבת על המיטה על ידו, והתיישב סמוך לו, ובא חולה אחד עם כאב שיניים וביקש מהמגיד שיברך אותו, לקח המגיד את ידו ואחז בידי ובשתי אצבעותי משמש בשיניו של החולה ושאל אותו על מקומם המדוייק של הכאבים, וכך עבר עם שתי אצבעותי על מקום הכאבים והחולה נתרפא, וסיים השר שלום בלשון שאלה: "נו, וכי לא נתן לי זה בידים".

בצל היהודי הק' מפרשיסחא זי"ע

כשבא בפעם הראשונה ללובלין אמר לו החוזה שיסתובב אצל היהודי הקדוש מפרשיסחא, ואכן בכל פעם שבא היהודי הק' ללובלין היה השר שלום יוצא ונכנס אצלו, בכל עת שהותו במקום נהג לשהות על ידו כתלמיד המשמש את רבו.

בעשרה בטבת שנת תקע"ג נסתלק רבו ר' שלמה מסקאהל, בחוה"מ סוכות ביום י"ט כסלו שנת תקע"ד נסתלק היהודי הק', עברה שנה ונסתלק המגיד הק' מקאזניץ בערב סוכות שנת תקע"ה, כשלשת רבעי שנה לאחר מכן כבו המאורות כליל עם הסתלקותו של רבו הק' החוזה מלובלין ביום ת"ב שנת תקע"ה, וכה נתייתם השר שלום מכל רבותיו.

בצל הרה"ק השרף מסטרעליסק זי"ע

אחרי פטירת רבו הק' החוזה מלובלין ראה השר שלום את עצמו כאילו עולמו חרב עליו, אחרי שהסתופף בצילו חמש עשרה שנה, ומן השמים סבבו שיתקרב אל הרה"ק מסטרעליסק וגופא דעובדא הכי הוה: בדרך ממסעיו נפגש השר שלום עם אחד ממכיריו שהיה מחסידי השרף, גילה לו האיש: "יש לי עסק גדול שאני צריך לנסוע לרבי מסטרעליסק, ואבקש ממך להצטרף אלי להיות לי למליץ לפניו", חשב השר שלום שבוודאי זה הוא מן השמים שיסע עמו והסכים, לאחר כברת דרך פנה אליו מכירו החסיד וביקש ממנו: "היות ומפני סיבה ידועה נבצר ממנו עתה לנסוע לכן יסע כב' לבד וידבר טוב עלי", השר שלום הסכים גם לזה, כשהגיע לסטרעליסק ונכנס לביהמ"ד עמד השרף מסטרעליסק בתפילה, הרהר השר שלום בלבו אם כבר צריך לנהוג בהשרף כמו עם רבי ואסור לו לעמוד מאחוריו בתפילה, גמר בדעתו ופנה לצדו, לאחר התפילה אמר השרף בפני קהל ועדה: "מה זאת להטרידנו בתפילתי בשקלא וטריא אם אני רבי או לא", לא ידעו הנאספים למי מרמזין דבריו אבל השר

שלום ראה כי רוה"ק מדברת מתוך גרונו ואיש אלוקים קדוש הוא ובו ראוי להידבק, ומאז נסע אליו הרבה.

בצל הרה"ק מאפטא זי"ע

גם להרה"ק מאפטא נסע השר שלום והוא העריך מאוד את רבו זה ודבק בו בכל נפשו, ומסופר שכשביקר בפעם הראשונה באפטא כיבד אותו בברהמ"ז בסעודה שלישית ודרכו בקודש של הרה"ק מאפטא היתה לברך בעצמו ברכת הזימון של ס"ג בשב"ק ורק כשביקר אצלו אחד מגדולי הדור כיבדו בברהמ"ז, ונהוג היה שהגדול שנתכבד היה מחזיר את הכוס לתוך ידו הקדושה, והרה"ק מאפטא בירך בעצמו, וכמו"כ עשה השר שלום שמיד אחרי שקיבל הכוס החזירה להרה"ק מאפטא, ולקח הרה"ק מאפטא את הכוס והחזירה לידו של השר שלום ואמר: "אברך, אני רוצה באמת שתברך", עשה השר שלום כמצות הרב ובירך, הדבר עורר תימהון רב אצל הנוכחים, כי לא קרה מעולם שיברך אצלו אדם אחר בברהמ"ז בס"ג, אחרי ברכת המזון אמר הרה"ק מאפטא לבנו: "דע בני, כי בסעודה זו אמרתי ולא היה אחד מבין הנוכחים שירד לעומקן של הדברים, אף כי יש ביניהם גדולי ישראל, ורק האברך הזה השיג עומק הדברים, ועוד סיבה, מפני שנהיה פעם מחותנים, ואכן לאחר זמן קם והיה הדבר שבנו הרה"ק מהר"י היה חתנו של נכד הרה"ק מאפטא זי"ע.

ושנא את הרבנות

ימי הזוהר הראשונים של השר שלום היה אותם ימים בהם היה סמוך על שולחן חותנו ועסק בתורה ובעבודה בדחילו ורחימו, אולם כאשר הגיעה השעה שנאלץ לעזוב את בית חמיו ולא להיות סמוך על שולחנו יותר האיץ בו חותנו שיקבל עליו משרת רבנות, השר שלום לא הסכים וניסה מזלו במסחר והיות שהיה לו כסף מהנדן רצה ליקח שותף שהשותף יעסוק במסחר והוא יוכל ללמוד בהרחבת הדעת, וכך הוה שמצא אברך שהיה מוכן להשותפות אבל רצה קודם לקבל ברכת קדשו של רבו הרה"ק מלובלין, ונסעו ללובלין, ובראשונה נכנס השר שלום לשאול את עצת רבו מענין השותפות, והסכים עמו רבו להשותפות וברכו לשלום, ואח"כ נכנס שותפו ולא הסכים עמו הרה"ק מלובלין, כשפגשו שניהם זה את זה וכל אחד סיפר תשובת רבם הי' פלא בעיניהם וישבו שמה איזה שבועות, כשרצו לנסוע משם נכנסו עוד פעם כנ"ל והתשובה היתה כנ"ל, ויהי לפלא, ובאותו פעם בא ללובלין הרה"ק היהודי הק' מפרשיסחא וסיפרו לפניו את כל המאורע, אמר להם שיעסקו בהשותפות אף שהשותף היה מגמגם קצת שמע עצת היהודי הק' ונסעו לביתם, והתחיל לעסוק במו"מ אך לא הצליח והפסיד את כל הכסף, ונסעו ללובלין והמתינו לבואו של הרה"ק מפרשיסחא וסיפרו לו את כל מה שאירע להם, אמר להם פרוש אני אומר לכם דברי רבינו, כי הרבי ראה שיפסידו הכסף לזאת אמר להשני שלא יעשה המסחר, אבל להרה"ק מבעלזא ציוה לעסוק שידע שכאשר יפסיד הכסף יוכרח לקבל על עצמו עול הרבנות ואשר זה לטובתו ולטובת הכלל ישראל שהדור צריך אותו, וכל זמן שיהיה לו מעות לא יקבל עליו עול הרבנות, הלכך אמרתי לעשות השותפות אפי' שידעתי שתפסידו כסף הי' מוטב בעיני שיפסיד השותף כמה מאות זהובים כי צורך הרבים וצורך הכלל דוחה הכל, ואכן אחרי זמן מה התחיל להרגיש את כובד הריחיים על צווארו ולא היתה לפניו ברירה אלא לעשות את רצון חותנו והסכים לקבל עליו את משרת הרבנות.

על כס הרבנות

בשנת תקע"ז לפ"ק נתמנה לרב בעיר בעלז, ועל אופן התמנותו לרבנות בעלז מסופר כך: בבעלז התגורר גאון וקדוש אחד ושמו רבי אהרן קאצנלנבויגן, שהיה מכונה בפי כל בשם רבי אהרן משיח, לפי שהיה צדיק גדול ואמרו עליו שראוי הוא להיות מלך המשיח, רצו בני העיר למנותו לרב, אבל הוא לא רצה ליהנות מכתרה של תורה, נסעו אנשי העיר בעלזא ללובלין אל החוזה לשאול בעצתו את מי למנות לרב בעירם, יעץ להם נחוזה למנות את השר שלום, אנשי בעלזא שמעו לעצתו והתחילו לאסוף חתימות עבור מינויו של השר שלום לרב, כשנכנסו אל הגאון רבי אהרן משיח לקבל את חתימתו התערבה זוגתו הרבנית ואמרה לו: "למה לך להיות נכנע לאברך הצעיר והיה אתה רב בבעלזא, שמע רבי אהרן בקול אשתו ולא חתם, והוא בעצמו נתקבל לרב בבעלזא, כאשר שמע החוזה את הדבר אמר לחסידיו: "חז"ל אומרים כי אהרן היה רודף שלום וכאן אנו רואים להיפוך שלום רדף את אהרן", רבי אהרן משיח לא האריך ימים על כסא הרבנות בבעלזא ונפטר בר"ה שנת תקע"ז ואז נתקבל השר שלום לרב בבעלזא והוא אברך צעיר לימים כבן שלושים וארבע שנים, ושימש שם ברבנות עד סוף ימיו במשך קרוב לארבעים שנה.

עם עלותו על כס הרבנות בבעלזא הפכה העיר למרכז גדול לחסידות וחסידים למאות ולאלפים החלו נוהרים לבעלז לשבתות ולמועים וגם בכל ימות השנה נהרו חסידים לשם כדי להסתופף בצילו של הצדיק מכאן יצאה החסידות לכל תפוצות הגולה.

כשנבחר השר שלום לרב בבעלז היה בה הרבה מתנגדים ובשבת הראשונה לא הסכימו שיתפלל בנוסח ספרד ואחרי הוויכוחים הגיעו לידי פשרה והשר שלום הסכים להכניס בנוסח תפילתו מנוסח אשכנז, והמתנגדים הסכימו גם הם להתפלל בנוסח ספרד ומאז נשאר בנוסח התפילה בבעלזא הרבה קטעים מנוסח אשכנז.

בבואו לבעלז התחיל לבנות ביהכ"נ חדש, והוא בעצמו עסק בבנינו בידיו, פע"א בא אחיו הרה"ק ר' לייבוש וראה את אחיו עומד בעצמו בחומר ובלבנים והורע בעיניו שזה אינו לפי

כבודו והוכיחו על זה סיפר לו הרה"ק מבעלז כל הסיפור (המובא לעיל) מהאלף לילות ושבלילה האחרונה למד אתו אליהו הנביא הלכות ביהכ"נ וגילה לו דברים נפלאים בזה, ואיך אמסור המלאכה הק' זו ביד אחר האמינה לי אחי יקירי כי אם היה לאל ידי הייתי בונה בעצמי מן המסד ועד הטפחות, רק הקב"ה יודע כי כשל כוחי אך מה שבכוחי לעשות הנני עושה.

פע"א בא לבעלז הרה"ק ר' שמעון מיערסלוב זי"ע אחרי כלות בנין ביהכ"נ והוליך אותו לראות את הבנין, ומשמש ר' שמעון בידיו בכל מקום ואמר טוב טוב, רק במקום אחד שאל ומה פה, ענה לו הרה"ק מבעלז שבמקום הזה לא היה כשבנו את זה.

אחרי פטירת חותנו הצדיק רבי ישכר דוב רמר"ז נתמנה השר שלום לרב במקומו, ומאז שימש ברבנות בבעלזא ובסקאהל, ואחרי פטירתו נתמנה גיסו הצדיק רבי יהודה זונדל בנו של רבי ישכר דוב לרב בעיר סקאהל.

פועל ישועות

כאמור היה השר שלום מרפא חולים ע"י שהיה ממשמש בידיו הק' במקום המכה ומן הראוי לציין מה שמובא בספר אמרי יוסף בהקדמה שסיפר לו הרה"ח הר"י שו"ב שהיתה לו מכה קשה רח"ל והיה אצל השר שלום, והניח הרה"ק את ידו הטהורה על מקום הכאב והוליכה אנה ואנה ואח"כ בירכו ברפואה שלימה וציוהו גם לנסוע ללבוב אל הרופא הגדול שם וכך עשה, וכשהיה אצל הרופא בלבוב אחרי שבדק אותו אמר לו הרופא שאינו רואה את המחלה עליה הוא מדבר, ותוך כך שאלו הרופא באיזה מקום היה לפני שבא אליו, ענה לו שהיה בבעלז אז אמר לו הרופא כבר ידעתי דרכו של הצדיק מבעלזא שמרפא את המחלה ואח"כ שולח אלי.

סיפר כ"ק מרן רבינו שליט"א כי הרה"ק ר' שמואל מגארליץ (אחיו של הייט"ל) היה פעם אצל הרה"ק השר שלום ובעת שהותו שם נכנס המשב"ק ואמר שעומד בחוץ חולה הזקוק לרפואה ויאמר הרה"ק שיכנס ונכנס חולה שנתעקם לו ראשו מרוח סערה, עד אשר לא היה יכול כלל לזוז ראשו, ועמד הרה"ק מכסאו וניגש אל החולה ואחז בראשו והחזירו למקומו, וכראות הרה"ק מגארליץ את המופת הנורא פרץ בבכי מרוב התרגשות, נענה השר שלום ואמר: מדוע תבכו, והראה על ידיו הקדושים ואמר: ראו נא את הידים הללו, אם עושים בהם רק את רצון הבורא ית"ש אזי כל מה שרוצים לעשות עם זה נעשה.

פע"א בא אליו חולה אחד ושמו שמעון ומחלתו היתה מחלת הריאה ר"ל והרופאים אמרו נואש, והרה"ק בקראו את הפתקא אמר בזה"ל: הלא שמך שמעון ור' שמעון סובר דניקבה הריאה אינה טריפה עד שתינקב לבית הסמפונות, והריאה שלך עוד לא ניקבה לבית הסמפונות, ולכן עדיין אינה טריפה כי הדרא בריא וכן הוה שהאיש חזר לבריאותו כאחד האדם.

הסתלקותו לחיי העוה"ב

בחודש אלול שנת תרט"ו נחלה ל"ע וציוה השר שלום לשלוח טעלעגראמע להרה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע שיבקש עליו רחמים והיה שם סוחר אחד שהי' לו קשרי מסחר עם הגביר החסיד ר' יוסף שיף מטארנא וידע שר' יוסף יסע לראש השנה לצאנז כדרכו תמיד ועל כן שלח את הטעלעגראמע לטארנא לר' יוסף, בערב ראש השנה בבוקר בא ר' יוסף לצאנז ותיכף נכנס להרה"ק מצאנז וסיפר לו ממחלת השר שלום מבעלזא ומהטעלעגראמע שקיבל, ולא השיב לו הד"ח דבר, בצהרים הזכירו עוד הפעם על כך, ושוב לא קיבל כל תשובה, וכן היה גם בפעם השלישית, ר' יוסף תמה מאוד איך לא שת הד"ח לבו לזה שהרה"ק מבעלזא צריך לרפואה, אח"כ אמר לו הד"ח בא ואספר לך מעשה שהיה: להרה"ק ר' אלימלך מליזענסק זי"ע היה אליהו הנביא נגלה תמיד בכל לילה הראשון של ראש השנה והיה מגלה לו מהנעשה בשמים, בליל ר"ה של שנת תקל"ג נגלה לו אליהו כדרכו, ואמר לו שעל שלש תפילות של גדולי הצדיקים עומד היום העולם, ופרט לו את שמותיהם, ותמה מאוד ר' אלימלך שלא חשב לו גם את תפילת רבו המובהק המגיד הק' ממעזריטש זי"ע אך אח"כ נתיישב לו הדבר כי בשנה זו בי"ט כסלו עלתה נשמתו השמימה, וממעשה זה הבין ר' יוסף שאין לתמוה על הד"ח על שאינו שם לב למחלת השר שלום מבעלזא, ואמנם אחרי כן נתברר שעוד ביום כ"ז אלול נסתלק השר שלום ובעת שהזכיר אותו לפני הד"ח כבר היה אחרי פטירתו.

חצי שעה קודם הסתלקותו אמר הפסוק: "ה' עשקה לי ערבני" ואמר שכאשר הוגד לו שנגזר על נשמתו שתרד לעוה"ז אמרתי לא בעינא כי יראתי פן אכשל בעוה"ז הראוני מן השמים מתן שכרן של מצוות, ואפילו הכי אמרתי איני חפץ לא הן ולא שכרן, אז הראוני מן השמים כמה אלפים נשמות העשוקות דאזלין ערטילאין ועומדים ומצפים לביאתי לעולם כדי לתקנם, אעפי"כ אמרתי לא בעינא כי יראתי לנפשי שלא יהי' הקילקול יותר מהתיקון, עד אשר השי"ת בעצמו ובכבודו היה לי ערב בדבר הזה שאכנס לעוה"ז בשלום ואצא מזה העולם בשלום, וזה פשט הפסוק הנ"ל ה' עשקה פי' עבור הנשמות העשוקות דאזלין נע ונד בלי תיקון, כביכול לי ערבני היית לי ערב בזה, ע"כ תקיים את הערבות שלך, וכשסיים דברים אלו נח נפשיה ביום ז"ך אלול שנת תרט"ו.

א' תשרי

הגה"ק רבי מאיר לייבוש מלבי"ם זי"ע -

ואלה תולדות

נולד לאביו ר' יחיאל מיכל בעיר וואלאטשיסק, בשנת

תקס"ט, בן ו' ה' כנשפט עליו אביו ונתגדל אצל אביו חורגו הג"ר יהודא ליב האבד"ק בוואלאטשיסק, כבר משחר טל ילדותו עסק באורייתא תדירא, את תורתו הנגלה למד אצל רבו המובהק הגאון ר' משה סג"ל האראוויץ זצ"ל, אשר ממנו קיבל את דרך לימודו, וכשהי' עוד רך בשנים כבר יצא שמעו בשם הכבוד ה"עלוי מוואהלין". כשהגיע לפרקו נשא את בתו של הג"ר חיים אויערבאך זצ"ל אב"ד לונטשיץ בעל "דברי משפט" על ח"מ, אחר חתונתו ישב ללמוד ביתר שאת וביתר עז, וחותנו דאג לספוק כל צרכיו לבל יפריע לו מלימודו, וישב באין מפריע על התורה ועל עבודה יום וליל, עיין בספר הכרמל שמביא בשם הגה"צ הקול ארי' ממאד זצ"ל שקבלה היתה בידו שבעת שהי' המלבי"ם אברך כבן י"ח שנה ה' רגיל להסתופף בצל בית מדרשו של הגה"ק ר' צבי הירש מזידיטשוב זי"ע, וברוח קדש סמכוהו ללמוד חכמת הקבלה, וישב אחר כך בביתו סגור ומסוגר בחדר שנה ומחצה, עד שהשלים את הספה"ק הפרי ופרי עץ חיים וכל כתבי האריז"ל, עד שנעשה בנעוריו בקי בנגלה ובנסתר, ובהרבה חכמות, גם הי' דרשן מפואר, ובאו ונתקבצו אליו רבים לשמוע דברי תורה מפיו, ב"ילקוט שלמה" מביא בשם הגה"ק בעל הדרכי תשובה זצ"ל ששמע מפי קדשו של מרן בעל הדברי חיים מצאנז זי"ע שאמר על הגאון המלבי"ם שכל דרשותיו וכל כוונתו לשם שמים, שמה התחיל לסדר ספרו הגדול "ארצות החיים" על שו"ע או"ח אוסף גדול של דינים מספרי קדמונים ושו"ת האחרונים בדרך פלפול וסברה ישרה, בהיותו בן עשרים ושבע הוציא את ספרו הנ"ל ועוד חיבורים בכל מקצועות התורה, וגדולי הדור בהסכמותיהם על ספריו כותבים עליו גדולות ונצורות, הגאון בעל "שערי תורה" כותב עליו "הגאון החריף הגדול, בקי בחדרי תורה, קולע אל השערה, ארי שבחבורה, גלי דרע"י ונפל נהורא, וברכתי עליו ברוך שככה לו בעולמו, הגאון ר' נחום טרעביטש זצ"ל מכנהו לשר התורה מאיר עיני חכמים.

על כס הרבנות

בשנת תקצ"ט נתקבל לאב"ד וורעשנא, אשר עד מהרה נתחבב על בני הקהילה, בעת ההיא כשישב שם הפציר ממנו קהילה המפוארה פוזנא שיבוא אליהם למלא מקומו של רבם הגדול ה"ה הגאון ר' עקיבא אייגר זצ"ל אולם קהילת וועדשנא לא הניח לו לילך מעמהם ע"כ נשאר שם בוועדשנא, שבע שנים ישב שם והרבה תקנות תיקן, שם הוציא את ספרו "ארצות השלם" בדורש ואגדה וספר "שדי הנפש" על שיר השירים, משם נתקבל לעיר קעמפען לכהן כאב"ד, חמש עשרה שנים יש על כסא הרבנות דשם, שם לחם מלחמת מצוה נגד כופרי ופוקרי זמנו ונגד חוקרי ומבקרי התוה"ק, והתחיל לחבר נגדם חיבורו הגדול "התורה והמצוות" על ספרא וספר "מקרא קודש" על תנ"ך, מקעמפן נקרא לכהן לאב"ד בוקארעסט שם מצוהו צרות רבות ונוראות כי הקהילה הי' מאד מאד ירוד בעיניני רוחניות, והוא לחם נגדם בכל כוחו, מסופר שפ"א אמר בדרשתו שם בבוקארעסט "דיהוע שבזמן שביהמ"ק הי' קיים הי' בני ישראל מצווין לקיים מצות של לתת לכהן "זרוע" לחיים" וקיבה", ועתה בעוונותינו שחרב ביהמ"ק ואין לנו כהנים בעבודתם, אז נחשבו הרבנים והת"ח לכהנים, אז אמר מבקש אני מכם שתתנו את השלש דברים א) "זרוע" שתניחו תפילין על הזרוע, ב) "לחיים" שתגדלו את זקנכם שעל הלחיים, ג) "קיבה" שתכניסו אל תוך קיבכם רק אוכל כשר... , חמש שנים לחם עם הפושעי ישראל, ורדפוהו ושטמהו בעלי חיצים עד שמסורהו לשרי הממשלה, וביום הש"ק באמצע הדרשה תפסוהו ונתנוהו לבית האסורים, עד שהשתדל בעבורו השר משה מונטיפיורי ז"ל ושחררו אותו, כששחררוהו אותו הלך משם לעיר לונטשיץ למלא מקומו של חותנו, חמש עשרה שנים שם, אולם גם שם לא רוה נחת וקפץ עליו רוגזו של בעלי מחלוקת והזרך לעזוב את העיר, והלך לעיר חערסאן, ומשם למאהליב, וגם שם לא נח ולא שקט, כי המלשינים פעלו שממשלת רוסיא גירש אותו מכל מדינת רוסיא, באותו זמן ביקשו עדת ישראל שבאמריקא למנותו כרב הכולל לארצות הברית, אולם בגלל זקנותו לא נתנוהו בניו לנסוע לעבר הים, ועבר לקעניגסבערג, והי' שם ג' שנים.

לוחם מלחמות ה'

כל ימיו ובכל מקום בואו לחם בכל תוקף נגד פושעי ישראל המשכילים חוקרי ומבקרי התוה"ק למיניהם, גלל זה התחיל לחבר נגדם ספריו "ארצות השלום" "אילת השחר" על דקדוק וכיוצא בזה, עד כדי כך שהמשכילים בראותם שכ"כ עוסק בהגיון ובדקדוק חשבם שהוא אחד משלהם, מסופר שכשבא לקעניגסבערג והמשכילים ראו שעוסק בדקדוק חשבו שהוא אחד מהם, וזה הי' מתחילת חודש אב בתשעת הימים שבנ"י לא אוכלים בשר רק חולים וכדו' וע"י שאלת חכם, והיות שכבר ספחת המינות התועררה בקרבם, ורצו לבטל המנהג שלא לאכול בשר, אך לא הרהיבו עדיין לאכול בלי שאלת חכם, ע"כ באו לפניו שיתיר להם אכילת בשר באמרם אליו שהנם חולים, המלבי"ם כשראה שאחד יוצא ואחד נכנס וכל אחד באותו בקשה, הרגיש בערמתם, אמר ע"ד צחת "אתרנגולא ואתרנגולתא", שהמה רוצים לאכול בשר, "חריב טור מלכא" אומרים אנשי קעני"גסבער"ג שהם חולים (ברכה משולשת), והכן ע"י ספרו זכה להשיב הרבה מעון, סיפר הגה"צ ר' משה קליערס זצ"ל (קונטרס "מפי דודי") שהמלבי"ם כתב את ספרו "ארצות השלום" ארבע עשרה שנים, לאחר שיצא לאור עולם נסע פ"א לאחת המרחצאות, ויהי היום נכנס לחדרו איזה "געגנערא" שניכר הי' ע"י אותות הצטיינות שעליו שהוא געגנערא גדול, ויהי כאשר נכנס התעלף המלבי"ם, אחר שהשיבו את רוחו, אמר: התעלפתי מרוב פחד לחיי שנפל עלי, כי געגנערא זה, הי' תלמידי מובהק ונתפקר, ויחבר ספר שאלות וקושיות על ההגדות, ועם ראותי את ספרו רציתי להשיב לו על אותן שאלות וקושיות, אך מיראתי להשיב בגלוי סדרתי כל הישובים במשך ארבע עשרה שנים בצורה דרושית בשם "ארצות השלום", ועתה בראותי אותו חשבתי בבטח שלהנקם בא ואתעלף, אח"כ ניגש

אליו הגענעראל ואמר לו שראה את ספרו "ארצות השלום" והוא נוכח שהוא טעה ומתחרט על מה שכתב, ובקשו שיתן לו דרך תשובה, גם לקח ממנו הרבה מהספר "ארצות השלום" והפיצם בין אלה שהפיץ את ספרו למען ויכחו גם הם את האמת וישובו למוטב.

והשיב

אחר כך כשראוהו המשכילים שהחטיאו את המטרה והוא לא אחד מהם, התחילו לצערו בשאלותיהם וגם סתם צרות, הרבה הרבה יסופר מתושבותיו החכמות הקולעת אל המטרה שהשיב המלבי"ם להם, ונצטט כמה מהם, פ"א ברצותו לצערו שלח לו משכיל אחד בפורים למשלוח מנות ד"א מטוגן, המלבי"ם השיב ע"י השליח שיאמר להמשלחו שעד היום לו ידע כמה הגיע אהבתו הגדולה אליו, שגם מאוכל שבפיו הוא מצמצם לשלוח לו, אך מכרח לשלחו בחזרה כי מדומה לי שהוא סעודה שאינה מספקת לבעליה, לשנה אחרת שלח לו הלה איזה מאפה בצורה של ד"א, לקח המלבי"ם תמונה שלו (של המלבי"ם) ושלחה להמשלח, הלה בראותו תמה על הדבר, ולא עצר כח בנפשו עד ששאלו ע"ז, ענה לו המלבי"ם אתה שלחת תמונתך וע"כ שלחתי לך תמונתי..., פ"א שאל אותו משכיל אם יש היתר לעשן מקטרת בשבת ע"י שינוי, ענה לו המלבי"ם שיש היתר, תמה הלה כיצד, ענה לו, בצד השני של המקטרת במקום האש..., פ"א ישב עם חמשה רע-בנים שנטו כבר קצת מדרך התורה, נענה ואמר שהחמשה רבנים הם נגד חמשה חומשי תורה, לפליאתם של המקורבים, ענה, שהם מתנהגים נג"ד החמשה חומשי תורה.

ובא השמש

בשנת תרל"ט נתקבל לאב"ד קרעמענטשוג, כשנסע לשם עבר בדרך את העיר בריסק, ויצא לקבל פניו הגאון ר' יוסף בער בלווית כל העיר, משם נסע לקאברין, וחלה שם מאד, כשהוטב לו המשיך דרכו ונסע לקיוב, שם גברה חולייתו, ואחר זמן קצר נפטר בקיוב ביום א' תשרי יום א' דראש השנה שנת תרל"ט, וכל מקום שהגיעה הבשורה רעה על פטירתו עשו אבל גדול ומספד כבד.

מורשתו הרוחנית

השאיר אחריו ברכה ספריו הרבים ואלו הן "ארצות החיים" על שו"ע או"ח, "ארצות השלום" דרושים, "התורה והמצוות" על ספרא, "מגילת סתרים" על קבלה, "אילת השחר" על דקדוק, "שירי הנפש" על שיר השירים, "משל ומליצה" נגד מדת החנופה, "ארץ חמדה" על התורה דרך פרד"ס ועוד, בעיקר נתקבל ונתחבב אצל בני תורה פירושו על התורה והנ"ך, בספר נהרי אש מביא בשם הגה"צ ר' שמעון ז'עליחוב זצ"ל שדיבר על גדולת המלבי"ם ופרושיו, אמר שפירושו ביחזקאל (מ-מו) על צורת בנין הבית העתיד הפי' היא בוודאי כתב ברוה"ק ששרה עליו בעת כתיבתו, על פירוש שיר השירים אמר כי ברור כי זאת היא אחת מן הכוונות של שלמה המלך ע"ה.

ד' תשרי

הגה"ק רבי יצחק ארי' ממיכלשטאט זי"ע

ואלה תולדות

הגה"ק רבי יצחק ארי' המכונה רבי זעקל לייב ווארמזער – ונודע בפי כל בשמו המקדש "הבעל שם ממיכלשטאדט זי"ע נולד בשנת תקכ"ח במיכלשטאדט שבאשכנז, לאביו הגה"ק רבי מתתיהו ז"ל, עוד בשחר טל ילדותו נודע לעילוי ומתמיד נפלא, כשהוא מקדיש לילות כימים והוגה בתורה תמימה, בהיותו כבן ט"ו שנה עבר ללמוד תורה בפראנקפורט הסמוכה, תחילה אצל הגה"ק רבי פנחס האראוויטץ בעל ההפלאה, ואח"כ בישיבתו של הגה"ק רבי נתן אדלער, שם למד בחברותא עם מרן החתם סופר.

לאחר נישואיו בשנת תקמ"ט חזר לעיר מולדתו מיכלשטאדט, ועל אף שיסורים הרבה אפפוהו כשסבל מצער גידול בנים ושיכל כמה מילדיו בילדותם ר"ל וגם אשת נעוריו מתה עליו, מ"מ לא נשברה רוחו וקיבלם באהבה.

בנוסף ליגיעתו העצומה בתורת הנגלה, החל בצעירותו כבר להגות בתורת הרז ובקבלה מעשית, דבר זה היה לו בעוכריו, כי עיסוקו בנסתרות עורר עליו התנגדותם של כמה מחברי הקהילה, אשר מנעו ממנו את כס הרבנות ולא נחו עד אשר הביאו דיבתו רעה לפני השלטון ואף נאסר לפרק זמן קצר בבית המאסר, לאחמ"כ עבר לק"ק מאנהיים, אך לא ארכו ימי שבתו שם, וכעבור כמה שנים חזר למיכלשטאדט, ונתקבל לכהן פאר כרבה של מיכלשטאדט והגלילות, בכל מקום בואו יסד ישיבה גדולה ודאג לקיומם של תלמידיו הרבים שנהרו אליו מרחבי גרמניא.

פרישותו וחסידותו המופלאה היו לשם דבר, כן נודע בשעתו איש אלוקים קדוש ועושה נפלאות גדולות, בעשותו גדולות ונצורות עבור ישועת ישראל, והכל ע"י כוח תורתו, רבים הם הסיפורים המתהלכים בעם אודות כוחו המופלא שנתקיים בו "ותגזר אומר ויקם לך" וכל היוצא מפיו הק' עשה רושם בשמים ובארץ, גם אצל אנשים שאינם מבני ברית היה רישומו ניכר וסיפרו עוזו נפלאותיו מתוך יראת הכבוד.

בחודש תשרי שנת תקפ"ה כילתה אש את ביתו ואת רכושו כולל את אוצר הספרים הגדול שהיה ברשותו, שמע השריפה יצא למרחקים וקהילות שונות שלחו לו כספים לבנות את הריסות ביתו מחדש ופתיחת ישיבתו ורכישת הספרים.

ביום א' דראש השנה שנת תר"א בעת שכבו על ערש דוי ביקש לשמוע את התקיעות, אולם התוקע לא הצליח בשום אופן להוציא קול שופר, עד שהורה לו הרה"ק לכסות את פניו במטפחת ואז מיד כשעשה כן עלו תקיעותיו יפה בלי שום קושי ויהי לפלא. ביום ד' תשרי שנת תר"א לפ"ק השיב את נשמתו ליוצרו בשנת השמונים לחייו ומנו"כ במיכלשטאדט.

דבר בעתו

לפני בא יום ה' הגדול והנורא

לקט מאמרי קודש מפי צדיק וקדוש עליון, גאון קדושת הימים וסגולתן

ונמצאת למד מזה שגם ביום הגדול והנורא עת משפט עמו ישראל בר"ה והקצבת חיותם ופרנסותיהם ומזונותיהם הנה הכל נעשה ונמשך בשבת שלפניו במקור מים החיים וע"כ מבואר בשו"ע (או"ח סי' תכ"ח ס"ד) שלעולם קורין אתם נצבים קודם ר"ה ע"ש לפי שהיא מרמז על ר"ה והר"ה נרמז ונחקק בשבת שלפניו ע"כ קורין אותו בשבת הזה.

(באר מים חיים)

◆◆◆

והנה שבת זה שהוא שבת האחרון מהשנה שעברה הוא נעוץ סופו לתחילתו וע"י שמירתו בקדושה וטהרה נוכל לתקן אל כל מה שפגמנו בכל שבתות השנה שעברו שאמרו הצדיקים הקדמונים זצ"ל שאם ירים איש את קצה המטה יתרומם כל המטה כן כאשר יתקן איש ביום האחרון יתוקן כל הזמן וזה מה שכתוב בתנד"א פ"א ימים יצרו ולו אחד בהם זו יום השבת ודרש מילת אחד כטעם אחד העם יום המיוחד שבימים והוא השבת קודש ויום אחד חשוב שנה (ר"ה ב') רצה לומר יום אחד זה השבת קודש ההוא מחשיב לדבר חשוב כל השנה כולה.

(ישמח ישראל)

◆◆◆

הנה מצינו בגמרא ר"ה (דף ב') שאצל מלך יום אחד בשנה חשוב שנה וכן בסוף השנה, וכן הוא בבעל תשובה למעלה אצל מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, אף שלא היה עובד להשם יתברך בכל ימות השנה, רק שבסוף השנה עלתה במחשבתו ושם אל לבו לעשות רצון השם יתברך, נחשב לו יום האחרון כשנה שלימה.

(חסד לאברהם לר"ה כ' ע"ג)

◆◆◆

אם כן גם אנו נאמר לענייננו אשר כלה החודש באפס תקוה, הלא רחמנא ליבא בעי, בזו הלילה הנשאר יפשפש במעשיו וישים אל לבו הטוב גודל מריו ותחרט בחרטה גדולה ויפול מלא קומתו ארצה, בינו לבין קונו ויזעק מרה, אוי לי מה עשיתי כזאת וכזאת עשיתי, והנני מתחרט בחרטה גדולה מאד ומאד באמת ובלב שלם, ויקבל עליו בכל לב שלא ישוב עוד לתעתועיו כל ימי חייו, ויהיה אצלו כיתד שלא תמוט, ויתודה בבכי גדול ויבקש מחילה וסליחה ממלך מוחל וסולח, ומה שצריך תיקון יתקן כפי אשר יגיד לו רופא נפשות, ובין אדם לחבירו לתקן, אז יהיה קונה עולמו בשעה אחת ויגיע לחפצו במעט זמן אשר ישאר בידו.

(ישמח משה פרשת נצבים)

◆◆◆

וכללו של דבר קודם ביאת הדבר צריך להתפלל על הדבר, כמו דוד המלך היה קם קודם היום ומתפלל על היום שיכנס ויצא בשלום כך אם רוצים שיהי' ישועה בר"ה צריך להתפלל בער"ה קודם ביאת השנה, תחל השנה וברכותיה, ברכת השנים, כמו בתחילת השבוע מתפללים החל ששת ימי המעשה וכו', ועיקר מראשית השנה דרשו חז"ל שנה שרשה בתחילתה שהמתפלל בלב נשבר ונדכה כעני בפתח מתעשרת בסופה ויקובל תפילתו.

(סמיכת משה)

◆◆◆

שעריך הם דופקים כעניים ודלים דרך העשיר שצריך לחבירו בטובתו דופק בקול גדול ולא יתבושש, אבל העני בתחנונים ידבר מרושש, אבל אם הוא סכנת נפשות גם העני יתמרמר בקול גדול, כן אנחנו תחילה עומדים בימי סליחות אומרים שנים ושלשה סליחות ודופקים בנחת עם עני ואביון אולי ירחם, אבל עתה ערב ר"ה שהוא סכנת נפשות ביום מחר כי תבא על זכרון בספר הזכרונות וספרי החיים וספרי המתים פתוחים לפניו, צריך לקרוא אל ה' בחזרה, עם ה' חזקו ונתחזקה לבקר ולעמוד על נפשותינו להצילנו מכל צרה וצוקה.

(סמיכת משה לער"ה)

◆◆◆

מצוה גדולה לחלק צדקה ערב ראש השנה לעניים ולאביונים המבקשים מים שורש החסדים וכו' ומדת הרחמים גדולים אפילו שאין להם זכות, על כן נקרא מדת רחמים גדולים אי"ן שאין צריך זכות, ועל כן על ידי חילוק הצדקה בערב ראש השנה פותחים מדת אין ומים מה שחושקים עניים ואביונים ועל ידי זה נמתקו כל הדינים שיש בראש השנה.

(אור החכמה)

◆◆◆

א"ר יצחק אין דנין אלא לפי אותה שעה דייקא, כלומר כיון שהתחיל שעה אחת קודם ר"ה לפי אותה שעה דנין את האדם שנמצא ביום שהתחיל בתשובה ונמצא הכל תלוי באותה שעה.

(קול אריה)

גדלות יום ראש השנה

מהתנהגותו בר"ה נרשם לכל השנה

כמו שאדם נוהג בר"ה כך יתנהגו עמו כל השנה, והוא מורה גדול ביום הזה שהוא נעשה רושם על כל השנה ולכן אין לאדם בר"ה כי אם לבלות כל היום בתורה ובתפלה, והסביר ענין ר"ה, כמו שאדם רוצה לבנות בית אזי מצייר תחלה על הטבלא הבית צורתו עם חדריו וכו', ועל דרך זה הוא הבנין, כך הוא רשימו של ראש השנה על כל השנה.

(הרה"ק ר' פנחס מקוריץ זצ"ל)

◆◆◆

ראש של השנה

ראש השנה הוא ראש של השנה כמו שאנו אומרים מה שנקרא ראש חודש ולא ראשון של חודש, שהוא הראש של החודש, ובתר רישא גופא אזיל לכן יכולין לזכות בראש השנה שיהי' כל השנה טובה שנזכה בו להאור כי טוב.

(פרי צדיק)

◆◆◆

המ"ח שעות שבראש השנה

אשרי מי שהוא זוכה לקדש ולטהר עצמו ומחשבותיו, ולהכין עצמו לקראת אלקינו בכל המ"ח שעות שבראש השנה, שבזה ימשוך קדושה ודביקות השם על כל השנה שיוכל להיות דבוק בנועם השם כל היום, וכל חלק מחלקי השעות שבראש השנה יתנו עזר וסעד לכל יום מימי השנה להמליך הבורא ברוך הוא.

(מאור ושמש)

◆◆◆

שערי רחמים פתוחים

מורי ורבותי, הנה עכשיו הוא עת רצון הגדול ביותר, כמו שאיתא דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, ואמרו חכמינו ז"ל אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים שבימים אלו שערי רחמים פתוחים, והבורא יתברך כביכול קרוב אלינו, והיום הוא יום הראשון מימים האלו והרחמים הם יותר גדולים, וגדול הרעש בכל העולמות, שמצפים שבשנה זו כבר נפעל בתקיעותינו ובתפילותינו, נראה שלא להניח לעבור זו השעה בלא כלום ולא נצא ריקם ח"ו, והנה עכשיו מצות היום לפנינו, נפיל נא תחינתינו לפניו יתברך.

(דברי יואל)

◆◆◆

טעם קריאת ראש השנה "היום"

ויש להסביר טעם הדבר בקריאת "היום" לראש השנה דייקא כי נודע שבכל יום ויום צריך האדם לידע שאין לו עוד רק זה היום שעומד בו עתה, כי מי יודע מה יולד יום, ואמרו ז"ל שוב יום אחד לפני מיתתך, וזה שאמר הכתוב וידעת היום שאם תדע שאין לך רק היום אז ממילא והשבות אל לבבך, והנה בכל יום ויום אין האדם משים אל לבו זאת כי עולם כמנהגו נוהג, אולם ביום הדין ראש השנה אשר מלך במשפט יעמיד ארץ, ויודע כל אחד ואחד אשר עתה דנין עליו כפי מעשיו בין לחיים, כי מי לא נפקד כהיום הזה, ולזה נקרא ראש השנה "היום" שכל העומד בו אינו מובטח רק ליומו, ולא ליום שלאחריו, והבן.

(קדושת יו"ט)

◆◆◆

תיקון השני ימים של ר"ה

השני ימים של ר"ה יום א' שיך לתיקון שנה שעברה ויום ב' להבא, בכדי לכלול סופו בהתחלתו, ובהשני ימים יכולים לתקן שנה שעברה ושנה הבא עלינו.

(בית אהרן)

◆◆◆

השכמה

בראש השנה נוהגין לקום קודם אור היום, משום שאמרו רבותינו ז"ל הישן בראש השנה מזליה גם כן ישן, ובוודאי הכוונה על שינת היום, כי בלילה הוא זמן שינה, וכל שכן דראוי לקום קודם אור היום מחמת חרדת אימת הדין, משום שאמרו רבותינו ז"ל דבשעה ראשונה מהיום הוא התחלת הג' שעות הראשונות, שבהן הקדוש ב"ה דן את כל העולם כולו, ואם ישן אז מראה בעצמו כאילו אינו חושש לדין שדנין אותו למעלה.

(אלף המגן)

תפלה

מעלות כל התפלות של כל השנה

על ידי מחשבות זרות נפסל התפלה ומשליכין במקום פסולי המקודשין, ואם מתפלל בר"ה בכוונה מעלה כל התפלות של כל השנה שחרית לשחרית ומנחה למנחה וכו'.

(תולדות יעקב יוסף)

◆◆◆

העיקר הוא פירוש המילות

העיקר ביום הקדוש הבעל"ט הוא לראות לתקן הכל בתפלה כי בתפלה יש תיקון כל הענינים עניני הגוף ונפש לשפוך נפשו לפני ה', הרוצה יוכל להבין ולהרגיש כל המקומות, אך אין צורך לזה רק להתקשר ולכוין פירוש התיבה, ודי בזה.

(בית אהרן)

◆◆◆

העיקר הוא הכוונה

ולכן אם שבראש השנה נוהגין להתפלל בקול זכרינו לחיים לא זה העיקר, כי אם לכוון בלבו, ובחשאי בתחנונים ידבר בלב נשבר ויבקש רחמים שישיע לו ה' שיתחרט בלבו על העבר, ויתקנו בתשובה שלימה לפניו יתברך, ואחר זה לפתוח פיו לבקש חיים וכל טוב על העתיד.

(ייטב פנים)

◆◆◆

צריך תפלה לתפלתו

הנה נכנסנו ליום איום ונורא בו נדונים כל ברואי תבל, ואנו נגשים עכשיו אל התקיעות ותפלת מוסף, ואנו זקוקים לעורר רחמי שמים, שהרי בשמים דנים עתה על הכל על הכלליות ועל הפרטיות של כל העולם, ואין אתנו יודע עד מה על מה להתפלל, על כן עלינו להתחנן אל השם יתברך על זה גופא שישפיע לנו דעת, שנדע על מה להתפלל, ועל מה לבקש ושנוכל להתפלל כדבעי, שהרי הלבבות אטומים וזקוקים לסייעתא דשמיא, שהשם יתברך יהי' עם אמרי פינו בעת תפלתנו, ויתקבלו אמרינו לרצון לפניו ונמצא חן בעיני השם יתברך.

(דברי יואל)

תפלה לכבודו ית"ש

בזה בוודאי יזכה בדין

אתם נצבים היום בא ללמדנו הפסוק, האיך איפוא נוכל להמלט ולעמוד על נפשינו ביום הגדול והנורא, דא היום ראש השנה, כאשר יבואו בני האלקים להתייצב על ה' מיימינים ומשמאילים, ואם כל אחד ואחד ילך וישיב לדרכו לתנן ולחלות רק בעדו ובעד ביתו, האיך נזכה בדין בקום למשפט גבר בחקר אדם, אם יבוקר על כל פרט ופרט מעשה איש ופקודתו ועלילות מצעדי גבר, ועל זה אומר הכתוב אתם נצבים היום באיזה צד ואופן תזכו במשפט ותהיה נצבים וקיימים כפירוש רש"י, כלכם לפני ה' אלקיכם היינו באם כלנו נהפך פנינו נוכח פני ה', לשפוך שיח תחינתינו רק על הגלות שם הנכבד והנורא שיתגדל שמו במהרה בימינו, כי צדיק הוא ה' וראוי כי יבוא מועד עת קיבוץ גליות, ואז יתפרדו ויבדלו כל המשטינים והמקטריגים, ראשיכם שבטיכם כל איש ישראל, היינו מי אשר רק שם ישראל יכונה אף אם אינו ראוי וכדאי לעצמו, עם כל זה הקדוש ברוך הוא בודאי כדאי שיתגדל ויתקדש שמו בב"א.

(קדושת יו"ט)

◆◆◆

מדוע בן ישי לא בא

מקובל בידינו מאבותינו הקדושים זי"ע בשם הגה"ק רבי ר' שמעלקא זי"ע מניקלשבורג כי בא לתקיעת שופר ביום א' דר"ה לבית הכנסת ונתעוררו מאוד הצבור ובכו בכי רב, וגם ביום ב' דר"ה בבואו לתקיעת שופר געו בבכי' מאוד, והמליץ ופירש אז ביום ב' דראש השנה לפני תקיעת שופר הפסוק מדוע לא בא בן ישי, היינו שתסובב השאלה, מדוע לא בא בן ישי משיח צדקינו לבוא ולגאלינו מגלות המר הלזה, וכבר ראיתי בעת רצון תקיעת שופר נתעוררתם בבכיה, אמנם "גם תמול" ביום א' דראש השנה, "גם היום" ביום ב' "אל הלחם", רק על הפרנסה וצרכי גשמיות, שאין משימים לב על צער גלות השכינה מאריכות גלותנו לבקש על הגואל צדק כראוי, כי על כן עדיין בן ישי לא בא עדה"ק.

(שער יששכר)

◆◆◆

אין חיות בלא דביקות

זכרינו לחיים וכו' דקשה הזוהר צווח וכו' הב לן חיי וכו' ואיך יסדו אנשי כנסת הגדולה כן, והנראה לי, דאלו המתפללים על החיים רק למענו שרוצה בחיים, על אלו צווח הזוהר, מה שאין כן אם רוצה בדבקות השם יתברך, וזכרינו לחיים היינו הדביקות, כי נאמר ואתם הדבקים בה' וכו', אם כן אין חיות בלא דביקות, ואם כן זכרנו לחיים, היינו שנהיה דבוקים בך שהוא החיות האמיתי, והבן.

(ישמח משה)

◆◆◆

משל מכעל הישמח משה זי"ע

ק"ז זלה"ה הישמח משה היה מרגלא בפומי' להסביר ולתאר, איך שבכל שנה ושנה ביום הזה באים למעלה כל שרי האומות, כל אחד ואחד לבקש על עצמו ועל מדינתו, ובתוכם בא גם המלך המשיח ואף גם הוא שואל ומבקש מתי יגיע זמני לילך לגאול את ישראל עם קדושו, ושרי האומות אומרים לו למה אתה בא, הלא הנך רואה שבכל שנה ושנה אתה יוצא בפחי נפש ובלא כלום, והוא בעיניהם ללעג ולקלס, ואם אומרים ח"ו למלך המשיח שעדיין לא הגיע זמנו, אז הוא יוצא בחרפות ובבושות, וכל השרי האומות כולם שוחקים ממנו ומלעיגים עליו, ואי אפשר לצייר את ההרגש שלו, וכמה קשה הוא בזיונו אחר שהוא בוכה ומבקש ומתחנן ומפיל תחנה לפני הבורא כל העולמים, ועד מתי נהי' עוד בגלות המר והנמהר הזה, ומתי יגיע גם זמני כמו שמגיע לשאר שרי האומות, אם אח"כ אומרים לו בעוה"ר שעוד לא בא זמנו.

אמנם הנה אף אם לבזיון הזה כבר הורגל המלך המשיח בעוה"ר, שאומרים לו כן בכל השנים ומלעיגים עליו, מ"מ עכשיו בדורינו אלה גדולה חרפתו, דלא די שלא בא זמנו, אדרבה נעשה עוד הס"מ השולט והמשפיע על ארצינו הק' באלו השנים האחרונות, וכמבואר אצלינו מדברי הב"ח דא"י אינה נתונה תחת שום שר ומושל, וחלילה ע"י העונות גורמים

לסילוק שכינתו ית', ונעשה הס"מ המשפיע שם, יעי"ש, ובאלו השנים האחרונות נסתלקה משם שכינתו יתברך בעוה"ר, ואם גם עכשיו יאמרו להמלך המשיח שחלילה עדיין לא הגיע זמנו עבור עונותינו הרבים, אזי עוד נתוספה וגדולה חרפתו שגם הס"מ לועג ממנו, כי הוא נעשה המושל בארה"ק, על כן נתעורר נא ונשפוך לבבינו לפני אל חי, ונפיל תחנה לפניו יתברך שמו, שבמהרה יתבטל ממשלת הרשעה שבארה"ק ע"י מלך המשיח.

(דברי יואל)

◆◆◆

<u>שאין לשכוח להתפלל על העיקר</u>

ובעמדנו כעת ביום הקדוש והנורא הזה, אשר דנין בו בשמים על הכלליות ועל הפרטיות, מוטל עלינו להתחזק ולהתעורר שלא להניח לעבור ח"ו זמנים יקרים כאלו בלא כלום, כי עלינו לדעת מה שדרשו חכמינו ז"ל דרשו ה' בהמצאו קראהו בהיותו קרוב שבעשרה ימים שבין ר"ה ויום הכיפורים, הוא עת רצון וזמן תפלה, ועל כן בואו ונקרא על ה' בחזקה, ואזי יעזור לנו הקב"ה שיתעוררו עלינו רחמיו המרובים, ויעזור לנו השי"ת שיהיה שנה הזאת הבא לקראתינו שנת קבול תפלות, שיושע כל אחד בכל הישועות הנצרכות לו, אבל מהעיקר ג"כ אין לנו לשכוח לבקש ולהתחנן לפני הקב"ה, שישמע הקב"ה ויראה בצער גדול של השכינה הקדושה, וכנסת ישראל אשר יושבת בגלות בעוה"ר, וירחם עלינו בישועה כללית, שלא נצא עוד מיום הדין בצער ובחרפה כמו בכל שנה ושנה.

(מהר"ם ט"ב)

תפלה בחשני ימים

<u>יום שני הוא שעת מוכשר ביותר מיום הראשון</u>

כבר נתבאר לעיל שעת מוכשר ביותר הוא ביום שני של ר"ה, כי אז דינא רפיא, ונכון ביותר להתפלל לפניו יתברך, ולעורר את רחמיו וחסדיו עלינו לגאלינו במהרה מגלות המר הזה וירחם על קרן התורה וקרן ישראל.

(קדושת יו"ט)

◆◆◆

<u>ביום א' להתפלל בעיקר על תיקון הנשמה</u>

הדרך הנכון לכל אדם להתפלל ביום ראשון דר"ה עיקר על תיקון הנשמה ועל עסקי עבודת השם יתברך שזה פנימית העולמי' וביום השני להתפלל על צרכיו בני חיי ומזוני ולהשפיע לכל ישראל.

(עבודת ישראל)

◆◆◆

<u>ביום ב' צריך לזכור כללות ישראל</u>

להבין הטעם מפני מה נקרא ר"ה יום הזכרון כי ר"ה הוא ב' ימים ביום א' דינא קשיא, וביום ב' דינא רפיא, ומפני כן ביום א' עיקר להתפלל עבור כבוד הבורא על צער גלות השכינה כנזכר לעיל, אך ביום ב' צריך כל אחד מבני ישראל לזכור כללות ישראל לעורר רחמים עליהם להשפיע להם כל טוב וחסד, וזה שכתב אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו וכו', ומכל שכן מי שהוא זוכר את חבירו בתפילתו בוודאי זה רצונו של הקב"ה, לכן ר"ה נקרא יום הזכרון שמחויב כל אחד ואחד להתפלל על חבירו.

(תפארת שלמה)

פסוקי דזמרה

<u>העיקר הוא להתפלל בכוונות</u>

צריך אני לעוררך ולהזכירך ולהזהירך, אף שכבר ידוע הוא לך אבל להזכיר אני צריך, בענין התפלות של ראש השנה ויום הכפורים שהעולם אומרים אותם באמת בהתעוררות גדול, אך עיקר מגמתם שהם מתעוררים הוא בפיוטים ותפלות החדשות הנאמרים במחזור, אבל התפלות הסדורה בפסוקי דזמרה וקרבנות וקריאת שמע ותפלה הם אומרים במרוצה כמו בכל השנה, ואינם יודעים כי זה העיקר, וזה התוספות, ולא יקובל התוספות בלתי העיקר, ובדרושים של הרב ר' בער זלה"ה בהכתובים יש שם דרוש ארוך על גנות האנשים האלו, ואתה ידעת זה מעיקרא מעצמך ממנהג הקדוש מו"ה מנחם מענדל זלה"ה מפרעמישלאן שעשה העיקר עיקר בפרט ביום נורא כזה צריך לשום נפשו בכפו לכוונת התיבות ואותיות כידוע, ובזה מעלים התפילות הפסולות של כל השנה.

(יושר דברי אמת)

שמונה עשרה

<u>כוונת השמונה עשרה</u>

כאשר מבקשין מלוך על כל העולם צריך להיות עיקר הבקשה על עצמינו, שכל אדם מישראל נקרא עולם בפני עצמו, וכפי מה שמקבלים על עצמינו כך נצמח מזה הארה לכל העולם, ולכן כמו כן על ידי הרשעים מרגישין הצדיקים שאינם יכולים לקבל על עצמן בשלימות ולכן מבקשין מלוך וכו' ודוק ותבין.

(שפת אמת)

◆◆◆

<u>אי אפשר לעמוד בתפלה בלי מסירות נפש</u>

הנה הימים האלה נקראים ימי הרצון, הוא בשביל שבימים הקדושים האלו נתעורר רצון השם יתברך לעם סגולתו, ונתן

דעת ותשוקה בקרבם להלהיב לבבם לעבודת יתברך שמו, כמו שכתוב פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון, ולהבין פי' לכל חי, דהנה כל איש ישראל מחויב למסור נפשו וכל חיותו לעבודת השם יתברך ברוך הוא ועל קידוש שמו יתברך, ובפרט בר"ה בתפילותינו ותמלוך אתה ד' מהרה לבדך, מלוך על כל העולם כולו בכבודך, שאי אפשר לעמוד בתפלה הזאת בלי מסירת נפש, כי כן מבואר בגמרא כי שעה אחת קודם תחיית המתים ישוב האדם לעפרו ע"ש, הנה בעל כרחך כשיגיע במהרה העת שימלך ד' לבדו ביום ההוא הנה צריך האדם לשוב אל עפרו תחלה ואחר כך יתנער מעפר כמבואר, לכך הנה בתפלה זאת צריך לקבל עליו מסירת נפש בלב שלם, אך שיתגדל ויתקדש שמו בעולם במהרה, ועל זה הוא שאמר דוד המלך ע"ה, כלתה לתשועתך נפשי אליך ד' נפשי אשא, ובזה פירוש לכל חי רצון, שיהי' מוסכם בלב האדם ברצון גמור למסור כל חיותו במסירת נפש עבור כבודו יתברך שמו.

(תפארת שלמה)

דמעות

רחל מבכה על בניה

קול ברמה נשמע, אם אותו קול שופר שנשמע ברמה עולה בבכי תמרורים בתשובה ומעשים טובים, אז רחל מבכה על בניה והשם יתברך מבטיח לה, ושבו בנים לגבולם, על גאולתינו ועל פדות נפשינו לחדש עלינו שנה טובה וחיים ושלום.

(מראה יחזקאל)

◆◆◆

מי שאינו בוכה אין נשמתו שלמה

האר"י ז"ל היה נוהג לבכות בראש השנה וביוה"כ ומי שאינו בוכה בימים אלו אין נשמתו שלימה, ומי שמתעורר בבכיה גדולה מאליו, באותה שעה דן אותו בבית דין של מעלה ונפשו מרגשת, ולזה באה לו הבכיה.

(אור צדיקים)

◆◆◆

ממשקה ישראל למנחה

משל למדינה שהיו חייבים מאוד למלך וגזר עליהם גזירות רעות משונות, אשר לכל השומע תצילנה אזניו, והנה היו ברעה ובחרפה ויחשבהו מחשבות ותחבולות, ועשתונות משתנות לפייס את המלך ולא יכולו והיו בצרה גדולה, והנה באחד מעבדי המלך אשר הי' רגיל בבתי גנזיו ויודע מהותו ואיכותו ונטרד ג"כ ונדחה מחמת מרדו ואמר להו דעו שאני שר המשקים של המלך שיודע אני ומכיר באיכותו ומהותו כי אין דבר חשוב לפניו, כסף וזהב כעפר לפניו, רק משקה אחד יש שחביבה לפניו מאוד מאוד יותר מכל סגולת מלכים אשר לו וכל חפצים לא ישוו בהן והוא אינו מצויה רק במדינתכם, והמביא לפניו המשקה הזה לא ימנע שאלתו ממנו שכל אשר ישאל יעשה כחפצו.

בכן ישתדלו בכל כוחכם להביא לפניו המשקה ואל תמעיטו רק כל מה באפשרי תרבו מאוד כפי פשעכם, רק תראו שלא תביאו אליו בכלים מכוערים רק בכלים יפים שדרכו להשתמש בהן, וכל א' יתן בצנצנת חתום בחומתו כדי שיכיר בפרטיות כל אחד ובצירוף הוא חשוב מאוד וגם אני נותן את צנצנת שלי בידכם ואז בשעת שתביאו המשקה הזה תתראו לפניו החרטה הגדולה והגמורה על כל פשעכם שפשעתם לנגדו ותבקשו מחילה בלב שלם ותקבלו מעתה מלכותו עליכם ואדנותו שתעבדו אותו מעתה בלב שלם ובוודאי ימחול לכם ויקבל אתכם בשמחה ובכבוד גדול ותקבלו נבזבזין סגיאין ישיש עליכם לטוב אך זה תעשו לי באם שישאלכם המלך מנין אתם יודעים הדבר החביב אצלי כ"כ תאמרו אחד מבני פלטרין שלך הנדחה מחמת פשעו הוא גילה לנו והזהיר אותנו מאוד על זה וגם הוא השתדל להביא מן המשקה ההוא אך מה הוא ומה השתדלותו כי איש אחד הוא ואנחנו הרבים ובצירוף הוא ראוי לעלות לפני מלך כמוהו ונתן גם את שלו בתוכינו, ויאמר המלך יכנס גם הוא לשלום וכן הוי.

והנמשל מובן, המשקה הוא דמעות שנאמר ותשקמו בדמעות שליש ודמעות של ישראל חביבים לפני הקב"ה מן הכל וסופרן ומניחן בבית גנזיו מלך מתרצה בדמעות.

(ישמח משה)

◆◆◆

דמעה אחת אמיתית

ונקבל עלינו עול מלכותו יתברך באמת ונתפלל לפניו בדמעות אמיתיות, כי בדמעה אחת אמיתית של יהודי יכולים להביא הגאולה.

(דברי יואל)

◆◆◆

המלך מתרצה בדמעות

והנה ביום הדין הקדוש ברוך הוא בעצמו הוא אצלנו, ואיתא שביום הדין הזה הקדוש ברוך הוא בכבודו מקדים לבתי כנסיות לשמוע תפלות מלבות באות, ומה אנו עושים אנו בורחים כלנו לבית הכנסת במקום אשר אבינו שם, ועל זה אמר הנביא דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, הנה העת יאתה לבכות ולהתחנן לפניו, הואיל והוא אצלינו ודאי ישמע תפלתינו וירחם עלינו הנה העת לספר לפניו תלאותינו, הנה העת לפייסו על כל מה שעשינו, ובמה מפייסין אותו הנה השי"ת נקרא מלך מתרצה בדמעות שיכולין לפייסו בדמעות אין אנו יכולין לפייסו בדבר אחר רק בדמעות.

(ערבי נחל)

- תקיעת שופר -

תשובה

<u>על ידי תשובה בתק"ש מביאים אורות לכל השנה</u>

באמת כשישראל עושין תשובה בר"ה, ובפרט בעת תקיעת שופר מביאים על ידי השופר אורות עליונים עד שמאיר להם בכל השנה.

(בית אהרן)

◆◆◆

<u>הניצוצות הקדושים באים לביהמ"ד לבקש להעלותן</u>

לכן צריך האדם לשום אל לבו בעת תקיעת שופר לתקן המעוות ולקבץ הנדחין, כמבואר בספרים הקדושים שאותן ניצוצין הקדושים ונשמות דאזלין ערטלאין, באים לבית הכנסת למען להעלותן, ועתה זכרו מה שהיה ומה שנעשה זה כמה שנים, גודל הלחץ זה הדחק אשר מצאתנו, ובשגם מפני חטאינו זה גלינו מארצינו וכו', אמנם לתקן הדבר ולהסיר דין להמתיקן ברחמים הרפואה לזה הוא מצוה לשמוע קול שופר ולשוב בתשובה כמבואר בספרים.

(ייטב פנים)

◆◆◆

<u>ע"י התשובה מעוררין זכות רחל אמנו</u>

קול ברמה נשמע, אם אותו קול שופר שנשמע ברמה עולה בבכי תמרורים בתשובה ומעשים טובים אז רחל מבכה על בניה והשי"ת מבטיח לה ושבו בנים לגבולם על גאולתינו ועל פדות נפשינו לחדש עלינו שנה טובה וחיים ושלום.

(מראה יחזקאל)

◆◆◆

<u>שופר בלא תשובה אין מועיל כלום</u>

ועיקר מצות תקיעת שופר הוא, אם יש תשובה, שעל ידי זה משברים כל הקליפות והמקטריגים, וכמו שכתב האר"י ז"ל להתוודות בלחש בעת התקיעות שאז השטן מעורבב ואין התקיעה מזיק, משא"כ שופר בלא תשובה אין מועיל כלל והלואי שלא יקלקל, שהוא כמזמין המלך לביתו ויוצא בעצמו לחוץ ומניח המלך לבדו, הלא יכעוס המלך מדוע באתי ואין איש, ככה ע"י מצות עשה של תקיעות שופר ממשיכים להשראת השכינה ואם לבו אין שם לשים לבו לתשובה הרי הוא מניח המלך לבדו ח"ו כי הלב הוא עיקר האדם, הלא ח"ו יאמר הקב"ה מדוע באתי אליכם ואין איש מכם פונה אלי בקירות לבו, ולכן אע"פ שתוקעין הרי הוא בכלל שנה שאין תוקעין בתחלה ח"ו מריעין לה בסופה.

(ערבי נחל)

◆◆◆

<u>מצות שופר הוא הצעקה מפנימיות הלב</u>

מצות התפלה לדעת הרמב"ם ז"ל הוא פעם אחת בשנה ובוודאי העיקר בראש השנה שמצוה הוא בקול שופר הרומז להצעקה מפנימיות הלב והוא עיקר התפלה.

(תורת אמת)

◆◆◆

<u>התכלית של שופר הוא לשפר המעשים</u>

הנה יש להקשות דאם כך הוא דעל ידי תקיעת שופר מסלק הדין לגמרי מעל בני ישראל ונשאר כולו רחמים, אם כן תמיד ראוי להיות כתיבה טובה, ומהיכן נצמח שנה רעה, שנה שעברה השם ישמרנו עוד משנה רעה כזו, וגם משיח צדקינו למה לא בא כיון שנסתלק הדין לגמרי, רק התירוץ מובן מאליו כי קול השופר אינו פועל רק כשיש תשובה עמו, דאם לא כן לא מקרי קול שופר, כמו שביארנו במקום אחר דשופר היינו שפרו מעשיכם.

(ישמח משה)

◆◆◆

<u>בתקיעות שופר נא לעורר רחמי שמים</u>

וכעת שאנו הולכים לתקיעת שופר "לאמיר נישט פאפאטשקען די פאר מינוט, אין די פאר מינוט וועלדט זיך אלעס", נעורר נא רחמי שמים שיהיה כבר סוף וקץ לכל צרות ישראל, ומלך המשיח יצא השנה בשמחה וטוב לב ובזה יהיו נכללים כל הישועות.

(מהר"ם ט"ב)

ווידוי

<u>שום בית דין יכול לסלוח, אלא הקב"ה בעצמו</u>

לפרשא חובוי בשתיקה ובבכיה בין התקיעות של תשר"ת תש"ת תר"ת, ואין כח ביד שום בית דין לסלוח, אלא קודשא בריך הוא יאמר סלחתי בפומא קדישא, לכך בהכרח שמתודה דן ליה הקב"ה בעצמו ומחיל ואומר סלחתי.

(זוהר חי' פ' פינחס)

◆◆◆

<u>בתשובה בעת תק"ש מובטחים אנו לשבור החומות</u>

כי בהגיע הימים האלו, יש קליפות ר"ל אשר הם מטמטמין לבות בני אדם, וכמ"ש האריז"ל כי מי שאינו בוכה בימים האלו בידוע שאין נשמתו מתוקנת והוא מלא עונות, והן הן המחיצה של ברזל המפסקת, אכן אבן טוב יש בידינו מאוצרות אבינו ממעמד הר סיני שאז היו כל האוצרות בידינו, ונשאר אצלינו אבן טוב אשר סגולתו לשבר החומה הלזו, והאבן הטוב הלזה הוא תקיעת שופר אשר סגולתו לשבר החומה, אך אנו עושים זאת מידי שנה בשנה ואין מועיל ואין קץ ותכלית לגלותינו, הטעם לפי שאין עושין כפי הצורך, וגם צריך להיות בהכנעה גדולה ובבכיה ובחרדה וזולת זו אין מועיל, לזה אמר הנביא אפילו אם יתקע שופר בעיר, רק והעם לא יחרדו, אזי הוא כלא תקעו כלל ומריעין ח"ו, ועתה אחינו בנ"י יש לנו לחרוד מזה

עצמו ולקונן ולילל מה יהיה התכלית, עד מתי לא תרחם את ערי יהודה וירושלים אשר זעמת זה כמה שנים, ועל מי יש לנו להשען פנינו לימין ואין עוזר לשמאל ואין סומך וח"ו אבדה תקותינו, כי כל התקוה שלנו הוא על האבן טוב הלזה הוא המצוה של תקיעת שופר ואם לא נעשה זאת כראוי ח"ו אין תרופה, לכן אנשי לבב שמעו ותחי נפשכם להתעורר בעת התקיעות שופר בבכיה ובתשובה בעזיבת החטא ובחרטה ובוידוי כמו שכתב האר"י ז"ל שבעת התקיעות יתוודה כל האדם בלחש, ואזי אנו מובטחים לשבור החומה ויופיע אור כבוד ה' עלינו ואז נצעק לפני אבינו שבשמים ויכמרו רחמיו עלינו ויגאלינו.

(ערבי נחל)

כוונת התקיעה

הכוונה לתקוע הוא שרחמנא אמר תקעו

אמר אדוני מורי ורבי הרב הקדוש רבינו אלימלך זצוק"ל, על הגמרא למה תוקעין רחמנא אמר תקעו ופירש הוא ז"ל שהגמרא מקשה למה תוקעין כלומר מה היא הכונה של התקיעות ותירץ רחמנא אמר תקעו פירש שזאת תהיה עיקר הכוונה לעשות רצון הבורא ברוך הוא, ועל ידי תקיעתינו לעשות רצון הבורא ב"ה אנו ממתיקין הגבורות ונהפכו לרחמים.

(מאור ושמש)

◆◆◆

והנה ידוע כי בשופר יש טעמים הרבה למה תוקעין, ועוד איתא טעמים ע"פ סוד וגם כוונת נעלמות שצריך לכוון ולייחד ע"י התקיעות, אבל עכ"ז העיקר לעשות כאשר צוה השי"ת כי הוא היודע מקומה וערכה ושעתה וזהו יותר מכל הכוונת אשר ביד השכל אנושי להשיג.

(עצי חיים)

◆◆◆

להתגבר על היצר הרע

עיקר כוונת השופר על דרך הקרא, לבי חלל בקרבי, להזכיר את האדם להתגבר עצמו על יצר הרע עד שיהיה חלל בקרבו בלי פתיות היצר כלל, על כן השופר הוא דבר חלל, ולזה תוקעין מאה קולות העולה ל"ב עם חל"ל ותיבת בקרב"י עולה מטטרו"ן המוליך מאה קולות למעלה.

(אמרי נועם)

◆◆◆

לזכור בריאת האדם שהי' ע"י הקב"ה

טעם פשוט על מצות תקיעת שופר, יש לומר שהוא לזכר ולהזכיר את האדם אשר בו ביום ההוא בר"ה נעשה ונברא כידוע, והוא על פי המבואר בזוהר הקדוש על ויפח באפיו וכו' שכביכול הנופח מעצמו נופח וכו' ולכן תמצא ביום ההוא שנברא לנפוח בהבל פיו דייקא כדי להזכירו מאן דנפח באפיו נשמת חיים ברוך הוא וברוך שמו, ועל ידי זה יתעורר לתשובה ולהיטיב מעשיו.

(צבי לצדיק)

◆◆◆

סגולה לזכור את בוראו

במצות תקיעות שופר תקנו חז"ל להאריך בתקיעות שופר, ולתקוע שתי פעמים בתקיעות דמיושב ותקיעות דמעומד, ולא חששו שע"י השהיות יתערבו מחשבת בלתי רצויות, והטעם יש לומר על פי מה שכתוב הרמב"ם אף על פי שתקיעות שופר בר"ה גזירות הכתוב רמז יש בו, כלומר עורו ישנים משנתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה, עכ"ל, הרי שסגולת השופר לעורר את לבב ישראל לזכור את בוראם ולעזוב מחשבות לא טובות, ובכן מטעם זה לא חששו חז"ל במצוה זו לעשותה בלי שהיות, דאדרבה כל כמה שיאריכו בתקיעות יותר יחרד לבם מאימת הדין ויעזבו המחשבות לא טובות.

(ברך משה בא)

◆◆◆

כוונת התקיעות מיושב ותקיעות מעומד

י"ל דתקיעות דמיושב נתקנו בעיקר שכל יחיד ויחיד יכוון בהם על עצמו, לשוב בתשובה שלימה על כל החטאים ועוונות ופשעים שעשה, ואף שאין מזכירים בר"ה את החטאים בפה, אעפי"כ צריכין להתוודות בלחש בשעת תקיעות שופר בינו לבין עצמו, ולשוב בתשובה שלימה, ואח"כ נתקנו התקיעות דמעומד, אצל מלכיות זכרונות ושפרות, לכוון בו על ישועה כללית, למען כבוד שמים שהקדוש ב"ה למענו יעשה, ולמען כבודו יתברך שמו המחולל בעונותינו הרבים ושיהא בקשתינו למען כבוד יתברך שמו, אז אין פגע רע וקטרוג כנ"ל וזהו אמרו לפני בר"ה מלכיות היינו לכבודו של השי"ת, כדי שתמליכוני עליכם, שעיקר בקשת ישראל יהיה בר"ה עבור מלכיות שמים, ואז יעלה זכרוניכם לפני לטובה, ובמה בשופר, אשר אנו תוקעין למענו ית"ש.

ובזה יש לפרש דברי הגמרא אמר ר' יצחק למה תוקעין בר"ה וכו' כדי לערבב השטן, ופירשו התוס' דזימנא חדא בהיל ולא בהיל, כי פעם הראשון הוי התקיעות עבור כל אחד ואחד לעצמו, ובזה אינו מתיירא כל כך, אבל כד שמע תניין היינו התקיעות השניות, שתיקנו עבור ישועות הקב"ה, והתגלות כבוד שמים, שעל זה אין שייך שיהי' קטרוג, אז הוא אומר וודאי זהו שיפורא דיתקע בשופר גדול, ומטא זימנא להתבלע, ומתערבב וכו', כי מזה יש לו שפיר על מה להתיירא.

על כל פנים היוצא לנו מכל זה, דביום הקדוש הזה שאנו עומדים בו יש לנו עוד איזה מינוטען קצרים להכין עצמינו לקיים מצות תק"ש, נתעורר כולנו ביחד להשים על הלב לשוב בתשובה שלימה ואמיתית לפניו יתברך שמו, ואף שאין מזכירין חטאים בר"ה, אף על פי כן כל אחד יודע נגעי לבבו מה שצריך לקבל על עצמו לשוב ולתקן את מעשיו במחשבה

בדיבור ובמעשה, כי צריכים להאמין באמונה שלימה מה שאמרו חז"ל אין יסורים בלא חטא, והתשובה ומעשים טובים הם כתריס בפני הפורעניות, ועל ידי תשובה אמיתית יכולים להתהפך ברגע אחד להיות נחשב כצדיק גמור כידוע מ"ש חז"ל דהמקדש את אשה על מנת שאני צדיק גמור אפילו רשע גמור מקודשת, שמא הרהר תשובה בלבו, ועל ידי זה יהי' כח לכוון בתקיעות דמעומד לבקש ולהתחנן עבור כבוד שמו ית' ובזכות זה נזכה שימלא הקב"ה עלינו רחמים, וירחם עלינו ויהפוך עלינו מדה"ד לרחמים.

(מהר"ם ט"ב)

מסירות נפש

לעורר זכות אבות

ענין מצות תקיעת שופר, שהוא חק וגזירת הכתוב עם כל זה רמז וטעם יש בו, למען לעורר זכות אבות, כמו שאמרו חז"ל אמר הקדוש ב"ה תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק וכו', ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמיכם לפני, ביאור הדבר כי בעת תקיעת שופר ראוי לכל אחד לקבל על עצמו ענין מסירת נפש בשביל קדושת שמו יתברך, ואם כי אינו מוציא הדבר מכח אל הפועל בגלוי כמו אברהם ויצחק עם כל זה מחשבה טובה מצטרף למעשה והרי אנו הולכים על כל פנים בעקבי אבות ראוי להתקומם עלינו בזכות אבות וביום צרה יענינו.

(ייטב פנים)

סגולת השופר

קול שופר מעלה התפילות

והנה סולם מוצב ארצה, כי סול"ם גמטריא צום, קול, ממון, כל אחד גימטריא סול"ם מוצב ארצה, ועל ידי הקול שופר יוכל לעלות התפילות מארצה להיות וראשו מגיע השמימה, והבן.

(תורת חיים)

♦♦♦

הכח של תקיעות ראש השנה להשפיע ולקרב כל התפילות שיעלו למעלה לרצון מראשית השנה עד אחרית שנה.

(תפארת שלמה)

♦♦♦

תיקון על החטא הידוע

נודע ענין השופר הוא לתקן הברית הקדוש ולהעלות הניצוצין הקדושים שיצאו לבטלה רח"ל ועל ידי שמיעת קול שופר יכופר ויתעלה הכל.

(דעת משה)

♦♦♦

באלו ימים הוא עת רצון ובפרט בראש השנה שאנו תוקעים בשופר ושמעתי בשם הרב היהודי זצלה"ה מפרשיסחא שאמר שר"ת שופר הוא ש'ורש פ'ורה ר'אש ו'לענה הכוונה אפילו מי שנפל כל כך לסטרא אחרא אף על פי כן השופר יכול לעלות אותו.

(אהל שלמה)

♦♦♦

יש לו התחזקות נגד היצר הרע

ויהי קול השופר הולך וחזק מאד פירוש על ידי השופר זוכה האדם להיות בחינת הולך, כמו שכתוב אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו, וזה הולך וחזק מאוד שיהי' לו התחזקות לעמוד נגד היצר.

(תפארת שלמה)

♦♦♦

התקיעות של כל שנה ושנה מצטרפים

וכן הוא בר"ה בכל שנה ושנה שע"י התקיעות שישראל תוקעין ביום הזה נעשה רעש גדול בשמים שהתקיעות של השנים הקודמים מתגברים לעלות, וכל כמה שהזמן מתאחר מתרבים כח התקיעות ביותר בהצטרפם אל התקיעות של שנים הקודמים ונעשה הרעש יותר גדול בכל העולמות ומצפים שבשנה זו יעלו כל התקיעות והתפילות ונושע בגאולה שלימה.

(דברי יואל)

תפלת מוסף

להרבות בפסוקי מלכיות

ואמר הקב"ה, אמרו לפני מלכיות זכרונות ושופרות בראש השנה מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שתבוא זכרוניכם לפני לטובה, ובמה בשופר, ולכאורה שתי תיבות לפני וכדי מיותר, ומהראוי לומר אמרו מלכיות שתמליכוני עליכם, אמנם נאמרו לרמז דברים נפלאים כי תיבת כדי משמעו לשון די והכוונה אמרו לפני כל כך פסוקים מלכיות עד שיהיה די בדיבורים אלו להמשיך מלכותי עליכם לייחד עליכם המלוכה, כנזכר אשר עיקר מגמתינו וכוונתינו עתה בראש השנה סוד הנסירה וכו', ולזה העמיקו במאמרם, אמרו לפני כל כך פסוקי מלכות במדה ומשקל והכונת הלב, שהיא די בפסוקים להמליכוני עליכם שתבנה ותכונן עשרה פרקין של קומת המלכות לבא פנים אל פנים, וזהו הרמז במלת לפני דייקא להביאה לבחינת הפנים, וכן הכוונה בזכרונות כדי לשון בפסוקי זכרונם שתבא זכרוניכם לפני דייקא לטובה.

ומכאן תוכחת מגולה על רבות בני עמינו כשמאריכים בתפילה בראש השנה אזי כמשא כבד יחשבו להם ואין לך חיך מתוק מזה שהאדון ה' צבאות ביקש כזאת מידינו לאמר לפניו מלכיות וזכורונות כנזכר כדי שתבוא זכרוניכם לפני לטובה, ונמצא כל עצמו יתברך דורש טובתינו להטיב לנו באחריתנו.

(אור המאיר)

קבלת עול מלכות שמים נובע מראש השנה

אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני, ולכאורה מה היום מיומים הלא בכל יום אנו אומרים ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד, אמנם זה הכח שלנו בכל ימי השנה להמליכו יתברך נובע ממקור ראשית השנה, על ידי שהוא יתברך זיכה אותנו במצות עשה לומר לפניו מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, והיינו שעל ידי זה יהיה לנו הכח בעצמינו להמליכו יתברך עלינו תמיד.

(תורת אמת)

◆◆◆

העיקר להמליך הקב"ה ממש ולא לאמרו בהפה

מאמר חכמינו זכרונם לברכה אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, ר"ל כי אין זה מספיק שהאדם יאמר בפיו המלכיות, אלא שיאמר ויחזרו כל כך עד שתמליכוני עליכם ממש, עד שכל עצמותיו תאמרנה וכו'.

(תורת אבות)

◆◆◆

תקון דיבור מעשה מחשבה

וזהו שסדרו לנו רבותינו זכרונם לברכה מלכיות זכרונות שופרות מלכיות הוא נגד עולם הדיבור שפגם בו, וזכרונות הוא נגד עולם המחשבה, ושופרות הוא מחשבה, לתקן הפגם בענינים הדקים גם כן.

(שארית ישראל)

◆◆◆

ונתנה תוקף שבמוסף ר"ה אמר שיש בו כל כוונת תקיעת שופר.

(מדרש פנחס)

תשליך

נוהגין לילך לנהר לומר תשליך במצולות ים וגו' נראה לי טעם הדבר להתעורר בתשובה על ידי מי הנהר על דרך שהביא מורי זקני זלה"ה בספר תפלה למשה על תהלים פירוש הפסוק על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו, מה וגם, ופירש הגאון מהר"ל ז"ל דאיתא במדרש כי גדול כים שברך מי שעתיד לרפאות שברו של ים הוא ירפא לך, ויובן למה דאיתא במדרש שמים התחתונים הי' בוכים על שנתרחקו משמי מרום וניחם אותם ה' שיקחו מהם לניסוך המים בחג ומלח שהוא ממים לקרבנות, ולפי זה שברו של ים שנתרחקו מאור העליון ורפואתן ניסוך המים ומלח, וכשחרב בית המקדש ואין עבודה חזר השבר למקומו והיינו כי גדול כים שברך מי שעתיד לרפאות שברו של ים הוא ירפא לך, וכיון שחזר השבר למקומו בחורבן בית המקדש חזר הבכיה למקומו וכיון שבאו אל המים השיגו בכיה של מים לכך אמר גם בכינו עכ"ד וכבר אמרו שזה ענין גלי הים כי רוצים להתנשאות לשוב למעלה למקומם.

ומזה יקח האדם מוסר השכל, איך ישא נפשו אל ה' לדבק בו ואיך ירד עשר מעלות יתר אחורנית להתרחק מאור של מעלה על ידי חטאיו ופשעיו, הנה העת לשוב אל ה' בבכיה ודמעה תרדנה עיניו מאין הפוגות כמו שמים התחתונים בוכים ומתנשאים לשוב למקור עליון ק"ו אדם שיש בו נשמת רוח חיים חלק אלקי ממעל מהראוי לפשפש במעשיו ושישוב אל ה' וירחמהו וגו' וזהו שכתוב פלגי מים ירדו עיני כמו שמים נפלג ונחלק מלמעלה וירדו למטה, כמו כן ירדו עיני על לא שמרו תורתיך, וזה טעם שהולכין לנהר לישא ממנו קל וחומר הנזכר לעיל.

(ייטב פנים)

◆◆◆

ואפשר ליתן בזה טעם למנהג שהולכין בר"ה לנהר לומר ותשליך במצולות ים וגו' דמתנאי התשובה הוא להתקרב לפניו יתברך בכל לבו ולדבקה בו, ובחי' דביקות זו תושג רק בבחי' מקום טהרה, על כן לרמוז על כך הולכין אל הנהר שהוא מקום טהרה ועושין שם תשובה על החטאים ומזה נקח מוסר לשוב לבוראנו ולהתקרב עליו עד"ז שנהי' טהורים ומוכנים לקבל השפעות קדושתו יתברך.

(דברי יואל)

מעלת היום

פקידות עקרות

בראש השנה שאז נברא העולם הוא עת פקידת עקרות.

(זרע קודש)

◆◆◆

בני חיי ומזוני

ביום הזה בוודאי מתעורר כל מיני שפע להשפיע בני חיי ומזוני כאשר היה נשפע בראשית הבריאה ביום זה חיי, נאמר כיום זה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה, ובני נשפע גם כן הכח המוליד במאמר פרו ורבו וכאשר היו מיד בפועל כידוע, ומזוני הוכן לו עוד במאמר תדשא הארץ.

(תורת אמת)

◆◆◆

סגולה לבני חיי ומזוני

סגולה והבטחה לבני ומזוני, מאדמו"ר הגה"ע הק' בעל קדושת יו"ט זי"ע שמעתי ממנו בדרוש שדרש קודם התקיעות בנוכחות כמה אלפים אנשים והרעיש עולם על המאדעס הארורים שנשים הולכות בשערות, ושערות צדדית הנקרא בי"א האר ועל מה שלובשים בגדים עם מאדעס כגון כובע על הראש ומתוך דבריו החוצבים להבות אש ביקש מהאנשים שעמדו שם שיפרסמו על העתונות בשמו הק' "שהוא מבטיח לכל מי שימנע המאדעס הנ"ל, מתוך ביתו יושע בבנים ובפרנסה, עכלה"ק.

(זכרון יעקב יוסף)

עשרת ימי תשובה

מעלתה

הרמב"ם כתב אף על פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה ימים שבין ר"ה ויוה"כ היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד, שנאמר דרשו ה', וברבים כל זמן שעושין תשובה וצעקה נענין, מן המדרש זה מוכח דאף לרבים יש חילוק שנתקבלה יותר בעשרה ימים, שהוא עת רצון שערי שמים פתוחין, וגם משמע מזה שכתוב ואדון אתכם לכף זכות משמע אף אם התשובה לא הי' כדבעי, אף על פי כן אדון אתכם לכף זכות, והוא למשל בעוה"ז אם אחד חטא למלך בשר ודם ואח"כ יש לו חרטה, ואף שמפייס למלך עד שימחול אעפ"כ יש לו צער וחושש שמא לא ימחול בלב שלם, שמא נשאר בלבו שום טינא ומחפש עת שיהי' עת רצון אצל המלך דהיינו שהמלך יעשה חתונה לבנו ואז המלך בשמחה גדולה ויכולין לפעול אצלו מה שאחד צריך, ואז מחמת שמחה יהי' מוחל לכל האסורין בתפיסה בדרך העולם, ע"כ זה שיש לו חרטה גדולה מצפה שיזדמן לו עת כזאת, ואם יזדמן עת רצון אצל מלך הוא בשמחה גדולה, ומשמר הזמן לכנס למלך מחמת שהוא עת רצון שאז ימחול המלך בלב שלם, ואם לא ישמור זה הזמן לכנס למלך אז סימן שאין לו חרטה גמורה ובפעם ראשונה שהי' מפייס למלך הי' רק להיות יוצא ואין דאגה שלו שימחול לו המלך ברצון גדול, כך כל שכן אם אדם חוטא, ואף אם עושה תשובה אין אדם מבין על עצמו אם הי' התשובה כדבעי', ואף שכתב רמב"ם כל זמן שציבור צועקין בלב שלם, וכי יכול להיות מבין אדם אם הוא בלב שלם, והשי"ת יודע מה שבלב אדם שאינו בלב שלם, על כרחך שצריך לצפות ולשמר העת עשי"ת שהוא עת רצון גדול ושערי שמים פתוחין, והשי"ת רוצה מאד שיעשה אדם תשובה, ואז ידין השי"ת את אדם לכף זכות, על כן צריך האדם לשמור בין ציבור ובין יחיד, זמן עשרה ימים לעשות תשובה, והא השב צריך כל השנה לעשות תשובה, כש"כ וכש"כ שצריך לשמר הזמן העת רצון שמבין שבאותו זמן יכול לפעול יותר מכל השנה שהוא עת רצון יותר, וגם שהוא ימים נוראים וצריך להיות שוכב על אדם יראה גדולה בזמנים הללו, ואם אדם אין משגיח על זה נראה שאין לו חרטה גמורה, וזה שעשה באמצע השננה תשובה היא בחיצוניות הלב ולא בפנימיות הלב כלל ודו"ק.

(ביכורי אבי"ב)

◆◆◆

הטעם שעשי"ת הם אחרי ר"ה, כי בר"ה הכל עושין תשובה אבל היא עדיין במחשבה, וצריך שתהיה התשובה במעשה שזה לא יתכן בר"ה שהוא יו"ט וזה מתקנין בעשי"ת שהם ימי חול.

(אבני נזר)

◆◆◆

מבואר בסידור האריז"ל שבכל יום דעשי"ת יכולין לתקן בכל יום ויום מה שפגם כל ימיו ביום זה עכ"ד, והנה לפי זה הי' די שבעה ימי תשובה נגד שבעה ימי השבוע, ויש לומר דהנה בר"ה העיקר להמליך הבוית"ש דאז אין לחשוב בחטאים רק דצריכים להעשות עצמו כקטן שנולד ולהמליך הבוית"ש ולאחר שהמלכנו הבורא יתברך שמו ניתן לנו שבעה ימי תשובה להתחיל לפשפש בכל מעשינו מיום הולדנו ולתקנם, וביום הכיפורים לבא כולו נקי.

(דברי יהזקאל)

◆◆◆

וכתוב בספרים שהפרש יש בין עשרת ימי תשובה לשאר הימים לענין תשובה ותפלה כהפרש האור מן החושך ויפה שעה בתשובה ומעשים טובים בימים האלו מימים שלמים בשאר הימים אשר על כן ראוי לחוש על כל רגע של ימים אלו שלא לאבדו.

(פלא יועץ)

◆◆◆

תשובה בעשי"ת

ומי שתורתו אומנתו בימים האלה יניח עסק פלפולו ויהיה רק עסוק בקריאת ספרי מוסר ובדרכי התשובה ולשפוך שיח לדרוש סליחה ולהקדים תפלה על כל צרה שלא תבוא, אשרי מי שמשכיל להתבודד לחשוב עם קונהו, בד קודש ילבש ולפחות בימים אלו יקיים להקריב שני תמידים כהלכתם שויתי ה' לנגדי תמי"ד וחטאתי נגדי תמי"ד ואם ימצא חבר טוב מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד טובים השנים אז נדברו יראי ה' איזהו דרך ישרה ואיש את רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק.

(פלא יועץ)

◆◆◆

בעשרת ימי תשובה יתבודד אדם ויפנה עצמו מעסקי העולם שהימים האלה הם ימי דין ואם מלך בשר ודם היה קורא אותו לדין כיצד היה עומד באימה וביראה ולפשפש במעשיו כן יעשה בימים האלו ואני אומר שלא יעסוק במלאכה בכל יום מאותם הימים אלא מה שיספיק לו בצמצום כי ימים אלו מקודשים שיום טוב לפניהם ולאחריהם והם כמו חולו של מועד, וכבר ידעת כי הם רומזים במקום התשובה העליונה לכן יעסוק ברוב היום בתורה ובתשובה.

(רבינו יונה)

◆◆◆

לכך העשי"ת המה בזמן בריאת העולם להורות כי ע"י התשובה האדם נעשה בריה חדשה כמבואר ברמב"ם, שאצל בע"ת הוא שינוי השם כי אחר התשובה הוא איננו החוטא רק אחר.

(חסד לאברהם)

◆◆◆

פרנסה

אמר להתפלל על פרנסה בעשרת ימי תשובה וגם פעם אחר צווה לומר בעשרת ימי תשובה פרשת המן.

(מדרש פנחס)

מאמר התעוררות לראש השנה

הכנה לתקיעת שופר

דברי התעוררות נוראים, מועט המחזיק את המרובה, לפני תקיעת שופר, לעורר נפשות ישראל להצטער בצער השכינה הק', ולהתעורר לתשובה שלימה, ובהם רמוז ענין גודל כח קדושת מצות שופר, ועוצם נוראת מעלת שעת הרצון הזו. **ומראה כי כל כח פעולת השופר הוא רק ע"י התעוררות תשובת ישראל קדושים בשעה זו.** נעתק מהספה"ק 'נהר שלום' להמקובל האלקי הרש"ש ז"ל, וזה לשון קדשו: **"נכון ללמוד זה קודם תקיעת שופר, וכן נוהגים בבית אל שבירושת"ו, כי התעוררות תשובה מעט היום, הוא כנגד טורח גדול בזמן אחר"**

כמו כן הביאו בספר פלא יועץ (ערך ראש השנה) ובהקדמה כותב זל"ק : וכדי לעורר את עצמי ואת בני גילי רציתי להעתיק דברי קדוש המקובל האלק"י מוהר"ש שרעבי מזרחי זלה"ה הובא בספרו הקדוש נהר שלום מה שהיה אומר בשעת התקיעות ומה טוב לדורשם ברבים **כי דבריו דברי אלקי"ם חיים והם כגחלי אש דברים היוצאים מן הלב ונכנסים ללב כי יתן האדם את רוחו אליהן הם נוקבים את הלב עד בית הללו** וז"ל וכו'.

הנה כבר נודע כי פשט טעם מצות שופר הוא לעורר הלבבות הישנים בתרדמת חלאת היצה"ר, וזק עתה היתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו, לכן נחפשה דרכינו ונחקורה כי הן בעוונתינו שולחה אמינו זה כמה וכמה שנים רבים, והצדיק אבד למטרוניתא, ולכן כל מגמת פנינו בתפילתינו תהיה בכונה שלימה לפדות את השכינה וניצוצי הקדושה מהגלות, ולתברא בית אסורים דילה, כמו שכתוב בתיקוני זוהר הקדוש על פסוק ויפן כה וכה, אי אית מאן דיתער בתיובתא לתברא בית אסורים דילה לאמר לאסורים צאו, אי אית מאן דקרא לה בתיובתא [שמתפלל בתשובתו] דיחזיר קודשא בריך הוא שכינתא לגביה וכו' אלא בצלותין וכו' הב לנא מזוני סליחה וכפרה כתבנו לחיים וכו' [דהעיקר יש לנו] לקרא ליה בתיובתא דיחזיר קודשא בריך הוא שכינתא לגביה.

וכל איש חירא את דבר ה' לבו יחיל בקרבו מפחד ה' ומהדר גאונו ויתן אל לבו כי היום יביאו את דינו למשפט לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שופט כל הארץ, מגופו, מבניו, וממונו, מעשה איש ופקודתו, ועלילותיו מחשבותיו ותחבולותיו, שהוא יודע כל תעלומות לב, ואין צריך לפניו לא עדים, ולא ראיה, כי הוא הדיין, הוא עד, והוא בעל דין, ויראה ופחד יבא בו לאמר : מה אעשה כי יקום אל, וכי יפקוד מה אשיבנו, ובכן בעיניו יראה ולבבו יבין ויפשפש במעשיו, וברגע קטן עיניו יחזו למצוא עונו מצדו אלף ורבבה מימינו, ובפרט כמעט שעבר על כמה לאוין ובפרט התלויים בלב כגון לא תשנא את אחיך בלבבך, לא תקום, לא תטור, ולא תאמין ולא תקפוץ, ועשין ליראה את ה', ולאהבה אותו, ללכת בדרכיו, ועשה דואהבת לרעך כמוך, שהוא כלל גדול בתורה, והיא הוא שהחריבה את בתינו, ועדיין לא נטהרנו מנגע צרעת עון שנאת חנם ולשון הרע הקשה מע"ז ג"ע ושפ"ד, וכיוצא מעבירות קלות וחמורות כביר מצאה ידינו.

על זה יהדו כל הדווים **האם לכך נוצר האדם לעבור על רצון יוצרו ח"ו. או שמא החיים והשלום דשמיא מיהב יהבי לאבד הזמן להבל וריק,** והלא האדם נידון על כל הרגעים ותובעים ממנו במה הוציא כל רגע לא ירפנו, ובפרט עוון ביטול תורה העולה על כולנה, על מה אבדה הארץ עליונה ותחתונה, ותחלת דינו של האדם הוא על דברי תורה, וכל שעה ורגע שאינו עוסק בתורה וחסרון לא יוכל להמנות, וכל שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף כי דבר ה' בזה, ובכל יום בת קול יוצאת ואומרת אוי כו' מעלבונה של תורה, ואפילו היושב בטל נקרא לץ מד' כתות כו' כל שכן השח שיחה בטילה שהוא בעשה, ומגיד לאדם מה שיחו אפי' דברים שאין בהם ממש נכתבים ונקראים אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה.

וכ״ש הנכשל בעון ד׳ כתות הפוגמים בכל ד׳ העולמות, אצילות בריאה יצירה עשיה, דהיינו לציים הנפים שקרנים לשון הרע. **ובפרט בשכינה שכל חטא הוא קרץ מכאיב ומזיק בית אסורין דילה, ומוסיף מכאוב על מכאובים, ערות אמך לא תגלה, ומה הלשון אומרת קלני כו׳ הגמול הזה קויתי, אוי כי בני יצאוני. צעקה הנערה נתנני ה׳ בידי לא אוכל קום.** ועסק התורה שמתקן להקב״ה ושכינתיה צריך לשמה בלי פניה כמו שכתוב בתיקונים כמה מאמרים וכו׳ כנ״ל.

לכן עתה עת רצון היא חזק ונתחזק להכניע לבינו ולשוב בתשובה שלימה, כי שערי תשובה היום הם פתוחים, כי אותה אנחנו מבקשים כהיום הזה, כי כל עיקר השופר תלוי בתשובה כמו שכתוב בזוהר כנודע. [ואז תשוב הה״א שהיא אימא להתפשט המוחין בזעיר אנפין] **והוא הכרח גדול התעוררות הלב בתשובה כיום הזה, כי אין קול השופר פועל** [באימא הנקראת אוזן והנקראת תשובה להמשיך המוחין בזעיר אנפין] **אם לא שעולה הקול בהתעוררות הלב בתשובה,** ואז דברים היוצאים מן הלב נכנסים באוזן וכו׳ וכו׳ וכפי מה שעבר על מצות לא תעשה כן הוא מייבש ומעוות אברי נפש רוח נשמה חיה יחידה, ומשליט עליהם ח״ו ס״א ח״ו. ועתה בהתעוררות לבו אל התשובה מתעוררים איברי הנפש רוח נשמה חיה יחידה להם [שפגם בהם], כי החפץ והתשוקה אל התשובה שהיא נשמה הוא גורם להמשיך חיות הנפש רוח נשמה חיה יחידה אל האברים, ומחיה אותם, וכמו כן גורם כי בעלות קול השופר בהתעוררות הלב בתשובה [וגורם שהזעיר אנפין שהוא הלב–דכללות יתעורר להעלות מיין נוקבין מניצוצי אחו׳ דאימא ובזה מתפעלת אמא להתייחד באבא ולהמשיך המוחין בזעיר אנפין שכבר הוא מוכן לקבלם].

ונראה שאפילו יהיה בידו של האדם חטא מהחטאים המעכבים את התשובה כגון שהיה סיבה להחטיא את חבירו, בזה ההתעוררות תשובה היום, גורם לפתוח לו שערי התשובה, כי שערי התשובה פתוחים, **כי התעוררות תשובה מעט היום הוא כנגד טורח גדול בזמן אחר** ולכן עת לחננה ושעת רצון להתחרט חרטה גמורה על כל אשר נואלנו ואשר חטאנו בכלל ובפרט ולקבל כל אחד ממנו לשוב מאיזה עוון שבידו ואל יפחות כל אחד לשוב מאיזה חטא קל או חמור כי בזה זוכה להיות צדיק בעל תשובה ומכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות. וכן כתבו הראשונים **שמי שלא שב בתשובה באותם ימים שקודם ראש השנה, ונכתב ונחתם בר״ה בין הרשעים ח״ו ״שאם הרחר בתשובה באותו היום בציבור, יקרע רוע גזר דינו ויכתב ויחתם בספר החיים״,** יען שערי תשובה פתוחים דרשו ה׳ בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, ובפרט על גלות השכינה ועל חרבן בית קדשינו ותפארתינו, כי כל דור שלא נבנה ביהמ״ק בימיו כאילו נחרב בימיו, כו׳

ידוע למורי ורבותי פשט טעם מצות שופר הוא לעורר הלבבות הישנים [כמבואר ענינו לעיל] כמו שכתב הרמב״ם ז״ל וזה לשונו : אע״פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו כלומר **עורו ישינים משנתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם, וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם** אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בהבל וריק, אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם, והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה. ע״כ. ויתחרט על בטול תורה ומיעוט מצות ומעשים טובים ועל אשר לא טוב עשה. **ולא על מעשיו של שנה שעברה לבד אלא על כל מעשה ימי שני חייו וגם על כל גלגוליו שעברו, על הכל יביא האלקים כו׳ ולכן יתחרט חרטה גמורה על אשר לא טוב עשה,** ובזה יזכה להיות צדיק ומכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות. **וכל אחד ימחול בלב שלם לכל בן ישראל ושלא יענש שום בר ישראל בסיבתו לקיים מצות ׳ואהבת לרעך כמוך׳ :**

<u>הערה בענין הזכרת פרטי העונות שבפנים המאמר :</u> הן נודע הענין שכתבו בספרים שלא להזכיר כלל בפה עונות בראש השנה, ולכן במקום להוציאם בפה די להרהר בהם, דעיקר החרטה בלב וכמוש״כ הרבינו יונה בשערי תשובה. וכמו שהאריך בזה הרה״ק בעל בני יששכר זי״ע בהקדמתו לספה״ק דרך פקודיך (הקדמה א) וזל״ק שם: **בענין דרך התשובה כו׳, תדע ידידי, שרוב ההמון טועים באיכות מצות עשה של התשובה, ורוב ההמון סוברים דעיקר התשובה הוא להתענות ולסגף את עצמו בסיגופים שונים, תדע ידידי שטעות גמור הוא, כי לא נאמר בתורה הענין הזה, רק נאמר בתורה ׳ושבת עד ה׳ אלקיך ושמעת בקולו׳, וענין התשובה הוא רק החרטה באמת על מה שעשה עד היום, ויתמרמר בלב באמת על אשר הכעיס לבורא עולם יוצר רוחו ונשמתו, ואם יש און בידו עוד מאותן העבירות ישליכם מידו, ויקבל קבלה אמיתיית שאפילו יהבי ליה כל חללי דעלמא לא ישוב עוד לדבר הרע הזה: וכו׳. והנה אומר לך, המאמין בתורתינו הקדושה שאמרה** [דברים ל,יד] **כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו, לא יעלה בלבו שום מיחוש, רק יעשה את שלו ויתחרט בחרטה גמורה על העבר וישליך העבירה מידו, ויקבל בלב קבלה גמורה כנ״ל על העתיד, ויאמין בהשי״ת כי חנון ורחום הוא ואמר לנו ע״י נביאו** [יחזקאל יח,יא] **חי אני נאם ה׳ אם אחפוץ וכו׳ כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה.** (דרך פקודיך, הקדמה א׳) [אמנם לדעת החת״ס ועוד מותר להתוודות בלחש בלי להשמיע לאוזנו, ונהרא נהרא ופשטי׳]

פנימי יחל"ב בלתי מוגה

משוקחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מתוך שיחה אצל מסיבת לחיים בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א בקריית יואל לרגל

מעמד התמנות הרה"ג ר' חיים יעקב רוקח שליט"א

נכד כ"ק מרן רבינו שליט"א חתן חדב"נ הגה"צ רבי **שמעון זאב מייזליש** שליט"א

לרב דביהמ"ד קול אליהו שע"י קהלתינו הק' בקריית יואל יע"א

גם נכחו שם: זקינו, הגה"צ **אבד"ק טערצאל** שליט"א. אביו, הגה"צ **אבד"ק קאזלוב מאנסי** שליט"א, ושאר בני משפחתו

יום ב' פרשת פקודי תשפ"ה לפ"ק

השיחה נסתובבה מעיר טערצאל אשר הגאוה"צ אבות אבותיו ז"ל של הרב שליט"א ישבו שם על כס הרבנות רבות בשנים

רבינו: זיין ביהמ"ד [קול אליהו] איז אויף די קערעסטיר גאם דא אין קרית יואל. קערעסטיר (במדינת אונגארין) איז דאך נעבן טערצאל.

אב"ד טערצאל: טערצאל צו קערעסטיר איז ממש א שפאן...

רבינו: וויפיל אידן האבן געוואוינט אין טערצאל?

אב"ד טערצאל: [בצחות] מ'האט דאם געקענט ציילן אויף צוויי פינגער'ס...

א' הנוכחים: באקומט ער דאך דא א גרעסערע רבנות ווי טערצאל.

אב"ד טערצאל: אוודאי, אין יוראפ איז געווען אלץ במתי מעט, דער קאלובער רבי איז געווען דארט רב, אין טערצאל, רבי אייזיק'ל קאלובער.[1]

מיין טאטע (הגה"צ ר' חיים יעקב ראזנער ז"ל אבד"ק טערצאל) איז געווען דארט, זיין שוועסטער האט געוואוינט אין טערצאל, ס'איז געווען אויף די באנק אין ביהמ"ד אויפגעשריבן זיין נאמען, נאכדעם איז דער מראה יחזקאל געווען רב דארט,[2] דער מראה יחזקאל האט איבער געלאזט א זוהן דארט, ער ליגט דארט.

רבינו: דער מראה יחזקאל האט געהאט א מעשה מיטן אויפנעמען אין קארלסבורג, כ'מיין מיט ר' אייזיק'ל קאלובער טאקע, זייער אן אינטערסאנטע מעשה, ער האט געוואלט מ'זאל אים אויפנעמען, און ער האט אים געוואונטשן אז מ'זועט אים אויפנעמען, למעשה האט מען אויפגענומען א צווייטן רב, ער איז געקומען זאגן פארץ רבי'ן אז ער איז אדורך געפאלן, און יענער איז אוועק פונעם עולם. אזא מעשה איז געווען.[3]

---

1 קהילת טערצאל נוסדה בשנת תקכ"ה בערך, בית כנסת גדול ומפואר נבנה ונגמר בשנת תקנ"ה, והרב הראשון בעיר היה הרה"ק ר' יצחק אייזיק מקאלוב ז"ל בצעירותו, ואחרי עלותו לכהן בעיר קאלוב שימש בה הג"ר ישראל עוזר וואהל ז"ל, ומשנת תקס"ט עם עלייתו לרבנות מאדע נותר כסא הרבנות פנוי, ובשלהי שנת תקע"ג הוגש כתב רבנות להגה"ק בעל המראה יחזקאל מדעש ז"ל, וכשעבר לקארלסבורג מילא מקומו תלמידו הגה"ק רבי חיים יוסף גאטליעב ז"ל בעל טיב גיטין וקידושין לאב"ד טערצאל.

2 נתקבל לאב"ד טערצאל בשנת תקע"ג, ועבר לקארלסבורג בשנת תקפ"ג לפ"ק, עד שנסתלק לחה"ח בשנת תר"ה לפ"ק.

3 עיי' בס' מרכבת יחזקאל (עמ' קמ"ב) שם מתואר העובדא כדלהן: בשנת תקע"ט בא רבינו (המראה יחזקאל) לקאליב לקבל פני קדשו בראש השנה, ואז אירע דבר פלא שש עינה את כל אורח חייו ועתידו של רבינו, בליל ר"ה אמר הה"ק לרבינו, הרב מטערצאל יידע כי רבנות טובה ממתינה עבורו בקארלסבורג מדינת זיבנבערגן, הרבה יש לתקן במדינה ההיא...

נפעם ונרעש היה רבינו לשמע דברי הצדיק, עם שובו לביתו אחר החג לא אחר לעשות רצון צדיק וכוריזות כדרכו בכל ענין החל להתעסק בזה, אמנם אז הוברר לו שכבר איחר את המועד, כי זה עתה נתקבל שמה הרב מוה"ה מנחם מענדל ז"ל לרב אב"ד כאשר יסופר להלן.

אב"ד טערצאל: רבי חיים יוסף גאטליעב (הגה"ק בעל טיב גיטין וקידושין) איז געווען נאך אים, נאכדעם איז געווען רבי שאול ראזענבערג'ס פאטער.[4]

רבינו: רבי מרדכי ראזענבערג, ער איז געווען רב קודם אין באטור, ער איז אוועק זייער אינג.[5]

אב"ד טערצאל: יא, און נאכדעם איז געווען מיין זיידע רבי יעקב שפירא, דער נייער רב דא ר' חיים יעקב, ער הייסט נאך מיין טאטן ז"ל וואס ער האט געהייסן 'יעקב' נאך רבי יעקב שפירא, און 'חיים' האט ער געהייסן נאכ'ן דברי חיים, ווייל דער ר' יעקב שפירא איז געווען א מורא'דיגער חסיד פוונעם דברי חיים.

אחר זמן לא רב בא שוב רבינו להסתופף בצלו של הצדיק מקאלוב, וגם אז חזר והזכירו כי עליו לעלות אל הר העברים מדינת זיבנבערגן, כי צופה נתן אותו אלקים לבית ישראל, ואל ירא ואל יחת כי ד' יהיה עמו ויורה אותו את אשר ידבר ועל פיו ישק כל עם מדינת זיבנבערגן.

וכאשר שמע רבינו דברים אלו מפורשים יוצאים מפי הה"ק מקאלוב, נענה ואמר כי אמנם מילא אחר דבריו, וגם נקט פעולות בענין זה, אבל נודע שזה לא מכבר נתקבל שמה רב אב"ד, ואולם הצדיק עמד על שלו והשיב בהחלטיות 'מען האט נישט אויפגענומען', כלומר לא נתקבל.

פשר הענין היה כדלהלן, רבה של קארלסבורג והמדינה הרב ר' משה ב"ר שמואל הלוי מרגליות ששימש בכהונה זו ארבעים שנה נפטר ביום י"ב תשרי שנת תקע"ח, ואז נתנו פרנסי קהל קארלסבורג עיניהם ברבינו, ואכן עפ"י הזמנתם נסע שמה למבחן באותה שנה, וכמעט שגמר הדבר, אך פתאום קמו והתייצבו תומכי הרב מנחם מענדל שהיה מאנשי המקום, אף הוא עצמו פעל בדרכים שונות לבחירתו המה גברו על מחנה רבינו ונצחו שלא ברצון חכמים כאשר יסופר עוד.

אולם רבינו שחזקה עליו פקודת הה"ק מקאלוב לא נסוג, בתבונתו הציע איפוא לרב הנבחר פשרה נכונה ומתקבלת על הדעת, והיא מאחר שהמדינה גדולה ורחבת ידים ויש מקום פעולה לשני רבנים ישמשו איפוא שניהם יחדיו, אחד בתחום העיר קארלסבורג והשני בגלילות וברחבי המדינה, אך ר' מנחם מענדל סירב לכך, חלשה אז דעתו של רבינו ונענה בקפידא, אם לא עכשיו אז אחר מאה ועשרים שנה... ומיהר לשוב לביתו.

זו היתה הסיבה לתשובתו של רבינו להה"ק מקאלוב שכבר נתקבל שמה רב, אך מאחר והה"ק עמד על שלו, המשיך רבינו לעקוב אחר המתרחש, ואמנם אותו רב לא האריך ימים ל"ע ונפטר ביום כ"ט טבת תקפ"ג, אחר שנתקבלה הידיעה כי הרב ר' מנחם מענדל שבק חל"ח, חזרו ופנו ממדינת זיבנבערגן אל רבינו בקריאה לקבל עליו את משרת רב הכולל דכל מדינת זיבנבערגן, רבינו נענה לפנייתם ושב ונזקק לענין זה.

4 אכן נתמנה שם הגאון רבי מרדכי ראזענבערג ז"ל אביו של הגאון רבי שאול ראזענבערג ז"ל אב"ד ראצפערט, ואשת רבי מרדכי הנ"ל היתה נכדת הגאון רבי שאול ענגל הדיין בעיר קאלוב ז"ל.

5 נתקבל לאב"ד טערצאל בשנת תרכ"ו בהיותו אברך בן ל"ד שנים, ושחל"ח בשנת תרל"ה בהיותו רק בן מ"ג שנים.

ער איז געווען דעם לעצטן פסח ביים דברי חיים, דארט איז דא א תורה וואס דער מונקאטשער רב ברענגט עם אויך, ער איז געווען א תלמיד חכם גדול, ס'איז געווען דארט דער שינאווער רב און דער דרכי תשובה איז אויך דארט געווען אויפן לעצטן פסח, האבן זיי געפרעגט מ'זאגט 'תשעה מי יודע, תשעה אני יודע, תשעה ירחי לידה', א גוי וויסט עם נישט? זאגט ער כ'וועל ענק זאגן, אויב עטץ געטם מיר רשות? יא, א גוי וויסט נישט וועז ס'איז תשעה ירחי לידה... ער ברענגט עם פון רבי יעקב שפירא.[6]

רבינו: ער איז געווען א גרויסער צאנזער חסיד, דער רבי יעקב שפירא.

אב"ד טערצאל: אודאי, רבי יעקב שפירא איז געווען זעקס און צוואנציג'ס שבועות'ן אין צאנז, און האט דארט עולה געווען 'לוי'. אויף זיין מציבה שטייט דארט אז ער איז געווען דבוק אין צדיקי הדור בפרט אינעם דברי חיים.[7]

---

6 הגה"ק בעל מנחת אלעזר ממונקאטש ז"ל מספר עליו בספרו שער יששכר (מאמר אגדתא דפסחא אות קלג) בזה"ל: שמעתי מפי זקן וחסיד אחד הוא הרב המאה"ג מו"ה יעקב הלוי שפירא ז"ל אבד"ק טערצאל, שסיפר שהיה בצאנז בשנת תרל"ו בעת חליו ופטירת הגה"ק בעל דברי חיים זי"ע, והיה שמה אז בנו הגדול הגה"ק בעל דברי יחזקאל משינאווא זי"ע וגם רבינו הק' בעל שם שלמה ממונקאטש זי"ע בעת סעודת אחרון של פסח כנגן המגן זמר 'אחד מי יודע', שאל מרן בעל שם שלמה זי"ע את הגה"ק משינאווא זי"ע למה נחשבו כאן 'תשעה ירחי לידה', והלא הפיוט הלז מיוחד לענינים אשר אני יודע דברים הידועים רק לבני ישראל, ו'תשעה ירחי לידה' גם האומות העולם יודעים, הגה"ק משינאווא השיב כי לא יודע תירוץ לזה, והרב מטערצאל שהיה באותו מסיבה קם ועגה, רבותי אם תרשינו לומר דבר, הנה נראה לי ליישב בפשוטו, ואמר פירושו (עיין בפנים בספה"ק שער יששכר), והצדיקים ענו ואמרו לעומתו, טוב דיבר מעלתו, וסיים בעל מנחת אלעזר זי"ע על פירושו של הרב מטערצאל 'שהוא נכון בפשוטן של דברים', עיי"ש.

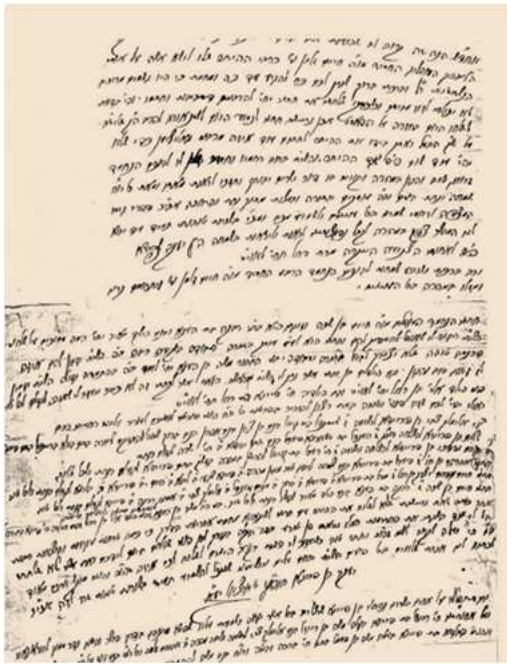
7 להלן הנוסח כפי אשר חרות על מציבתו, בו מפורט בין השאר "התאבק בעפר צדיקים וביותר אצל הגה"ק בעל"מ דברי חיים זלל"ה:

אין דברי חיים על התורה שטייט הגדהות פון ר׳ עקיבא יאשיניצער, איז דא דארט אן הסכמה פון אים.[8]

כמו כן היה דבוק לאחמ״כ בבנו הגה״ק בעל דברי יחזקאל משינאווא ז״ל, להלן מכתב ופתקא ששלח לו אשר בו הוא מונה והולך את שמות צאצאיו להפקד בדבר ישועה ורחמים.

8

להלן תמונה משער הספר הנ״ל:

במילא זאג איך אז אונזער נייער רב דא, ר׳ חיים יעקב, האט זיך נישט וואם צו שעמען, אפילו יעצט איז ער טייטלבוים-רוקה, אבער ס׳איז דא אויך אנדערע צדדים...

א׳ הנוכחים: וועמענס זוהן איז געווען דער רבי יעקב שפירא?

אב״ד טערצאל: רבי יעקב שפירא׳ס טאטע איז געווען עפעס א צדיק נסתר, כ׳וויים נישט פונקטליך. ער איז געווען אן אייניקל פונעם מגלה עמוקות.[9]

רב דביהמ״ד ישמח משה: פון די שפירא איז ער?

אב״ד טערצאל: אבער איז נישט ׳שפירא׳ בן אחר בן.

א׳ הנוכחים: ער איז א ׳לוי׳.

אב״ד טערצאל: זיין סנדק איז געווען דער רבי ר׳ הערשעלע רימנוב׳ער. ער איז נישט געווען אונגארישער. ער איז געקומען פון די אנדערע.

רבינו: אונז זעמיר אויך גאליציאנער וואם זענען געקומען קיין אונגארין.

אב״ד טערצאל: עם האט מיר געזאגט איינער – כ׳בין אמאל געפארן אויפן באם, קומט צו מיר עפעס א איד אוז ער זאגט מיר – עס איז געווען אמאל עפעס א מלמד אין סאטמאר, אוז פאר ר׳ ליפא פרידמאן (מנהל מוסדותינו הק בבברוקלין רבות בשנים) איז עפעס נישט געפעלן דער מלמד, ווייל ער איז געווען א גאליציאנער, איז ער געקומען צום סאטמארער רב, האט דער רבי געזאגט ׳איך ביך אויך א גאליציאנער...׳.

רבינו: אמת, דער זיידע ז״ל דער ייטב לב איז דאך געווען א גאליציאנער, דער ייטב לב איז געווען רב אין אוהעל (אחרי פטירת זקינו מרן הגה״ק בעל ישמח משה ז״ל), אוז ער האט געהאט גרויסע רדיפות פון די אשכנזישע מתנגדים דארט, מ׳האט אים געמסר״ט אז ער איז נישט קיין אונגערישער בירגער, ביז מ׳האט איהם פארטריבן פון אוהעל, מ׳האט איהם געמסר״ט אז ער איז א גאליציאנער, אוז מ׳האט צוזאם געפאקט די פעקלעך וואם ער האט פארמאגט, אוז מ׳האט איהם ארוים געשיקט אינדרויסן פון אונגארין.

ער האט נאך גערעדט מיט א גאליציאנע אויסשפראך, כ׳האב אמאל געהערט פון די וואם האבן נאכגעזאגט ווי אזוי ער האט גערעדט, האבן זיי דערציילט אז ער האט גערעדט מיט א גאליציאנער רי״ש.[10]

---

9 עי׳ ספר שם הגדולים (אונגארין) מע׳ י׳ אות קע״ד.

10 עיי׳ בס׳ נפלאים מעשיך (ח״ב) שסיפר הגה״צ מפאיע הי״ד שכאשר נתקבל הגה״ק הייטב לב ז״ל לאב״ד עיר סיגוט יצ״ו, וכשדיבר שם

אב"ד טערצאל: אה, במילא זאג איך דא פאר דעם ר' חיים יעקב, האסטו אויך א 'חיים' מיט 'יעקב' אויף ווען מען זיך סומך צו זיין.

אב"ד קאזלוב מאנסי: מ'האט נישט געגעבן אזוי דעם נאמען 'חיים' אליינס נאכ'ן דברי חיים.

רבינו: מ'קען נישט זאגן אז מ'האט נישט געגעבן, דער זיידע רבי שלום אליעזר'ל ז"ל האט געהאט א זוהן 'חיים'.

אב"ד קאזלוב מאנסי: יא, פון סאטמאר. ער איז געווען דער דיין דארט.

רבינו: יא, ס'איז טאקע געווען וואס האבן מורא געהאט צו געבן 'חיים' אליינס. ס'איז דא זייער אסאך חיים'ס וואס מ'האט צוגעגעבן א נאמען. אבער מ'קען נישט זאגן אז מ'האט בכלל נישט געגעבן דעם נאמען 'חיים', ווייל איז זעהט דאך דער זיידע האט געגעבן, און ס'איז געווען נאך. כ'האב געזומען אמאל די רשימה פון די אייניקלעך, ס'איז דא אסאך חיים'ס מיט צוגעלייגטע נעמען.

רב דביהמ"ד ישמח משה: וואס איז געווען דער פחד? אויפן קדושת לוי האט מען עפעס געזאגט אז זיין נשמה איז געווען משורש רבי עקיבא, האט מען אמאל מורא געהאט צו געבן.[11]

רבינו: כ'וויים נישט, אבער אזוי איז געווען. ס'איז דא זייער אסאך צוגעלייגטע נעמען. כ'רעד שוין נישט דער זיידע ז"ל דער עצי חיים האט געהייסן 'חיים הערש', דארט איז געווען פארקערט, מ'האט אים געוואלט געבן 'צבי' נאכ'ן חכם צבי, און מ'האט צוגעלייגט 'חיים'.[12]

רב דביהמ"ד ישמח משה: מיין זיידע דער לימנובער רב האט אויך געהייסן 'חיים יעקב'.[13] דער אוהעלער רב איז געווען זייער דבוק אין צאנז, און ער האט צוגעלייגט 'חיים יעקב'.

רבינו: יא, ס'איז געווען אסאך אזעלכע נעמען, דער סלאטפינער רב האט געהייסן 'חיים אייזיק', אויך נאכ'ן דברי חיים.[14]

אב"ד טערצאל: נאך א זאך א ראיה אז ער איז געווען א צאנזער חסיד, ווייל דארט איז געווען א מעיין–מקוה, ס'איז נישט געווען קיין אנדערע מקוה.

רבינו: אין אונגארין איז געווען אלע מקוואות א מעיין–מקוה.

אב"ד טערצאל: מ'איז אראפ געגאנגען אפשר אכציג שטיגן

רבינו: אין סיגוט איז אויך אזוי געווען. אין גאנץ אונטערלאנד איז אזוי געווען.[15]

אב"ד טערצאל: אין סאטמאר אויך?

רבינו: יא איבעראל, אין גאנץ אונטערלאנד. נאר אין אויבערלאנד איז נישט געווען קיין מעיינות. דער חתם סופר האט געהאט פראבלעמען.

אב"ד טערצאל: האב איך אים געוואלט זאגן אז ער זאל נישט מורא האבן פון די ראזנער'ס... די ראזנער'ס זענען אייניקלעך פון רבי דוד דייטש.[16] אן אייניקל פונעם 'מור דרור'.

לראשונה בעניני כשרות, ואמר שיש לדקדק מאוד ב"בדיקות הריאה", ואמר את זאת באליציאנער שפראך, והם הבינו שאומר 'בדיקות החיה' ולא הבינו מה הוא מדבר, עד שנתגלו להם שהוא מתכוין להריאה.

11 עי' בספר דברי תורה-מונקאטש (מהדו"ב אות ל"ג) שכתב וז"ל: נודע שצדיקים אמרו על הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע שהיה לו נשמת ר"ע שהיה מניחין אותו בתפילתו בזוית זו ומצאוהו בזוית אחרת כדאיתא בגמ' ברכות, וכן אמרו על הגה"ק רבינו בעל הדברי חיים זי"ע, עיי"ש.

[ואגב לפלא לציין מה שמובא בס' ליקוטי מהר"א מקאזניץ שהרה"ק רבי אלעזר מקאזניץ בן הדעת משה, התאונן בסוף ימיו על מה שנסע בתדירות להסתופף בצאנז כתלמיד לרבו, אשר כידוע הוא נשמת רבי עקיבא ותלמידיו הרי לא האריכו ימים, ואכן הוא נסתלק בדמי ימיו, עיי"ש].

12 בלילה לפני שנולד אחיו העצ"ח ראתה אמו בחזיון לילה צורת מרן הק' מצאנז ז"ל ונבהלה למראה עיניה, ואמר לה הרה"ק: "שרעק דיך נישט איך בין געקומען ווייזן אז איך בין נישט געבליבן קיין ליובעוויטשער", הרבנית סיפרה את חזיון החלום להקדוו"ט, והקדוו"ט סיפרו לאביו הק'

הייט"ל, ואמר ע"ז הייט"ל "בדעתי היה לקרות לשם בנך הנולד 'הירשל' ע"ש החכם צבי (קינה של הרבנית הצ' וזקת של מרן הקדושת זי"ע ז"ל), אך יען שהזקן הטריח את עצמו כל כך יקרא הנולד גם על שמו", ונקרא שמו בישראל 'חיים צבי'.

13 הגה"צ רבי חיים יעקב טייטלבוים ז"ל אבד"ק לימנוב, בנו של הגה"ק רבי משה יוסף טייטלבוים ז"ל אבד"ק איהעל, וחתן הגה"ק מהר"ש מבאבוב ז"ל (הראשון).

14 הגה"צ רבי חיים יצחק אייזיק הלברשטאם ז"ל אב"ד סלאטפינא, בנו של הרה"ק ר' יהושע מדאלינא ז"ל נכד הרה"ק ר' יצחק אייזיק מזידיטשויב ז"ל, והדב"נ מרן הגה"ק העצי חיים ז"ל

15 ועי' מ"ש בזה רבינו ז"ל בשו"ת דברי יואל סי' ע"א אות ו', עיי"ש.

16 הגה"ק רבי דוד דייטש ז"ל בעל 'אהל דוד', נולד בי"ז חשון תקט"ז בנייטרא לאביו הגה"ק רבי מנחם מענדל ז"ל דומ"צ שם ולאחמ"כ אב"ד קיצע סמוך לפרעשבורג, וטוטשאפ וגליל טאבור הסמוכים לפראג. מופנות אליו כמה תשובות בשו"ת נודע ביהודה. בנו של הגאון רבי מרדכי דייטש ז"ל מח"ס 'מור דרור' על הש"ס.

רבינו: מ'זאגט נאך פונעם ישמח משה אז וועלן ער וואלט זיך געטראפן מיט רבי דוד דייטש.

אב"ד טערצאל: דער בני ישכר מיטן ישמח משה, האבן זיי געקענט ברענגען א ישועה פאר אידן.

רבינו: יא, וועלן די דריי וואלטן זיך געטראפן, וואלטן זיי געברענגט משיח.[17]

אב"ד טערצאל: זיי האבן אנגעהויבן צו פארן, און ער איז נפטר געוואָרן.

א' הנוכחים: דער סעקלעהיד'ער רב איז אויך געווען אן אייניקל פון אים.[18]

אב"ד טערצאל: יא, דער סעקלעהיד'ער רב איז דאך געווען מיין זיידן'ס ברודער. ער איז אויך געווען א ראזנער.[19]

האב איך אים געזאגט אז זיי זענען נישט געווען אזוי געפערליך די ראזנער'ס.

און נאכדעם דער סעקלעהיד'ער רב איז געווען אן איידעם ביים ערשטן קאשוי'ער רב.

רבינו: ביי רבי משה יונגרייז? דעם מנוחת אשר'ס א נעפיו.

אב"ד טערצאל: יא, זיין ברודער'ס זון. דער סעקלעהיד'ער רב'ס פאטער איז נישט געווען קיין רב (הגאון רבי מאיר יששכר בער ראזנער ז"ל),[20] אבער ער איז געווען א תופס ישיבה. ער איז געווען נגיד אבער ער האט מסיים געווען אפאר מאל ש"ס. ער איז געווען א ש"ס איד. אזוי ברענגט דער סעקלעהיד'ער רב אין זיין ספר (על סוגיות הש"ס).

א הנוכחים: וואו איז ער געווען אן איידעם?

אב"ד טערצאל: דאס וויים איך שוין נישט וואו ער איז געווען אן איידעם. אבער זיין זיידע איז געווען רבי דוד דייטש.

מיין טאטענס טאטע (הגה"צ רבי יהושע העשיל ז"ל ראב"ד סעקלעהיד) איז געווען א ברודער פונעם סעקלעהיד'ער רב.

רבינו: דער רבי דוד דייטש איז אמאל אנגעקומען קיין פרעשבורג, און קיינער האט אים נישט געקענט, איז ער אנגעקומען אין בית המדרש, האט ער זיך געלייגט שלאפן אויף די ערד, און וועלן דער חתם סופר איז אריינגעקומען פארטאג'ס אין בית המדרש אריין, און אים געטראפן שלאפן אויף די ערד, האט ער זיך אנגערופן 'אוי, א ספר תורה ליגט דא אויף דער ערד'.[21]

היה תלמיד מובהק וותיק לה"נודע ביהודה" אשר השיב לו בשו"ת כארבעים תשובות אשר מתוכם ניכרת הערכתו הגדולה אליו. כמו"כ היה תלמיד להגאון רבי לעמיל גלוגא אב"ד אייזנשטאט מח"ס חוט המשולש בשערים, ומהר"ם ברבי אב"ד פרעשבורג. בשנת תק"מ נשא את אשתו מרת מרים בת דודו הר"ר משה מטוטשאפ. בשנת תקמ"ד נתקבל לאב"ד יעמניץ במעהרין, ואח"כ בתק"ן לאב"ד פרוינקריכען, ומשם בתק"ע לסערדאהעל, ובתקע"א נתקבל לאב"ד בעוב"י נאווען־מעסטע (עיר חדש) שם נלב"ע בערב ש"ק כ"ב סיון תקצ"א. חתנו המפורסם היה הגה"ק מאוה"ג מהר"ם א"ש ז"ל אב"ד אונגוואר מח"ס שו"ת אמרי אש.

17 בספר תולדות אנשי שם (להרה"ג ר' חנוך יו"ט ליפא ברוין, נדפס שנת תש"ג) נדפס מכתב מאת הרה"ג ר' מרדכי הכהן זאלצער ז"ל מ"מ במונקאטש, שהביא המעשה וז"ל: "עוד נזכרתי הנה בבחרותי בעת הייתי פעם אחת אצל שלחנו הטהור של הגה"ק בעל דרכי תשובה זצ"ל בליל הסדר, כשחלק האפיקומן שהיה דרכו לחלק פרוסות קטנות מאוד, ואז קרא אותי ואמר לך אתן פרוסה גדולה מפני שאתה בנש"ק נכדו של הגה"ק מו"ה דוד דייטש ז"ל.

ותוך דבריו סיפר מעשה נפלא איך שהגה"ק בעל ישמח משה ז"ל אמר פעם א' בחג השבועות לפני המסובין על שלחנו הטהור, כי אם הי' הדבר באפשרי שיזדמנו הוא (הבעל' ישמח משה) והגה"ק מדינוב בעל' בני ישכר ז"ל אצל הגה"ק מהרד"ד ז"ל היו פועלין הישועה שלימה משמי מרום, כך אמר הי"מ בלשון קדשו. ותיכף אחר חג השבועות הודיע הגה"ק מאוהעל את הגה"ק מדינוב שיזדמנו במקום פלוני ומשם יסעו יחד לעיר חדש אצל הגה"ק מהרד"ד ז"ל, וכן הוה שנזדמנו יחד לזמן המוגבל ורצו לנסוע לעיר חדש, אך שמעו שמועה המבהילה כי הגה"ק רד"ד ז"ל נסתלק מאתנו וממילא נתבטל הדבר".

18 ה"ה הגאון הגדול רבי יהודא סג"ל ראזנער ז"ל אבד"ק סעקלעהיד ומח"ס אמרי יהודא, נהעק"ה בחודש סיון שנת תש"ד לפ"ק.

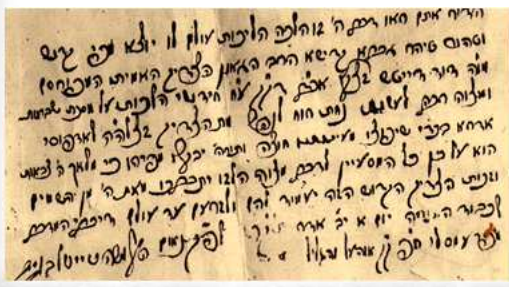
19 אביו הגה"צ ר' חיים יעקב ראזנער ז"ל אבד"ק טערצאל, הי' בנו של הגה"צ רבי יהושע העשיל ז"ל ראב"ד טערצאל, אחיו של הגאון אבד"ק סעקלעהיד ז"ל.

---

20 בנו של הגאון רבי מנחם ז"ל בנו של הגאון רבי דוב בער ז"ל חתן הגאון הגדול רבי דוד דייטש ז"ל.

21 וזה לשונו הנפלא של החת"ס בהסכמתו על הספר אוהל דוד: צדיק קדוש ישראל גאון עולם וספרו בידו מכתב קודש לה' וכו' וזכות הצדיק יעמוד לנו וכו'.

וזלש"ק של מרן הישמח משה: קדוש וטהור טיהר גברא קדישא הגאון הצדיק האמיתי וכו' ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא וכו' וזכות הצדיק הקדוש הזה יעמוד וכו'. [ראה העתק]:

א' הנוכחים: דער חתם סופר האט זיך געטראפן מיט אים נאך אלץ בחור, ער איז געפארן מיט רבי נתן אדלער.

רבינו: יא, אזוי דערציילט מען, אז זיי זענען געווען אינטערוועגנס, דער חתם סופר מיט זיין רבי'ן רבי נתן אדלער, און זיי זענען אדורך געפארן פראג, דער רבי דוד דייטש איז געווען א תלמיד פונעם נודע ביהודה, און אין פראג זענען זיי אריין דארט אין ביהמ"ד פונעם נודע ביהודה, רבי נתן אדלער האט געזען דארט דעם רבי דוד דייטש האט ער געוויזן פארן חתם סופר אויף רבי דוד דייטש, 'דער בחור'ל געפעלט מיר'.

איז ער געגאנגען רעדן מיט אים אין לערנען א לאנגע צייט ביז ס'איז געווארן שפעט, האט דער חתם סופר באגלייט רבי דוד דייטש צו די אכסניא וועו ער איז אריינגעקומען האט ער געזען א ליידיגן צימער אהן קיין בעט, האט רבי דוד דייטש געזאגט פארן חתם סופר, ס'איז דאך שפעט ביינאכט, און דו קומסט דאך פון וועג, ביזסטו דאך זיכער מיד, אפשר לייגסטו דיך צו אביסל, און רבי דוד דייטש האט געמומען זיין רעקל און עס אויסגעשפרייט אויף דער ערד אוז געזאגט פארן חתם סופר אז ער זאל זיך אראפלייגן.

נאך א שעה האט אים רבי דוד דייטש אויפגעוועקט אוז געזאגט 'אויפשטיין, שוין גענוג געשלאפן'.

זיי זענען געבליבן דארט אזוי לערנען צוזאמען אויף צוויי וואכן.

דער חתם סופר איז א תשובה (חלק יו"ד סי' קס"ז) דערמאנט דעם באזוך דארט אין פראג מיט רבי דוד דייטש.[22]

אב"ד טערצאל: ס'איז דא די מעשה פונעם חתם סופר וועו ער איז געווען אין א באד (מקום מעיינות לרפואה).

די מעשה איז געווען אז דער חתם סופר איז געווען אין א באד, אין פישטיאן דאכטז'יך, דארט וואו ער איז איינגעשטאנען איז געווען א מרחץ מיט א מחיצה מיט צוויי טויערן, אוז ער האט זיך אויסגענומען אז קיינער זאל נישט דארט זיין.

רבינו: יא, מ'האט צוגעמאכט די טויערן.

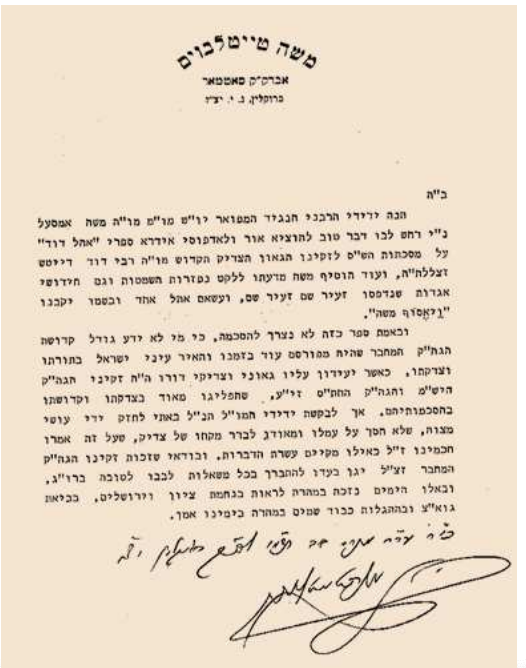
אב"ד טערצאל: אוז ער האט שוין נישט געקענט אויסהאלטן די היץ.

רבינו: ער האט עס נישט געקענט עפענען, ער איז געווען אין א סכנה, האט ער געטראכט וואס קען דאס זיין.

אב"ד טערצאל: יא, האט ער זיך מיישב געווען אז ס'שטייט אין די גמרא (שבת קה:) אז אויב מ'איז נישט מספיד א תלמיד חכם איז ראוי לקוברו בחייו,[23] האט ער אינזין געהאט דאס צו ערלעדיגן, אוז ס'האט זיך אליין אויפגעמאכט די טיהר.[24]

ועי' במכתב קודש של כ"ק מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל להרב ר' משה ב"ר בערל אמסל ז"ל שהוציא לאור בשנת תשמ"ו את ספרי אוהל דוד, בהוספת קונטרס ויאסוף משה דברי אגדה נחמדים מבעל אוהל דוד, האיך שהפליא שם את ההסכמות הקדושות הללו. [ראה העתק]:

משה טייטלבוים
אבדק"ק פאסמאר
ברוקלין, נ. י. יצ"ו

ב"ה

הנה לדידי הרבני חבגדז המפואר רז"ש מו"ם מו"ה משה אמסעל נ"י רחש לבו דבר טוב להוציא אור ולאדפוסי אידרא ספרי "אהל דוד" על מסכתות ש"ס לזקינו הגאון הצדיק הקדוש מו"ה רבי דוד דייטש זצללה"ה, ועוד הוסיף משה מדעתו ללקט נפזרות השמטות וגם חידושי אגדות שבדפסו זעיר שם זעיר שם, ועשאם אהל אחד ובשמו יקבנו "ביאספו משה".

ובאמת ספר כזה לא נצרך להסכמה, כי מי לא ידע גדול קדושה הגה"ק המחבר שהיה מסורסס עוד בזמנו והאיר עיני ישראל בתורתו וצדקתו, כאשר יעידנו עליו באוזני וצדיקי דורו ה"ה זקינו הגה"ק הרש"ש והגה"ק החס"ס זי"ע, שתפליגו מאוד בצדקתו וקדושתו בהסכמותיהם. אך לבקשת ידידי חמו"ל הנ"ל באתי לחזק ידי עושי מצוה, שלא חסך על עמלו ומאודו לברר מקחו של צדיק, שעל זה אמרו חכמינו ז"ל כאילו מקיים עשרת הדברות. ובודאי שזכות זקינו הגה"ק המחבר זצ"ל יגן בעדו להתברך בכל משאלות לבבו לטובה ברו"ג, ובאלו הימים נזכה במהרה לראות בנחמת ציון וירושלים, בביאת גוא"צ ובהתגלות כבוד שמים במהרה בימינו אמן.

---

22 וז"ל בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' קס"ז) : ...מ"מ לא הזזוני ממקומי, עד שכמו ב' שנים נתאכסן אצלי הרב המאוה"ג איש עמיתי, מהו' דוד קיצע נ' לע"ע אב"ד ור"מ דק"ק סאראדהלי (והוא עמד לפני אמ"ע הגאון נ"י בק"ק פראג והשתעשע עמו לפרקים) והוא אמר לי כי כן קבל ג"כ מרבו המובהק הגאון בעל נוב"י ז"ל ושמחתי כעל כל הון.

23 וז"ל הגמ' (שם): א"ר יהודה אמר רב כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו בחייו שנאמר (יהושע כה, ל) ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת סרח אשר בהר אפרים מצפון להר געש מלמד שרגש עליהן הר להורגן.

24 וז"ל מרן החת"ס ז"ל בס' דרשות חת"ס (דף שפ"ה) ...כאשר אני היום נתחייבתי יסורים וגלות מקהלתי וישיבתי ובטול תורה להתגורר פה במרחץ לעסוק ברפואות, והזמין לי הי"ת להיות סמוך ונראה לשכיכת מקום הגאון הצדיק רבי דוד דייטש זצ"ל להספידו ברבים, ואני מיצר מצד ושמח שהזמין לי הקב"ה עונשי ע"ד מצוה וכבוד תורה.. עכ"ל.

והעובדא הנ"ל מובא בס' זכרון למשה (עמוד ע"ו) במכתב הג"מ רבי יששכר שלמה טייכטאל ז"ל ראב"ד פישטיאן שכתב שהגאון רבי דוד דייטש ז"ל נפטר בכ"כ סיון תקצ"א, ובתמוז שאחריו היה החת"ס במרחץ והעלימו ממנו עוד בהיותו בביתו את פטירתו, ולא היה יכול

רבינו: יא, ער האט זיך מקבל געווען אז ווען ער וועט אהיים קומען וועט ער מספיד זיין דעם רבי דוד דייטש.

אב"ד טערצאל: שוין, דאם איז דער חלק.

[והמשיך לומר לנכדו הרב ר' חיים יעקב שליט"א]: נאכדעם וויל איך דיר זאגן, האסטו וווייטער רבי ישעי' זילבערשטיין דער מעשי למלך, דאם איז עפעס א קלייניקייט?

און דער שבילי דוד, האסטו שוין אלעס.

רבינו: און דער ערוגת הבושם.[25]

אב"ד טערצאל: יא יא. און רבי יוסף טשעטשאוויצער,[26] דער גרעסטער טיטל פונעם ישמח משה אויף אים 'החסיד'.

רבי יוסף טשעטשאוויצער איז געווען קודם רב אין טאלטשאוו. די מעשה איז געווען ער איז געפארן אהין, אזוי ווי אלע רבנים האט ער געהאט גרויסע צרות, משה רבינו האט שוין געהאט גרויסע צרות פון דתן ואבירם....

כ'פארשטיי נישט די חסידים האבן זיי נישט געקענט מסדר זיין...?!

בקיצור, ער איז געגאנגען דארט קיין טאלטשאוו און מ'האט מסכים געווען, אבער דער ראש הקהל האט געזאגט ווי לאנג איך לעב וועט ער נישט דארט זיין, ער האט זיך באקלאגט פאר רבי שמעון סופר וואס טוט מען דא?!, בקיצור, קהל האט נישט געפרעגט דעם ראש הקהל, ער איז אריין געקומען אין שטאט ווערן רב און אין די רגע איז נעדר געווארן דער ראש הקהל... מ'האט מורא געהאט פון אים, צוויי יאר נאכדעם איז ער געגאנגען קיין טשעטשאוויטץ.

רבינו: דער פאפא רב האט געהייסן נאך אים?

אב"ד טערצאל: יא. נאך רבי יוסף טשעטשאוויצער

א' הנוכחים: דער ויגד יעקב איז געווארן רב אין פאפא אין די שטאט?

אב"ד טערצאל: ס'איז נישט געווען אזוי אינגאנצן...

רבינו: ס'איז געווען א מחלוקה דארט.

אב"ד טערצאל: דארט איז געווען א עקסטערע קהילה, א פרומע קהלה, חסידישע קהילה, דער רב אין שטאט איז געווען ר' שמואל גאטליעב, א תלמיד פונעם ערוגת הבושם.

רבינו: יא, ס'איז דא א ספר פון אים.

אב"ד טערצאל: יא 'שמואל ברמה'.

א אינטערסאנטע זאך, מ'האט געפרעגט רבי יעקב משה קאמארנער אויפן ויגד יעקב צי ער זאל קומען, האט ער געזאגט 'נישט יעצט'. שוין, מ'האט אים נישט געפאלגט, און ער איז יא אהין געקומען... כ'וועל דערציילן עפעס – פונקטליך ווייל איך נישט דערציילן – מ'איז ארויף געגאנגען צם רב, האט ער געזאגט אז ער וועט עם נישט אויסהאלטן... האט מען געזאגט, ער קומט נאר אין די ישיבה, ער האט געהאט א ישיבה עץ חיים, ער מאכט נישט גארנישט... דער רב איז נפטר געווארן א האלב יאר ארום.[27]

להספידו בפרשבורג, ואירע עמו פה מעשה נורא, שאז בימים ההם לא היה בימים חמים דפה רק מעין אחד, היינו המעיין שנקרא כעת די דריטטע קלאסטע, והיה עשוי כמו עוקה ועליו דלתות גדולות מברזל, ובכל יום בבוקר היו נפתחים ועומדים עד עת הערב לצורך רחיצה, ובערב היו נסגרים, והחתם סופר כשהי' רוחץ פעלו אצל הדירעקטיאן שלא יהיה איש אתו רק רחץ לבדו, ואירע כשנכנס לרחוץ שהדלתות נפלו מעמדם ונסתם העוקה, ומבפנים לא היה אפשר לפתחו בכח אנושי, והיה בסכנה גדולה סכנת מות הי' מרחפת עליו מהחום וההבל, ולא היה בכדי שיעשה לילך ולקרוא למשמשי המרחץ לחזור ולפתחו, כי בינתיים יגוע ויאסף ח"ו, ותיכף התחיל החת"ס לפשפש במעשיו למה בא לידי זה, וכרגע עלה במחשבתו מאמר חז"ל המתעצל בהספידו של חכם ראוי לקברו בחייו, וע"כ בא לו המעשה שהיה מוצא את עצמו כאילו נקבר בחייו, וקיבל עליו שאם הקב"ה יעשה לו נס להצילו מסכנה זו, תיכף יאסוף כל הנמצאים בפישטיאן ויספיד את הגאון הנ"ל, ובאותו רגע פתאום נפתחו הדלתות מעצמם ויצא בשלום, וכן קיים נדרו והספידו כראוי ע"כ.

25 אביו הגה"צ ר' חיים יעקב ראזענר ז"ל אבד"ק טערצאל ז"ל הי' חתנו של הגה"צ ר' אהרן זילבערשטיין אב"ד קערעצקי-בעלעד בנו של הגה"ק המעשי למלך מווייטצען ז"ל וחתנו של הגה"ק הערוגת הבושם ז"ל.

26 נזכר בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' ק) ובשו"ת כתב סופר הרבה פעמים. וראה לדוגמא בתשובות כתב סופר (או"ח סי' ק"ב) שהכת"ס כתב לו בזה"ל: יוסיף דעת תורה, כהלכה מורה, יוסיף לו ה' אורך ימים ושנות חיים לאל גומר עליו גמח"ט, ה"ה ידיד נפשי הרב המאוה"ג זקן שקנה חכמה, אורך ימים תבונה סותר ובונה, צדיק תמים, מתנהג בחסידות, כש"ת מו"ה יוסיף גרינוואלד נ"י אבדק"ק טשעטשאוויץ יע"א...

27 עיי' בס' שמואל ברמה (מהרב ז"ל בהלק התולדות פ"ו): ...ראשית צעדי רבנו בעיר היו טעונים זהירות יתירה, צעדיו היו נתונים עדיין לביקורת ולמבחן, ואכן קשה היתה מלאכתו, אך רבינו כליל השלימות חכם התבונות מצא מסילות לליבות האנשים, ואט אט שככו הקולות אשר ביטאו את הקיטוב בין אנשי העיר, שבועיים לאחר כהונת רבינו בעיר כתב אחד מכתבי העת: ...שקטו הרוחות העזים שבמשך שנים רבות לא רצו להיפסק, עם בואו של הרב הראשי רבי שמואל גאטליעב שליט"א נכנסה ברכת השלום לקהילת פאפא שאליה השתוקקו מאז שנים רבות, ואם הסימנים לא יאכזבו יתמיד מצב השלום, ההבנה ההדדית וההרמוני' בין הפלגות שבקהילת פאפא...

...אך דא עקא ניהול העניינים הרוחניים שבעיר השכנת שלום בה והרבצת תורה היו מעמסה גדולה על רבנו, אך רבנו לא הירפה מעבודתו ובשקידה ובמרץ המשיך בה ליבו הטוב אשר כל מקרה ואירוע נגעו לו, ונפשו הנקי' מכל רבב לא יכלו נשוא את הטורח, ובמיוחד את הצער שגרמה לו קבוצה קטנה של מתנגדיו בקהילה, ובליל שישי אור לכ"ו חשון תרפ"ט, לאחר מסירת שיעור בישיבתו משאת נפשו חש ברע

צום סוף האט ער אהנגענומען צו זיין ראש בית דין. דארט איז געווען א קהילה פון פינעף הונדערט מענטשן, די שטאט איז געווען אויסגעמישט, אבער ער האט געהאט א הונדערט צוואנציג ערליכע בעלי בתים, 'קהל עדת ישראל' האט עם געהייסן, אויף די מציבה שטייט אזוי ק"ק 'עדת ישראל', א ישיבה האט ער געהאט א גרויסע, אין הוניאד האט ער אויך געהאט א גרויסע ישיבה, אפילו די קעגנער'ס האבן געשיקט די קינדער אהין.

רבינו: ער האט דארט אויך געהאט מחלוקת, אבער ער איז געווען זייער א געלונגענער מענטש.

אב"ד טערצאל: יא, אזוי איז געווען.

רבינו: ער איז געווען זייער א געהויבענער מענטש.

ס'איז דא א מעשה, ווען דער ערוגת הבושם איז אויף די עלטער נישט געזונט געווארן, איז אמאל געקומען צו אים א דאקטער אזא פרייער מענטש און אים באהאנדלט, ס'איז שוין געווען ביינאכט און ווען דער דאקטער איז אוועק געגאנגען, האט ער געהייסן רופן דעם זוהן דער ויגד יעקב, ווען ער איז געקומען, האט דער ערוגת הבושם אזוי געקוקט אויף אים און אים גארנישט געזאגט, דער ויגד יעקב שטייט דארט און ווארט, דער פאטער האט אים דאך גערופן, האט ער זיך גענעבן א רוף אהן 'דער טאטע האט מיך גערופן? וואם וויל דער טאטע?', האט דער ערוגת הבושם אים גזאגט, 'דא איז דאך געווען דער דאקטער (שאינו יראַ שמים), איך וויל נישט גיין שלאפן נאכדעם וואם איך האב אים געזעהן' (ולכן קרא לבנו בכדי שיבוא על אדם יר"ש קודם השינה).

א' הנוכחים: דער רב אין פאפא איז דעמאלטס געווען הרב גאטליעב?

ונשמתו הזכה שבה למקור מחצבתה השמימה לאחר כהונה של כשנה ומחצה בעיר פאפא, והוא אך כבן נ"ב שנה.

למותר לתאר את סערת הרוחות והתדהמה בה הוכו אנשי העיר, האיש אשר כה אהוב ונערץ עליהם אשר התכבדו בו לעיני כל, ואוותם עליו שעיני הכל אליו צופיות שיעמיד את העיר על תילה יחדש תפארתה ויגדל כבודה, רבני הדור נתנו בו את עיניהם שיהי' יו"ר קהלות הארתודוכסים במדינה ויהי' נושאי דגלה ברמה ללחום מלחמתה ולשאת את מאבקי', ועתה מוטל הוא לפניהם, והוא עדיין במלוא תוקפו.

מבט בכתבי העת המתארים את פטירת רבנו, האבל הכבד ומסע הלוי' מעוררים התרגשות והתפעלות מהמעמד הרם לה הגיע רבנו בעירו ומחוצה לה תוך תקופת כהונתו הקצרה בעיר זו, ומלמדים על גודל הצער והיגון שאפף את תושבי העיר פאפא בפרט, ומדינת הונגרי' בכלל, קהילות רבות מרחבי המדינה שלחו את נציגיהם ללוי' כשרביניהם וראשיהם בראשם, שעות רבות של הספדים קהל עצום בוכה ומיילל על אילן רב פארות זה שנגדע... ועיי"ש שמביא עוד פרטים על הרבנות.

אב"ד טערצאל: יא, נאכדעם האט מען געזומען אן איידעם ער האט געהייסן ר' יעקב האבערפעלד. דער ויגד יעקב האט אריינגעברענגט הסידות אין אויבערלאנד, ער האט עם דארט פארשפרייט.

רבינו: יא, בעלזער חסידים.

אב"ד טערצאל: כ'האב געהאט א פעטער וואם האט געלערנט אין אונטדארף אפאר יאר ביים אונטדארפער רב, ער איז נישט אהיים געקומען, שפעטער איז ער אהיים געקומען און געזאגט אז ער פארט קיין פאפא, ס'איז געווען א געפארעכטיג, זיין פאטער האט עם פארדראסן, זאגט ער יעצט קומט ער אהיים און שוין וויל ער פארן... אמאל איז אנדערש געווען ווי היינט....

וועג מיין טאטע האט התונה געהאט איז געווען די התונה אין בעלעד, דער בעלעדער רב איז געווען א זוהן פונעם מעשי למלך, און ער האט מכבד געווען דעם ויגד יעקב מיט סידור קידושין.

רב דביהמ"ד ישמח משה: ס'איז דא שיינע זאכן אין די ספרים זיינע, פונעם ויגד יעקב.

רבינו: יא, ער איז געווען א גוטער מגיד.

אב"ד טערצאל: יא, ער האט געהאט טויזענטער תלמידים, דער סעקלעהיד'ער רב האט אויך געהאט טויזענטער תלמידים.

רבינו: יא, ער האט געהאט זייער אסאך תלמידים.

אב"ד טערצאל: ער האט מער מצליח געווען מיט זיין ישיבה ווי מיט זיין רבנות, ער האט געהאט זייער א שיינע ישיבה.

כ'האב טאקע געהערט פונעם מחותנ'ס טאטע, דער ברך משה, ער איז געווען ביי מיין שוועד (כ"ק בעל ויחי יוסף מפאפא ז"ל), האט ער אים גזאגט אין יעדן קליינעם שטעטל זענען געווען רבנים, און איבעראל איז געווען גרויסע מענטשן אין קליינע שטעטלעך. למשל, ווען איך האב מיך געוואלט אדורך רעדן אן ענין בין איך אריבער געפארן קיין סעקלעהיד צום סעקלעהיד'ער רב, אזוי האט ער גזאגט פאר מיין שוועד ז"ל.

כאן נכנס מוה"ר דוד עקשטיין חי"ו ראה"ק דק"ק קרית יואל

רבינו: [בצחות] ער איז דער ראש הקהל. דער צאנזער רב דער דברי חיים האט געוואלט ווערן רב אין קאלוב, און דער ראש הקהל האט גזאגט ניין, איז געווען ניין....[28]

---

28 ויש לציין מה שמובא בא' משיחות קודש בשולחן מלכים מה שסיפר מרן שליט"א כדלהלן: "דער הייליגער דברי חיים האט שטארק משתוקק געווען צו זיין רב אין קאלוב. דאס איז געווען היבשע יאר נאכן

א' הנוכחים: [בצחות] אבער היינט צו דעם רב זאגט דער ראש הקהל יאָ!

אב"ד טערצאל: ביים מעשי למלך איז געווען א מעשה, דער מעשי למלך איז געווען א שטרענגער מענטש, און ער האט אמאל אפגעמאכט עפעס א זאך, און דער ראש הקהל האט נישט געוואלט, און ער האט געזאגט אויב אזוי דאנק איך, ער זאגט זיך אפ פון זיין ראש הקהל'שאפט, ער רעזיגנירט, האט אים דער מעשי למלך געזאגט 'קומען זי אהער, זעצט אייך אראפ...', און ער האט געגעבן א שריי 'שייגעץ ארויס, דו דאנקסט נישט... נאר איך רוק דיך ארויס... אויס ראש הקהל!'

אן אינטערסאנטע זאך, כ'דערמאן מיך אזוי מענין לענין, עס שטייט אין מעשי למלך אין די תולדות המחבר אין נאמען פון מיין זיידן, אז דער קדושת יו"ט האט זייער פארפירט אז די בחורים זאלן נישט פארן קיין אויבערלאנד, אבער צום מעשי למלך האט ער יא געלאזט פארן, האט ער געזאגט, איך בין געפארן צו די קאנצעליי (לאסיפת הרבנים שם) דער עיקר פארוואס כ'בין געפארן וויל כ'האב געוואלט טרעפן דעם מעשי למלך.[29]

הסתלקות פונעם קאלוב'ער רב, דער קאלובער רב איז שוין נסתלק געווארן תקפ"א.

דעמאלסט איז נאך געווען דער ראה"ק הצדיק ר' יעקב פיש ז"ל, און ער האט נישט מסכים געווען.

דער נאסאדער רב האט געזאגט אויף דעם וואס מ'האט נישט געוואלט אויפנעמען דעם דברי חיים אלס רב אין קאלוב "אונגארישע נערעם, ווען דער הייליגער רב קומט ווען קיין קאלוב, וואלט ווען דער שינאווער רב געווען רב אין בסערמין, און דער גאריליצער רב וואלט געווען רב אין נאנאש, און דער קשאנוב'ער רב וואלט געווען רב אין א צווייטע אונגארישע שטאט, וואספארא פנים וואלט ווען אונגארן געהאט".

29 עיי' בס' עובדא דאהרן (עמ' ס"א) שמסופר שם הגה"ק בעל קדושת יו"ט ז"ל בא פעם אחת מסיגעט לבודאפעסט על אסיפה רבתי של הארטאדאקסישע לאנדעס קאנצעליי, ומצא שם את הגה"ק מווייצען והשתעשעו ביחד בשיחות מריעים יומיים או שלש, ובשעת פרידתו אמר הקדושת יו"ט להרב מווייצען בזה הלשון, תאמינו לי שלא באתי לבלות את הזמן היקר שלי, רק בשביל האסיפה לבד כי אם אתם נמצאים כאן, אז כבר לא צריכים אותי, רק העיקר מה שבאתי בשביל שידעתי שאמצא אתכם כאן, ויהי' לי הזדמנות טובה לשוחח עמכם שיחות יקרות ולהתוודע עמכם יותר ויותר, אעפ"י שהקדושת יו"ט הי' מכיר את הגה"ק מווייצען מכבר, והי' מתנהג זה כמה שנים שאם באו אליו בחורים מסיגעט והסביבה להתפרד ממנו שנוסעים ללמוד בישיבה.

מיר זענען זיך צוזאם געקומען די וואבעדינע סדרה, אלה פקודי המשכן משכן העדות, די ספרים הקדושים טייטשן אז 'פקודי' איז א לשון פון חסרון, אזוי ווי 'ולא נפקד ממנו איש', איז טייטשט מען אז כאטשיג דער משכן איז שוין ליידער נישטא, איז אבער דא די אלע בתי מדרשים, אפילו ס'פעלט דער משכן, איז אבער 'משכן העדות' פון די תורה.

דא, ברוך ה', דער רבי זכותו יגן עלינו האט אויפגעשטעלט אזא גרויסע שטאט, קעיה"ר עם איז נתרבה געווארן, דער רבי זאל זיין געזונט טוהט אזויפיל אויפצושטעלן בתי מדרשים אין יעדןווינקל פון שטאט, און יעדן ביהמ"ד דארף מען דאך האב א רב, ברוך ה' דא זעמיר זוכה אז דער רבי זאל זיין געזונט האט בנים ובני בנים, תלמידי חכמים חשובים, איז א שמחה אז מ'נעמט אויף דא א נייעם רב, ער קומט פון אזעלכע חשוב'ע עלטערן און זיידעם, ער איז אן איידעם פון אונזער רב רבי שמעון זאב דער חתנא דבי נשיאה (רב דביהמ"ד ישמח משה בשכונת ברך משה), זיין זיידע דער טערצאלער רב זאל זיין געזונט און שטארק דער איידעם פונעם פאפער רב (כ"ק בעל ויחי יוסף) ז"ל, און זיין טאטע דער קאזלובער רב פון מאנסי.

אוודאי, איז עס א שטאלץ פאר די קהילה, אונז האפן מיר אז דער רבי זאל זיין געזונט און שטארק וועט זעהן נחת, פון דעם רב, פון דעם איניקל, און פון אלע אנדערע רבנים, ער זאל קענען אויפהייבן דעם כח התורה והתפילה דארט אינעם ביהמ"ד, ברוך ה' דארט איז שוין דא א גוטע התחלה, זיין פעטער ר' יוסף, דעם רבינ'ס איידעם,[30] האט שוין אראפ געלייגט זייער א שיינער יסוד, במילא וועט שוין זיין אביסל גרינגער, דער אויבערשטער זאל העלפן אז דער רבי זאל זעהן נחת פון די גאנצע שטאט, און פון אונז אלע, ביז משיח צדקינו.

ושרו ניגוני שמחה לכבוד המאורע

המשך השיחה בגליון שבוע הבא בעז"ה

כמו כן, באויבערלאנד לא הי' מסכים להם רק בחורים שאמרו שנוסעים לישיבת ווייטצען, לאלו הי' מסכים הקדושת יו"ט ז"ל ונפרד מהם בברכה רבה.

30 ה"ה הגה"צ ר' יוסף רוקח שליט"א חדב"נ, ששימש כרב ביהמ"ד 'קול אליהו' מיום הוסדה, ואח"כ עלה לכהן פאר כרב ביהמ"ד החדש 'בית חיים יעקב' בשכונת ברך משה בקרית יואל יצ"ו, ורבינו שליט"א מינה את בן אחיו הר"ר חיים יעקב שליט"א למלא את מקומו ברוב הצלחה.

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בימי יו"ט ראש השנה שנת תשפ"ה לפ"ק

ליל א' דר"ה - לפני ברכת לשנה טובה

מנהג ישראל לומר בליל ראש השנה ויום הכיפורים מזמור כ"ד שבספר תהלים, לדוד מזמור וגו' ישא ברכה מאת ה' וגו', שאו שערים ראשיכם וגו' ויבא מלך הכבוד. והיא מסוגל לפרנסה (פרע"ח שער ראש השנה פ"ז).

ויל על פי מה שהביא א"ז הרה"ק מהארנאסטייפל זללה"ה בספרו פלא יועץ (לפסח) משמיה דחותנו הוא ניהו ק"ז מרן מצאנז זללה"ה זי"ע דהוה מרגלא בפומיה, השי"ת נקרא מלך ישראל וגואלו (ישעיה מד ו), מה כבוד הוא להשי"ת להיות מלך על קבצנים עניים ואביונים, אבל אם בני ישראל מושפעים בפרנסה טובה ומזוני רויחי, אז הוא לו הוד והדר שהוא מלך ישראל, עכ"ד.

ובזה יתפרש אומרו ישא ברכה מאת ה', והוא ברכה פרטי לכל עובד ה' שהוא נקי כפים ובר לבב שיזכה לברכה מאת ה', כי כן ראוי לפי כבודו יתברך שיהיו עבדיו מתברכים בכל מילי דמיטב, פרנסה ועושר ובריאות השלימות ונחת מיוצאי חלציהם, ואז יאמר קבל תבל ומלואה, שאו שערים ראשיכם וגו' ויבא מלך הכבוד, מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות הוא מלך הכבוד, שנקרא יתברך שמו בתואר מלך הכבוד, כאשר בני ישראל זרע עמוסיו הם שבעים מכל טוב.

ולכן אמירת מזמור זה הוא מסוגל לפרנסה, כי באמירתינו מתעורר למעלה שבח זה של הקב"ה שהוא נקרא בתואר מלך הכבוד, ולא יותאם אליו תואר זה אם בניו הם רעבים מבקשים לחם, ועל כן כל שרי מעלה מסכימים שיהיה לבני ישראל שפע פרנסה בריווח כפי הראוי לכבודו יתברך.

ויה"ר שיבא ברכה כללית עלינו ועל כל תושבי העיר ועל כל בני ישראל בכל מקומות מושבותיהם, שנה טובה ומבורכת ושנת שמחה, וגם ברכה פרטית שכל אחד יוושע במה שצריך, בני חיי ומזוני ונחת ושידוכים הגונים, ותהא השנה הזאת שנת גאולה וישועה בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן. לשנה טובה תכתבו ותחתמו לאלתר לחיים טובים ולשלום.

סעודת ליל א' דראש השנה

תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו (תהלים פא ד). ובמדרש ילקוט (רמז תתלא) בכסה ליום חגינו, בחודש שיש בו חג הסוכות. וצריך ביאור.

ב) במס' ראש השנה (דף טז.) אמר רבי יצחק למה תוקעין בראש השנה, למה תוקעין, רחמנא אמר תקעו כו', אלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערבב השטן. וכתבו התוס' (ד"ה כדי) בשם הירושלמי, כד שמע קל שיפורא זימנא חדא, בהיל ולא בהיל, וכד שמע תניין כו' מתערבב, ולית ליה פנאי למעבד קטגוריא. ויש להבין מדוע מתערבב השטן דוקא בתקיעות השניות.

ויתבאר בהקדם דברי הגאון מווילנא ז"ל בשנות אליהו (בליקוטים) לפרש מאמר המשנה (אבות פ"ג מ"א) דע לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, כי נתינת דין הוא על מה שחטא, ונתינת חשבון הוא מפני שאין אדם חפשי מבלי לקיים המצות בכל שעה ורגע, אם כן באותו שעה שעבר עבירה, מלבד העבירה שעשה, הרי באותו שעה לא עשה מצוה, וזהו החשבון שלא קיים מצות בעת עשיית העבירה, עכ"ד.

ומוסיף עלה בישועות יעקב (או"ח סי' תקפ"א סק"ד) כי אם האדם שמח בקיום מצות ה', בזה נתכפר לו גם החשבו"ן, אותו זמן של עשיית העבירה שאז חיסר מלקיים מצוה. וזהו ביאור מאמר המדרש (תנחומא אמור סכ"ב) ולקחתם לכם ביום הראשון (ויקרא כג מ), ראשון לחשבון עונות. והיינו שבשמחת המצוה של ארבעה מינים יתכפר חשבו"ן העונות, עכ"ד.

ובזה יש לומר המכוון בברכת יצחק אבינו (בראשית כז כז) וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', ובמס' תענית (דף כט:) כריח שדה של תפוחים, עכ"ד. וכתבו התוס' (ד"ה של) יש מפרשים תפוחים כריח אתרוגים. ויש להבין מה זה שדימה את יעקב לשדה אתרוגים.

אך ביאור הדבר, דהנה יצחק ברך את יעקב ביומא דראש השנה כמבואר בזוה"ק (אמור דף צט:), ובביאור הגר"א (או"ח סימן תקפ"ג) נתן בזה טעם לשבח על שאוכלים תפוח בליל ראש השנה, כי אז אמר יצחק ליעקב ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', ודרשינן שדה תפוחין. ולפי זה יש לומר כי יצחק אבינו ביקש להמליץ טוב על בני ישראל בליל ראש השנה. וזהו וירח את ריח בגדיו, ובגמרא (סנהדרין לז.) אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו. והיינו הבוגדים והחוטאים אשר יתעוררו לתשובה ביום הדין הזה, אך הלא בתשובה לבד לא יתוקן רק מעשה העבירה בבחינת די"ן, ולא מה שחיסרו מן הזמן בבחינת חשבו"ן של העדר קיום המצוה, ולזה ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', זה שדה של תפוחים, היינו אתרוגים, מה שמקיימים מצות לקיחת ארבע מינים בשמחה, ובכח השמחה של מצוה יתכפר גם חשבון העדר קיום המצוה.

והנה כ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה ביאר בברך משה (מאמר יודעי תרועה אות יב) מה שתיקנו חכמים לתקוע שני פעמים תקיעות דמיושב ותקיעות דמעומד, כי תקיעות שופר הוא לעורר לתשובה (כמ"ש הרמב"ם פ"ג מהל' תשובה ה"ד), ולכן תוקעין פעם אחת לעורר בתשובה על עצם העבירה, ופעם שנית לעורר לתשובה על הזמן שלא קיים אז מצוה, עי"ש לדרכו. ולפי האמור יומתקו הדברים על פי מה שכתב החתם סופר (דרשות לר"ה דף ד.) בענין תקיעות פעמיים, כי מצינו בקרא (במדבר י י) וביום שמחתכם ובמועדיכם ותקעתם בחצוצרות, שנצטווינו לתקוע לשמחת מצות יום טוב, אמנם בראש השנה נצטווינו (במדבר כט א) יום תרועה יהיה לכם, והיא מצות עשה בפני עצמה מאיזה טעם שיהיה, ומשום כן אחר שתקענו מיושב ויצאנו ידי חובתינו אליבא דכל הספיקות, אנו עומדין להתפלל מוסף ותוקעין בתפלה לא כסדר הראשון לחובת היום, שכבר יצאנו ידי חובתינו, רק לשמחת מצוה כתוקע לשיר, לקיים מצות עשה של וביום שמחתכם ובמועדיכם, ולשמחה מה זו עושה, הלא אינו חג האסיף ולא קציר ולא נעשה לנו בו נס יציאת מצרים ועניני כבוד וכדומה, ואיננו רק שמחת מצוה שזכינו לקיים מצות עשה של יום תרועה יהיה לכם. וזה המכוון בלשון רש"י (ראש השנה טז: ד"ה כדי לערבב) שרואה שמחבבין המצות, ר"ל שתוקעין לשיר ביום הזה, שמע מינה שהוא משום חיבוב מצוה, עכ"ד.

ועל כן הזמן גרמא בתקיעות שניות להתעורר לתשובה על הזמן, כי מאחר שאז תוקעין מחמת שמחה של מצוה, הנה בכח שמחה של מצוה מתכפר גם בחינת חשבו"ן על הזמן מה שלא קיים מצוה באותה שעה.

ובכן בשעה שהשטן שומע תקיעות הראשונות שהם תקיעות דמיושב בהיל ולא בהיל, כי כאשר תוקעין להתעורר לתשובה ולהתחרט על העבירות שעשו בבחינת די"ן, לא מתכפר רק העבירות בלבד, ונעשו המעשים שהיו כאילו לא היו, אבל הזמן וחובת קיום המצות עדיין לא נתקן, וכמ"ש א"ז זללה"ה בעצי חיים (פ' בראשית) דהאיך אפשר לומר דהוה כאילו עשה מצוה באותה שעה, הלא ק"ל בירושלמי (קידושין פ"ג ה"ב) הביאו הש"ך (חו"מ סי' כ"א סק"ג) אונסא כמאן דלא עביד אמרינן, אונסא כמאן דעביד לא אמרינן. ולכן לא בהיל לגמרי, דהלא חשבון הזמן עדיין לא נתקן, אבל כאשר שומע תקיעות השניות שהם תקיעות דמעומד מחמת שמחה של מצוה, אז מתכפר גם החשבון, לכן ודאי בהיל ואמר זהו שיפורא דיתקע בשופר גדול, דכיון שמתכפר החטאים לגמרי הן בחינת די"ן והן בחינת חשבו"ן, ראויים בני ישראל לגאולה וישועה.

ולזה אמר המדרש, תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו בחודש שיש בו חג הסוכות, והיינו מה שאז שמחין בשמחה של מצוה בעת קיום מצות לקיחת ארבעה מינים, ובזה מתכפר גם החשבו"ן מה שלא קיים מצוה באותה שעה שעבר עבירה, וכדבר הזה תקנו חכמים בתקיעות שופר לתקוע פעמיים, שלאחר שקיימנו מצות ה' עלינו בתקיעות דמיושב ונתכפר בחינת דין, חוזרין ותוקעין תקיעות דמעומד לשמחת המצוה, ובזה מתכפר גם החשבון, ובני ישראל יוצאין בדימוס.

ויה"ר שנזכה לפעול כל טוב, עומדים אנו בראש השנה שהוא יום הדין, יהא רעוא שנזכה לעשות פעולה לטובה ולקיים מצות ה' כדבעי, והשטן יתערבב ולא יוכל לעכב תקיעותינו מלעלות, והמליצי יושר בשמי מעל יליצו בעדינו וילמדו זכות עלינו להוושע בשנה טובה ומבורכת בכללית ובפרטית, בני חיי ומזוני ושידוכים וכל מילי דמיטב, ותהא השנה הזאת הבאה לקראתינו לשלום עלינו ועל כל ישראל בכל מקומות מושבותיהם שנת חדוה שנה טובה, ושנת גאולה וישועה, ונזכה לקבל פני משיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

דרשה לפני תקיעת שופר
יום א' דראש השנה

כתיב (תהלים פט טז) אשרי העם יודעי תרועה, איתא במדרש (ויק"ר פכ"ט ס"ד) א"ר יאשיה, אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע וכו', אלא שהן מכירין לפתות את בוראם בתרועה. וצריך ביאור במה יכולים בני ישראל לפתות את בוראם יותר מן שאר האומות.

ב) בתהלים (קפיטל צח ו) בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה', כתב החתם סופר (דרשות לז"ך אלול דף שפט:) רמז, ראשי תיבות **ב**חצוצרות **ו**קול **ש**ופר **ה**ריעו הן אותיות **בושה**. ויש להבין הרמז בזה.

ונל"פ בהקדם מה שכתבו בספה"ק דברי כבושין להתעורר לתשובה בימים האלו שהם ימי הדין, היום יעמיד

במשפט כל יצורי עולמים, ועל כן הקדים הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו ונתן לנו ימי חודש אלול שהם מיועדים להתבוננות ופשפוש במעשים, ולכן נוהגים לתקוע בשופר בחודש אלול (כמ"ש הטור או"ח סי' תקפ"א), כי טבע קול השופר הוא לעורר לבב השומע לתשובה ולתיקון המעשים, כמ"ש הרמב"ם (פ"ג מהל' תשובה ה"ד) בטעם מצות תקיעת שופר בראש השנה, כלומר עורו ישנים משינתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה. וכן התקינו להרבות בסליחות ותחנונים בימי חודש אלול, להכין את נפשינו להיות מוכנים ועומדים למשפט ביום הדין.

אמנם הלא יש אדם שאין מטה לבבו להאזין לקול השופר ולהתעורר מחמת קדושת הזמן, וכבר יצא כל חודש אלול ועדיין לא נתעורר לתשובה, על כן בהגיע יומא דראש השנה אנו תוקעין בשופר במצות הבורא ית"ש עלינו, וגם זה תכליתו הוא כדי להתעורר לתשובה, והיינו מי שלא שם לבו להתעורר לתשובה בחודש אלול, עכ"פ לא יחמיץ את השעה וחובת היום להתעורר בו לתשובה.

אך הלא מאידך גיסא מתעורר עכשיו קושיא גדולה הנזכר בגמרא (גיטין נו:) אי מלכא אנא, עד האידנא אמאי לא אתית לגבאי. הלא ידענו כולנו שיום הדין הגדול מתקרב ובא אלינו, ולמה לא זירזנו עצמינו להתעורר לתשובה ואיחרנו עד כה. ובזה יתפרש הרמז בראשי תיבות ב'חצוצרות ו'קול ש'ופר ה'ריעו אותיות בוש"ה, שבאם נזקק עדיין לקול השופר בראש השנה כדי להתעורר לתשובה, יש בזה בושה גדולה, הלמאי שלא הועיל קול השופר של חודש אלול להתעורר לתשובה בטרם בא יום הדין.

אכן מצאנו נוחם לנפשינו במאמר הגמרא במס' ברכות (דף יב:) אמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו, מוחלין לו על כל עוונותיו. והכוונה בזה י"ל על פי מה שכתב בערבי נחל (דרוש ד' לשבת שובה) לפרש הכתוב (בראשית מג י) כי לולא התמהמהנו כי עתה שבנו זה פעמים, כי כשעושה אדם עבירה ואינו שב עליה כל השנה, עדיין אין בידו רק גוף העבירה, אבל מניעת התשובה עדיין לא נחשב לו עון, זולת בימים אלו אשר מתחיל מר"ח אלול שהם ימי רצון, וכאשר עברו ימים אלו ולא תיקן את עצמו, אזי צריך לעשות שני פעמים תשובה כי כבר יש בידו שתי עוונות, גוף העון, וגם מה שלא עשה תשובה נחשב לעון. וזה שאמר לול"א התמהמנו [אותיות אלו"ל] אם אחרנו את אלול, דהיינו כל ימי הרצון מלעשות תשובה, אזי כי עתה שבנו זה פעמים, עכ"ד. וא"ז זללה"ה הישמח משה זי"ע כתב (יין הרקח אבות פ"ג מ"א) שהמתאחר בתשובה עובר בכל יום על מצות עשה דתשובה, עכ"ד. ובזה יתפרש המכוון במאמרם ז"ל, כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו, היינו שלאחר שעבר את העבירה הוא מתבייש בזה שלא שב תיכף בתשובה, אזי מוחלין לו עוונותיו.

ומעתה יתפרש מאמר המדרש, אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע וכו', אלא שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה, דהנה אמרו חז"ל (יבמות עט.) שלשה סימנים יש באומה זו רחמנים ביישנים וגומלי חסדים. ובכן מדה זו של בושה על איחור התשובה לא שייך רק בבני ישראל שהם ביישנים, ולכן דוקא בני ישראל יודעים לרצות את בוראם בתרועה, היות שבשעת תקיעת שופר בראש השנה אנו מקיימים ב'חצוצרות ו'קול ש'ופר ה'ריעו ראשי תיבות בוש"ה, שתוקעין בבושת הפנים, ואנו עומדים כפופי ראש ככלי מלא בושה וכלימה על איחור התשובה עד כה, ובזכות זה הקב"ה מוחל לנו על כל עוונותינו, ונוכל לפתות את בוראינו בתרועה דא גנוחי גנח מכח הבושה, מה שאין כן אומות העולם שהם אינם ביישנים, אינם יכולים לפתות את בוראם בתקיעת שופר.

ב

או יאמר בביאור הרמז **ב**חצוצרות ו**ק**ול **ש**ופר **ה**ריעו לפני המלך ה', ראשי תיבות **בושה**. גם לפרש המדרש (ויק"ר פכ"ט ס"ד) אשרי העם יודעי תרועה (תהלים פט טז), א"ר יאשיה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע וכו', אלא שהן מכירין לפתות את בוראם בתרועה.

ויש לפרש על פי דברי כ"ק מרן דו"ז זללה"ה זיעועכ"י בדברי יואל (הו"ר אות כג) משל למלך אדיר וחזק שסרחו בניו והגלם למדינה רחוקה, והיה חק קבוע מאת המלך פעם אחת בשנה לבקר בכל מדינות מלכותו ולהתבונן במעשיהם, והיו בניו ממתינים על אותו זמן, ואז באו לפניו ובקשו ממנו כל אחד את צרכיו ובקשותיו, והמלך בראותו שהם מכניעים לפניו הוא מתמלא רחמים עליהם ונותן להם כל משאלותם, ויהי כאשר ארכו הימים והבנים סרחו עוד, לא רצה המלך לבא לבקרם באופן גלוי ובפנים מסבירות, אבל מצד אחר הלא זה חק קבוע מאת המלך ליסע למקום ההוא פעם אחת בשנה, על כן בבואו לשם התחפש עצמו בלבושים כדי שלא יכירוהו, והבנים בראותם כי בא מועד ואת פני המלך לא ראו, היתה נפשם עגומה עליהם ולא ידעו אם המלך אביהם נמצא ביניהם, בצר להם הלכו ושאלו את פי איש חכם היודע תכסיסי המלוכה, והוא אמר להם כמוני כמותכם אינני רואה את פני המלך, אבל דבר זה אני יודע בבירור כי המלך לא ישנה שום דבר מהנהגתו, כי אין מעצור ומונע בעד המלך מלעשות ככל אשר יחפוץ, ובודאי שהוא נמצא כאן גם בשנה זו, ומה שאין אנו רואים אותו, זה מחמת שהמלך מסתתר עצמו ומתחפש בלבושים שלא יכירוהו, וצריכים אנו לבקש רחמים מלפניו, אבינו מלכינו הופע עלינו והתגלה נא לעינינו.

והנמשל מובן, כתיב (ישעיה נה ו) דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, ודרשוהו חז"ל (ראש השנה יח.) על עשרת

ימי התשובה, כי חק קבוע הוא מלפני המלך מלכי המלכים ית"ש כביכול לבא בעולם השפל והוא מצוי בינינו, ובאותו זמן יש לנו הזדמנות להתקרב אליו לבא ולהתחנן על חיינו ועל נשמותינו, והנה בימים הראשונים בהגיע עת המועד היו זוכים להרגיש שהשי"ת נמצא בכאן ונתעוררו כולם לתשובה, אמנם לדאבונינו הגענו למצב כזה שנתקיים בנו התוכחה (דברים לא יח) ואנכי הסתר אסתיר, אין אנו מרגישים כלום ואינם מתעוררים לתשובה, אבל זה ודאי שגם לעת כזאת הקב"ה נמצא בינינו רק אין אנו רואים ומרגישים אותו, עכ"ד.

והה עובדא אצל הרה"ק בעל התניא זללה"ה בעת ישבו במאסר, שבא הקיסר לראותו והיה מלובש בלבוש פשוט כדי שלא יכיר שהוא המלך, אבל הרה"ק הרגיש שהוא המלך וקם לכבודו ובירך עליו ברכת המלך, שאל אותו מנין לך דבר זה שאני המלך, ענה התניא ואמר כי בכניסתו נפל עליו פחד ואימה הראוי לכבוד המלכות, ומזה הכיר בו כי הוא המלך, ע"כ העובדא. הרי לן כי בעת שהמלך נמצא בינינו, אפילו הוא מסתתר בלבושים שונים, עם כל זה האיש הנלבב מרגיש מציאות המלך אצלו, ונופל עליו פחד ואימת המלכות.

ובזה יתפרש הרמז ב'חצוצרות ו'קול ש'ופר ה'ריעו ראשי תיבות בוש"ה, כי טעם הפשוט של תקיעת שופר הוא להודיע שהקב"ה נמצא בינינו, וכמ"ש רב סעדיה גאון בטעמים שלו (ענין הראשון) שכן עושים המלכים שתוקעים לפניהם בחצוצרות ובקרנות להודיע ולהשמיע בכל מקום תחלת מלכותו, עי"ש. ואנו יודעים ומאמינים שהגם שאין אנו מרגישים ורואים אותו, מכל מקום השם יתברך נמצא בינינו והוא אל מסתתר בלבושים. וזהו ב'חצוצרות ו'קול ש'ופר ה'ריעו, שאנו תוקעים בשופר מתוך בושה גדולה, לפני המלך ה', היות שאנו יודעים שאנו עומדים לפני המלך ה' והוא מצוי בינינו, לכן אנו בושים ונכלמים למה לא נפל עלינו פחדו ומוראו של מלכות. ועל זה אנו אומרים (בימי הסליחות) לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים, על מה שאין אנו יראים ומתפחדים כפי הראוי להיות בשעה זו.

וזה יש לומר המכוון בדברי תוכחתו של משה רבינו לבני ישראל (דברים כט ח) אתם נצבים היום, רמז על ראש השנה שנקרא היום (זוהר פינחס דף רלא), כולכם לפני ה' אלהיכם, וזה המוסר הכי גדול, הרי כהיום הזה אתם עומדים כולכם לפני ה' אלקיכם, ואיה הפחד והמורא שהיה ראוי להיות על פניכם, להיות זוחלים ורועדים מיום בואך.

מורי ורבותי, ס'דארף דאך אנכאפן א געוואלדיגע בושה וואו שטייען מיר אויף די וועלט, דער הייליגער באשעפער געפינט זיך דא אין ביהמ"ד, און ס'פאלט גארנישט קיין פחד?!, מ'שפירט גארנישט?!.

*

ואמינא מילתא לפרש מאמר זה, כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו על כל עוונותיו, וראוי להבין למה באמת גדלה מעלת הבושה עד שיזכה על ידה למחילת העונות.

ונ"ל על פי מה דאיתא במס' בבא מציעא (דף נח:) תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק, כל המלבין פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים, אמר ליה שפיר קא אמרת, דחזינא ליה דאזיל סומקא ואתי חיוורא. הרי כי הלבנת פנים הוא אבק רציחה, [והאריכו מזה בשערי תשובה (שער שלישי אות קלט) ובאורחות צדיקים (שער הבושה)], ואם כן העושה דבר עבירה ומתבייש בו בושה שלימה עד כי אזיל סומקא ואתי חיוורא, הוה כאילו אתפטר מהאי עלמא ונעשה כמו בריה חדשה, ולכן מוחלין לו על כל עוונותיו, כי נעשה נקי מחטא כקטן שנולד.

ולזה אמר המדרש, אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע וכו', אלא שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה, כי מצינו במס' יומא (דף פו:) ארבעה חילוקי כפרה, והחמור שבהן אינו מתכפר עד יום המיתה. ובכן בני ישראל שהם ביישנים (יבמות עט), הרי בשעת תקיעת שופר כאשר אינם מרגישים פחד ואימת המלכות, הם מתביישים בזה עד דאזיל סומקא ואתי חיוורא, והוי כאילו מתו, ולכן מוחלין להם עוונותיהם כמו שמתכפר הכל ביום המיתה, ובזה הם יודעים לפתות את בוראן בתרועה, מה שאין כן אומות העולם שאינם מתביישים בזה, לא יוכלו לפתות את בוראם בתרועה.

ועל פי זה יש לפרש מאמרינו (בתפלת מוסף דראש השנה) ארשת שפתינו יערב לפניך אל רם ונשא מבין ומאזין מביט ומקשיב לקול תקיעתינו. ולכאורה אינו מובן אומרו מביט, הלא מצוה זו של שופר תליא בשמיעה, ולמה הזכיר בה הבטה. אך לפי האמור יובן, כי עיקר הריצוי והפיתוי שעל ידי תקיעת שופר הוא מכח הבושה, מה שאנו מתביישים בזה שאיחרנו את התשובה עד כה, וגם במה שאין אנו מרגישים פחד ואימת המלכות ביום הקדוש הזה כאשר הקב"ה מצוי בתוכינו, ועל כן הקב"ה ברוב טובו וחסדו בעת שהוא מבין ומאזין לקול השופר, הוא גם מב"ט ומקשיב, כלומר מביט את הבושה בפנינו, דאזיל סומקא ואתי חיוורא, ונחשב כאילו יצאה נשמותינו מרוב הבושה, ומחמת זה הוא מקבל ברחמים וברצון סדר תפלותינו.

ובדרך מליצה יש לומר שגם במאמרם ז"ל אזיל סומקא ואתי חיוורא, נרמזת מעלת הבושה שזוכין על ידה למחילת העוונות, דהנה כתיב (ישעיה א טז) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, ובכן מי שיש לו בושה בשלימות כפי הראוי עד דאזיל סומקא ואתי חיוורא, אז הסומקא, כלומר העבירות האדומין כתולע אזיל ופורח הימנו, ואתי חיוורא, שזוכה למחילת העונות

כשלג ילבינו.

ובכן לעת כזאת שאנו עומדים ביומא דראש השנה שהוא יום הדין, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, ומודה ועוזב ירוחם, על כן אנו צריכין להעלות על לבינו את כל מה שעשינו במחשבה ובדיבור ובמעשה, ולשוב בתשובה שלימה על כל הנזכר, והגם שהזהירו בספרים הקדושים (זוהר פ' וישב דף קפו.) שלא להזכיר את העוונות בראש השנה, אבל כבר כתב השל"ה (מס' ראש השנה פרק נר מצוה) דבמחשבה מותר להתוודות, ואין צריך לפרט הכל ברבים, כי כל לב יודע מרת נפשו על מה הוא צריך לעשות תשובה, ואיך נראה מצבו בתורה ותפלה, ואיך נראה היראה שלו, יראת שמים ויראת חטא, וצריך כל אחד לעשות חשבון הנפש לתקן את מעשיו מיום עמדו על דעתו עד היום הזה, וצריך לקבל על עצמו שלא ישוב לכסלו עוד, ולהזהר מכאן ואילך בכל מעשיו, הן בקיום המצות והן בזהירות מן העבירות, ולהוסיף אומץ בעבודת השי"ת בכל עת ובכל זמן.

ג

אנו מתפללים (בתפלת מוסף דראש השנה) ארשת שפתינו יערב לפניך אל רם ונשא, מבין ומאזין מביט ומקשיב לקול תקיעתינו. י"ל בדרך רמז, **מבין** ראשי תיבות **בל ידח ממנו נדח**, וכן **מבין** אותיות **בנים**, שזה בקשתינו ביום הזה שנזכה לגדל כל צאצאינו לתורה ולמעשים טובים, ולא יהיו ח"ו מאלו שנפלו ונדחו מדרך התורה והיראה ר"ל.

ולדאבון לב בכל שנה ושנה יש צעירים וצעירות הסרים מדרך הישרה, בנים ובנות של יראים וחרדים המדקדקים במצות בקלה כבחמורה, אשר הוריהם יש להם הרבה עגמת נפש מהתנהגותם, ובדמעתם ערשם נמסה, במסתרים תבכה נפשם, גנוחי גניח וילולי יליל, ועל זה אנו מתפללים ומבקשים בקול שופר להשי"ת אל רם ונשא, שיהיה מבין ומאזין, מאזין לבקשת בל ידח ממנו נדח, מבי"ן אותיות בני"ם, שיקויים בהם ושבו בנים לגבולם לתורה ולשמירת מצות ה'. אנו אומרים (בפיוט ויאתיון) וילמדו תועים בינה, ואנו מתכוונים גם על הטוע"ם שנדמה להם שהאושר והיקר מצויה בתאות עולם הזה, שגם הם ילמדו בינה, וישיבו לגבולם.

מורי ורבותי, היינט אין דעם טאג פון ראש השנה דארפן מיר אויף דעם מתפלל זיין, יעדער טאטע אויף זיינע קינדער, יעדע זיידע אויף זיינע אייניקלעך, זיך אויסווייזען ביים הייליגן באשעפער אויף די קינדער אויף די דורות, אז זיי זאלן זיך פירן אויף דעם ריכטיגן וועג און ח"ו נישט אראפגליטשן.

ויה"ר שתהא השנה הזאת שנה טובה ומבורכת, שנת אורה שנת ברכה וישועה לכלל ופרט, התפלות והתקיעות יתקבלו לרחמים ולרצון, כל מי שצריך בנים יוושע בברכת הבנים ומי שצריך לרפואה יזכה לרפואה, וכל בית ישראל יוושעו בבני ברוכי חיי ארוכי ומזוני רויחי ושידוכים, עדי נזכה שיקויים הפסוק והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול במהרה בימינו אמן.

סעודת יום א' דראש השנה

כתיב (תהלים פט טז) אשרי העם יודעי תרועה, איתא במדרש (ויק"ר פכ"ט ס"ד) א"ר יאשיה, אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע וכו', אלא שהן מכירין לפתות את בוראם בתרועה. וצריך ביאור במה יכולים בני ישראל לפתות את בוראם יותר מן שאר האומות.

ב) כתב רב סעדיה גאון ז"ל בטעמי מצות תקיעת שופר בראש השנה (ענין השלישי) שהוא בא להזכיר מעמד הר סיני שנאמר בו (שמות יט טז) וקול שופר חזק מאד.

ויתפרש בהקדם קושית המהר"ם אש בכתנות אור (פ' נצבים) האיך מועיל תשובה, הלא קי"ל (פסחים עג:) נראה ונדחה אינו חוזר ונראה, וכן האדם היה נראה תחילה וקודש ישראל לה' (ירמיה ב ג), וכשחטא נדחה מקדושתו, ואיך יהיה חוזר ונראה בתשובה. וכתב א"ז זללה"ה בייטב פנים (שוב אשיב אות כד) דאין כאן דיחוי, דקי"ל בעלי חיים אינם נדחים. אך נודע (ברכות יח:) דרשעים בחייהן קרויים מתים, אם כן שייך ענין דיחוי, ע"ש לדרכו.

ואפשר לומר על פי דברי א"ז זללה"ה בישמח משה (פ' בשלח) יעקב אבינו היו בו כל מיני שלימות וכל מדות טובות, ואחר כך כאשר נאסף אל עמו, נתחלק בחינתו לי"ב שבטים ומשם לששים רבוא צינורות והם ששים רבוא נפשות של ישראל, עי"ש.

ואיתא במס' תענית (דף ה:) יעקב אבינו לא מת, מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים. ונודע (כריתות כב:) דאין היקש למחצה (כריתות כב:), ולפי זה יש לומר דהדר אנו מקישין זרע יעקב ליעקב עצמו, וכמו שמצינו ביעקב אבינו שהוא לא מת ונקרא חי, כן יש בחינה זו בכל ששים רבוא נפשות ישראל, ובכולם יש בהם בחינת חיות מחלקו של יעקב אבינו הנמצא בפנימיות נפש הישראלי. ומה שאמרו רשעים בחייהם קרויים מתים, קאי על רשעי אומות העולם בלבד, אבל כל איש ישראל יהיה מי שיהיה מכל מקום ישראל הוא, והוא נקרא בעל חי, ולא שייך בו דיחוי, ולכן כל איש ישראל יש לו תקנה בתשובה.

ויש לפרש בזה המדרש (רבינו בחיי פ' יתרו) ויחן שם ישראל נגד ההר (שמות יט ב), דא ישראל סבא. דהנה כתב השל"ה הקדוש (מסכת שבועות פרק תורה אור) אהא דאיתא בגמרא (שבת פח:) שבשעת מתן תורה קטרגו מלאכי השרת ואמרו מה אנוש כי תזכרנו, היינו כיון שהאדם מוכשר לקבל טומאה ולחטוא איך תנתן לו התורה, ועל זה אמר לו הקב"ה למשה אחוז בכס"א כבוד"י

והחזר להם תשוב"ה, כלומר תחזור ותאמר להמלאכים שאף אם יחטא האדם יש לו תקנה בתשובה, וגדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד (יומא פו.), עכ"ד. אמנם עדיין לא הונח בזה, דהלא כיון שחטא האדם הרי נדחה מקדושתו, ושוב אינו חוזר ונראה, ולכן העמיד הקב"ה את יעקב אבינו במעמד הנבחר במתן תורה, להורות שיעקב אבינו לא מת, ובחינתו מתחלק לששים רבוא נפשות ישראל, ומחמת זה כל בני ישראל הוו בעלי חיים אמיתיים ולא נדחו לעולם, ומועיל להם תשובה לבני ישראל, וראויים למתן תורה.

ובזה יתבאר מה שתקיעת שופר בא להזכיר מתן תורה, דהנה עיקר תכלית תקיעת שופר הוא כדי להתעורר לתשובה וכמ"ש הרמב"ם (פ"ג מהל' תשובה ה"ד), אך שמא יאמר האדם מאן יימר דמהני תשובה, הלא נראה ונדחה אינו חוזר ונראה, על כן מזכירין מעמד הר סיני, שבא יעקב אבינו לשם כי הוא לא מת, והכי נמי עד היום הזה יעקב אבינו משפיע חיות בנפשות ישראל, ומחמת זה כולנו נקראים בעלי חיים, ולא אמרינן בהו דיחוי, ומועיל התשובה.

וזהו אשרי העם יודעי תרועה שיודעין לפתות את בוראן בתרוע"ה, דאיתא בזוהר הקדוש (אמור רע"ו ע"ב דף צט:) תקיעה נגד אברהם שברים נגד יצחק תרועה נגד יעקב. ועל כן יודעין לפתות את בוראן בתרוע"ה המכוון נגד יעקב אבינו אשר בחינתו מתחלק בששים רבוא נפשות ישראל, ולכן כולם קרויים בעלי חיים ולא אמרינן בהו דיחוי, ומחמת זה מועיל להם התשובה, מה שאין כן אומות העולם הם רשעים בחייהם שקרויין מתים ואמרינן בהו דיחוי, ושוב אין מועיל בהם התשובה, ואינן יכולין לפתות את בוראן בתרוע"ה, כי אין להם זכות של יעקב אבינו, שאין להם שום שייכות עמו, ואמרינן בהו דיחוי ולא תועיל בהם התשובה להתכפר.

סעודת ליל ב' דראש השנה

בתהלים (מזמור כד ה) ישא ברכה מאת ה'. מנהגינו על פי האריז"ל (פרע"ח שער תפלות ר"ה פ"ו) לומר מזמור זה בליל ראש השנה.

ויל"פ על פי מה שכתב בערבי נחל (פ' וישב) והובא בקדושת יו"ט (בהשמטות לפ' ויצא) בשם ספה"ק, הן נודע שיש שני מיני נסיונות, נסיון העוני ונסיון העושר, ואף כי העניות מעביר האדם על דעת קונו, עם כל זה נמנו וגמרו (אלשיך דברים ח ג) שגדול נסיון העושר מנסיון העוני, וכמו שהזהיר הכתוב (דברים ח יב) פן תאכל ושבעת וגו' ורם לבבך ושכחת. אמנם זה אינו רק בעשירות הבא בסיבת מערכת השמים והמזלות, אבל מי שזכה לעשירות בגזירת האומר ועושה ולא על פי מזלו, זה העושר לא יטה לבו מדרכי השם, כי מאתו יתברך לא תצא הרעות, ואין לך רעה גדולה מזו באם יסור מאחרי ה', ובלתי ספק אשר השי"ת הנותן לו כסף וזהב ישמרהו שלא יזיק לו לעבודתו, עכ"ד.

ובזה כתב א"ז זללה"ה בעצי חיים (פ' נשא) לפרש המדרש (ילקוט רמז תש"י) יברכך ה' בנכסים, וישמרך מיצר הרע. והכוונה יברכך ה' בנכסים, וכיון שהברכה תבא אל ביתך מאת ה' דייקא ולא מפאת המזל, על כן וישמרך מיצר הרע, אשר העשירות לא יטה לבך מדרכי ה', עכ"ד.

ועל פי זה יש לפרש ברכת יצחק אבינו (פ' תולדות) ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש, ובמדרש (ב"ר פס"ו ס"ג) איתא, מטל השמים זו מקרא, ומשמני הארץ זו משנה, דגן זו תלמוד ותירוש זו אגדה. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, שיזכה יעקב ובניו לברכה מרובה ושפע רב בענין הפרנסה, ועם כל זה לא יזיק לו כלום לעבודת ה', רק תצא מזה תועלת מרובה, מטל השמים יביאנו לידי לימוד המקרא, ומשמני הארץ יגרום לימוד המשנה, ורוב דגן יוסיף לו הרחבת הדעת ללימוד תלמוד ותירוש זו אגדה, ועל זה פתח ואמר ויתן לך האלהי"ם, שתבא השפע מהבורא יתברך שמו בעצמו, ולא על ידי שידוד המערכה ומזלות, ועל כן יהיה הכל לטובתו ולתועלת עבודתו יתברך בלא שום היזק ח"ו.

והנה תקיעת שופר מסוגל לפרנסה, כמו שכתבו בתפארת שלמה (לראש השנה) וא"ז זללה"ה בייטב פנים (אבני זכרון אות ס) ברמז מאמרם ז"ל (שבת קיז:) תקיעת שופר ורדיית הפת חכמה ואינו מלאכה, כלומר שעל ידי תקיעת שופר מוריד הפת הוא שפע פרנסה, עכ"ד. ובאמרי נועם (מבהמ"ח יום ראש השנה אות ט) מוסיף רמז, **תקעו** מספר **עושר**, עכ"ד.

וכתב בשל"ה הקדוש (מסכת ראש השנה פרק תורה אור) בשם האריז"ל בסוד תקיעת שופר, כשיתקע יכוון בשם **הוי"ה** הנעשה בקול השופר בזה האופן, **י** הוא פיו הקצר, **ה** הוא הבל המכניס, **ו** הוא קול הנמשך בתוך השופר, **ה** הוא הבל המוציא, עכ"ד. ולפי זה יש לומר כי השופר גורם שתבא ההשפעה והברכה מאת הקב"ה בכבודו ובעצמו יתברך, ובכן אין חשש בעשירות זו שמא יטה את לבבו מדרכי השם, כי ברכת ה' הוא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה (משלי י כב), שאינו גורם לו עצבון עם העשירות, כי לא יזיק לו כלום לעבודת השי"ת.

ולכן אנו פותחין ואומרים בכניסת היום הזה, ישא ברכה מאת ה', להורות שהשפע הנשפע ביום הקדוש הזה הוא ברכה ועושר הבא מאת הבורא ית"ש בעצמו, ואינו תלוי כלל במערכת המזלות, ולכן לא תצא מזה שום נזק לרוחניות ח"ו ולעבודתו יתברך, ויבא שפע טוב ופרנסה ועושר רב לנו ולכל ישראל, ויהיה לנו ולכל ישראל שנה טובה ומבורכת עם ממון הרבה וכל מילי דמיטב.

דרשה לפני תקיעת שופר
יום ב' דראש השנה

כתיב (תהלים פא ד) תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו. ובמדרש ילקוט (רמז תתלא) בכסה ליום חגינו, בחודש שיש בו חג הסוכות. ויש להבין מה ענין זה לזה.

ב) כתב רב סעדיה גאון ז"ל בטעמי מצות תקיעת שופר בראש השנה (ענין השלישי) שהוא בא להזכיר מעמד הר סיני שנאמר בו (שמות יט טז) וקול שופר חזק מאד. וצריך ביאור.

ג) כתיב (דברים כח ט) יקימך ה' לו לעם קדוש, וכתבו דורשי רשימות (חמרא טבא פ' תבא) **לו לעם קדוש** בגימטריא **שופר**. והכוונה בפשטות שעל ידי קיום מצות תקיעת שופר כאשר צונו הקב"ה, זוכים להתעורר לתשובה ומתכפר כל העונות, ועל ידי כן נעשה גוי קדוש. ועוד לאלוה מילין.

ויש לפרש בהקדם מה דאיתא במס' בבא מציעא (דף פה.) בפסוק (ישעיה נט כא) לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם, רב יוסף יתיב ארבעין תעניתא, ואקריוהו לא ימושו מפיך, יתיב ארבעים תעניתא אחריני, ואקריוהו לא ימושו מפיך ומפי זרעך, יתיב ארבעים תעניתא אחריני (כך גירסת מהרש"ל), ואקריוהו לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך, אמר מכאן ואילך לא צריכנא, תורה מחזרת על אכסניא שלה.

ועל פי זה ביארנו מה שמצינו במתן תורה (שבת פח.) שהוסיף משה יום אחד מדעתו, ונדחה מתן תורה ליום ז' בסיון, דהנה מתאמרא משמיה דהרה"ק הרבי ר' מנחם מענדל מרימנוב זללה"ה וגם משמיה דהרה"ק הרבי ר' הירש הכהן מרימנוב זללה"ה שמראש חודש סיון עד חג השבועות התפללו בני ישראל ברכת אהבה רבה, ובזה הכינו עצמם לקבלת התורה. וכעין זה כתב א"ז זללה"ה בייטב פנים (זמן מתן תורתינו אות ב) כי בוודאי בני ישראל מקבלי התורה בעמדם נגד ההר, היו מתפללים על זה להבין ולהשכיל הדברות היוצאים כביכול מפיו יתברך, עי"ש.

ומעתה יש לומר כי ביום הראשון התפללו על עצמם, ונהיה כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, וזכו ונענו בתפלתם ושמעו בת קול לא ימושו מפיך, שוב התפללו ביום שנית ונהיה אנחנו וצאצאינו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, וגם אז נענו בתפלתם ושמעו בת קול לא ימושו מפיך ומפי זרעך, ומשה רעיא מהימנא קדישא רצה לזכות את ישראל שיזכו להבטחה זו גם לבני בניהם עד סוף כל הדורות, לכן הוסיף יום אחד מדעתו, כדי שבני ישראל ישפכו תחינתם בתפלה להקב"ה גם ביום השלישי שיזכו לכתרה של תורה, ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, ואז יצאה בת קול לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם, ומכאן ואילך הובטחו שיזכו כולם לכתרה של תורה לדורי דורות עדי עד.

ובזה יתבאר הטעם שמזכירין מתן תורה בשעת תקיעת שופר, להורות שבשעת תקיעת שופר הזמן גרמא להתפלל עלינו ועל בנינו ועל בני בנינו שנהיה כולנו יראי ה' וחושבי שמו, ועל דרך שעשו אבותינו קודם מתן תורה שהתפללו שלשה ימים, עד שהובטחו כי לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם.

ומעתה יתפרש הרמז יקימך ה' ל"ו לע"ם קדו"ש גימטריא שופ"ר, להורות שבשעת תקיעת שופר הזמן מסוגל לפעול בתפלתינו שנהיה קדושים ויראי ה', ועלינו להתפלל כמו בשעת מתן תורה, הן על עצמינו שנהיה גוי קדוש יראי ה' וחושבי שמו, והן על בנינו ועל בני בנינו, שיהיו יראים ושלמים שומרי תורה ומצות.

והנה אנו תוקעין סדר תקיעת שופר שלש פעמים, ובגמרא איתא (ראש השנה טז.) תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, אך הנהיגו הצדיקים (כמבואר בשל"ה בשם האריז"ל) לכפול תקיעות דמעומד, הן בתפלת מוסף בלחש, והן בחזרת הש"ץ בקול. הרי שלש פעמים. גם משלשלין התקיעות דמעומד עצמו, שתוקעין בברכות אמצעיות, סדר מלכיות סדר זכרונות וסדר שופרות. וביאור הענין הוא על דרך האמור, שבשעת תקיעת שופר הזמן גרמא להתפלל שנשמור חוקי ה' ואת תורתיו, ועל כן תוקעין שלש פעמים, כי בתקיעות דמיושב אנו מתפללים על עצמינו, שיקויים בנו יקימך ה' לו לעם קדוש, שנהיה אנחנו יראי ה' וחושבי שמו עוסקים בתורה ומקיימי המצות, ובתקיעות דמוסף בלחש אנו מתפללין על בנינו, שיקויים בצאצאינו יקימך ה' לו לעם קדוש, ונזכה לגדל את בנינו לתורה ולמצות ולמעשים טובים ולראות אצלם נחת דקדושה, ובתקיעות דמוסף בחזרת הש"ץ אנו מתפללין על בני בנינו, שתתקיים הבטחת יקימך ה' לו לעם קדוש גם בצאצאי צאצאינו, שלא ימצא פסול בזרעי וזרע זרעי, לא יבוש המעיין ולא יקוץ האילן ח"ו, ויתקיים בנו הבטחה זו לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך.

ובדרך זה יתפרש מה שאמר משה רבינו לבני ישראל (דברים כט ח) אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם וגו' טפכם, היום רמז על ראש השנה (זוהר פינחס דף רלא.), שביום הזה אתם עומדים כולכם לפני ה' אלקיכם, והוא יום הדין והמשפט, על כן חובת השעה שתזכרו את טפכם, להתפלל על הטף הקטנים עם הגדולים שלא יסורו מדרך הישרה ח"ו, ויהיו נאמנים לדרך התורה והמסורה כל ימי חייהם.

תעיר ותריע להכרית כל מריע, כל המרעין בישין המקלקלים את בני ישראל, "ס׳איז ליידער דא אידישע קינדער וואס מאכן מיט צער גידול בנים מיט יסורים און עגמת נפש, א איד איז געקומען צו מיר און זיך אויסגעווײנט, ער האט ליידער אויף קײן שום איד נישט געזאגט פארלוירן א קינד, דאס איז א גרויסער וויטאג, אבער ער האט ליידער אויך פארלוירן נאך א קינד, א גרויס קינד וואס האט נעבעך אוועקגעגליטשט, האט ער געזאגט, ער האלט עס נישט אויס, די מכה טוט אים אסאך מער ווי ווי די ערשטע מכה, עס טוט אים ווי אסאך מער ווי די אנדערע קינד וואס ער האט פארלוירן, יעצט איז די צייט וואס מ׳דארף אויף דעם איינרייסן און בעטן אז אלע קינדער און אייניקלעך זאלן גיין אויפ׳ן ריכטיגן ערליכן וועג".

והנה איתא בגמרא (סוכה לז:) בסדר הנענועים של ארבעה מינים בחג הסוכות, מוליך ומביא מעלה ומוריד. וי"ל על פי המדרש (ויק"ר פ"ל ס"ב) ארבעה מינים שבלולב רומזים על ארבעה כיתות בישראל, עי"ש. ובזה י"ל מה שעושין נענועים הולכה והובאה, שהוא תפלה לה׳ על ארץ ישראל שהלכו ונפוצו בששה קצוות העולם שיבואו אלינו בחזרה, ולא ידח ממנו נדח ח"ו. "אוי, ליידער ליידער, דעם מוליך זעהט מען, דעם מביא זעהט מען נישט".

וזהו ביאור המדרש תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו, בחודש שיש בו חג הסוכות, להורות שסגולת שניהם שוים, הן בשעת תקיעת שופר והן בשעת מצות נענועים בחג הסוכות, להשיב את שבותינו וצאצאינו הנדחים בעוה"ר, שיחזרו אלינו ולדרך המסורה לבל ידח ממנו נדח.

ואיתא במס׳ ערכין (דף י:) אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבונו של עולם, מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה וביום הכיפורים, אמר להן אפשר מלך יושב על כסא הדין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו וישראל אומרים שירה. וביאר הגה"צ מקאשוי ז"ל בספר דבר המלוכה (יום ב דר"ה אות ער"ב) ספרי מתים קאי על הרשעים שבחייהן קרויין מתים (ברכות יח:), עכ"ד. וזה שאומרים מי יחיה ומי ימות, היינו אם לא ידחה ח"ו כמו הרשעים הקרויים מתים. ובוודאי אין יכולים לומר שירה והלל ביום הזה, כי ביום הזה מי לא יאחזמו רעד וחלחלה מה יהיה בדורותיו הבאים בניו ובני ובניו, ובשעה שספרי חיים וספרי מתים פתוחים ידאג אם יהיו מאלו שחייהם חיים אמיתיים או ח"ו ההיפוך, ועל כן עכשיו הזמן לבכות ולהתחנן על הדורות שלנו שישובו כולם לחיים אמיתיים, ועל זה אנו מתפללים זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים, וכמ"ש בתפארת שלמה (לראש השנה) זכרנו לחיים, פי׳ שנזכה לחיים כאלה שנחיה רק עבור עשיית רצון השי"ת ב"ה ולקיים מצותיו, אז יהיה מלך הקב"ה חפץ בחיים כאלה שהוא מחיה החיים, עכ"ד.

והשי"ת יזכינו לזה, שיזכה כל אחד לחיי נחת מכל בניו וצאצאי צאצאיו, ונזכה לדורות ישרים ומבורכים, ולשנה טובה ומבורכת וכל מה שבני ישראל צריכים, עדי נזכה לביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

סעודת יום ב׳ דראש השנה

תקעו בחודש שופר (תהלים פא ד). כתב בייטב פנים (אבני זכרון אות סז) **ת**קעו **ב**חודש **ש**ופר, ראשי תיבות אותיות **בשת**.

יל"פ על פי דברי כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (לר"ה אות פד) בביאור מאמר המשנה במס׳ ראש השנה (דף ל:) בראשונה היה מקבלין עדות החודש כל היום, פעם אחת נשתהו העדים מלבוא ונתקלקלו הלויים בשיר, התקינו שלא יהיו מקבלים אלא עד המנחה, ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש. הכוונה, כי בראשונה שהיו הדורות מתוקנים, היו להכלל ישראל מצות ומעשים טובים לבוא בהם לפני המלך ביום הדין, והיו מקבלין עדות החודש כל היום, כי כל היום באו למעלה בשמי מעל פרקליטים ומליצי יושר המלמדים סנגוריא על ישראל מכח מעשיהם הטובים בראש השנה, ואז היה יום אחד ראש השנה, פעם אחת נשתהו העדים לבוא, היינו שחסרו המליצים הטובים, כי לא היו לישראל זכותים ונתקלקלו הלויים בשיר, התקינו חכמינו ז"ל לטובתינו שני ימים טובים של ראש השנה, שיהא אותו היום קודש ולמחר קודש, עכ"ד.

והנה כתב א"ז זללה"ה בייטב פנים (אבני זכרון אות י) בפסוק תקעו בחודש שופר, ב׳ חודש, היינו ביום שני לחודש, עי"ש.

ועל זה בא הרמז בראשי תיבות ת׳קעו ב׳חודש ש׳ופר אותיות בש"ת, כי מה שאנו תוקעים ביום ב׳ דראש השנה הוי בושה, על מה שחסרו לנו מליצי יושר ביום א׳ דראש השנה, והוצרכו חכמינו ז"ל לתקן לתקוע גם ביום שני לחודש, ובזה נזכה לצאת בדימוס.

נו"נ ע"י ועד להוצאת ספרי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
ותשוח"ח להם שמסרו לנו החידו"ת לזכות את הרבים

Cong. Yetev Lev
D'Satmar
Kiryas Joel

קהל יטב לב
ד'סאטמאר
קרית יואל יצ"ו

Main Office: 16 Garfield Road | Monroe, NY 10950 | **Tel.** 845.774.4040

בעזהשי"ת

ערב ר"ה התשפ"ו לפ"ק

כִּי קָדוֹשׁ הַיּוֹם לַאֲדֹנֵינוּ

מודיעים אנו בזה לכל הקהל הקודש אשר

ביום ב' דראש השנה

יתקיים בעז"ה מעמד

נעילת ימי ראש השנה

המשך שולחן הטהור

בניגוני התעוררות ודביקות
ודברות קודש בגודל קדושת היום

במקהלות אלפי אנשי שלומינו, זקנים עם נערים, בראשות

כבוד קדושת מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בהיכל בית המדרש הגדול

בשעה 7:15 אחצ"ה

בברכת כתיבה וחתימה טובה
הנהלת הקהלה

ברכת השנה

מאת:

כולל עצי חיים

צדקת

רבי מאיר בעל הנס

מיסדם של רבותי"ק צאנז"ק לבית

סיגוט • סאטמאר

אלקא דמאיר ענינו

החזקת אנ"ש עניי ארץ ישראל על טהרת הקודש

ערב ראש השנה תשפ"ו לפ"ק

אל מע"כ ידידינו ותומכי כוללינו הע"י

בפרוס עלינו השנה החדשה שגורה בזה ברכותינו יה"ר שתזכו להכתב ולהחתם בספרן של צדיקים גמורים לאלתר לחיים טובים ולשלום ולשפע ברכה והצלחה מתוך אושר ועושר וכל מיני ישועות

ובהזדמנות זו נביע לפניכם רגשי תודה המפעמת בלבינו על עזרתכם ותמיכתכם התמידית למען כוללינו הק' אשר בצל כנפיה חוסים קרוב למאה אברכים ת"ח וירא שמים והוגים בתורה מן הבוקר עד הערב

אלקא דמאיר יענכם להתברך בכל מילי דמיטב וימלא ה' כל משאלות לבכם לטובה ולברכה

המברכים בי"ק דאוריגא

הנהלת הכולל